

**AİLENİN KORUNMASINA DAİR KANUN
KİMİ VE NEYİ KORUYOR?
HÂKİM, SAVCI, AVUKAT ANLATILARI**

GÖKÇEÇİÇEK AYATA-SEVİNÇ ERYILMAZ
SEDA KALEM

GÖKÇEÇİÇEK AYATA - SEVİNÇ ERYILMAZ - SEDA KALEM
AİLENİN KORUNMASINA DAİR KANUN KİMİ VE NEYİ KORUYOR?
HÂKİM, SAVCI, AVUKAT ANLATILARI

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI 363
İNSAN HAKLARI HUKUKU ÇALIŞMALARI 15

ISBN 978-605-399-220-2

KAPAK MEHMET ULUSEL

1. BASKI İSTANBUL, TEMMUZ 2011

© BİLGİ İLETİŞİM GRUBU YAYINCILIK MÜZİK YAPIM VE HABER AJANSI LTD. ŞTİ.
YAZIŞMA ADRESİ: İNÖNÜ CADDESİ, No: 43/A KUŞTEPE ŞİŞLİ 34387 İSTANBUL
TELEFON: 0212 311 52 59 - 311 52 62 / FAKS: 0212 297 63 14

www.bilgiyay.com

E-POSTA yayın@bilgiyay.com

DAĞITIM dagitim@bilgiyay.com

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
İNSAN HAKLARI HUKUKU UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ
KURTULUŞ DERESİ CAD. YAHYA KÖPRÜSÜ SK. No: 1 DOLAPDERE BEYOĞLU 34440 İSTANBUL
TELEFON: 0212 253 87 42 / FAKS: 0212 256 53 63
E-POSTA insanhaklarimerkezi@bilgi.edu.tr
Web http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr

YAYINA HAZIRLAYAN SERDA SEMERCİ

TASARIM MEHMET ULUSEL

DİZGİ VE UYGULAMA MARATON DİZGİEVİ

DÜZELTİ NİHAL BOZTEKİN

BASKI VE CİLT SENA OFSET AMBALAJ VE MATBAACILIK SAN. TİC. LTD. ŞTİ.

LİTROS YOLU 2. MATBAACILAR SİTESİ B BLOK KAT 6 No: 4 NB 7-9-11 TOPKAPI İSTANBUL

TELEFON: 0212 613 03 21 - 613 38 46 / FAKS: 0212 613 38 46

İstanbul Bilgi University Library Cataloging-in-Publication Data
İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi Kataloglama Bölümü tarafından kataloglanmıştır.

Ayata, Gökçeçişek.

Ailenin Korunmasına Dair Kanun: Kimi ve Neyi Koruyor: Hâkim, Savcı, Avukat Anlatıları /
Gökçeçişek Ayata, Sevinç Eryılmaz, Seda Kalem

p. cm.

Includes bibliographical references.

ISBN 978-605-399-220-2 (pbk.)

1. Family Violence—Turkey. 2. Family Law. 3. Women—Legal Status, Laws, Etc.—Turkey.
 4. Women's Rights—Turkey. I. Title. II. Eryılmaz, Sevinç. III. Kalem, Seda.
- KKX517.5.A93 2011

AİLENİN KORUNMASINA DAİR KANUN KİMİ VE NEYİ KORUYOR?: HÂKİM, SAVCI, AVUKAT ANLATILARI BAŞLIKLI BU KİTAP GÖKÇEÇİÇEK AYATA, SEVİNÇ ERYILMAZ VE SEDA KALEM TARAFINDAN, İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ İNSAN HAKLARI HUKUKU UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ'NİN RAOUL WALLEMBERG İNSAN HAKLARI VE İNSANCIL HUKUK ENSTİTÜSÜ İLE İŞBİRLİĞİ İÇERİSİNDE YÜRÜTTÜĞÜ TÜRKİYE'DE KADINLARIN İNSAN HAKLARINA SAYGININ GÜÇLENDİRİLMESİ PROJESİ KAPSAMINDA HAZIRLANMIŞTIR. PROJE, İSVEÇ ULUSLARARASI KALKINMA İŞBİRLİĞİ AJANSI TARAFINDAN FİNANSAL OLARAK DESTEKLENMİŞTİR.

KİTABIN İÇERİĞİNİN SORUMLULUĞU TAMAMEN YAZARLARA AİT OLUP, HİÇBİR SURETLE İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ'NİN, RAOUL WALLEMBERG İNSAN HAKLARI VE İNSANCIL HUKUK ENSTİTÜSÜ'NÜN VE İSVEÇ ULUSLARARASI KALKINMA İŞBİRLİĞİ AJANSI'NIN GÖRÜŞLERİ ŞEKLİNDE YANSITILAMAZ.

KİTABIN İÇERİĞİ KAYNAK GÖSTERİLMEYEN KULLANILAMAZ VE İZİNSİZ ÇOĞALTILAMAZ. HER TÜRLÜ HAKKI SAKLIDIR.

GÖKÇEÇİÇEK AYATA-SEVİNÇ ERYILMAZ
SEDA KALEM

**AİLENİN KORUNMASINA DAİR KANUN
KİMİ VE NEYİ KORUYOR?
HÂKİM, SAVCI, AVUKAT ANLATILARI**

İçindekiler

- vii **Tablolar**
- ix **Kısaltmalar**
- xi **Yazarlar**
- xiii **Teşekkür**
- 1 Giriş**
 - 4** Türkiye’de Kadınların İnsan Haklarına Saygının Güçlendirilmesi Projesi
 - 5** Kadınlara Yönelik Ayrımcılık ve Şiddet
 - 9** 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun
 - 21** 4320 Sayılı Kanun Hakkındaki Mevcut Araştırmalar
- 27** **Araştırmanın Amacı ve Yöntemi**
 - 29** Mülakat Yapılacak Hâkimlerin ve Savcılarının Belirlenmesi
 - 31** Mülakat Yapılacak Avukatların Belirlenmesi
 - 33** Mülakat Protokollerine (Mülakat Formlarına) Dair
- 35** **Araştırma Sonuçları**
 - 35** Aile Mahkemesi Hâkimleri
 - 37** Genel Sorular
 - 58** Uygulamaya Dair Özel Sorular
 - 72** Teknik Sorular
 - 73** Savcılar
 - 76** Genel Sorular
 - 95** Uygulamaya Dair Özel Sorular
 - 104** Avukatlar
 - 107** Genel Sorular
 - 129** Uygulamaya Dair Özel Sorular
- 139** **Değerlendirme ve Sonuç**
 - 139** Farklı Yorumlama-Farklı Uygulama
 - 141** Uzmanlığın Yetersizliği
 - 146** Kanun’un Amacı, Etkisi ve Uygulamadaki Güçlükler
 - 149** Aile Tanımı
 - 153** Aile İçi Şiddet Tanımı
 - 154** Kanun’un Halk Tarafından, Özellikle de Kadınlar Tarafından Bilinmemesi

- 156 Uygulamadaki Güçlükler
- 157 Delil Sorunu, Fiziksel Şiddet ve Diğer Şiddet Türleri
- 160 Duruşma Yapılması
- 161 Altyapı Yetersizliği
- 162 Toplumsal Yapı
- 163 Tedbir Türlerine Dair
- 169 Tedbir Nafakası
- 170 Adli Yardım Konusundaki Görüşler
- 171 Sonuç
- 175 Ekler
 - 177 EK 1: Ailenin Korunmasına Dair Kanun
 - 179 EK 2: Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un Genel Gereğesi
 - 180 EK 3: Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un Madde Gereğeleri
 - 181 EK 4: Ailenin Korunmasına Dair Kanun'da Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun
 - 183 EK 5: Ailenin Korunmasına Dair Kanun'da Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un Genel Gereğesi
 - 185 EK 6: Ailenin Korunmasına Dair Kanun'da Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un Madde Gereğeleri
 - 187 EK 7: Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un Uygulanması Hakkında Yönetmelik
 - 192 EK 8: Ailenin Korunmasına Dair Kanun ile İlgili Genelgeler
 - 228 EK 9: Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun
 - 231 EK 10: Belediye Kanunu
 - 232 EK 11: Ailenin Korunmasına Dair Kanun'u Değiştirmeye Yönelik Kanun Teklifi ve Tasarı Taslağı
 - 249 EK 12: Mülakat Protokolleri (Formları)
- 267 Kaynakça

Tablolar

Giriş

- 16** Tablo 1 Ceza Mahkemelerinde 4320 Sayılı Kanun'la İlgili Açılan Davalar
- 17** Tablo 2 Ceza Mahkemelerinde 4320 Sayılı Kanun'la İlgili Çıkan Davalardaki Karar Türleri
- 19** Tablo 3 Türkiye Genelinde 4320 Sayılı Kanun'la İlgili Toplam Başvuru Sayısı (2007, 2008, 2009)

Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

- 30** Tablo 1 İstanbul'daki Aile Mahkemelerinin Adliyelere Göre Dağılımı
- 31** Tablo 2 İstanbul'daki Aile Mahkemelerinin ve Mülakat Yapılan Hâkimlerin Adliyelere Göre Dağılımı

Araştırma Sonuçları

- 35** Tablo 1 Mülakat Yapılan Hâkimlerin Sayısı ve Özellikleri
- 36** Tablo 2 Mülakat Yapılan Hâkimlerin Adliyelere Göre Dağılımı
- 74** Tablo 3 Mülakat Yapılan Savcılarının Adliyelere Göre Dağılımı
- 75** Tablo 4 Mülakat Yapılan Savcılarının Sayısı ve Özellikleri
- 106** Tablo 5 Mülakat Yapılan Avukatların Sayısı ve Özellikleri

Kısaltmalar

4320	Ailenin Korunmasına Dair Kanun (4320 sayılı Kanun)
Age.	Adı geçen eser
bkz.	bakınız
CEDAW	Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (<i>Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women</i>)
CEDAW Komitesi	Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi (<i>Committee on the Elimination of Discrimination against Women</i>)
CEPEJ	Etkin Adalet İçin Avrupa Komisyonu (<i>European Commission for the Efficiency of Justice</i>)
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
EUCPN	Avrupa Suç Önleme Ağı (<i>European Crime Prevention Network</i>)
HSYK	Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu
KAHDEM	Kadınlara Hukuki Destek Merkezi Derneği
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
KSGM	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
MEDİZ	Kadınların Medya İzleme Grubu
RWI	Raoul Wallenberg İnsan Hakları ve İnsancıl Hukuk Enstitüsü (<i>Raoul Wallenberg Institute of Human Rights and Humanitarian Law</i>)
s.	sayfa
SHÇEK	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SIDA	İsveç Uluslararası Kalkınma ve İşbirliği Ajansı (<i>Swedish International Development Cooperation Agency</i>)
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
UYAP	Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi
vb.	ve benzeri

YAZARLAR

GÖKÇEÇİÇEK AYATA

Lisans eğitimini Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde, yüksek lisans eğitimini insan hakları hukuku alanında İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde tamamladı. Halen İstanbul Üniversitesi'nde kamu hukuku alanında doktora çalışmasını sürdürmektedir. 2002–2006 yılları arasında serbest avukatlık yapan Gökçeçiçek Ayata, 2006 yılından bu yana İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi'nde Uzman Araştırmacı olarak çalışmaktadır. 2006 yılından itibaren “Türkiye’de Kadınların İnsan Haklarına Saygının Güçlendirilmesi” ve Şubat 2009 - Mart 2011 arasında “Belgeleme ve Raporlama Yoluyla Türkiye’de Ayrımcılıkla Mücadele” projelerinde araştırmacı, uzman ve proje sorumlusu olarak yer aldı. Ayata, *Kadın Hakları: Uluslararası Hukuk ve Uygulama* adlı kitabın derleyenleri, *Ayrımcılık Yasağı: Kavram, Hukuk, İzleme ve Belgeleme ile Ayrımcılık Yasağı Eğitim Rehberi* adlı kitapların editörleri arasında yer almaktadır. Ayrıca, Belgeleme ve Raporlama Yoluyla Türkiye’de Ayrımcılıkla Mücadele projesi kapsamında hazırlanan ırk/etnik köken, din/inanç, engellilik, cinsel yönelim/cinsiyet kimliği temellerinde gerçekleşen ayrımcı muamelelerin derlendiği dört farklı ayrımcılık izleme raporunu ve aynı proje dahilinde hazırlanan haritalama çalışmasını yayına hazırlayanlardandır. Kadın hakları, ayrımcılık yasağı, kadınların adalete erişimi, CEDAW ve ulusal hukukun uyumu konularıyla ilgili araştırmalar ve çalışmalar yürütmektedir.

SEVİNÇ ERYILMAZ

Lisans eğitimini Boğaziçi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamladı. Yüksek lisans derecesini Yıldız Teknik Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde “Uluslararası Göç ve Yurttaşlık” başlıklı teziyle 2004 yılında aldı. Halen, İstanbul Bilgi Üniversitesi Siyaset Bilimi Doktora Programı'na devam etmektedir. İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi'nde öğretim görevlisi olarak çalışan Eryılmaz, 2005 yılından itibaren Merkez'in Kadına Yönelik Ayrımcılığın ve Şiddetin Önlenmesi Çalışma Grubu'nun ve “Türkiye’de Kadınların İnsan Haklarına Saygının Güçlendirilmesi” projesinin koordinatörlüğünü yürütmektedir. *Kadın Hakları: Uluslararası Hukuk ve Uygulama* adlı kitabı derleyenler ve Belgeleme ve Raporlama Yoluyla Türkiye’de Ayrımcılıkla Mücadele projesi kapsamında *Haritalama Çalışması Raporu*'nu hazırlayanlar arasında yer almaktadır. Toplumsal cinsiyet, kadınların insan hakları, kadına yönelik şiddet, kadın emeği, ayrımcılık yasağı, uluslararası göçler ve yurttaşlık konularıyla ilgili araştırmalar ve çalışmalar yürütmektedir.

SEDA KALEM

Lisans derecesini 2000 yılında Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden alan Seda Kalem, 2001 yılında NY, New School Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde başladığı yüksek lisans programından 2003 yılında mezun oldu. 2010 yılında savunduğu *Contested Meanings-Imagined Practices: Law at the Intersection of Mediation and Legal Profession: A Socio-Legal Study of the Juridical Field in Turkey* başlıklı doktora tezi *New School for Social Research* tarafından *The Albert Salomon Memorial Award in Sociology* ödülüne layık görüldü. 2004 yılından itibaren Uzman Araştırmacı olarak çalışmakta olduğu İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi'nde adalete erişim üzerine çeşitli projelerde proje yürütücüsü ve araştırmacı olarak görev alan Kalem, hukuk ve toplum çalışmaları ve hukuk sosyolojisi alanları üzerine çalışmakta, bu alanların içerisinde özellikle mahkemeler, adalet algıları, adalete erişim, hukuksal bilinç, hukuk mesleği ve alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri konularıyla ilgilenmektedir. Aynı zamanda İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde öğretim üyesi olan Kalem, *Mahkemede Tek Başına: İstanbul Mahkemelerinde Müdafiliğin Erişilebilirliği ve Etkisi/Alone in the Courtroom: Accessibility and Impact of Criminal Legal Aid in Istanbul Courts* ve *İstanbul Asliye Hukuk Mahkemeleri'nde Yargılama Süreci: Taraflar, Davalar ve İşleyiş/Judicial Proceedings at Istanbul Civil Courts* adlı kitapların yazarlığını paylaşmış ve *Adalet Gözet: Yargı Sistemi Üzerine Bir İnceleme* adlı kitabın derlemesini yapmıştır. Kalem, aynı zamanda TESEV tarafından yayımlanan *Türkiye'de 'Adalet Erişim': Göstergeler ve Öneriler* isimli kitabın da yazarıdır.

Teşekkür

İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi Kadınlara Yönelik Ayrımcılık ve Şiddetin Önlenmesi Çalışma Grubu olarak 2005 yılından itibaren yürüttüğümüz Türkiye’de Kadınların İnsan Haklarına Saygının Güçlendirilmesi Projesi kapsamında gerçekleştirdiğimiz bu araştırmaya destek sunan tüm kurum ve kişilere teşekkür etmek istiyoruz.

Öncelikle, İstanbul Bilgi Üniversitesi’ne projeye sunduğu finansal, idari ve teknik destek için ve İsveç Uluslararası Kalkınma ve İşbirliği Ajansı’na (SIDA) projeye sunduğu finansal destek için teşekkür ederiz.

Raoul Wallenberg İnsan Hakları ve İnsancıl Hukuk Enstitüsü (RWI) Türkiye Ofisi Program Sorumlusu Angela Lenn nezdinde projeyi birlikte yürüttüğümüz RWI’ya teşekkür etmek isteriz.

Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü’ne, 1999-2007 yıllarını kapsayan, Türkiye genelinde 4320 sayılı Kanun ile ilgili ceza mahkemelerinde açılan dava ve sanık sayılarına ilişkin istatistikleri paylaştıkları için teşekkür ederiz.

Araştırmanın konusunu oluşturan 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun’a ilişkin verileri bizimle paylaşan Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Dairesi’ne teşekkürlerimizi sunarız. Hem 2009 hem de 2010 yıllarında güncel verilerin elimize ulaşmasını sağladıkları için Bilgi İşlem Dairesi Hukuk Mahkemeleri alan uzmanları Ömer Uzunca ve Murat Ürün’e özel olarak teşekkür ederiz.

Projenin ilk aşamalarından itibaren işbirliği içinde olduğumuz, aile mahkemelerine ve bu mahkemelerde görevli hâkimlere ilişkin güncel listeleri bizimle paylaşan Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Tetkik Hâkimi Feyrican Öztürk'e minnettarız.

İstanbul Barosu eski Başkanı Muammer Aydın'a, Yönetim Kurulu eski Üyesi Handan Doğan'a ve Adli Yardım Bürosu'nda görevli Avukat Şevki Şimşek'e Adli Yardım Bürosu'na kayıtlı avukatların iletişim listesini bizimle paylaşarak avukat mülakatlarını gerçekleştirmemize olanak sağladıkları için teşekkürlerimizi sunarız.

Daha önce *Berkeley School of Law Clinic*'te tecrübesi olan, 2010 yılının yaz aylarında, üç ay için İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi'nde Hukuk Kliniği çalışmalarına stajyer olarak katkı sunmak üzere Türkiye'de bulunan Catherine S. Berry'ye de Amerika Birleşik Devletleri'nde ve diğer bazı ülkelerde gerçekleştirilen benzer araştırmalara ilişkin bilgi dosyası hazırladığı için teşekkür etmek isteriz.

İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü Prof. Dr. Turgut Tarhanlı, araştırmanın her aşamasında fikirleriyle yanımızda oldu. Çalışmalarımıza sunduğu destek için kendisine içtenlikle teşekkür ederiz.

Araştırmanın en başından itibaren yöntem konusunda destek aldığımız İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi üyelerinden Yrd. Doç. Dr. Galma Jahic'e ve Yrd. Doç. Dr. Seda Kalem'e teşekkür borçluyuz. Seda Kalem hem soruların geliştirilmesi aşamasında bize katkı sundu, hem de verileri titizlikle analiz ederek araştırmanın bulgularının ortaya çıkmasında büyük emek harcadı.

Araştırmanın saha kısmı başlamadan önce 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un uygulamasına ilişkin sorularımızı yanıtlayan ve fikirlerini bizimle paylaşan İstanbul Aile Mahkemesi eski hâkimi İzzet Doğan'a özel olarak teşekkür etmek isteriz. Bizimle paylaştığı bilgiler araştırmanın tasarlanmasında yol gösterici oldu.

Projede saha koordinatörü olarak çalışan Zeynep Vardar'a hâkim, savcı ve avukat mülakatlarına ilişkin randevuları organize ederek saha çalışması süresince işlerin aksamadan yürümesini sağladığı ve mülakat verilerinin kaydedilmesine sunduğu katkı için müteşekkirimiz.

Hâkim, savcı ve avukat mülakatları kitabın yazarları ile birlikte Bahar Şahin, Burcu Yeşiladalı, Özlem Ayata, Ulaş Karan ve Zeynep Vardar tarafın-

dan gerçekleştirildi. Kendilerine harcadıkları emek için en içten teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Mülakat yapılan kişilerin bir kısmı ses kaydı yapılmasına izin verdi. Bu ses kayıtlarının deşifresi araştırmanın en meşakkatli işlerindendi. Bu konudaki çabaları için Bilge Karan, Bahar Şahin ve Yeliz Yücel Öz'e teşekkür etmek isteriz.

Birleşmiş Milletler'de Siyasi ve Hukuki Danışman olarak görev yapan Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi (CEDAW Komitesi) eski üyesi Miriam Estrada Castillo'ya, araştırmanın bulgularını uluslararası insan hakları hukuku standartları bağlamında değerlendirerek sunduğu öneriler için teşekkür borçluyuz.

Rapora ilişkin çevirileri gerçekleştiren Defne Orhun'a ve Işıl Demirakın'a emekleri için teşekkür ederiz.

Son olarak, bizimle görüşmeyi kabul edip zaman ayıran, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un uygulanmasına ilişkin bilgi ve deneyimlerini samimiyetle bizlerle paylaşan hâkim, savcı ve avukatlara içtenlikle teşekkür ederiz. Onlar olmadan bu araştırmayı gerçekleştirmemiz mümkün olmazdı.

Araştırmanın, Kanun'un metnini ve uygulamasını iyileştirecek değişikliklerin yapılmasına ve şiddete uğrayan kadınların daha güçlü bir yasal korumaya kavuşmasına katkıda bulunması dileğiyle...

GÖKÇEÇİÇEK AYATA-SEVİNÇ ERYILMAZ

İstanbul Bilgi Üniversitesi

İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi

Kadınlara Yönelik Ayrımcılık ve Şiddetin Önlenmesi Çalışma Grubu

Giriş

4 320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'a¹ yönelik bu araştırma, İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi bünyesinde yer alan Kadına Yönelik Ayrımcılık ve Şiddetin Önlenmesi Çalışma Grubu² tarafından, Türkiye'de Kadınların İnsan Haklarına Saygının Güçlendirilmesi Projesi³ kapsamında gerçekleştirildi. Araştırmanın amacı, 4320 sayılı Kanun'un hâkim, savcı ve avukatlar tarafından nasıl algılandığını ve uygulandığını ortaya koymak olarak özetlenebilir.

Araştırma konusunun ve amacının belirlenmesinde, yargının kadınlara yönelik şiddet vakalarına ilişkin tutumu büyük önem taşımıştır. Bilindiği gibi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin 2009 yılında hükme bağladığı ve kamuoyunda büyük yankı bulan Opuz v. Türkiye Kararı'nda yargının tutumuna ilişkin önemli tespitler yer almaktadır. Mahkeme, kararında şu ifadelerle yer vermiştir:

“Mahkeme, Türkiye'deki genel ve ayrımcı yargı pasifliğinin, kasıtlı biçimde olmasa da, esasen kadınları etkilediği şeklinde[k]i ... tespitini hatırdan tu-

1 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun 17 Ocak 1998 tarihli ve 23233 sayılı *Resmî Gazete*'de yayımlanmış (www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23233.pdf, erişim tarihi: 15 Temmuz 2011) ve yayımı tarihinde yürürlüğe girmiş, 4 Mayıs 2007 tarihli ve 26512 sayılı *Resmî Gazete*'de yayımlanan 5636 sayılı Kanun ile değiştirilmiştir (www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/05/20070504.htm, erişim tarihi: 15 Temmuz 2011). Bundan sonra “4320 sayılı Kanun” veya “4320” olarak anılacaktır.

2 Bundan sonra “Çalışma Grubu” olarak anılacaktır.

3 Bundan sonra “Proje” olarak anılacaktır.

tarak, başvuru ve annesi tarafından maruz kalınan şiddetin, kadına yönelik ayrımcılığın bir biçimini oluşturan toplumsal cinsiyete dayalı şiddet olarak görülebileceği kanaatindedir. Hükümet tarafından son yıllarda gerçekleştirilen reformlara rağmen, somut davada olduğu gibi, yargı sisteminin genel duyarsızlığı ve saldırganların yararlandığı muafiyetler, aile içi şiddet konusunu ele alan uygun adımların atılması konusunda yeterli kararlılığın bulunmadığına delalet etmiştir.”⁴

Türkiye’de gerçekleşen kadına yönelik şiddet vakaları, yasal düzenlemelere ve mevzuatta gerçekleştirilen bir kısım iyileştirmeye rağmen ciddiyele takip edilmemekte ve önlenememektedir.

Hukukun neredeyse ezelden beri, ama özellikle de liberal hukuk anlayışı dâhilinde neredeyse kutsallaştırılmış bir tarafsızlıkla özdeşleştirildiğini ve hukukçuların da –özellikle de hâkimin–, en azından hukukun kendi içinden bakıldığı zaman, gerçeğin peşinde koşan, hukuktan başka hiçbir şeye hizmet etmeyen, resmî ve rasyonel hukuk düzenine olan bağlılığını tehlikeye atabilecek tüm kişisel ve insani değerlerinden ve diğer tüm “irrasyonel” bağlardan arındırılmış bir insan olarak resmedildiğini öne sürmek mümkündür. Ancak özellikle 1970’lerden sonra, hukukun ve hukukçuların bu imajı, hukukun “diğer yüzü”nü göstermeye çalışan araştırmacılar tarafından sarsılmıştır.⁵ Bu eleştirel çalışmalar, özellikle de başlarda, hukuka temelde güçlüünün yanında duran, güçlüünün çıkarlarını temsil eden ve koruyan, bu şekilde de toplumda var olan eşitsizliklerin sistemli bir biçimde yeniden üretilmesine katkıda bulunan bir burjuva yapısı olarak bakmıştır. Ancak 1970’lerin ilerleyen dönemlerinde bu yapısalci eleştirileri önce hukuku temelde bir ideoloji sayan, daha sonra ise bilinçle bir arada düşünen çalışmalar takip etmiştir.⁶ Bu çalışmalarla birlikte, özellikle de hâkimin “tarafsız, herkese eşit mesafede duran ve değer yargılarından arındırılmış olan” şeklinde belirlenmiş imajı sorgulanır hale gelmiştir. Bu anlamda hukukun gerek üretiliş, gerek yorumlanış, gerekse

4 Opuz v. Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Başvuru no. 33401/02, Karar tarihi: 9 Haziran 2009, paragraf 200. Kararın Türkçe metnine erişim için bkz. http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/data/Opuz_-_Türkiye_Karari_AIHM.pdf. Kararın İngilizce metni için bkz. <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=33401/02&sessionid=61403889&skin=hudoc-en>, erişim tarihi: 30 Ekim 2010.

5 Hukukun pratikteki görünümüne odaklanmış olan hareketlere ve çalışmalara kapsamlı bir bakış için bkz. Frank Munger, “Mapping Law and Society”, *Crossing Boundaries: Traditions and Transformations in Law and Society Research*, ed. Austin Sarat, Northwestern University Press, 1998, s. 21-80.

6 Carroll Seron ve Frank Munger, “Law and Inequality: Race, Gender ... and, of Course, Class”, *Annual Review of Sociology*, c. 22, 1996, s. 190.

uygulanış biçiminin hem toplumsal yapıların işleyişinden ve kültürel kodların etkisinden, hem de üreten, yorumlayan ve uygulayan öznelerin değerlerinden, algılama biçimlerinden, anlam ve pratik şemalarından bağımsız olarak gerçekleşmediği ortaya konmuştur.

Bu çerçevede, bu çalışma kapsamında aile mahkemesi hâkimleriyle, savcılarla ve avukatlarla yapılan derinlemesine mülakatlarda da temel amaç 4320 sayılı Kanun'un neler getirdiği, ne şekilde uygulandığı, uygulamada ne gibi zorluklarla karşılaştığı ve bu zorlukların nasıl aşılabileceği konusunda uygulayıcıların⁷ görüşlerini anlamak olmuştur. Bu tür bir girişim temelde, bir mevzuat parçası olarak 4320 sayılı Kanun'u karar verme sürecinin ve çizilen hedeflerin ötesinde düşünüp yorumlamaya izin vermektedir. Bu şekilde, belirli bir mevzuat parçasının mevcut kanunlar ve yargı pratikleri içerisinde nasıl konumlandırılabilceğini görmek de mümkün olabilmektedir. Aynı zamanda, olaylara uygulayıcıların gözünden bakmak genel olarak yasamanın ürettiği metinlerin ne tür düşünce ve yorum kalıplarıyla yorumlandığını ve uygulandığını ortaya koymak anlamında önemlidir. Üstelik bu kalıplar her zaman bir toplumun üyelerinin dünyayı ve mevcut toplumsal ilişkilerini anlamlandırma biçimleriyle bir arada var olmaktadır. Bir başka deyişle bu tür bir anlama faaliyeti, uygulayıcıların sadece bir kanuna, hatta ve hatta hukuka ya da hukuk sisteminin işleyişine ilişkin görüşlerini ortaya koymakla kalmayıp bu kişilerin toplumsal hayatı oluşturan tüm kurumlara, ilişkilere, değerlere ilişkin algılarını da sergilemektedir.⁸ 4320 sayılı Kanun'un aile mahkemesi hâkimleri, savcılar ve avukatlar tarafından nasıl algılandığını ve uygulandığını anlamaya yönelik bu çalışmanın da bu perspektiften değerlendirilmesini arzu etmekteyiz.

Araştırma konusu şiddete ve şiddet ihtimaline karşı koruma kararı alınmasına imkân veren bir kanun olunca, öncelikle kadına yönelik ayrımcılık ve şiddet kavramları üzerinde durmak kaçınılmaz hale gelmektedir. Bu nedenle, bu bölümde öncelikle araştırmanın da bileşenleri arasında yer aldığı projeye, ardından ayrımcılık ve şiddet kavramlarına ve son olarak 4320 sayılı Kanun ile bu Kanun'a ilişkin diğer araştırma ve çalışmalara yer verilmiştir.

⁷ Diğer tüm kanunlar gibi bu Kanun'un da en temel uygulayıcıları arasında emniyet güçleri de yer almaktadır. Ancak emniyet güçleri mensuplarıyla görüşme, bu projede araştırma kapsamına alınmamıştır.

⁸ Pierre Bourdieu, "The Force of Law: Toward a Sociology of the Juridical Field", *Hastings Law Journal*, c. 38, 1987, s. 805-853.

TÜRKİYE’DE KADINLARIN İNSAN HAKLARINA SAYGININ GÜÇLENDİRİLMESİ PROJESİ

Proje, 2005 yılı sonundan itibaren Raoul Wallenberg İnsan Hakları ve İnsancıl Hukuk Enstitüsü (*Raoul Wallenberg Institute of Human Rights and Humanitarian Law–RWI*) ile işbirliği halinde ve İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı’nın (*Swedish International Development Cooperation Agency–SIDA*) finansal desteğiyle yürütülmektedir. Projenin amacı, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de artarak ve farklı şekillerde karşımıza çıkmakta olan, kadınlara yönelik şiddet ve ayrımcılık vakalarını önleme yönündeki çabalara katkı sağlamaktır.

Projenin amacına ulaşması için 2005-2010 yılları arasında hâkimler, savcılar, avukatlar ve sivil toplum kuruluşları temsilcilerine yönelik, kadının insan hakları konulu seminerler düzenlendi. Bu seminerlere Yargıtay başkanı ile 24 Yargıtay üyesi de dâhil toplam 104 hâkim⁹ ve savcı, 112 avukat ve sivil toplum kuruluşlarından 43 temsilci katıldı. Aynı tarih aralığında kadına yönelik şiddet konusunda kamudan ilgili kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin, hâkim, savcı ve avukatların katıldığı birer günlük iki yuvarlak masa toplantısı gerçekleştirildi. Seminerler ve yuvarlak masa toplantıları sayesinde, ağırlıklı olarak yargı mensupları ve avukatlardan oluşmak üzere farklı meslek gruplarından toplam 299 kişiye ulaşma fırsatımız oldu. Ayrıca proje çerçevesinde 2010 yılı Temmuz ayında temel belgeler; ayrımcılık yasağının kapsamı; kadınlara yönelik şiddet; insancıl hukuk bağlamında kadınlara yönelik cinsel şiddet; kölelik, kadın ticareti ve fahişeliğin önlenmesi; özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ve eşlerin eşit hakları; siyasi haklar; sağlık hakkı; eğitim hakkı; çalışma hakkı; engelli kadınlar ve içtihat hukuku bölümlerinden oluşan *Kadın Hakları: Uluslararası Hukuk ve Uygulama*¹⁰ adlı bir kitap yayımlandı.

Projenin 2010 yılına kadar gerçekleştirilen faaliyetleri aracılığıyla, uygulamacıların bizzat kendilerinden kadınlara yönelik ayrımcılık ve şiddet konularındaki yargı pratiğini, sorunları ve çözüm önerilerini dinleme imkânı el-

9 İlk derece mahkemelerinden seminerlere katılan hâkimler aile ve ceza mahkemelerinde görev yapmaktaydı.

10 İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi’nde uzman araştırmacı olarak çalışan Gökçeçek Ayata ve Sevinç Eryılmaz ile Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi Doç. Dr. Bertil Emrah Oder tarafından derlenen ve yine Merkez’de uzman araştırmacı olarak çalışan Burcu Yeşiladalı tarafından editörlüğü yapılan *Kadın Hakları: Uluslararası Hukuk ve Uygulama* adlı kitap İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları tarafından yayımlandı. Kitabın tüm içeriğine http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/source/books_khuku.asp?lid=tr linkinden ulaşılabilir.

de ettik. Bu süreçte edindiğimiz bilgiler ve gözlemlerimiz bizi bu araştırmayı yapmaya yöneltti. Hâkim, savcı ve avukatların aile algıları, kadın-erkek eşitliğine, kadına ve kadın haklarına bakış açıları ve uluslararası insan hakları standartlarına yönelik tutumlarının, özellikle kadına yönelik aile içi şiddete ilişkin reflekslerini belirlemedeki önemli rolünü seminerler ve yuvarlak masa toplantıları süresince görme fırsatımız oldu. Bu araştırmayla seminerlerdeki gözlemlerimizin ötesine geçerek, kadına yönelik şiddetin önlenmesine dair en önemli yasal düzenleme olan 4320 sayılı Kanun'un hâkim, savcı ve avukatlar tarafından nasıl algılandığını ve uygulandığını ortaya koymayı amaçladık.

KADINLARA YÖNELİK AYRIMCILIK VE ŞİDDET

Türkiye'nin de taraf olduğu Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin (CEDAW)¹¹ 1. maddesinde “kadınlara karşı ayrımcılık” şu şekilde tanımlanmaktadır:

“(...) ‘kadınlara karşı ayırım’ deyimi kadınların, medeni durumlarına bakılmaksızın ve kadın ile erkek eşitliğine dayalı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya diğer sahalardaki insan hakları ve temel özgürlüklerinin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran veya bunu amaçlayan ve cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım, mahrumiyet veya kısıtlama anlamına gelecektir.”¹²

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 90. maddesinde 2004 yılında yapılan değişiklikle birlikte¹³ “usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve

11 11 Haziran 1985 tarihli ve 3232 sayılı Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesine Katılmanın Uygun Bulduğuna Dair Kanun 25 Haziran 1985 tarihli ve 18792 sayılı *Resmî Gazete*'de (www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18792.pdf, erişim tarihi: 15 Temmuz 2011), 85/9722 sayılı Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne Katılmamızın Onaylanması Hakkında Karar ise 14 Ekim 1985 tarihli ve 18898 sayılı *Resmî Gazete*'de (www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18898.pdf, erişim tarihi: 15 Temmuz 2011) yayımlanmıştır. Sözleşme, Türkiye bakımından 19 Ocak 1986 tarihinden itibaren yürürlük kazanmıştır. Sözleşme'nin adının Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women-CEDAW*) şeklinde çevrilmesi gerekirken resmî çeviri metninin yayımlandığı 14 Ekim 1985 tarihli ve 18898 sayılı *Resmî Gazete*'de Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi şeklinde çevrilmiştir. Sözleşme, bundan sonra “CEDAW” olarak anılacaktır.

12 Bkz. 14 Ekim 1985 tarih ve 18898 sayılı *Resmî Gazete*, www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18898.pdf, erişim tarihi: 31 Ekim 2010.

13 T.C. Anayasası 90. maddenin son paragrafında “usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. (Ek cümle: 7/5/2004-5170/7 md.) Usulüne göre yürürlüğe konulmuş te-

özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır” denmektedir. Bunun anlamı, Türkiye’nin taraf olduğu temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası sözleşmelerin hükümlerinin de hak ihlalleri incelenirken ve yorumlanırken referans alınması gerektiğidir. Bu bakımdan Türkiye diğer pek çok sözleşmeyle birlikte CEDAW ile de bağlıdır ve Sözleşme’nin hükümlerini uygulamakla yükümlüdür.

Sözleşme’deki ayrımcılık tanımını kadınlara kadın oldukları için yöneltilen veya kadınları orantısız şekilde etkileyen toplumsal cinsiyete dayalı şiddet de içermektedir.¹⁴ CEDAW Komitesi’nin bu yorumundan da açıkça anlaşılacağı üzere kadına karşı şiddet toplumsal cinsiyete dayalıdır ve kadınlara yönelik ayrımcılık oluşturmaktadır.

Şiddet, fiziksel, zihinsel veya cinsel bakımdan zarar veya acı veren eylemleri ve bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama ve diğer özgürlükten yoksun bırakma şekillerini içermektedir.¹⁵ Kadına yönelik şiddet, bunlarla sınırlı olmaksızın aşağıdakileri içerecek şekilde anlaşılmalıdır:

“(a) Dayak ve hırpalama, ev halkına dahil olan kız çocuklarının cinsel suistimali, drahoma bağlantılı şiddet, evlilik içi tecavüz, kadın cinsel organını sakatlama veya kadına zarar veren diğer geleneksel uygulamalar, eş haricinde (ev halkına dahil) kişilerce uygulanan şiddet, sömürüyle bağlantılı şiddet dahil olmak üzere aile içinde meydana gelen fiziksel, cinsel veya psikolojik şiddet;

(b) Tecavüz, cinsel suistimal, işyerinde, eğitim kurumlarında veya diğer yerlerde meydana gelen cinsel taciz ve sindirme, kadın ticareti ve fahişeliğe zorlama dahil olmak üzere genel olarak toplum içinde meydana gelen şiddet;

(c) Nerede olursa olsun devlet tarafından işlenen veya göz yumulan fiziksel, cinsel veya psikolojik şiddet.”¹⁶

mel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır” denilmektedir.

14 Gökçeçiçek Ayata, Sevinç Eryılmaz Dilek ve Bertil Emrah Oder (der.), *Kadın Hakları: Uluslararası Hukuk ve Uygulama*, Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi’nin 19 No’lu Genel Tavsiyesi: Kadınlara Karşı Şiddet, paragraf 7, s. 189, bkz. http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/Books/khuku/kadinlara_karsi_siddet/siddet_cedaw_komitesinin_19_no_lu_genel_tavsiyesi_kadinlara_.pdf, erişim tarihi: 31 Ekim 2010.

15 Age., Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi’nin 19 No’lu Genel Tavsiyesi: Kadınlara Karşı Şiddet, paragraf 6, s. 188.

16 Age., Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi’nin 19 No’lu Genel Tavsiyesi: Kadınlara Karşı Şiddet, Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge, madde 2, s. 183-184, bkz. http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/Books/khuku/kadinlara_kar

Kadınların toplumsal ve ekonomik hayata katılmasının önüne geçen, bedensel ve/veya ruhsal pek çok sağlık sorunu yaşamalarına, sakat kalmalarına veya yaşamlarını yitirmelerine yol açan kadına yönelik şiddet aynı zamanda kadınların insan hakları sözleşmeleri ve uluslararası hukuk bağlamındaki insan hak ve özgürlüklerinden yararlanmasını zedeleyen veya imkânsız hale getiren bir ayrımcılık şeklidir. Bu haklar ve özgürlükler şunlardır:

- “(...) a) Yaşam hakkı;
- b) İşkenceye, zalimane, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele veya cezaya maruz kalmama hakkı;
- c) Ulusal ya da uluslararası silahlı çatışma zamanında, insancıl normlara göre eşit korunma hakkı;
- d) Kişi güvenliği ve özgürlüğü hakkı;
- e) Yasalar önünde eşit korunma hakkı;
- f) Aile içinde eşitlik hakkı;
- g) Ulaşılabilir en yüksek standartta fiziksel ve zihinsel sağlığa sahip olma hakkı;
- h) Adil ve elverişli çalışma koşullarına sahip olma hakkı[ı] (...)”¹⁷

Kadına yönelik şiddetin en sinsi şekillerinden biri olan aile içi şiddet tüm toplumlarda yaygındır ve her yaştaki kadın dayaağa, tecavüze, diğer cinsel saldırı biçimlerine, psikolojik şiddete ve diğer şiddet biçimlerine maruz kalmaktadır. Birçok kadın ekonomik özgürlüğü olmadığından şiddet içeren ilişkisini devam ettirmek zorunda kalmaktadır.¹⁸ Kadına yönelik şiddetin devamında geleneksel tutumlar ile kadın ve erkeğe yüklenen toplumsal-kültürel rol kalıpları önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda CEDAW Sözleşmesi’nin 5. maddesinde toplumsal cinsiyete bağlı sosyal ve kültürel davranış kalıplarını değiştirmek temel bir öncelik olarak ele alınmaktadır. Söz konusu kalıpların değiştirilmesi, “her iki cinsiyetten birinin aşağılığı veya üstünlüğü fikrine veya kadın ile erkeğin kalıplaşmış rollerine dayalı önyargıların, geleneksel ve diğer bütün uygulamaların ortadan kaldırılması” amacına hizmet

si_siddet/siddet_kadınlar_ayonelik_siddetin_ortadan_kaldirilmasina_dai.pdf, erişim tarihi: 31 Ekim 2010.

¹⁷ Age., Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi’nin 19 No’lu Genel Tavsiyesi: Kadınlara Karşı Şiddet, Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi’nin 19 No’lu Genel Tavsiyesi: Kadınlara Karşı Şiddet, paragraf 7, s. 189.

¹⁸ Age., Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi’nin 19 No’lu Genel Tavsiyesi: Kadınlara Karşı Şiddet, Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi’nin 19 No’lu Genel Tavsiyesi: Kadınlara Karşı Şiddet, paragraf 23, s. 191.

etmelidir. Toplumsal-kültürel kalıpları değiştirme, genel bir yükümlülük olmanın yanı sıra Sözleşme'nin eğitim hakkına ilişkin 10. maddesinde özel olarak vurgulanmaktadır.

2008 yılında Türkiye genelinde yapılan kadına yönelik aile içi şiddet konulu araştırmaya göre, yaşamının herhangi bir döneminde eşinin veya birlikte olduğu kişinin/kişilerin uyguladığı fiziksel şiddete maruz kalan kadınların oranı %39.3, cinsel şiddete maruz kalan kadınların oranı %15.3, fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalan kadınların oranı ise %41.9'dur. Cinsel şiddet genellikle fiziksel şiddetle birlikte yaşanmaktadır.¹⁹ Türkiye genelinde evlenmiş kadınların %44'ü hayatının herhangi bir döneminde psikolojik şiddet biçimlerinden en az birine maruz kalmıştır.²⁰ Çalışmak istemediğini ya da böyle bir durumun söz konusu olmadığını belirten kadınlar da dâhil edildiğinde, Türkiye'de yaklaşık her 10 kadından 4'ünün ekonomik şiddete uğradığı görülmektedir.²¹

Kadına yönelik şiddete ilişkin Türkiye çapında gerçekleştirilen bir başka araştırmanın verileri de benzer şekildedir. Hayatı boyunca eşinden en az bir kez fiziksel şiddet görmüş kadınların oranı %35'tir. Kadınların %14'ü en az bir kez, istemediği zamanlarda eşi tarafından cinsel ilişkiye zorlanmıştır. Araştırmaya katılan kadınların %36'sı gelir getiren bir iş yapmak, çalışmak isterlerse eşlerinin kendilerini engelleyeceği yanıtını vermiştir.²²

Araştırmaların sonuçlarında da görüldüğü gibi, Türkiye'deki evli/birliktelik yaşayan kadınların yaklaşık %40'ı hayatında en az bir kere eşi/birlik-

19 Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*, Ankara, 2009, s. 46-47. Araştırmanın niceliksel bölümünde 12.795 kadınlı görüşme yapılmış, niteliksel bölümünde ise derinlemesine yarı yapılandırılmış görüşmeler ve odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. http://www.ksgm.gov.tr/tdvaw/doc/Ana_Rapor_Mizan_1.pdf, erişim tarihi: 30 Ekim 2010.

20 Age., Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'nin 19 No'lu Genel Tavsiyesi: Kadınlara Karşı Şiddet, s. 52. Araştırmada duygusal şiddetin/istismarın şu davranışları kapsadığı kabul edilmiştir: hakarete ya da küfür, başkalarının yanında aşağılama ya da küçük düşürme, korkutma ya da tehdit etme, kadına ya da çevresindekilere zarar vermekle tehdit etme.

21 Age., Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'nin 19 No'lu Genel Tavsiyesi: Kadınlara Karşı Şiddet, s. 56-58. Araştırmada ekonomik şiddetin/istismarın şu davranışları kapsadığı kabul edilmiştir: Kadının çalışmasına engel olma ya da işten ayrılmasına neden olma, ev harcamaları için para vermeme, kadının gelirinin elinden alınması.

22 Ayşe Gül Altınay, Yeşim Arat, *Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet*, İstanbul, s. 79 ve 87. Araştırmanın niteliksel bölümünde 27 ilden yaklaşık 50 kadın kuruluşundan 150'ye yakın kadınlı görüşme yapılmıştır. Araştırmanın niceliksel bölümünde ise 56 ilde toplam 1.800 evli kadınlı görüşülmüştür. Türkiye başlığı altındaki bulgular 1.520 anketin sonuçlarını, Doğu başlığı altındaki bulgular ise 280 kişilik ek örneklem ile yapılan anket sonuçlarını yansıtmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.kadinayoneliksidet.org/downloads/TurkiyedeKadinaYoneliksidet.pdf>, erişim tarihi: 30 Ekim 2010.

te olduğu kişi tarafından fiziksel şiddete maruz bırakılmıştır. Diğer şiddet türlerine ilişkin oranlar da oldukça yüksektir. Bu verilerin sadece evli/birlikteliği olan kadınlara ve eşlerine/birlikte oldukları kişilere dair olduğu, aynı evde yaşanan (anne, baba, üvey baba, erkek akraba, erkek kardeş, eşin/birlikte olunan kişinin ailesi vb.) diğer kişilerin veya nişanlı, sevgili, işveren, öğretmen gibi ev dışındaki kişilerin uyguladığı şiddetin araştırmadaki oranlara dâhil edilmediği düşünüldüğünde şiddete uğrayan kadın oranının aslında çok daha yüksek olduğu ortadadır.

4320 SAYILI AİLENİN KORUNMASINA DAİR KANUN

Kadına yönelik şiddetle mücadelenin iki önemli ayağından ilki kadın sığınmaevleri, ikincisi ise koruma emri (*protection order*) veya geri durma emri (*restraining order*) olarak adlandırılan, şiddet uygulayıcısının mağdurdan uzaklaştırılmasını sağlayan yasal düzenlemelerdir.²³ Türkiye’de yeterli sayıda sığınmaevi bulunmamaktadır. Temmuz 2010 itibariyle ülke genelinde 57 sığınmaevi mevcuttur.²⁴ Bu sayı hem yasal düzenlemelerle öngörülenin hem de gerçek ihtiyacın çok altındadır. 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 14. maddesinde “büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000’i geçen belediyeler, kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açar” denmektedir.²⁵ Ancak aynı maddenin bir başka yerinde “hizmetlerin yerine getirilmesinde öncelik sırası, belediyenin malî durumu ve hizmetin ivediliği dikkate alınarak belirlenir” ifadesi kullanıldığından, belediyelerin büyük bir kısmı bu yükümlülüğü yerine getirmekten kaçınmak için mali durum gerekçesini kullanabilmektedir. Bu noktada, şiddete uğrayan kadın ve çocuklar için kurulacak ve işletilecek sığınmaevleri için bütçeden ciddi bir kaynak tahsisine ihtiyaç olduğunu belirtmek gereklidir. Sadece kaynak tahsisi de yeterli değildir; bu sığınmaevlerinin hizmet standartlarının sürekli olarak izlenmesi ve denetlenmesi de bir başka zorunluluktur.

2006/17 sayılı Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler konulu Başbakanlık Genelgesi’nde de sığınmaevleri konusunda alınması gereken tedbirler ve bu tedbirleri almakla sorumlu kurumlar ile işbirliği yapılacak kurum ve

²³ Canan Arın, “Kadının Şiddete Karşı Hukuksal Korunması”, *Prof. Dr. Necla Arat’a Armağan*, Beta Yayınevi, İstanbul, 2004, s. 50.

²⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi 2010 Türkiye Sonuç Gözlemleri, paragraf 22, http://www.ksgm.gov.tr/Pdf/CEDAW_sonuc_gozlemler.doc, erişim tarihi: 10 Ekim 2010.

²⁵ 5393 sayılı Belediye Kanunu 13 Temmuz 2005 tarihli ve 25874 sayılı *Resmî Gazete*’de (www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050713.htm, erişim tarihi: 15 Temmuz 2011) yayımlanmıştır.

kuruluşlar ayrıntılı olarak tanımlanmıştır.²⁶ Genelge'nin "Hizmet Kurumları" başlıklı bölümünde yer alan 2. maddesinde, şiddete uğrayan ve sığınmaevindeki ihtiyacı olan ya da sığınaklara ya da danışma merkezlerine başvuran kadınları ekonomik olarak güçlendirmek ve yeni bir ev kurmalarını sağlamak amacıyla Kadın Destek Fonu kurulması ve kadınların uygun işlere yerleştirilmelerinin sağlanması; aynı bölümün 16. maddesinde Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) için bütçeden ayrılan payın arttırılması,²⁷ kadın sığınmaevleri/kadın konukevlerinin nitelik ve nicelik açısından Avrupa Birliği standartlarına uygun hale getirilmesi ve hizmet sunacak personelin kadın bakış açısına sahip olmasının sağlanması, anılan merkezlerin gizlilik ilkesine uygun olarak hizmet vermesi konusunda gerekli özenin gösterilmesi; 17. maddesinde kadın sığınma/konuk evlerinin kuruluşu ve işletilmesiyle ilgili mevzuatın gözden geçirilerek Avrupa Birliği standartları doğrultusunda yeniden hazırlanması ve yerel yönetimlere kadın sığınma/konuk evi açma konusunda zorunluluk getirilmesinin sağlanması, açılan kadın sığınma/konuk evlerinin mevzuatta belirtilen standartlara uygunluğunun düzenli olarak denetlenmesi; 20. maddesinde sivil toplum kuruluşları tarafından kurulmuş ve kurulacak olan bağımsız kadın sığınmaevi ve kadın danışma merkezlerini açma ve işletme girişimlerinin yerel yönetimler ve il özel idareleri tarafından mali destek de dâhil olmak üzere çok yönlü desteklenmesi; 21. maddesinde şiddet gördüğü için kadın sığınma/konuk evine yerleştirilen kadınların buradan çıktıktan sonra kendi ayakları üzerinde durmayı başarmalarını sağlamak ve desteklemek için kadınlara devletin sahip olduğu kaynaklardan geçici konut tahsis yapılması ve "Hukuk" başlığı altındaki 7. maddede "Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Ayni ve Nakdi Yardım Yönetme-

26 2006/17 sayılı Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler konulu Başbakanlık Genelgesi 4 Temmuz 2006 tarihli ve 26218 sayılı *Resmî Gazete*'de (www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/07/20060704.htm, erişim tarihi: 15 Temmuz 2011) yayımlanmıştır.

27 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname 8 Haziran 2011 tarihli ve 27958 sayılı *Resmî Gazete*'de (www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/06/20110608M1-1..pdf, erişim tarihi: 15 Temmuz 2011) yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'ndaki bazı maddeler yürürlükten kaldırılmış ve Kanun'un adı Sosyal Hizmetler Kanunu olarak değiştirilmiştir. Aynı KHK ile Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, Aile ve Sosyal Araştırma Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ve Özürlüler İdaresi Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname tümüyle yürürlükten kaldırılmış, Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu'nda ise bazı maddeleri yürürlükten kaldırılmıştır. Bu KHK ile Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü kapatılmıştır.

liği'nde" sivil toplum kuruluşları tarafından açılmış olan sığınmaevlerinde kalan kadınlara orada buldukları süre içinde aynı ve maddi yardım yapılması konusunda gerekli düzenlemeler gibi hususlar sayılmaktadır. Başbakanlık Genelgesi kadınlara ve çocuklara yönelik şiddet ile töre ve namus cinayetlerinin önlenmesi konusunda çok ayrıntılı tedbirler sıralamasına karşın bu tedbirlerin hayata geçip geçmediğini izlemek için üç ayda bir koordinatör kuruma sunulacak rapor dışında herhangi bir izleme, denetleme ve yaptırım mekanizması getirmediğinden ve bu tedbirlerin yerine getirilmesi için herhangi bir bütçe tahsis etmediğinden ayrıntılı bir şekilde sıralanan temenniler içeren bir belge olmanın ötesine geçememektedir.²⁸

Türkiye'de şiddete uğrayan kadınların sayısı düşünüldüğünde yetersiz olan sığınmaevi kapasitesine karşın şiddete karşı koruma emri alınmasının yolunu açan bir yasal düzenleme mevcuttur. Şiddet uygulayıcısının mağdura yaklaşmasını önlemeye yönelik koruma emri de dâhil pek çok tedbiri içeren 4320 sayılı Kanun, Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'ne (CEDAW Komitesi)²⁹ sunduğu 2. ve 3. Birleştirilmiş Periyodik Ülke Raporu'nun incelenmesi sonrasında Komite'nin Türkiye'ye sunduğu Sonuç Gözlemleri belgesindeki tavsiyelerin etkisiyle hazırlanmış ve yürürlüğe girmiştir. Bu durum, Türkiye'nin 4. ve 5. Birleştirilmiş Periyodik Ülke Raporu'nda "(...) 17 Ocak 1998'de çıkarılan Ailenin Korunması Kanunu, aile içinde yaygın olarak işlenen kadına karşı şiddet konularıyla uğraşmada olumlu bir adımdır. CEDAW Komitesi'nin Türkiye'nin bir önceki raporuna getirdiği tavsiyeler yasal düzenlemeleri harekete geçirmede rol oynamıştır (...) Aile içi şiddete ilişkin yeni yasa daha önce özel olarak algılanan konuları kamu ilgisine açmıştır (...)"³⁰ şeklinde ifade edilmiştir.

4320 sayılı Kanun'un genel gerekçesinde, aile içi şiddet mağduru kadınlar için koruyucu yasal tedbirlerin alınması zorunluluğunun ortaya çıktığı ve Kanun ile ABD, Avustralya, Yeni Zelanda, İngiltere, İrlanda ve Norveç gi-

²⁸ Başbakanlık Genelgesi'nde yer alan ve sorumlu kurumlar olarak belirtilen kurumların bir bölümü, bir önceki dipnotta bahsi geçen KHK ile kapatılmış, bu kurumların görev ve yetkileri Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na devredilmiştir. Söz konusu KHK'nın getirdiği yeni idari yapılanmanın kadınların güçlendirilmesi konusunda yaratacağı olumlu veya olumsuz sonuçlar takip edilmelidir.

²⁹ Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi (CEDAW Komitesi), Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin (CEDAW) 17. maddesi uyarınca Sözleşme'nin taraf devletler tarafından uygulanmasını denetlemek üzere kurulmuştur. Komite, bundan sonra "CEDAW Komitesi" olarak anılacaktır.

³⁰ Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Kadına Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne (CEDAW) ilişkin 4. ve 5. Birleştirilmiş Periyodik Ülke Raporu, s. 5, <http://www.ksgm.gov.tr/Pdf/uaiperiyodik2tr.pdf>, erişim tarihi: 1 Kasım 2010.

bi ülkelerdeki benzer uygulamaların Türk hukuk sistemine dâhil edildiği belirtilmiştir.³¹ Kanun'un gerekçesinde belirtildiği gibi, diğer ülkelerde de benzer yasal düzenlemeler bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından 2006 yılında hazırlanan, kadınlara yönelik her türlü şiddete ilişkin derinlemesine araştırmanın raporuna göre 89 ülkede ev içi şiddete yer veren özel düzenlemeler mevcuttur.³² 60 ülkede ev içi şiddete³³ dair özel kanunlar, 7 ülkede kadınlara yönelik şiddete dair kanunlar, 1 ülkede cinsiyet ayrımı olmaksızın şiddete karşı düzenlemeleri içeren kanun, 14 ülkede ceza kanunları içerisinde ev içi şiddete ilişkin özel hükümler, 5 ülkede faillerin uzaklaştırılmasına ilişkin özel hukuk hükümleri ve 1 ülkede de aile hukuku kapsamında ev içi şiddete ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır. Ev içi şiddete değinen özel kanunları olan devletlerin 12'sinde bu kanunlar toplumsal cinsiyete dayalı şiddetten ziyade aile içi şiddeti kapsamaktadır. 102 ülkede ev içi şiddete ilişkin özel bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. 20 ülke ev içi şiddet konusunda yasal düzenleme hazırlığı içerisinde. Bu araştırmanın gerçekleştirildiği sırada 4 ülkenin de ev içi şiddet konusunda özel bir yasal düzenleme veya diğer kanunlara dâhil edilecek özel hükümler hazırlamak niyetinde olduğu, ancak gerekli henüz hazırlıklara başlamadığı raporda belirtmiştir.

Avrupa Suç Önleme Ağı'nın (*European Crime Prevention Network-EUCPN*) 2006 yılında Viyana'da gerçekleştirdiği ev içi şiddet konulu yuvarlak masa toplantısına hazırlık için yapılan karşılaştırmalı araştırmada incelenen 15 Avrupa ülkesinin (Avusturya, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İrlanda, Lüksemburg, Hollanda, Polonya, Portekiz, İsveç) çoğunun hukuk sisteminde ev içi şiddet, saldırı, tecavüz veya zorlama gibi genel ceza hükümleri tanımları kapsamında değerlendirilmektedir.³⁴ Araştırma raporuna göre, son yıllarda Avrupa'da, şiddetin evlilikte veya aile içinde gerçekleşmesinin kesinlikle cezayı hafifletici ya da soruşturmayı sınırlandırıcı bir etken olarak görülmemesi gerektiği şek-

31 4320 sayılı Kanun'un genel gerekçesi için bkz. <http://www.istanbulbarosu.org.tr/merkezler/khum/4320.doc>, erişim tarihi: 1 Kasım 2010.

32 Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin *Kadınlara Karşı Her Türlü Şiddet Biçimine Dair Derinlemesine Çalışması* (*The Secretary-General's In-depth Study on All Forms of Violence against Women*) için bkz. <http://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/SGstudyvaw.htm>, erişim tarihi: 28 Kasım 2010.

33 "Domestic violence" karşılığında kullanılmıştır.

34 Albin Dearing ve Birgitt Haller, *Comparative Overview in preparation of the EUCPN-workshop on domestic violence in Vienna*, 18 Mayıs 2006, <http://www.eucpn.org/library/results.asp?category=8&pubdate>, *Report of the EUCPN Domestic Violence workshop held in Vienna May 2006*, erişim tarihi: 28 Kasım 2010.

linde bir anlayış birliği mevcuttur. Bu çerçevede mağdurun talepte bulunması ya da buna rıza göstermesi aranmaksızın soruşturmanın yürütülmesi gerektiği düşünülmektedir. Rapora göre, Avusturya, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Finlandiya’da ve Almanya’nın bazı eyaletlerinde, bir kişinin aynı yerde yaşayan bir başka kişi için tehdit oluşturduğu durumlarda polise bu kişiyi oradan uzaklaştırma yetkisi veren yasal düzenlemeler bulunmaktadır. Lüksemburg ve İsveç’te polis uzaklaştırma için savcının onayını almak zorundadır. Fransa’da ise bu konuda kesinlikle mahkeme kararı alınması gerekmektedir. Avusturya ve Çek Cumhuriyeti’nde polis mağdurun onayını/rızasını aramadan faili 10 gün boyunca uzaklaştırabilmektedir.

ABD’de aile içi şiddetle ilgili bir davaya bakan hâkim “(...) şiddeti sona erdirmek (...) mağduru korumak (...) şiddetten etkilenen çocukları ve diğer aile bireylerini korumak (...) kamuyu ve toplumu korumak (...) şiddet uygulayan kişiyi davranışlarından ve bu davranışı sona erdirmekten sorumlu tutmak (...) mağdurun kendini toparlamasını sağlamak (...) topluma aile içi şiddete ve aile içi istismara göz yumulamayacağını anlatmak (...) saldırgan veya şiddet uygulayanı tedavi ettirmek (...)”³⁵ amaçlarına yönelik hareket etmelidir.

İnsan Hakları Savunucuları (*The Advocates for Human Rights*) tarafından 2008 yılında Tacikistan’da gerçekleştirilen ev içi şiddete ilişkin araştırmaya göre, hükümet yetkilileri ev içi şiddeti bir aile meselesi kabul etmektedir. Hukuk sisteminin her aşamasında ev içi şiddet mağdurları ya utanmakta ya da barışmaya teşvik edilmektedir. Ceza adalet sisteminin çalışanları sıklıkla, ailenin korunmasının kadının güvenliğinden ve şiddet uygulayan failerin cezalandırılmasından daha öncelikli olduğunu düşünmektedir. Ev içi şiddet vakaları ancak ağır veya ölümcül yaralama durumlarında ciddiye alınmaktadır.

Türkiye’deki genel kabul de Tacikistan’dakine benzer şekilde ailenin korunması yönündedir. 4320 sayılı Kanun, yürürlüğe girdiği 1998 yılından bu yana Türkiye’nin kültürel yapısına uygunluğundan, adına ve uygulanma sürecindeki farklılıklara kadar pek çok konuda ciddi tartışmaların odağı ve eleştirilerin hedefi olmuş, kadın örgütlerinin yoğun eleştirileri üzerine 2007 yılında 5636 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’la değiştirilmiştir. 5636 sayılı Kanun’la birlikte, 4320 sayılı Kanun’un 1. maddesinde sıralanan Kanun’dan yararlanabilecek kişilere dair tanım genişletilmiş ve “mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak

35 Bernice Bouie Donald, “ABD Hukuku Açısından Koruma Emri”, *Kadına Yönelik Cinsel Şiddete Karşılaştırmalı Hukukun Yaklaşımı*, İstanbul Barosu Kadın Hakları Uygulama Merkezi, İstanbul, 2002, s. 102.

ayrı yaşama hakkı olan veya evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireylerinden birinin” de Kanun’dan yararlanabileceği ifade edilmiştir. Diğer bir önemli değişiklik, koruma tedbirlerinin sadece kusurlu eşe karşı değil diğer aile bireylerine karşı da alınabileceğinin net bir şekilde belirtilmesidir. Son olarak da Kanun’da sayılan koruma tedbirlerinin kapsamı genişletilmiştir. 2008 yılında ise Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik³⁶ yürürlüğe girmiştir. Yönetmelik, amaç, kapsam, dayanak ve tanımlar; aile içi şiddet, şikâyet, ihbar ve tedbirler ile nafaka ve tedbir kararlarının yerine getirilmesi ile diğer usul işlemleri başlıklarını taşıyan üç bölümden oluşmaktadır. Özellikle Kanun’da yer almayan şiddet ve aile içi şiddet tanımlarının Yönetmelik’le yapılmış olması Kanun’un amacına uygun şekilde hayata geçirilebilmesini sağlamak için önemli bir hukuki araçtır. Ancak mevzuattaki bu değişikliklere rağmen uygulamadaki sorunlar devam etmektedir.

CEDAW Komitesi, 2010 yılında Türkiye’nin CEDAW Komitesi’ne sunduğu 6. Periyodik Ülke Raporuna İlişkin Sonuç Gözlemleri’nde Türk Ceza Kanunu’nda yapılan değişiklikleri, 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi’nin yayınlanmasını, Kadına Yönelik Şiddet İzleme Komitesi’nin oluşturulmasını, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı’nın kabulünü ve kadına yönelik şiddetle mücadele etmek için alınan önlemleri takdirle karşıladığını belirtmekle birlikte, Türkiye’deki kadınların büyük bölümünü etkileyen kadına yönelik aile içi şiddet de dâhil kadına yönelik şiddetin yaygınlığının devam etmesi konusunda endişelerini dile getirmektedir. Komite, 4320 sayılı Kanun’un yetersiz olduğunu, kadına yönelik aile içi şiddet de dâhil her türlü şiddetle mücadeleyi içeren güçlü bir kanuna ihtiyaç duyulduğunu ifade etmekte ve bu tarz bir kanunda kadına yönelik şiddetin tüm biçimlerinin yasaklanması, şiddet mağdurlarının koruma kararı da dâhil acil yardım ve koruma yollarına erişiminin ve faillerin cezalandırılmasının güvence altına alınması gerektiğini belirtmektedir.³⁷

4320 sayılı Kanun metni her ne kadar CEDAW Komitesi’nin de belirttiği gibi yetersiz olsa da, kadınları aile içi şiddete karşı korumada önemli bir araçtır. Ancak, bu Kanun’dan yararlananların sayısının son derece düşük olduğunu belirtmek gerekir. 1 Ocak 1999-31 Aralık 2001 tarihleri arasında sa-

³⁶ Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik, 1 Mart 2008 tarihli ve 26803 sayılı *Resmî Gazete*’de (www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/03/20080301.htm, erişim tarihi: 15 Temmuz 2011) yayımlanmış ve yayımı tarihinde yürürlüğe girmiştir.

³⁷ Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi 2010 Türkiye Sonuç Gözlemleri, paragraf 22-23, http://www.ksgm.gov.tr/Pdf/CEDAW_sonuc_gozlemler.doc, erişim tarihi: 10 Ekim 2010.

dece 7.613 aile içi şiddet vakası mahkemelere ulaşmış ve bunlardan 7.449'ü sonuçlandırılmıştır.³⁸ Türkiye genelinde 4320 sayılı Kanun'u bilen kadınların oranı sadece %57.2'dir.³⁹ Kadınların %91.8'i şiddete maruz kalmalarının ardından resmî kurumlar veya sivil toplum kuruluşları dâhil hiçbir yere başvurmamaktadır.⁴⁰ Mevcut oranlar kadınların büyük bölümünün şiddete maruz kaldığını ancak yasal koruma mekanizmalarını bilmediklerini, biliyorlarsa da bunlardan yararlan(a)madıklarını ortaya koymaktadır.

Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü ve Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı'nın aşağıda yer alan verileri de bu durumu doğrulamaktadır. 2010 Türkiye nüfusunun hemen hemen yarısı (36.679.806 kadın-37.043.182 erkek) kadındır, kadın nüfusunun yaklaşık %75'i (27.492.521) ise 15 ve üstü yaşta kadınlar tarafından oluşmaktadır. Gene 2010 yılı verilerine göre, Türkiye'deki 15 ve üstü yaşta kadınların %64'ü evlidir. Bu verilere göre Türkiye'deki evli kadın nüfusu yaklaşık 17.600.00'dir.⁴¹ Eş dışındaki kadınlara (anne, kız çocuk, kız kardeş vb.) eş dışındaki kişilerce (baba, ağabey, eşin akrabaları vb.) uygulanan şiddeti dâhil etmeden sadece eş şiddetini dikkate alsak dahi veriler Türkiye'de milyonlarca kadının eş şiddetine maruz kaldığını göstermektedir.⁴² Oysa aşağıda yer alan Adalet Bakanlığı verilerinde görüleceği gibi 4320 sayılı Kanun'a ilişkin başvurular ve ceza davalarının sayısı bu rakamın çok altındadır. Aynı veriler, şiddet uygulayıcısının büyük oranda erkekler olduğunu da ortaya koymaktadır.

Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün 1999-2007 yıllarını kapsayan, Türkiye genelinde 4320 sayılı Kanun'la ilgili ceza mahkemelerinde açılan ve karara bağlanan davalara, sanıkların yaşlarına, cinsiyetlerine, sayılarına ve verilen kararların türlerine ilişkin istatistikleri aşağıdaki gibidir.⁴³

³⁸ Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Kadına Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne (CEDAW) ilişkin 4. ve 5. Birleştirilmiş Periyodik Ülke Raporu, s. 5, <http://www.ksqm.gov.tr/Pdf/uaiperiyodik2tr.pdf>, erişim tarihi: 01.11.2010.

³⁹ Ayşe Gül Altınay, Yeşim Arat, *Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet*, s. 96.

⁴⁰ Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*, s. 90.

⁴¹ Türkiye İstatistik Kurumu Toplumsal Cinsiyet Göstergeleri için bkz. http://www.tuik.gov.tr/Veri-Bilgi.do?tb_id=41&cust_id=11, erişim tarihi: 1 Temmuz 2011.

⁴² Ayrıntılı bilgi için kitabın "Kadınlara Yönelik Ayrımcılık ve Şiddet" başlıklı bölümüne bakınız.

⁴³ Bu bölümde yer alan veriler, Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan ve İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi ile paylaşılan 4320 sayılı Kanun'a ilişkin açılan ceza davalarına ilişkin istatistikler ile Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün internet adresinden (www.adlisicil.adalet.gov.tr/ISTATISTIKLER/1996/ac_cik.htm) erişilen verilerden derlenmiştir.

TABLO 1
Ceza Mahkemelerinde 4320 Sayılı Kanun'la İlgili Açılan Davalar*

Yıl	Açılan dava/ suç sayısı	Samik sayısı												Mağdur/müşteki sayısı			
		12-15 yaş			16-18 yaş			18 ve üstü			Samik toplamı			Erkek	Kadın	Tüzel	Toplam
		Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam				
2009	1446	1	0	1	4	0	1392	49	955	112	1067	238	636	2	876		
2008	948	4	10	10	2	941	100	615	56	671	99	436	535				
2007	611	5	2	2	9	608	45	717	24	741	136	387	523				
2006	646	30	6	2	0	685	18	452	12	464	29	296	325				
2005	439	5	0	0	0	447	12	323	10	333	35	182	217				
2004	322	0	0	4	0	319	10	221	4	225	32	153	185				
2003	213	3	0	0	0	218	4	163	3	166	27	87	114				
2002	158	2	0	1	0	160	3	129	5	134							
2001	125	10	0	4	0	115	5	110	7	117							
2000	108	0	0	2	5	108	2	122	1	123							
1999	109	0	0	0	0	122	1	122	1	123							

(*) Adalar Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün topladığı ve sunduğu veriler yılar içerisinde değişiklik göstermektedir. Tablodaki eksik veriler bu durumdan kaynaklanmaktadır.

TABLO 2
Ceza Mahkemelerinde 4320 Sayılı Kanun'la İlgili Çıkan Davalardaki Karar Türleri*

Yıl	Çıkan dava sayısı	Magdur/müşteki sayısı		Samıkların yaş grupları ve cinsiyetleri								Toplam-samk sayısı												
		Erkek	Kadın	Tüzel	Toplam	12-15 yaş				16-18 yaş				Erkek	Kadın	Toplam								
						Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın											
2009														453										
				Mahkûmiyet										344										
				Beraat										526										
				Diğer										1323										
				Toplam										453										
2008	644	198	496	9	703																			
								1	0	4	0	261	21	266	21	287								
								0	0	0	0	194	17	194	17	211								
								1	0	0	0	3	3	4	3	7								
								2	1	2	249	31	252	34	286									
								4	1	5	2	707	72	716	75	791								
2007	484	106	370	0	476																			
								2	2	0	0	298	27	300	29	329								
								1	1	0	0	109	20	110	21	131								
								0	0	0	0	0	0	0	0	0								
								5	3	23	3	89	17	117	23	140								
								8	6	23	3	496	64	527	73	600								
2006	669	166	551		717																			
								0	0	1	0	565	8	566	8	574								
								0	0	0	0	117	11	117	11	128								
								1	0	0	0	9	0	10	0	10								
								4	2	9	2	89	5	102	9	111								
								5	2	10	2	780	24	795	28	823								
2005	323	46	141		187																			
								0	0	0	0	198	4	198	4	202								
								0	0	0	0	92	3	92	3	95								
								0	0	0	0	7	0	7	0	7								
								0	0	0	0	84	1	84	1	85								
								0	0	0	0	381	8	381	8	389								

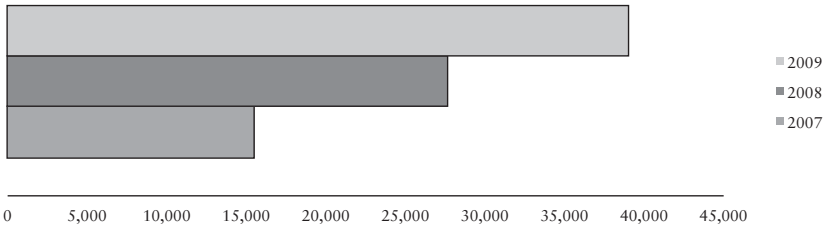
(*) Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün topladığı ve sunduğu veriler yıllar içerisinde değişiklik göstermektedir. Tablodaki eksik veriler bu durumdan kaynaklanmaktadır.

Türkiye genelinde 4320 sayılı Kanun'a ilişkin 2007 yılında 15.532, 2008 yılında 27.641 ve 2009 yılında 39.024 olmak üzere üç yıl içerisinde toplam 82.197 adet başvuru yapılmıştır. Karar türlerine ilişkin ayrıntılı veriler aşağıda yer almaktadır.⁴⁴

TABLO 3
Türkiye Genelinde 4320 Sayılı Kanun'la İlgili Toplam Başvuru Sayısı

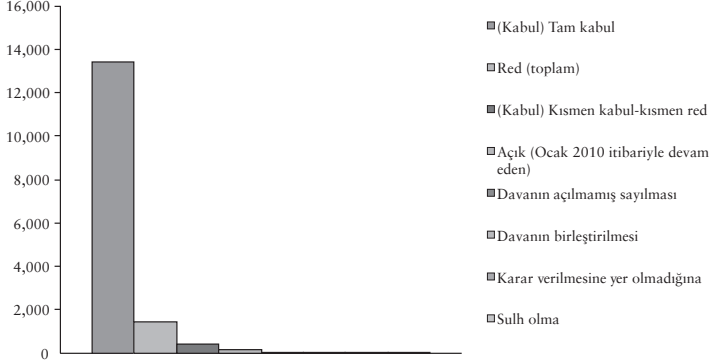
Karar türü	Yıllar			Toplam
	2007	2008	2009	
(Kabul) Tam kabul	13.386	23.981	33.946	71.313
(Kabul) Kısmen kabul-kısmen red	426	796	1.403	2.625
(Red) Feragat sebebiyle	127	219	237	583
(Red) Görevsizlik	59	99	118	276
(Red) Subut bulmadığından	1.233	1.993	2.566	5.792
(Red) Yetkisizlik	39	65	45	149
(Red) Zamanaşımı ve hak düşürücü süre	8	18	13	39
Davanın açılmamış sayılması	48	70	41	159
Davanın birleştirilmesi	57	120	235	412
Karar verilmesine yer olmadığına	1	2	10	13
Sulh olma	11	5	6	22
Açık (Ocak 2010 itibariyle devam eden)	137	273	404	814
Toplam	15.532	27.641	39.024	82.197

Türkiye Genelinde 4320 Sayılı Kanun'la İlgili Toplam Başvuruların Yıllara Göre Dağılımı

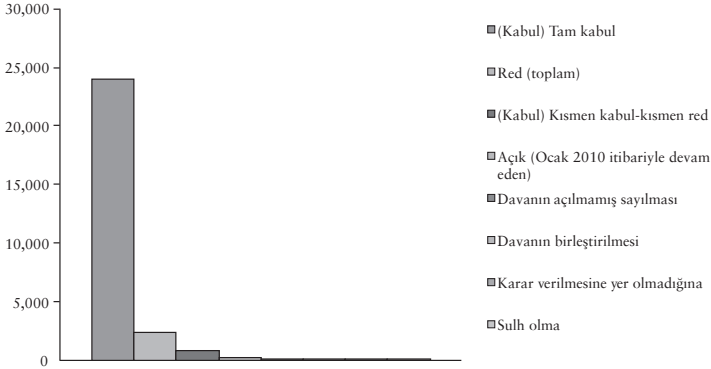

⁴⁴ Bu bölümde yer alan veriler, Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı tarafından hazırlanan ve İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi ile paylaşılan 4320 sayılı Kanun'a ilişkin veriler arasından derlenmiş ve düzenlenmiştir.

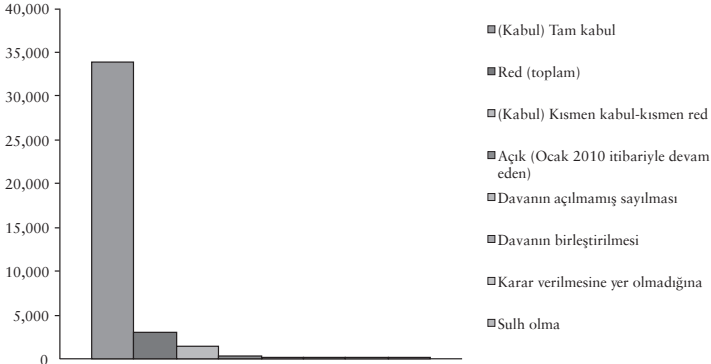
2007 Yılı Türkiye Toplamı

2008 Yılı Türkiye Toplamı

2009 Yılı Türkiye Toplamı

4320 SAYILI KANUN HAKKINDAKİ MEVCUT ARAŞTIRMALAR

Kadına yönelik şiddet oranlarının yüksek oluşu ve Kanun'u bilen ve yararlanan kadınların sayısının azlığı 4320 sayılı Kanun'a ilişkin yapılan çalışmaların önemini artırmaktadır. Bu konuda yapılan çalışmalar arasında Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü ve Türkiye Büyük Millet Meclisi⁴⁵ Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu tarafından hazırlanan yayınlar ve raporlar, kadın örgütlerinin ve baroların çalışmaları, doktora ve yüksek lisans tezleri yer almaktadır. Bu çalışmaların bir kısmı doğrudan 4320 sayılı Kanun'a ilişkindir, bir kısmı ise kadına yönelik şiddeti değerlendirirken Kanun'a da değinmektedir.

Konu hakkındaki en yakın tarihli çalışma⁴⁶ TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu tarafından oluşturulan *Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesinde Mevzuattaki ve Uygulamadaki Noksanlıkların Tespitine İlişkin Komisyon Raporu*'dur.⁴⁷ Temmuz 2010 tarihli rapor kadına yönelik şiddetle ilgili ulusal ve uluslararası mevzuat, görüşülen uzmanların sunumlarına ilişkin bilgiler, sığınmaevlerine yapılan ziyaretler ile değerlendirme ve sonuç olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Bu çalışma kapsamında Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), Emniyet Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK), Sağlık Bakanlığı, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu Türkiye Ofisi temsilcileri ile kadın örgütlerinden Kadın Dayanışma Vakfı, Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu, Uçan Süpürge ve Kadınların Medya İzleme Grubu (MEDİZ) temsilcileri ve bir aile mahkemesi hâkimi, bir cumhuriyet başsavcısıyla görüşülmüştür. Ayrıca Ankara'da bulunan üç sığınmaevi ziyaret edilmiş ve buralarda da bazı görüşmeler yapılmış-

⁴⁵ Bundan sonra "TBMM" olarak anılacaktır.

⁴⁶ Bu çalışma yayına hazırlandığı sırada, 2011 yılının Mayıs ayında, *Human Rights Watch* tarafından hazırlanan *Kocandır, Döver de, Sever de: Türkiye'de Aile İçi Şiddet ve Korumaya Erişim* başlıklı rapor kamuoyuyla paylaşılmıştır. Söz konusu çalışmada 4320 sayılı Kanun'un etkili bir şekilde uygulanıp uygulanmadığına yönelik olarak şiddet görmüş 21 kadınlı görüşülmüş, aile içi şiddet vakalarına ilişkin 19 dosya incelenmiştir. Ayrıca Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nden bir kişi ile ve bazı belediyelerin sosyal hizmet uzmanları, aile mahkemesi hâkimleri, başsavcılar, belediye başkanları, avukatlar, sivil toplum kuruluşları temsilcileri, akademisyenler, Birleşmiş Milletler görevlileri ve Avrupa Komisyonu çalışanlarıyla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler arka plan, yasal reformlar ve eksiklikler, koruma kanununun uygulanmasındaki eksiklikler, sığınmaevlerinin yetersizliği, Türkiye'nin uluslararası hukuk bakımından yükümlülükleri bağlamında değerlendirilmiş ve çözüm önerileri sunulmuştur. Rapor için bkz. <http://www.hrw.org/en/reports/2011/05/04/he-loves-you-he-beats-you-0>, erişim tarihi: 11 Mayıs 2011.

⁴⁷ TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, *Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesinde Mevzuattaki ve Uygulamadaki Noksanlıkların Tespitine İlişkin Komisyon Raporu*, Ankara, TBMM Basımevi, Temmuz 2010, http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/komisyon_rapor2.doc, erişim tarihi: 9 Kasım 2010.

tır. Bu görüşmeler sonucunda hukuki alana yönelik, sığınmaevlerinde kalan kadınların durumuna ve sığınmaevlerine, medyaya, kamu kurumlarının görevleri ve koordinasyonla genel politikalara ilişkin konularda değerlendirmeler yapılmış ve çözüm önerileri sunulmuştur.

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nün 2008 yılında yayımlanmış, *4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanununun ve Uygulamaların Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma* başlıklı bir yayını bulunmaktadır.⁴⁸ Araştırmanın amacı, kitabın önsözünü yazan dönemin Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı Nimet Çubukçu tarafından "(...) '4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un' uygulamasının Türk toplumuna ve toplumun çektiği sayılan aile kurumuna yapmış olduğu olumlu ve olumsuz etkilerin değerlendirmesini yapmak ve buna göre çözüm önerileri geliştirmek (...)" olarak ifade edilmiştir. Araştırma kapsamında altı bölgeden toplam 84 kişiyle görüşülmüştür. Görüşülen kişiler Cumhuriyet savcıları, aile mahkemesi hâkimleri, jandarma veya polis temsilcileri ile 4320 sayılı Kanun'un uygulamasında rol almış veya uygulamaya konu olmuş kişilerden oluşmaktadır. Araştırma bulguları arasında, çoğu mağdurun 4320 sayılı Kanun'u bilmediği, Kanun'da kendilerine görev verilen kamu görevlilerinin de yeterince bilgi sahibi olmadığı ve Kanun'un eksikliklerinin bulunduğu gibi tespitler yer almaktadır.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından 2008 yılında yayımlanan ve Ankara Aile Mahkemesi Hâkimi Eray Karınca tarafından hazırlanan *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddete İlişkin Hukuksal Durum ve Uygulama Örnekleri* adlı kitap konu hakkındaki bir başka kaynaktır.⁴⁹ Bu konuda iç hukuktaki düzenlemeler ve uluslararası düzenlemeler ile mahkeme kararlarını bir araya getiren çalışmada 4320 sayılı Kanun'a geniş yer ayrılmıştır. Kitapta Kanun'daki tedbirlere, uygulamadaki farklı yaklaşımlara ve tartışılan mahkeme kararlarına yer verilmiştir.

Şanlıurfa Barosu Kadın Hakları Komisyonu'nun 2010 yılında gerçekleştirdiği bir araştırmaya göre, 2007-2010 yılları arasında Şanlıurfa Aile Mahkemesi'ne 4320 sayılı Kanun kapsamında toplam 299 başvuru yapılmıştır.⁵⁰

⁴⁸ T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, *4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma* (Orhan Filiz vd.), Ankara, 2008.

⁴⁹ Eray Karınca, *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddete İlişkin Hukuksal Durum ve Uygulama Örnekleri*, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aralık 2008, http://www.ksgm.gov.tr/Pdf/02_KY AIS_Hukuksal_Durum_Kitabi.pdf, erişim tarihi: 19 Ekim 2010.

⁵⁰ Şanlıurfa Barosu Kadın Hakları Komisyonu, *Kadına Şiddetin Adli Görünümü*, <http://www.sanliurfabarosu.org.tr/site/haberdetay.asp?ID=280&KATID=3>, erişim tarihi: 25 Kasım 2010.

14'ü bizzat mağdurun kendisi tarafından, geriye kalan 285'i ise savcılık kanalıyla yapılmış olan bu başvuruların %8'i reddedilmiştir. Reddedilen başvurularda talebin red gerekçesine karar metinlerinde değinilmemiştir. Kabul edilen başvurulardan %68'inde şiddetten men, %30'unda ise evden uzaklaştırma tedbirine hükmedilmiştir. Evden uzaklaştırma tedbirine hükmedilen dosyalardan sadece 8'inde mağdur lehine nafaka bağlanmasına karar verilmiştir. Araştırma verileri başvuruların büyük bölümünün savcılık kanalıyla yapıldığını, dolayısıyla kadınların haklarını kullanamadıklarını, adalete erişim sorunları yaşadıklarını göstermektedir. Şanlıurfa Barosu Kadın Hakları Komisyonu, araştırma verilerine dayanarak Şanlıurfa Belediyesi'nin sığınmaevi açmasını talep etmiş ve kararlarda nafakaya hükmedilmesinin önemine değinmiştir.

Diyarbakır Barosu'nun 2005 yılında gerçekleştirdiği araştırmada, Diyarbakır'da 1998-Eylül 2005 arasında 4320 sayılı Kanun'a ilişkin 183 dava açıldığı, bu davaların 104'ünde çeşitli tedbirlerin uygulanmasına, 79'unda ise tedbir uygulanmasına yer olmadığına, red veya görevsizliğe karar verildiği görülmüştür. Tedbir uygulanmasına yer olmadığına ilişkin kararlar şikâyetten vazgeçme, duruşmaya gelmeme, barışma gibi nedenlere dayanmaktadır. Red talepleri ise genelde fiziksel şiddet bulguları olmadığına ilişkin Adli Tıp raporlarına dayandırılmıştır. 2003 yılında aile mahkemelerinin kurulması ve 4320 sayılı Kanun'la ilgili görevli mahkemeye ilişkin yapılan kanun değişikliği nedeniyle bazı dosyalarda görevsizlik kararı verilmiştir. Araştırma verileri 4320 sayılı Kanun'un vatandaşlar tarafından bilinmediğini, karar sürecinin uzun olmasının tedbir talep eden mağdurların bu taleplerinden vazgeçmesini kolaylaştırdığını, tedbir kararlarının uygulanmasının takip edilmediğini, tedbir kararı verilmesi için fiziksel şiddetin varlığının arandığını, çok büyük oranda sadece şiddet ve korkuya yönelik davranışta bulunmama tedbirine karar verildiğini göstermektedir.⁵¹

Kadınlara Hukuki Destek Merkezi Derneği (KAHDEM) üyesi avukatlar tarafından 2008 yılı içerisinde 11 ilde gerçekleştirilen bir başka araştırmada, kaynak yetersizliği ve bilgiye ulaşmadaki türlü zorluklar nedeniyle geniş çaplı bir istatistiksel veri sunulamamış olmakla birlikte 2019 başvuru incelenmiştir.⁵² Başvuruların %50'den fazlasının savcılıklar tarafından yapıldığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından yapılmış sadece 1

51 Nadide Kurul, "4320 Sy. Ailenin Korunması Hakkında Kanun Diyarbakır Araştırma Raporu", *Diyarbakır Barosu Bülteni*, Ekim 2005-Şubat 2006, s. 28-32.

52 Kadınlara Hukuki Destek Merkezi Derneği, KAHDEM 25 Kasım Basın Açıklaması, <http://www.kahdem.org.tr/?p=109#more-109>, erişim tarihi: 12 Kasım 2010.

başvuruya ulaşılabilirdiği dikkat çeken veriler arasındadır. 2019 başvurunun %95'e yakını kabul edilmiş ve tedbire hükmedilmiştir. Başvuruların %50'si aynı gün içerisinde karara bağlanmıştır. KAHDEM araştırmaya dayanarak kadınların Kanun'a dair bilgilendirilmesi, tedbir kararı için şiddet ihtimalinin yeterli sayılması, kolluk kuvvetlerine yönelik eğitimler düzenlenmesi, tedbir kararlarının 24 saat boyunca verilebileceği bir sistem oluşturulması ve 4320 sayılı Kanun'dan yararlanmak isteyen kadınlar arasında medeni durumlarına dayalı ayrımcılık yapılmasına son verilmesi gibi önerilerde bulunmuştur.

2007 yılında Diyarbakır ve 13 ilçesinde namus cinayetlerinin ve intiharların incelendiği bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, 2007 yılı içerisinde araştırma kapsamındaki bölgede gerçekleşen 35 olaydan 25'ine ilişkin bilgiye ulaşılmış, cinayet ve intiharlarla ilgili 42'si kadın 31'i erkek toplam 73 kişiyle mülakat yapılmıştır. Mülakat yapılan kadınların 21'i kendilerinin de fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtmiş, cinayetler ve intiharlarla ilgili bildiklerini anlatırken kendi yaşadıklarını ve fikirlerini de "(...) Eşim karısını dövmeyene 'namussuz' derdi (...)", "(...) Erkek kadının çalışmasına izin vermez; onu kaybedeceğini düşünür. Kadının çalışması, para kazanması, dışa açılması erkeğin kadın üzerindeki hâkimiyetini [yok eder] (...)", "(...) Erkeğin dediğini kabul etmeyenler çok acı çekiyor (...)" şeklinde ifade etmiştir.⁵³ İntihar girişiminde bulunan ve kurtarılan bir kadın yaşadıklarını şöyle dile getirmiştir: "(...) Şiddet o kadar çekilmez oldu ki dayanamadım. İlaçla intihar etmek istedim ama kurtardılar. Boşanamıyorum. Çocuklarım için katlanıyorum. Boşanmak istiyorum, beni öldürmekle tehdit ediyor. Bu çok ağır bir baskıdır (...)"⁵⁴

1 Mart-20 Temmuz 2007 tarihleri arasında Kadın Danışma Merkezleri Ağı tarafından yürütülen bir çalışma, 4.5 aylık süre boyunca bu Ağ'a dâhil olan dokuz kadın örgütüne toplam 438 başvuru yapıldığını göstermektedir. Başvuruların 382'si görüşülen kişinin kendisi, 55'i bir başka kişi için, 1'i ise bilgi amaçlı yapılmıştır. Elde edilen veriler toplam 438 başvuruda 219 kadının psikolojik, 210 kadının fiziksel, 150 kadının ekonomik ve 81 kadının cinsel şiddet gördüğünü ortaya koymaktadır. Kadınların 227'si eşinin, 9'u eşi ve ailesinin, 13'ü eski eşinin, 4'ü sevgilisinin ve 2'si nişanlısının uyguladığı şid-

⁵³ Diyarbakır Bağlar Belediyesi ve S.S. Bağlar Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele, İletişim, Çevre, Kültür ve İşletme Kooperatifi, *Gökyüzüne Aslı Çılgınlık: Namus Cinayetleri ve Kadın İntiharları Araştırması 2007 Raporu*, s. 49 ve 73.

⁵⁴ Age., Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'nin 19 No'lu Genel Tavsiyesi: Kadınlara Karşı Şiddet, s. 44.

dete maruz kalmaktadır.⁵⁵ Şiddete uğrayan kadınlara danışma merkezinden önce karakol, savcılık, baro, hastane, kaymakamlık gibi kamu kurumlarına başvurup başvurmadıkları sorulmuştur. Kadınların %34.4'ü daha önce başka bir yere başvurmadığını ifade etmiştir.⁵⁶

4320 sayılı Kanun'a veya Kanun'la bağlantılı şekilde kadına yönelik şiddete ilişkin gerçekleştirilen yukarıdaki çalışmaların yanı sıra kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet konularında pek çok yüksek lisans, doktora ve uzmanlık tezi de bulunmaktadır. Tezler daha çok sosyoloji, psikoloji, adli tıp, tıp ve hukuk alanlarında hazırlanmıştır. Bir kısmı doğrudan 4320 sayılı Kanun'a ilişkin, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddete ilişkin saha çalışmalarını içeren tezler de mevcuttur.

Bütün bu çalışmalardan elde edilen veriler ışığında 4320 sayılı Kanun'un veya yapılacak yeni bir düzenlemenin kadına yönelik şiddetle mücadeledeki rolünün öneminin büyük olduğunu belirtmek gerekir. Konu hakkında yapılan çalışmaların artması, kadına yönelik şiddeti ortadan kaldırmak için yapılması gerekenlerin tespit edilmesini ve belirlenen ihtiyaçlar doğrultusunda güncel düzenlemelerin önünün açılmasını sağlayacaktır. Yaptığımız araştırmanın şiddete uğrayan kadınların başvurabileceği güçlü ve etkin mekanizmaların yaratılmasına destek olmasını umuyoruz.

55 Kadın Dayanışma Vakfı, *Kadın Danışma Merkezleri Ağı ve Kadına Yönelik Şiddet Veri Tabanı Oluşturma Projesi: Kadına Yönelik Şiddet Veri Tabanı Raporu 1 Mart-22 Temmuz 2007*, Ankara, s. 26-28.

56 Age., Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'nin 19 No'lu Genel Tavsiyesi: Kadınlara Karşı Şiddet, s. 31.

Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

4 320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun, yürürlüğe girdiği 1998 yılından bu yana Türkiye'nin kültürel yapısına uygunluğundan uygulanması sürecindeki farklılıklara kadar pek çok konuda ciddi tartışmaların odağı ve eleştirilerin hedefi oldu. Kadın örgütlerinin yoğun eleştirileri üzerine, 2007 yılında Kanun'daki bazı hususlar daha net hale getirilerek yeniden düzenlendi. Ancak bu değişiklikler de konuyla ilgili tartışmaları sonlandırmadı. Bu nedenle, bu araştırmanın amacı, kadınların aile içi şiddete karşı korunması konusunda önemli düzenlemeler içeren ve uygulaması yıllardır eleştirilen 4320 sayılı Kanun'un hâkimler, savcılar ve avukatlar tarafından nasıl algılandığını ve nasıl uygulandığını ortaya koymak olarak belirlendi.

Araştırmanın amacına yönelik olarak, İstanbul'daki aile mahkemelerinden seçilecek dava dosyalarının belirli kriterler çerçevesinde incelenmesi ve bunun yanı sıra yine İstanbul'da aile mahkemelerinde görev yapan hâkimlerle, aile mahkemesi bulunan adliyelerdeki savcılarla ve İstanbul Barosu avukatlarıyla yüz yüze mülakatlar gerçekleştirilmesi planlandı. Araştırma, dosya incelemesi ve derinlemesine mülakatlar olarak iki bileşenden oluşacak şekilde tasarlandı.

Araştırmanın ilk bileşeni olan dosya incelemesini gerçekleştirebilmek için Adalet Bakanlığı ile temasa geçildi. Bu noktada, mahkemelerin bağımsızlığı ilkesi gereği dava dosyalarının incelenmesi için siyasi otoriteden izin alınmasının yasal bir zorunluluk olmadığına, bilimsel bir araştırma dâhilinde yapılacak dosya incelemesine verilecek iznin tamamen ilgili mahkemenin hâki-

minin takdirine bağlı olduğunun altını çizmek gerekmektedir. Hal böyleyken, İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi bünyesinde daha önce gerçekleştirilen benzer nitelikli diğer araştırmalarda Adalet Bakanlığı'ndan bu tür bir araştırmaya ilişkin bir bilgilendirme yazısı alarak mahkemelere gitmenin dava dosyalarına erişimi daha olanaklı hale getirdiği görülmüştür. Bu yüzden araştırmanın dosya incelemesi bileşeniyle ilgili olarak Bakanlığın ilgili birimiyle irtibata geçmek tercih edilmiştir. Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü'nün 4320 sayılı Kanun çerçevesinde açılan davaların incelemesine ilişkin talebimize yanıtı olumlu olmadığından, aile mahkemelerindeki ilgili dosyaların incelemesi araştırmanın dışında bırakıldı.¹ Kuşkusuz, böyle bir yazının bulunmaması doğrudan dosya incelemesinin gerçekleşmeyeceği anlamına gelmemektedir. Ancak, kurumsal kimliğe sahip araştırmacılar olmamız nedeniyle bu yöntem tercih edilmemiştir. Öte yandan, hâkimlerin, “yargının bağımsızlığı” söylemine rağmen Türkiye'deki yargının yapılanması nedeniyle Bakanlık onaylı bir bilgilendirme yazısının bulunmaması durumunda araştırmamıza katılmaya daha az hevesli olabilecekleri düşünüldüğünden bu yönde karar alındı. Dosya örnekleme belirlendikten sonra hâkimlerin dosya incelemesine olumlu yaklaşmaması saha aşamasında aksaklıklar yaşanmasına neden olabileceği gibi, yeterli ve güvenilir sayıda dosyaya ulaşılamamasına da yol açabilirdi. Proje dâhilinde yapılan, bu yüzden zamana ve maliyete ilişkin sınırları olan bir araştırmada bu riskleri almak araştırmanın mülakatlara ilişkin diğer bileşenini de riske atmak anlamına gelecekti. Bu nedenlerle aile mahkemeleri üzerinden dosya incelemesi bileşeni araştırma dışında bırakıldı.

Bunun yerine, daha sınırlı olmakla birlikte İstanbul Barosu'nun adli yardım sağladığı 4320 sayılı Kanun başvurularına ilişkin olarak dosya incelemesi yapma seçeneğini düşünüldü ve bu amaçla İstanbul Barosu yönetimiyle irtibata geçildi. Ancak İstanbul Barosu yönetimi de Avukatlık Kanunu gereği adli yardım dosyalarını bizimle paylaşmalarının mümkün olmadığını belirtti. Sonuç olarak, Kanun'un yargı düzeyindeki uygulayıcılarıyla (aile mahkemesi hâkimleri, Cumhuriyet savcıları ve avukatlar) yüz yüze mülakatlar gerçekleştirerek Kanun'u nasıl algıladıklarının ve uyguladıklarının ortaya konması hedeflendi.

1 Öte yandan, Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü 1999-2007 yıllarını kapsayan ve Türkiye genelinde 4320 sayılı Kanun ile ilgili ceza mahkemelerinde açılan dava ve sanık sayılarına ilişkin istatistikleri araştırma ekibiyle paylaştı. Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı da 2007 yılından itibaren tüm Türkiye'de 4320 sayılı Kanun çerçevesinde açılmış davalara ilişkin istatistikleri ve genel bilgileri içeren listeleri paylaşarak Türkiye geneline dair somut bilgilere ulaşmamızı sağladı.

Bu araştırma, kantitatif bir araştırma değildir. Araştırmanın kapsamı İstanbul ile sınırlı olduğu için mülakatlardan elde edilen verilerin tüm Türkiye'ye ya da tüm yargı mensuplarına dair sayısal bilgiler içermediğini belirtmek isteriz. Bu nedenle, elde edilmiş olan verilerin genellenebilirlik iddiası taşımadığının altını çizmekte fayda görmekteyiz. Bu araştırmadan elde edilen verilerin, daha ziyade, uygulayıcıların hem 4320 sayılı Kanun'a hem de genel olarak hukuk sistemi ile toplum arasındaki ilişkiye ilişkin algılarının bir haritasını çıkarmaya yardımcı olacağını düşünmekteyiz. Bu kapsamda, bu veriler hem uygulayıcıların 4320 sayılı Kanun hakkındaki görüşlerinin bir şemasını çıkarmamıza olanak tanıyacak, hem de bu anlatılar ışığında bundan sonra yapılacak daha kapsamlı araştırmalar için yeni soruların geliştirilmesine yardımcı olacaktır.

Kadına yönelik aile içi şiddet konusu çokyönlü ve karmaşık bir sorun olduğu için sorunun çözümünde polis, jandarma, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, sivil toplum kuruluşları gibi pek çok toplumsal aktörün rol oynadığını söylemek mümkündür. 4320 sayılı Kanun'un uygulanmasıyla ilgili olarak da pek çok toplumsal aktör devreye girebilmektedir. Ancak, bu araştırma çerçevesinde gerçekleştirilen mülakatlar hâkim, savcı ve avukatlarla sınırlı tutulmuştur. Bu sınırlamanın temel nedeni, bu araştırmayı İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi Kadınlara Yönelik Ayrımcılık ve Şiddetin Önlenmesi Çalışma Grubu olarak bugüne kadar hâkim, savcı ve avukatlar ile sivil toplum kuruluşları temsilcilerine yönelik olarak gerçekleştirdiğimiz çalışmaların devamı ve sonucu olarak planlamamızdır. Mülakatlar, İstanbul'da görev yapan yirmi aile mahkemesi hâkimi, yirmi Cumhuriyet savcısı ve yirmi avukatla yüz yüze gerçekleştirildi.

MÜLAKAT YAPILACAK HÂKİMLERİN VE SAVCILARIN BELİRLENMESİ

4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'un 9. maddesi uyarınca 4320 sayılı Kanun kapsamına giren davalara 2003 yılında kurulan aile mahkemeleri bakmaktadır.² Söz konusu 4787 sayılı Kanun'a göre, aile mahkemesi bulunmayan adliyelerde aile mahkemesinin görev alanına giren işlere –4320 sayılı Kanun'a ilişkin talepler de

² 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun 18 Ocak 2003 tarihli ve 24997 sayılı *Resmî Gazete*'de (www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/01/20030118.htm, erişim tarihi: 27 Ekim 2010) yayımlanmıştır.

bu işler arasındadır– asliye hukuk mahkemelerince bakılmaktadır. Türkiye genelinde 182 aile mahkemesi bulunmaktadır.³ İstanbul’da toplam 46 aile mahkemesi vardır. Ayrıca, aile mahkemesi bulunmayan toplam 7 adliyede de 12 asliye hukuk mahkemesi bulunmaktadır.⁴ İstanbul’daki aile mahkemelerinin adliyelere göre dağılımı şu şekildedir:

TABLO 1
İstanbul’daki Aile Mahkemelerinin Adliyelere Göre Dağılımı

Adliye	Aile mahkemesi sayısı
Bakırköy	10
Kadıköy	5
Şişli	4
Fatih	3
Kartal	3
Küçükçekmece	3
Ümraniye	3
Üsküdar	3
Beyoğlu	2
Eyüp	2
Gaziosmanpaşa	2
İstanbul	2
Pendik	2
Beykoz	1
Sarıyer	1
Toplam	46

İstanbul’da aile mahkemesi bulunmayan adliyeler Adalar, Büyükçekmece, Çatalca, Silivri, Sultanbeyli, Şile ve Tuzla adliyeleridir. Bu adliyelerde yer alan asliye hukuk mahkemeleri, 4320 sayılı Kanun’a ilişkin davalara bakmalarına rağmen araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Zaman ve maliyet sınırlamaları, erişimin zor olduğu bölgelerde bulunan bu adliyelerin araştırma kapsamı dışında bırakılmasının başlıca nedenleridir.

Aile mahkemelerinin bulunduğu adliyelerde yapılacak hâkim mülakatlarının sayısı, mülakat yapılacak adliyede bulunan aile mahkemesi sayısı ile orantılı olarak belirlenmiştir. Örneğin, Bakırköy Adliyesi’nde toplam 10 aile mahkemesi olduğu için 4 hâkimle; Kadıköy’de 5, Şişli’de 4, Fatih’te 3 aile

³ Türkiye’deki aile mahkemelerinin sayısı Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı tarafından 7 Nisan 2010 tarihinde tarafımıza gönderilen listeden edinilmiştir.

⁴ İstanbul’daki aile mahkemelerinin sayısı, bir önceki dipnotta belirtilen listeden elde edilmiştir. Asliye hukuk mahkemelerinin sayısı ise Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı’ndan 27 Ocak 2010 tarihinde tarafımıza gönderilen 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun çerçevesinde açılan davalara ilişkin istatistikî bilgileri içeren listeden edinilmiştir.

mahkemesi olduğu için bu adliyelerde ikişer hâkimle; 1 veya 2 aile mahkemesi olan adliyelerde ise 1 hâkimle mülakat yapılmıştır. Aile mahkemelerinin ve mülakat yapılan hâkimlerin adliyelere göre dağılımı şu şekildedir:

TABLO 2
İstanbul'daki Aile Mahkemelerinin ve Mülakat Yapılan Hâkimlerin Adliyelere Göre Dağılımı

Adliye	Aile mahkemesi sayısı	Mülakat yapılan hâkim sayısı
Bakırköy	10	4
Beykoz	1	1
Beyoğlu	2	1
Eyüp	2	1
Fatih	3	2
Gaziosmanpaşa	2	1
İstanbul	2	1
Kadıköy	5	2
Kartal	3	0
Küçükçekmece	3	1
Pendik	2	1
Sarıyer	1	1
Şişli	4	2
Ümraniye	3	1
Üsküdar	3	1
Toplam	46	20

İstanbul'daki aile mahkemesi hâkimlerinin listesi rassal olarak yeniden sıralanarak bu listedeki sıraya göre hâkimlerle telefonla iletişim kurulmuştur. Mülakat yapılmasını kabul edecek 20 hâkime erişilebilene kadar toplam 30 hâkimle irtibata geçilmiştir. Bazı hâkimler zamanlarının olmaması veya işlerinin yoğunluğu nedeniyle araştırmada yer almayı istememiştir. Bazılarına ise izinli olmaları gibi nedenlerle ulaşmak mümkün olmamıştır. Hâkimlerle yapılan mülakatlar 25 Mayıs-26 Haziran 2010 tarihleri arasında İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Mülakatlar ortalama 68 dakika sürmüştür.

Savcı seçiminde ise, savcılardan telefonla randevu almak zor olduğundan kapı çalma yöntemi kullanılmıştır. İstanbul'da aile mahkemesi bulunan adliyelerde araştırmaya katılmayı kabul eden toplam 20 olmak üzere 4 infaz savcısı, 6 müracaat savcısı, 9 soruşturma savcısı ve 1 başsavcı vekiliyle mülakat yapılmıştır. Savcılarla yapılan mülakatlar 3 Haziran-6 Ağustos 2010 tarihleri arasında İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Mülakatlar ortalama 59 dakika sürmüştür.

MÜLAKAT YAPILACAK AVUKATLARIN BELİRLENMESİ

Mülakat yapılacak avukatların belirlenmesi için İstanbul Barosu'ndan, 4320 sayılı Kanun'a dayanılarak yapılan başvurulara dair görevlendirilen avukatların iletişim bilgilerinin araştırma ekibiyle paylaşılması talep edilmiştir. Konuyla ilgili olarak İstanbul Barosu Adli Yardım Bürosu ile yüz yüze görüşülmüş ve gerçekleştirilmek istediğimiz araştırmanın amacı ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Diğer taraftan, İstanbul Barosu'nun Kadın Hakları Merkezi ile de görüşülmüş ve Kadın Hakları Merkezi'ne kayıtlı avukat listesinin olup olmadığı sorulmuştur. Kadın Hakları Merkezi tarafından verilen bilgiye göre, Merkez'in ayrı bir avukat listesi yoktur; 4320 sayılı Kanun çerçevesinde Baro'ya yapılan başvurular Adli Yardım Bürosu'na kayıtlı avukatlar tarafından alınmakta ve dosyalara da Adli Yardım Bürosu'na kayıtlı avukatlar atanmaktadır.⁵ 2010 yılının Kasım ayında yapılan İstanbul Barosu Genel Kurulu'nda İstanbul Barosu Yönetim Kurulu yeni üyeleri seçilmiştir. Bu değişikliğin ardından alınan Yönetim Kurulu kararı gereği, 2011 yılının Ocak ayından itibaren, bir önceki Baro Yönetimi tarafından değiştirilen eski uygulamaya benzer şekilde, şiddete uğrayan ve 4320 sayılı Kanun'la ilgili olarak Adli Yardım Bürosu'na başvuran kadınların vakalarında Kadın Hakları Merkezi'nden bu konuda eğitim almış avukatların öncelikli ve acil olarak atandığı görülmektedir. Kadın Hakları Merkezi tarafından avukatlara yönelik olarak kadın hakları, kadına yönelik şiddet ve 4320 sayılı Kanun hakkında 2011 yılının ilk yarısında 2'şer günlük 2 eğitim düzenlenmiştir ve bu eğitimlerin devam etmesi planlanmaktadır. Bu, olumlu bir gelişmedir.⁶ Bu çerçevede İstanbul Barosu Adli Yardım

5 2008 yılında görevde olan İstanbul Barosu Yönetim Kurulu, 18 Aralık 2008 tarih ve 7/248 sayılı Kararı ile Kadın Hakları ve Çocuk Hakları Merkezlerinin nöbet ve dosya atama listelerinin Adli Yardım Bürosu çatısı altında birleştirilmesine karar vermiştir. Bu Karar ile birlikte Kadın Hakları ve Çocuk Hakları Merkezleri kapatılmamıştır. Ancak Karar bazı hukukçular tarafından söz konusu merkezleri işlevsiz hale getirdiği için eleştirilmiştir. Eleştirilerin temel nedeni, daha önceki uygulamada merkezlerde özel eğitim alan avukatlar ilgili konulardaki davalara atanırken, yeni uygulamayla konu hakkında daha önce herhangi bir eğitime katılmamış avukatların, özel ilgi ve bilgi gerektiren kadın ve çocuk hakları konularındaki davalara vekil olarak atanmalarının mümkün hale gelmesidir. Bir diğer eleştiri de, şiddet mağduru kadınların adli yardım başvurularıyla ilgili Kadın Hakları Merkezi listesine kayıtlı kadın avukatların atanmasıyla ilgili gösterilen hassasiyetin yeni uygulamayla birlikte terk edilmiş olmasına ilişkindir. 2010 yılının Kasım ayında yapılan İstanbul Barosu Genel Kurulu'nda İstanbul Barosu Yönetim Kurulu yeni üyeleri seçilmiştir. Bu değişikliğin ardından 4320 sayılı Kanun'a ilişkin vakalarda Kadın Hakları Merkezi'nde kayıtlı olan ve kadına yönelik şiddet konusunda bilgili ve deneyimli avukatlara öncelik verilerek atamaların yapıldığı yeni bir uygulama başlatılmıştır.

6 Ayrıca, İstanbul Barosu'nun Adli Yardımdan Sorumlu Yönetim Kurulu Üyesi Avukat Aydeniz Alisbah Tuskan, Staj Eğitim Merkezi'nde staj gören avukatların eğitim programına da kadın hakları konusunun dâhil edildiğini belirtmiştir.

Bürosu'ndan adli yardım listesine kayıtlı 2246 avukatın irtibat bilgileri edinilmiştir. Bize iletilen liste rassal olarak yeniden düzenlenmiş ve avukatlar bu yeniden düzenlenen listeden sırayla aranmıştır. Telefonda önce avukatlara araştırmanın amacı açıklanmış, daha sonra 4320 sayılı Kanun çerçevesinde mahkemelere başvuru deneyimlerinin olup olmadığı sorulmuş, alınan yanıt olumlu ise görüşmeyi kabul etmeleri halinde kendilerinden randevu alınmıştır. Avukatın iletişim bilgilerinin listede yer almaması veya görüşmeyi kabul etmemesi durumunda listede bir sonraki sırada yer alan avukata geçilmiştir. Mülakat yapılacak 20 avukata ulaşılabilme için toplam 297 avukat telefonla aranmıştır. Aranılan avukatların bir bölümüne listedeki telefon numaraları güncel olmadığından, bir bölümüne ise aramanın yapıldığı sırada ofislerinde bulunmamaları nedeniyle ulaşılamamıştır. Bu durumlarda da listede bir sonraki sırada yer alan avukata geçilmiştir. Telefonla ulaşılan avukatlardan 89'ü kendilerine araştırmanın amacı anlatıldığında 4320 sayılı Kanun'u hiç uygulamadıklarını veya birkaç kez uyguladıklarını, kendileriyle görüşmenin araştırmanın amacına uygun olmayacağını belirterek görüşmeyi reddetmiştir. Mülakatlar 14 Haziran-13 Temmuz 2010 tarihleri arasında İstanbul'da gerçekleştirilmiş, ortalama 65 dakika sürmüştür.

MÜLAKAT PROTOKOLLERİNE (MÜLAKAT FORMLARINA) DAİR

Dosya incelemesi yapılabilirseydi, İstanbul aile mahkemelerinden seçilecek dosyaların incelenmesiyle 4320 sayılı Kanun kapsamında yapılan başvurular için duruşma yapıp yapılmadığı, delil istenip istenmediği, isteniyorsa ne tür deliller istendiği, dosyada hangi belgelerin yer aldığı, mahkemeye kimin başvurduğu (şiddet mağdurlarının mahkemeye doğrudan mı başvurduğu yoksa baro, polis ya da savcılık aracılığıyla mı ulaştığı), genellikle hangi koruma tedbirlerinin talep edildiği, genellikle ne tür koruma tedbirlerine hükmedildiği, reddedilen taleplerin oranının ve talep reddedildiyse gerekçesinin ne olduğu, başvuru ile karar arasında geçen sürenin ne uzunlukta olduğu gibi sorulara yanıt aranacaktı. Ancak, yukarıda belirtilen nedenlerle dosya incelemesi yapılmadığından bu sorular mümkün olduğunca mülakat protokollerine dâhil edilmiş ve bu sayede bu sorulara yanıt bulunmaya çalışılmıştır.

Mülakat protokolleri yarı yapılandırılmış⁷ sorulardan oluşmuştur.

7 Yarı yapılandırılmış mülakatlarda, mülakat soruları mülakata başlamadan hazırlanır fakat bireyler veya koşullara bakılarak bazı esneklikler sağlanabilir.

Protokollerde dosya incelemesi aracılığıyla elde edilebilecek bilgilere benzer verileri elde etmeyi hedefleyen soruların yanı sıra, uygulayıcıların Kanun'un kendilerine yüklediği görev ve yetkileri nasıl değerlendirdiklerine ilişkin sorular da sorulmuştur. Bu nedenle, her görüşmecisi grup için ayrı protokol oluşturulmuştur. Protokollerde ortak sorulara yer verildiği gibi, her meslek grubunun uygulamaya dâhil olduğu farklı aşamalar göz önünde bulundurularak hazırlanmış farklı sorulara da yer verilmiştir. Görüşmelerde kullanılan mülakat protokolleri kitabın "Ekler" bölümünde yer almaktadır.

Mülakatlarda öncelikle görüşülecek kişiye araştırmanın konusu ve amacı açıklanmıştır. Mülakat yapılan kişilerin izin verdiği durumlarda ses kaydı yapılmıştır. Tüm mülakatlar tamamlandıktan sonra ses kaydı olan mülakatların ses kayıtlarının çözümü yapılmış, ses kaydı olmayan mülakatların ise mülakat notları analiz için düzenlenmiştir. Ses kaydı çözümleri ve mülakat notları analizin daha sağlıklı gerçekleştirilmesi için gruplara, benzer sorulara, soruların amaçlarına göre NViVo⁸ programı kullanılarak kodlanmıştır. Verilerin analizi mülakat yapılan gruplara göre yapılmakla birlikte ortak sonuçlar da analizde yer almaktadır.

8 NViVo, nitel araştırma yöntemlerini uygulayanlar için geliştirilmiş bir yazılımdır.

Araştırma Sonuçları

AİLE MAHKEMESİ HÂKİMLERİ

25 Mayıs 2010-21 Haziran 2010 tarihleri arasındaki dönemde 20 aile mahkemesi hâkimiyle mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Mülakat yapılan hâkimler İstanbul'daki toplam 46 aile mahkemesi hâkimini gösteren listeden rassal örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Hâkimlerle listede yer alma sıralarına göre, randevu almak üzere telefonla temas kurulmuş ve ardından, görev yaptıkları adliyede yüz yüze mülakat yapılmıştır. 11'i kadın ve 9'u erkek olmak üzere nihai 20 görüşme sayısına ulaşabilmek için toplamda 30 hâkimle temas kurulması gerekmiştir. Geriye kalan 10 hâkimden 6'sı işlerinin yoğunluğu sebebiyle görüşme yapmayı reddetmiştir. 3 hâkimle izinde oldukları için, bir hâkimle ise iletişime geçilemediği için görüşülememiştir.

TABLO 1
Mülakat Yapılan Hâkimlerin Sayısı ve Özellikleri

Toplam hâkim sayısı	20
Toplam kadın hâkim sayısı	11
Toplam erkek hâkim sayısı	9
Yaş ortalaması	48

Mülakat yapılan hâkimler 14 farklı adliyeden seçilmiştir. İstanbul'da sadece 15 adliyede aile mahkemesi bulunduğu göz önüne alınırsa, bu rakam temsili bir örnek oluşturmaktadır.¹ Görüşme gerçekleştirilmeyen adliyenin

1 Aile mahkemeleri bulunmayan adliyelerde 4320 sayılı Kanun'a ilişkin davalara asliye hukuk mah-

araştırma dışında bırakılmasının nedeni, burada bulunan aile mahkemelerinde görevli üç hâkimden hiçbirinin görüşme yapmayı kabul etmemiş olmasıdır.

TABLO 2
Mülakat Yapılan Hâkimlerin Adliyelere Göre Dağılımı

Adliye	Aile mahkemesi sayısı	Mülakat yapılan hâkim sayısı
Bakırköy	10	4
Beykoz	1	1
Beyoğlu	2	1
Eyüp	2	1
Fatih	3	2
Gaziosmanpaşa	2	1
İstanbul	2	1
Kadıköy	5	2
Kartal	3	0
Küçükçekmece	3	1
Pendik	2	1
Sarıyer	1	1
Şişli	4	2
Ümraniye	3	1
Üsküdar	3	1
Toplam	46	20

Hâkimlerle, tıpkı mülakat yapılan diğer gruplarla olduğu gibi, toplam 22 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış, standart bir mülakat protokolüne göre görüşme yapılmıştır. 8 tanesinde ses kaydı izni alınabilen bu mülakatlar, en uzununu yaklaşık iki saat (118 dakika), en kısası ise 33 dakika olmak üzere ortalama 68 dakika sürmüştür. Protokoldeki sorulardan 11'i daha ziyade, mülakat yapılan hâkimlerin 4320 sayılı Kanun ile ilgili tecrübelerinin yanı sıra Kanun'a ve uygulamasına dair genel değerlendirmeleri hakkında bilgi almaya yönelik genel sorulardır. Öte yandan, ikinci soru grubu, uygulayıcıların Kanun'u nasıl yorumladığına ve uyguladığına ilişkin ayrıntılı bilgiler edinmeye yönelik daha özel sorular içermektedir. Ayrıca mülakatların sonunda, hâkimlerin devam eden bir boşanma davasında Kanun'daki koruma tedbirlerini nasıl ele aldığı veya mahkemenin önüne bir koruma tedbiri talebi geldiğinde ne kadar sürede karar verildiği gibi konularda bilgi edinmeye yönelik daha teknik 3 soruya da yer verilmiştir.

kemeleri bakmaktadır. Bu çalışmada, esasen pratik nedenlerden ötürü, aile mahkemesi bulunmayan adliyeler çalışmaya dâhil edilmemiştir. Bu nedenle İstanbul'un ilçelerindeki 7 farklı adliyede yer alan 12 asliye hukuk mahkemesi araştırma dışında bırakılmıştır. Söz konusu adliyeler şunlardır: Adalar, Büyükçekmece, Çatalca, Silivri, Sultanbeyli, Şile ve Tuzla.

Genel Sorular

Mülakatın bu bölümünde, hâkimlerden genel olarak 4320 ve özel olarak da uygulaması hakkında görüşlerini sunmaları istenmiştir. Bu bağlamda, Kanun'un temel amaçlarını nasıl değerlendirdikleri ve uygulama esnasında ne tür güçlüklerle karşılaştıkları sorulan hâkimler, kâğıt üzerindeki Kanun'un pratikte uygulama alanı bulma imkânına ilişkin görüşlerini paylaşmıştır.

Mülakatlar hâkimlerin yarısının aile mahkemelerinde çalışmaya başlamadan önce Kanun'la ilgili tecrübe sahibi olduğunu ortaya koymaktadır. Söz konusu hâkimlerin çoğu, sulh hukuk mahkemelerinde görev yaparken sınırlı da olsa 4320'yi uygulama şansı bulduğunu dile getirmiştir.² Geri kalanı ise aile mahkemelerinde çalışmaya başlamadan önce 4320'yi uygulama şansına sahip olmadığını belirtmiştir. Veriler, mülakat yapılan hâkimlerin yaklaşık 5 yılı aile mahkemelerinde olmak üzere ortalama 21 yıllık meslek tecrübesine sahip olduğunu göstermektedir; 7 hâkim ise 2003 yılında kurulan aile mahkemelerinde o dönemden bu yana çalıştığını söylemiştir. Hâkimlerin çoğu bu yeni kurulan özel mahkemelere atanmadan önce aile hukuku konularında çalışmış olduğunu belirtmiştir. Özel hukuk yargılaması alanında daha önce hiçbir tecrübesi bulunmayan 3 hâkim dışında, hâkimlerin hemen hepsi aile mahkemelerine gelmeden önce medeni hukuk alanında çalıştığını dile getirmiştir.

Ceza yargılamasının aksine, hukuk yargılamasında hâkimlerin yargı süreci üzerinde daha az kontrolü bulunduğundan, yani taraflar kendi davalarının gidişatına çok daha faal biçimde dâhil olduğundan, bu tecrübe hâkimlerin mesleki eğilimlerini şekillendirmek bakımından son derece önemlidir. Başka bir deyişle, hâkimler, yargılamayı re'sen yürüttükleri ceza davalarının aksine, hukuk davalarında büyük oranda tarafların kendilerine sunduğu bilgiyle bağlıdır ki bu da sık sık “silahların eşitliği ilkesi”³ bakımından sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Bu anlamda, hukuk mahkemelerinde görev yapan

2 2003 yılında aile mahkemelerinin kurulmasından önce, şu anda bu özel mahkemelerin yetkisi kapsamında yer alan 4320 davaları sulh hukuk mahkemeleri tarafından ele alınmaktaydı. Aile mahkemeleri 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'la oluşturulmuştur.

3 Yargı organları önünde sahip olduğu hak ve yükümlülükler açısından taraflar arasında tam bir eşitliğin sağlanmasını öngören bu temel prensip, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin 1. fıkrasında da “Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyumsuzluklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir. (...)” ifadesiyle güvence altına alınmıştır. Sözleşme metni için bkz. http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/3BAA147F-29C9-48CE-AF64-FB85A86B2433/0/TUR_CONV.pdf, erişim tarihi: 20 Temmuz 2011.

hâkimlerin, her bir tarafın ellerindeki maddi kaynaklar göz önüne alındığında ne tür deliller toplamasının olanaklı olduğunu tartabilmek için tarafların ekonomik, sosyal ve psikolojik durumuna dair sağduyu sahibi olabilmesinin hayati önem taşıdığı savunulabilir. Bu bakımdan, hukuk yargılaması alanındaki tecrübe, aile mahkemesi hâkimlerinin koruma tedbirlerine yaklaşımını etkilemesi muhtemel bir olumlu etken olarak yorumlanabilir.⁴

Öte yandan veriler aynı zamanda, medeni hukuk alanında ve bazen de özelde aile hukukuna ilişkin konularda ortak bir tecrübeleri bulunmasına rağmen, mülakat yapılan hâkimlerin 4320'yle ilgili nispeten daha az eğitilmiş olduğunu da ortaya koymaktadır. Hâkimlerin önemli bir çoğunluğu genel olarak kadına yönelik şiddet ya da özel olarak 4320 konusunda eğitime katıldıklarını belirtse de, bu eğitimler ya süre olarak hayli kısadır ya da süreklilik taşımamaktadır. Bu nedenle, hâkimlerin çoğu bu alanda özel mesleki uzmanlıktan yoksun görünmektedir; öyle ki, 4320 davalarına genel medeni hukuk veya özel aile hukuku bilgileriyle yaklaşmaktadırlar. Yani bu genel yargılama alanlarında sahip olunan tecrübe bir yandan uygulayıcıların taraflara çok daha bilinçli ve bilgili bir biçimde yaklaşmasına imkân sağlamak anlamında olumlu bir etken olarak değerlendirilebilirse de, diğer yandan aynı tecrübe bu hâkimlerin 4320 davalarını yorumladığı, toplumdaki cinsiyet rolleri, ailenin ve toplumsal olarak bu kurum etrafında toplanmış tüm değerlerin önemi gibi konulara ilişkin görüşlerini içeren daha geniş bir çerçeve oluşturabilmektedir. Bu açıdan, aile hukuku alanında sahip olunan genel tecrübe, 4320 ile bağlantılı konularda sahip olunan nispeten daha sınırlı uzmanlıkla birleştiğinde, bu hâkimlerin 4320'nin aslında başarması amaçlanan hedefini fark edememesiyle sonuçlanabilmektedir.

Bu bağlamda, bu hâkimlere önce genel olarak 4320 hakkındaki görüşleri sorulmuştur: Kanun onlara ne anlam ifade etmektedir; bu Kanun'un temel amacını nasıl açıklarlar; bu amaca ulaşıldığını mı düşünüyorlar ve bu amacın gerçekleşmesinin önündeki temel engelleri nasıl tanımlarlar? Mülakat yapılan hâkimlerin çoğunluğu (17 hâkim), Kanun'un başlığından, temel amacının oldukça açık biçimde anlaşıldığını dile getirmiştir: Aile içi şiddeti önleyerek ailenin korunması. Bu hâkimlerden bazıları Kanun'un amacının esasen,

4 Örneğin, hâkimlerden biri medeni hukuk alanında tecrübe sahibi olmanın 4320'yi yorumlarken taşıdığı önemi şu şekilde açıklamıştır: “Ben geniş yorumluyorum birçok yasayı. Hukuk hâkimi olmaktan kaynaklanan da bir avantajım da var tabii. Ceza mahkemelerine bakan yargıçların ‘Kanunsuz suç olmaz’ prensibi gereğince daha dar kapsamlı değerlendirme yapmaları gerekir. Yorum yapmaları daha zordur. Ama hukuk mahkemeleri Medeni Yasa nedeniyle bizim, bakış alanımız çok daha geniştir. O yüzden ben bu yasayı çok dar kapsamda ele almıyorum.”

aile bireyleri arasında şiddet yüklü davranışları önleyerek aileyi korumak olduğunu açıkça ifade ederken, diğer anlatılar asıl amacın aile içi şiddetin önlenmesi olduğunu ileri sürerek ailenin korunmasını ima eder görünmektedir. Geri kalan hâkimlerden biri ise, Kanun'un amacını toplumda yaygın şiddeti önlemeye yönelik genel bir amaca atıfla izah etmiştir. Öte yandan, 2 hâkim Kanun'un amacının özel olarak kadına yönelik şiddetin önlenmesi olduğunu belirtmiştir. Kanun'un ana hatlarıyla ortaya konan amaçları ışığında, hâkimlerin çoğunluğunun anlatıları 4320'ye yönelik, en azından kâğıt üzerinde anlamlı bir yasa parçası olarak, daha ziyade olumlu bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Ancak 2 hâkim Kanun'un anlam ve amacını, büyük oranda bu tür düzenlemelerin Türkiye'deki toplumsal yapı ve aile ilişkileriyle bağdaşmazlığına atıfla açık bir biçimde sorgulamıştır. Bu hâkimlerden biri, başlığı ailenin korunmasından bahsetse de aslında Kanun'un "aileyi parçalama"ya yönelik olduğunu dile getirmiştir.

Ben açıkçası yasanın neye hizmet ettiğini anlayamıyorum. Sözde ailenin korunması ama bence "aileyi parçalama" yasası; çünkü Türkiye şartlarında, hele İstanbul gibi bir yerde çok zor. Geldi: "Kavga ettik..." "Tehdit ettin, hadi bakalım git köprü'nün altında yat" diyorsun. Daha büyük sorunlara yol açıyor. Tabii ki kadının korunması ya da şiddet gören kişinin korunması önemli ama bu yasayla olmaz. Savcılığa gönderiyoruz, takip imkânımız da yok sonrasında. Böyle olmaz... Asıl amacı bence kadın ve çocukların korunması. Yasanın adını değiştirirseniz eğer, o zaman şiddet uygulayan aile bireyleri derhal tutuklanır ki bu daha etkili olacaktır.

Öte yandan, başka bir hâkim Kanun'un mevcut toplumsal yapı ve Türk aile yaşamıyla bağdaşmaz bir nitelik taşıdığını açıklamıştır. Bu kadın hâkim Türkiye'deki erkekler için genelde "hem şiddet uygular hem evlilik dışı ilişki yaşar" tespitinde bulunmuş ve bu durumun eş tarafından bilinmesine rağmen devam ettirildiğini öne sürmüştür. Bu bakımdan söz konusu hâkime göre, mahkeme karısına şiddet uygulayan erkeğin evden uzaklaştırılmasına hükmettiğinde, bu karar erkek açısından uyarı veya hatta korku oluşturmak yerine aslında erkeğin ekmeğine yağ sürmektedir.

4320'nin kâğıt üzerinde vaat ettiklerine dair bu olumlu yaklaşıma karşın, Kanun'un gerçekte bu vaatleri yerine getirip getiremediği sorulduğunda,

mülakat yapılan hâkimler daha ziyade şüpheli bir tutum takınmıştır. Söz konusu soruya yalnızca 7 hâkim olumlu yanıt vermiştir. İlginçtir ki, bu yanıt verirken 7 hâkimden sadece biri çekincesiz davranmıştır. Bahsi geçen hâkim, Kanun'un başarıyla uygulanmasına dair epey önemli gelişmeler kaydedildiğini savunmuştur. Türkiye'nin erkek egemen bir toplum olarak hiçbir zaman şiddet konusuna fazla hassasiyet göstermediğini, bunu hiçbir zaman ciddi bir toplumsal sorun olarak görmediğini ve neredeyse hiçbir şekilde kabul edilmeyen bu şiddetin varlığının medya gibi çeşitli kurumlar tarafından daha da sürekli kılındığını açıklayan hâkim, 4320'nin bir şiddet olayıyla karşı karşıya kaldıklarında veya şiddet ihtimali sezilebildiğinde hâkimlerin gerekli önlemleri almalarına imkân sunmak anlamında ellerini güçlendirdiğini öne sürmüştür. Uygulamaya olumlu yaklaşan diğer 6 hâkim ise, Kanun'un büyük oranda başarıya ulaşmış olmasına rağmen, çoğu uygulamadan kaynaklanan sorunlar olmak üzere halen birçok eksiği bulunduğunu ileri sürmüştür. Bu hâkimlerden 2'si, ortada şiddet bulunmamasına rağmen sadece "zengin eşten para almak" amacıyla talep edilen bir tedbire mahkemenin olumlu karşılık vermesi veya mahkemenin karar verme sürecinde tarafların barışması durumunda hükmedilen uzaklaştırma tedbirinin daha fazla şiddete sebep olabilmesi gibi uygulamada başarısızlık olarak görülebilecek hususi örnekler vermiştir.

Diğer yandan, hâkimlerin çoğunluğu, Kanun'un hedeflerine ulaşım ulaşamadığı sorusuna daha ziyade olumsuz yanıtlar vermiştir. Yetersizlikler çoğu kez uygulamadaki sorunlara atıfla izah edilmiş ve infaz mekanizmalarının yetersizliklerinden toplumda yerleşik değerlere, algılara ve uygulamaların oluşturduğu engellere dek uzanan çeşitli sebeplere dayandırılmıştır. Tebliğ sorunu, Kanun'un uygulamasıyla ilgili tekrarlayan bir sorun olarak anılmaktadır. Bu konu esasen, uzaklaştırma tedbirinin tam olarak ne zaman geçerli hale geldiği sorusuyla bağlantılıdır: Hâkimin kararı vermesinin hemen ardından mı, yoksa kararın karşı tarafa tebliğ edilmesinden sonra mı? Bu soru mülakat protokolünde ayrı bir mesele olarak da ele alınmaktadır, zira özellikle posta hizmetleri oldukça yetersiz ve etkisiz olan bir yargı sisteminde, uzaklaştırma kararının süresinin belirlenmesi bir hayli önem taşımaktadır. Bu soru ayrıca yöneltildiğinde, hâkimlerin yarısı kararın karşı tarafa tebliğ edilmesinin ardından geçerli hale geldiğini belirtmiştir. Bu sav, kişinin kendisine yöneltilen iddialar hakkında bilgilendirilme hakkına atıfla açıklanmaktadır. Aksi takdirde, kişinin kararla getirilen sorumluluklar ve sınırlamalarla yükümlü tutulması mümkün olmayacaktır. Bu görüş ayrıca, kararın verilmesinden sonra uzunca bir süre polisin yer belirleyemediğine ilişkin yorumlarla da

tamamlanmaktadır. Yani, karar tarihinin koruma tedbirinin başlangıç noktası sayılması durumunda, özellikle de İstanbul gibi bir şehirde insanların yerlerini sık sık değiştirmeleri sebebiyle, kararın diğer tarafa 6 aylık süre (Kanun'da belirtilen azami tedbir süresi) dolmadan önce tebliğ edilmeme ihtimali de ortaya çıkmaktadır. Bu ihtimale ilişkin olarak örneğin, hâkimlerden biri esasen adli takibatın yetersizliğinden ve/veya kurumsal kapasite eksikliğinden ötürü –ki bunun sonucunda karar karşı tarafa 6 aylık süre içerisinde tebliğ edilmekte veya daha geç tebliğ edilmektedir– koruma tedbirinin hiçbir şekilde infaz edilemeyebildiğini öne sürmüştür.

Öte yandan, daha küçük bir hâkim grubu ise (4 hâkim) koruma süresinin kararın verilmesiyle başladığını savunmuştur. Bu hâkimlerden biri örneğin, kararın karşı tarafa tebliğ edilme gereğini sorgulamış ve esasen, karşı tarafın etrafındaki insanlardan kararı duymuş olmasının yeterli olduğunu öne sürmüştür. Bu yanıtlardaki açıklamalardan biri, 6 aylık sürenin karar verilir verilmez başladığını iddia eden hâkimler tarafından özellikle paylaşıyor gibi görünmektedir. Bu açıklama, Kanun'un koruma boyutu ile cezalandırma boyutu arasındaki farkı vurgulamaktadır. Bu bağlamda, söz konusu hâkimler Kanun'un temel amacının kişileri şiddete maruz kalmaktan korumak olduğunu belirterek, bu korumanın aciliyetinin azami önem taşıdığını savunmaktadır. Bu durumda, şiddete maruz kalan kişinin bu talep mahkemeye ulaşır ulaşmaz korunabilmesini sağlamak için kararın gecikmeksizin icraya konması gerekmektedir. Bu bağlamda, hâkimler kararın karşı tarafa tebliğ edilip edilmemesinin, koruma tedbirinin ihlal edilmesi halinde başlaması muhtemel cezai süreçte karşı tarafın önem kazanacak bazı haklarıyla ve bunun da Kanun'un cezalandırma boyutuyla ilgili olduğunu öne sürmüştür. Bu noktada hâkimler esasen, koruma tedbirinin ihlal edilmesi halinde izlenecek usulden ziyade, şiddete maruz kalan kişiyle ve onun acilen korunmasıyla ilgilenmektedir. Burada, koruma isteyen kişinin çoğunlukla kadın olarak resmedildiğini de kaydetmek önemlidir. Bu bağlamda hâkimlerin çoğu 4320 taleplerine temel oluşturan şiddetin çoğu kez karı koca arasında yaşandığını öne sürmüştür. Arada sırada eşlerden biri ile kayınvalide veya kayınpeder, ebeveyn ile çocuklar veya ailenin diğer üyeleri arasındaki şiddet de 4320 davası olarak sunulabiliyorsa da davaların çoğunluğu eşler arasındaki şiddete ve özellikle erkeklerin kadınlara yönelik şiddetine dayanmaktadır.⁵

5 Bu anlamda, hâkimlere Kanun'un Türkiye'de erkekler ile kadınlar arasındaki eşitliğin geliştirilmesi konusundaki katkılarına ilişkin görüşleri de sorulmuştur. Mülakat yapılan hâkimlerin çoğu, Kanun'un özellikle kadınlara yönelik şiddetin engellenmesine katkısı bakımından eşitliğin sağlan-

Tebliğ meselesinin yanı sıra, infaza ilişkin sorunlar çoğu zaman uzaklaştırma kararları bağlamında izah edilmektedir. Hâkimler bu kararlara uyulmasını ve uymayanların Kanun'a uygun biçimde cezalandırılmasını sağlamak için gerçekten yeterli kaynaklar sunabilen, işler nitelikte bir altyapının yokluğunda 4320'nin ana hatlarıyla çizilen hedefleri gerçekleştiremeyeceğini öne sürmektedir. Bu bağlamda, özel bir adli kolluk birimi bulunmadığından karakol tarafından çoğu zaman bu kararlara uyulmadığı, dolayısıyla ancak mağdur kişi bunu bildirecek olursa karara yönelik bir ihlalin farkına varıldığı iddia edilmektedir. Hâkimlerden biri, uygun eğitimlerden geçmiş görevlilerin oluşturduğu böyle bir takip mekanizmasının taşıdığı önemi Türkiye'de erkekler ile kadınlar arasındaki yaygın ekonomik eşitsizliğe atıfta bulunarak anlatmıştır. Benzer şekilde bir başka hâkim de, Kanun'un hedefine ulaşamayacağını, çünkü sadece ekonomik özgürlüğe sahip kadınlar açısından işlevsel olduğunu ileri sürmüştür. Söz konusu hâkim, ekonomik özgürlüğe sahip kadının erkeğin maddi desteğine ihtiyaç duymadığını, bu nedenle karar ne kadar erken infaz edilirse kadın açısından o kadar iyi olacağını, çünkü bu şekilde "gelsin diye" adamın "peşine düşmeyeceğini" iddia etmiştir. Oysa ekonomik kaynaklardan yoksun bir kadın genellikle uzaklaştırma kararının kaldırılmasını istemektedir. Bu anlamda, bahsi geçen hâkim Kanun'un ekonomik bağımsızlığı olmayan kadınları maruz kaldıkları şiddetten korumak konusunda hangi açıdan başarısız olduğunu anlatmıştır. Bu bakış açısı, özellikle küçük ilçelerde başvuruların %80'inde davacıların (kadınların) karar ilan edildikten sonra şikâyetlerini geri çektiğini iddia eden bir başka hâkim tarafından da tekrarlanmıştır. Söz konusu hâkim, kadının aslında şikâyetini geri çekmek istemediğini, fakat fiiliyatta bir uzaklaştırma kararına hükmedilmesinden sonra dahi eşlerin bir arada yaşamayı sürdürmesi sebebiyle bir biçimde şikâyetini geri çekmesi ge-

masında olumlu bir adım oluşturduğunu iddia etmiştir. Bu hâkimler temelde, kapsamı kadınlarla sınırlı değilse de, uygulamada Kanun'dan esas yararlananların genellikle kadınlar olduğunu öne sürmüştür. Bu anlamda, hâkimlerin çoğu Kanun'u bir pozitif ayrımcılık adımı olarak değerlendirmiştir; zira büyük oranda kadının erkeğe karşı korunmasını amaçlamaktadır ve bu amaç uzun vadede kadının güçlendirilmesi ve toplumda ataerkil ilişkilerin zayıflaması sonucunu doğurabilir. Örneğin bu hâkimlerden biri, erkeklerin ataerkil aile yapısını devam ettirmek ve böylece kadınlarla iletişim kurmak zorunda kalmamak amacıyla kadınlara şiddet uyguladığını iddia etmiştir, yani 4320 hükümlerinin denetimi kapsamındayken, şiddet kullanmak yerine eşleriyle iletişim kurmak için başka yollar bulmak zorunda kalacaklardır. Bu anlamda da erkekleri şiddet kullanmaktan kaçınmaya sevk eden her şey –sınırlı bir süre için de olsa– toplumda ataerkil ilişkilerin dönüştürülmesine olası bir katkı olarak düşünülmektedir. Erkekler ile kadınlar arasında süregelen bu eşitsizlik ortamında, 4320 gibi bir kanunun bir zihniyet değişikliği başlatabilme olasılığı hâkimlerin çoğu tarafından genellikle memnuniyetle karşılanmaktadır.

rektiği duygusuna kapıldığını anlatmıştır. Yine aynı hâkim, kadının, işleri daha da karmaşık hale getirebileceğinden ve hatta erkeğin hapse girmesine yol açacağından korkarak şikâyetini geri çekmek zorunda kaldığını, zira evde bulunduğu sürece faturaları ödeyen ve hane halkının diğer ihtiyaçlarıyla ilgilenen, erkeğin hapse girmesinin tercih edilmeyebildiğini aktarmıştır. Bu anlamda, ekonomik bağımlılık yine kişilerin uzaklaştırma kararına uyup uymamasını belirleyen etkenlerden biri olarak karşımıza çıkmıştır. Aynı zamanda, bu konudaki “cehalet” veya “bilinçsizlik” de kararların yeterince uygulanmamasına yol açan diğer etkenler olarak anılmaktadır. Örneğin hâkimlerden biri, ekonomik bağımlılık ilişkilerinin yanı sıra, kadınların koruma tedbirlerini bilseler bile bu tedbirleri kullanmalarına imkân vermeyen bir toplumsal baskı altında olduklarını öne sürmüştür. Bu bilinçsizlik genellikle, İstanbul’a Anadolu’dan göçle taşınan belirli bir kültürle ilişkilendirilmektedir. Bu kültür çoğu zaman, temelde gelenekselcilik ve düzgün bir resmî eğitimden yoksunlukla ilişkilendirilen bir tür “geri kalmışlık” üzerinden açıklanmaktadır.

Kadın dayak yiyor. Adli tıp uzmanı arkadaş uğraşiyor, güzel rapor hazırlıyor veya hekim arkadaşımız uğraşiyor, raporunu hazırlıyor. Dayak yediği dört dörtlük. Ve ağır bir dayak. Ama biz 6 ay evden, konuttan uzaklaştırma kararı veriyoruz. Sonuç, buyur. (Bir dosyayı gösteriyor ve kadının sesini taklit ediyor.) Bir ay sonra “Ben kocamla barıştım. Bu korumayı kaldırın.” Lanet olsun ya! Ben buna o kadar uğraşmışım, kafa patlatmışım. Yalnız ben uğraşsam iyi. Savcılık uğraşiyor, adli hekim uğraşiyor.

Bu tür anlatılar Kanun’un amacına ulaşmasının önündeki engellerin sadece kurumsal yetersizlik veya kaynak eksikliğiyle bağlantılı olarak açıklanan takip mekanizmalarının yokluğuyla değil, aynı zamanda erkekler ile kadınlar arasındaki ekonomik bağımlılık, ataerkil toplumsal yapı, ailenin birey üzerindeki gücü gibi birtakım toplumsal meselelerle de ilintilendirildiğini gözler önüne sermektedir. Öte yandan, Kanun’un amacına ulaşması ve uygulanmasındaki başarısızlığın bir başka sebebi de: uzaklaştırılan kişinin –ki bu genellikle erkek olarak anılmaktadır– başvurabileceği mekanizmaların eksikliği veya yetersizliği sorunu olarak aktarılmaktadır. Bu soruna yönelik anlatılar, şiddet kullanan kişinin evden uzaklaştırıldıktan sonra barındırılmasının önemini

vurgulamaktadır. Nitekim bu tür mekanizmaların bulunmaması hayli sıklıkla, koruma süresi sırasında veya sonrasında artan şiddet olasılığıyla birlikte izah edilmektedir; zira uzaklaştırılan tarafın husumet duygusu, yerinden edildiği veya yaşam koşulları kötüleştiği için daha da pekişebilmektedir. Bu nedenle, bahsi geçen anlatılara genellikle uzaklaştırma kararı vermekten nasıl mümkün olduğunca kaçınıldığına dair beyanlar eşlik etmektedir. Bu yönde düşünen hâkimlerden biri, uzaklaştırmanın en etkili tedbir olduğu –veya en azından olması gerektiği– düşüncesini taşımasına rağmen, altyapı noksanlıklarından ötürü bu tedbire yeterince hükmedemediğini dile getirmiştir. Bir hâkim olarak kendisinin Kanun’u okuyup da şiddet kullanan kişiyi bir tür tedaviye yönlendirebileceğini veya şiddete uğrayan kadını ya da çocuğu sığınmaevine gönderebileceğini gördüğünde nasıl da duygusallaştığını anlatmıştır. Bu bağlamda, Kanun’un aslında vaat ettiği şeyler bakımından fazlasıyla yeterli olduğundan, fakat altyapıdaki ciddi kapasite eksikliğinden ötürü bu vaatleri yerine getiremediğinden bahsetmiştir.

4320 sayılı Kanun’un birinci maddesinde yazılı tedbirlerin en etkili evden uzaklaştırma. Evden uzaklaştırma dışında diğerleri tamamen bir, sanki tavsiye: Yapma, etme, kötü davranma, içki içme, eve içkili gelme, iletişim vasıtalarıyla rahatsız etme. Bunlar hemen hemen tamamen tavsiye gibi etkisi çok... etkisi istendiği kadar olmayan tedbirler. En önemli tedbir, söylediğim gibi, evden uzaklaştırma. Ancak evden uzaklaştırma kararı verebilmemiz için hem şiddet göreni korurken aynı zamanda hem de sanığı yani şiddet uygulayanı da koruma durumunda oluyoruz; çünkü günümüz şartları belli ve bilhassa İstanbul açısından düşündüğümüzde zaten zar zor bulunan bir evden şiddet uygulayanı uzaklaştırdığımız zaman onun nerede, nasıl barınabileceğini de düşünmemiz lazım. Burada büyük bir problem çıkıyor. Çok büyük oranda, insanların evden uzaklaştırıldığında başka bir barınacak yerleri yok. Bu da evden uzaklaştırma tedbirini alırken çok düşünmemizi gerektiriyor. Sonunda da çok az sayıda bu en etkili olan tedbiri uygulayabiliyoruz. Ne gibi hallerde? Çok ileri gidildiğinde, hiç düşünmeden, artık çok ileri gidildiğinde, raporlarla ispatlandığında şiddet olayı, evden uzaklaştırma kararı verebiliyoruz. Ama onun dışında kalan hallerde sadece o yukarıda tavsiye niteliğinde gibi gördüğümüz tedbirleri veriyoruz. Onlar da şahıslar üzerinde çok etkili olmuyor.

Bir başka hâkim de, uzaklaştırılan kişi için barınma mekanizmaları bulunmaması sebebiyle bu tedbiri sadece başvuruya dayalı olarak vermediğini, sağlık raporu veya ağır şiddete ilişkin başka emareler aradığını açıklamıştır. Keza, şiddete maruz kalmış kadınlara sığınmaevi sağlanamaması da bir uygulama sorunu olarak dile getirilmektedir. Şiddet gören kadının yerleştirilebileceği bir yer olmaması nedeniyle şiddeti şikâyet etmemesi ya da şiddete katlanması gibi sonuçlar ortaya çıkabileceği için, sığınmaevlerinin eksikliği kadınların mağduriyetinin devamlı hale gelmesine etki etmektedir. Örneğin bir hâkim, erkeğin uzaklaştırılmasının kadınların şiddetten korunması bakımından mutlaka etkili bir yöntem olmadığını açıklamıştır. Hâkimlerin anlatılarında yine yetersiz kültürel kalkınma tasvirleriyle betimlenen mevcut toplumsal yapının değerleri ve kurallarından ötürü, erkeğin evden uzaklaştırıldığı ve kadının gidecek güvenli bir yeri olmadığı durumlarda, şiddet olasılığının arttığı aktarılmaktadır. Bunun yanı sıra, sorunun kökeninde yatan sebebin ele alınması gereği de uygulamanın bir başka önemli yönü olarak dile getirilmektedir. Hâkimlerden biri, örneğin şiddetin arkasındaki sebep alkol ise, bu bağımlılığın tedavi edilmesi için rehabilitasyon merkezleri veya eğitim merkezleri kurulması gerektiğini, aksi takdirde erkeğin uzaklaştırıldığında eve gelmeyeceğini ama daha sonra geri geldiğinde aynı şeylerin sil baştan tekrar yaşanacağına inandığını belirtmiştir.

Kanun'un amaçlarına ulaşip ulaşmadığı sorusuna verilen bu cevaplar çoğu kez uygulama sorunları olarak dile getirilmiştir. Uygulama konusundaki temel sorunları nasıl tanımladıkları sorusu özel olarak yöneltildiğinde, hâkimler hayli sıklıkla yukarıda dile getirilen meseleleri tekrarlamaktadır: tebliğ sorunu; hem uzaklaştırılan kişi hem de şiddet mağduru olan kişi için barınma mekanizmalarının bulunmaması gibi altyapıya ilişkin yetersizlikler; esasen özel bir adli kolluk birimi bulunmamasıyla bağlantılı infaz sorunu; koruma tedbirinin başlangıç tarihinin saptanması sorunu; uzaklaştırmanın artan şiddetle sonuçlanma olasılığı ve kadınların ekonomik olarak erkeğe bağımlılığı ve toplumsal ilişkilerin birey üzerindeki gücü gibi toplumsal yapıya ait birtakım özellikler. Kanunun uygulamasına ilişkin daha özel soruların sorulmasıyla, hâkimler dile getirdikleri bu sorunlar hakkında daha ayrıntılı bir biçimde görüş bildirme fırsatına sahip olmuşlardır.

Örneğin tebliğ sorunu bakımından, kararın süresine ilişkin temel endişeler bir yana, aleyhinde tedbire hükmedilmiş olan kişinin yerinin belirlenemesi olasılığı da bir sorun olarak öne çıkmıştır. Hatta hâkimlerden biri, böylesi hallerde şiddete maruz kalan kişilerin korunması amaçlandığından, şiddet uyguladığı iddia edilen kişinin yokluğunun otomatik olarak bu koruma ama-

cının gerçekleşmesi anlamına gelebileceğini öne sürmüştür. Diğer yandan alt-yapı yetersizliği yine çoğunlukla şiddete maruz kalmış olanların yanı sıra uzaklaştırılmış kişiler için de barınak yetersizliğine ve bu şiddetin asıl sebepleriyle başa çıkabilecek mekanizmaların eksikliğine atıfla izah edilmektedir. İnfaz sorunu da mahkemenin kararının fiilen etki yaratabilmesi için bu durumlarla ilgilenebilecek özel bir adli kolluğun bulunmayışı çerçevesinde açıklanmaktadır. Yine uygulama sorunlarıyla ilişkili olarak, tebliğ sorunları sebebiyle koruma tedbirinin başlangıç tarihi hakkında ortaya çıkan karmaşaya ve uzaklaştırmanın daha fazla şiddete yol açma olasılığına dair görüşler dile getirilmektedir. Bu uygulama sorunlarının toplumsal boyutuna gelince, ilginç yorumlardan biri, ataerkil düşünce yapısının sadece 4320 davalarının tarafları arasında değil, mahkeme kararının kâğıt üzerinde kalmamasını ve mağdurun gerçekten şiddetten korunmasını sağlaması gereken yargı ve kolluk görevlileri arasındaki yaygınlığına ilişkin olarak da dile getirilmiştir. Örneğin görüşülen hâkimlerden biri, birkaç yıl öncesinde bir kadın hâkimin adliyede dayak yediği ve polisin bu olayın karı koca arasında bir kavga olduğunu sanarak müdahale etmediği bir olay aktarmıştır. Bu olay, bu toplumun mensupları olarak polis memurlarının erkek egemen toplumun kültürel kodlarından ve pratiklerinden sıyrılmış olmasını beklemenin gerçekçi olmayacağını ortaya koymaktadır. Mülakatın başka bir noktasında aynı hâkim, bu savı tüm hukukçuları kapsayacak şekilde genişletmiş ve temelde Türkiye’de hukukçuların iyi bir eğitim aldığı düşünülebilirse de, gerek meslek yaşamlarında gerekse günlük hayatlarında toplumsal cinsiyet meselelerine yaklaşımlarını en fazla etkileyen unsurun yetiştirilme tarzları olduğunu iddia etmiştir.

Bu beyanların yanı sıra, uygulamadaki sorunları anlamaya yönelik olarak ayrıca sorulan soruya verilen yanıtlar arasında birtakım yeni açıklamalar da bulunmaktadır. Bunlardan biri, Kanun’un özündeki muğlaklığa ilişkindir. Bu bağlamda, tedbirlerin ve haklarında bu tedbirlerin uygulanacağı insanların kimler olduğunun Kanun’da ana hatlarıyla net biçimde çizilmediği öne sürülmüştür. Örneğin hâkimlerden biri, aile kavramına sadece ebeveyn ve çocukların mı dâhil olduğunun, diğer aile üyelerinin de bu çerçevede sayılıp sayılmayacağının netlik kazanmadığı iddiasındadır. Aynı konuda bir başka ilginç yorum da, hâkimlerin çoğunun bu davalara olağan yargılamalar gibi yaklaştığı ve bu bakımdan –daha kısa bir sürede de olsa– tanık dinlemek ve delillerin toplanmasını istemek gibi olağan karar verme sürecine ait işlemleri uyguladığı yönünde mesleki bir eleştiri olmuştur. Aynı hâkim, bir hukuk davası açılmasının en az bir ay veya bir buçuk ay gecikmeyi beraberinde geti-

receği düşünüldüğünde, bu uygulamanın o süre boyunca şiddetin devamı anlamına geldiğini öne sürmüş ve sadece mevcut dava dosyasına dayanarak bir karar verilmesinin önemini vurgulamıştır. Bu noktada, savcılık makamlarını soruşturma dosyasının tamamının –özellikle şiddet vakalarında sağlık raporlarının– fotokopisini mahkemeye göndermedikleri için eleştiren hâkim, bunun sonucu olarak dilekçeyi okuyup iddiaların ciddiyeti konusunda kendi vicdanına dayanarak karar vermek durumunda kaldığını ifade etmiştir. Bahsi geçen hâkim bu davalarda şiddetin devamlılığına yol açabilecek olağan yargılama usullerini izledikleri için diğer hâkim arkadaşlarını eleştiriyor gibi görünmektedir; oysa süreci kuşkusuz uzatabilecek ve Yönetmelik'te⁶ açık biçimde karşı çıkılan bir uygulama olmasına rağmen 4320 davalarında şiddete ilişkin delil aranması, Kanun'un hâkimler arasında ne şekilde anlaşıldığını görebilmek bakımından önemlidir. Bu bağlamda uygulama sorununa ilişkin açıklamalardan sonuncusu, altyapı eksikliği, Kanun'un net olmayışı, denetleme mekanizmalarının bulunmayışı, mesleki hatalar gibi diğer sebeplerin aksine –ki bunların tümü için tabiri caizse sisteme suç atılabilir– insanların bilgisizliğine odaklandığı için daha farklı bir anlam taşımaktadır. Bu açıklamada hâkimler topluma Kanun'un içeriği ve insanlara ne gibi imkânlar sunduğu hakkında genel bir bilgisizlik olduğundan bahsetmiştir. Bu bakımdan, şiddete maruz kalan insanların ilgili mekanizmalara başvurmadiğı, çünkü kendilerine –en azından bir süreliğine– şiddetten korunma imkânı veren böyle bir Kanun'un varlığından haberdar olmadıkları ileri sürülmüştür. Örneğin hâkimlerden biri, bu vakaların büyük oranda aile meselesi sayıldığını ve kadınların genel olarak kendi hakları ve özel olarak da 4320'nin ne anlama geldiği konusundaki bilgisizliğinin bu durumu daha da derinleştirdiğini belirtmiştir.

Özellikle okumamış, eğitim düzeyi düşük kadınlar yasayla ilgili bilgi sahibi değil. Avukata ulaşamamışlarsa, mahkemeye ulaşamamışlarsa –çoğu ulaşamıyor– Kanun'u bilmiyorlar. Mahkemeye ulaşırlarsa öğreniyorlar. Haklarını bilmiyorlar. Bilmediklerinden, olaylar aile içinde kalıyor. Bu tip kadınların vakalarında olay aile içinde kalıyor, mahkemeye gelmiyorlar; yani aile bireyleri araya giriyor şiddet olaylarında, sorunu çözücü, birleştirici rol oynuyorlar. Ama böyle olunca tekrarlanıyor tabii şiddet olayları...

6 Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik. Bkz. Giriş, dipnot 36. Bundan böyle "Yönetmelik" olarak anılacaktır.

Kanunun uygulanmasına ilişkin bu eleştiriler ışığında, hâkimlere öngördükleri çözüm önerileri de sorulmuştur. Gelen cevaplar birtakım saptanabilir kategorilere işaret etmektedir. Bu kategorilerden biri, temel olarak infaz sorunu bağlamında açıklanan usule ilişkin olası değişikliklerle ilgilidir. Örneğin, koruma tedbirinin usulünce infaz edilebilmesi ve Kanun'un bu konuda caydırıcı olabilmesi için koruma tedbirinin ceza yargılaması kapsamına dâhil edilmesi, yani koruma tedbirinin ihlal edilmesi halinde ilgili kişinin 4320 tarafından öngörüldüğü üzere Sulh Ceza Mahkemesi'nde bir dava açılmasına gerek kalmaksızın tutuklanması gerektiği savunulmaktadır. Hatta hâkimlerden biri, Kanun'un uygulanmasıyla ilgili olarak, şiddet kullandığı iddia edilen kişinin derhal tutuklanması gibi çok daha katı ve ağır kurallara ihtiyaç bulunduğunu savunmuştur.

Tutuklama gelmeli. Günü önemli değil. Yoksa olay soğur. Diyelim ki cuma günü geldi. Bir gün karakolda geçiyor, sonra savcılık. Sonra eve gidiyor. Vatandaş tutamazsınız başka türlü. Bize gelip kararı alıncaya kadar zaman geçiyor. Ancak tutuklama olursa ya da "disiplin hapsi" olabilir. Sorgu hâkim mesela 7 gün cezaevinde kalmasına hükmedebilir. 4320 çok uygulanıyor. Ocaktan beri 70-75 dosya var. Ama neredeyse karar çıkmış ama etkin değil!

Öte yandan bir başka hâkim, aile mahkemelerine cezaya hükmetme yetkisi verilmesi gerektiğini, böylece kararın ve infazın tek elden yürütülebileceğini dile getirmiştir. Dile getirilen bir başka benzer öneri de tebliğin aciliyetiyle ilgilidir. Hâkimlerden biri, Kanun'da kolluğun, infazı kararın verilmesi ve karşı tarafa tebliğ edilmesiyle birlikte başlatma sorumluluğu taşıdığına ilişkin özel bir hükmün yer alması gerektiğini öne sürmüştür. Bu bağlamda hâkim polisten gelen belgelerin, biri savcılık kayıtları için kullanılmak ve ikincisi de savcılık tarafından doğrudan mahkemeye iletilmek üzere iki nüsha halinde hazırlanmasını şart koşan ve böylece şikâyetin ilgili kuruma ulaşır ulaşmaz ele alınabilmesini sağlayacak özel bir usul değişikliği önermiştir.

Bu önerilerin yanı sıra, kurumsal değişikliklere ilişkin birtakım tavsiyelerde de bulunmaktadır. Bu yöndeki yorumlarda genellikle, kurumsal yapıda 4320 davalarıyla özel olarak ilgilenen ayrı bir birim vücuda getirilmesi gerektiğine değinilmektedir. Bu birim bazen infazla daha düzgün biçimde ilgilen-

bilecek bir adli kolluk olarak açıklanırken, bazen de sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, aile terapistleri ve diğer ilgililerden oluşan daha uzmanlaşmış bir birim şeklinde tarif edilmektedir. İkinci kurumsallaşma türü, kolluk gücünün kurumun kapasite eksikliğinden ve ayrıca nispeten daha hassas olan bu vakaları nasıl ele alacakları konusunda uzmanlığının bulunmayışından ötürü bu vakaları takip konusunda başarısız olmasına atıfla izah edilmektedir. Bu konuda uzmanlıktan yoksunluk daha önce polis örgütü içerisinde ataerkil düşünce yapısının egemen oluşuyla bağlantılı olarak açıklanmıştı. Bunun yanı sıra, bu tür uzmanların sürece dâhil edilmesi “aileye müdahale” anlamında da son derece önemli addedilmektedir. Bu son yorum aileye ve ailenin korunmasına tanınan önceliğe atfedilen toplumsal ve hukuki önem bağlamında yorumlanabilir. Bu cevaplara, sosyal devletin vatandaşlarını şiddetten koruma sorumluluğuna ilişkin yorumlar da eşlik etmektedir. Bu anlamda, şiddet mağduru konumundaki vatandaşlarını koruma kapasitesi devletin yeterliliğine dair bir işaret sayılmakta, ancak bu sorumluluk hemen her daim mağdurun yanı sıra şiddetin failiyle de bağlantılı olarak düşünülmektedir. Bu bağlamda, Kanun’un şiddeti engelleme hedefine ulaşması için ve aynı zamanda daha fazla veya başka tür mağduriyetlerin de önüne geçilmesi için, devletin şiddete maruz kalan kişinin yanı sıra evden uzaklaştırılan kişi için de destek mekanizmaları ve barınma imkânı sağlaması gerekmektedir. Bu açıdan devlet, şiddet mağdurunun sadece koruma tedbirlerinin usulüne göre infazı yoluyla değil, gerektiğinde sığınmaevleri gibi başka imkânlar temin ederek de korunmasını sağlamaktan sorumlu tutulurken, evden uzaklaştırılan kişinin “köprü altında yatmamasını” sağlamak konusunda da eşit oranda sorumlu sayılmaktadır.

Kanun’un nasıl daha iyi biçimde hayata geçirileceğine ilişkin diğer yorumlar, halkın ve özellikle de kadınların düşük eğitim seviyesine odaklanmıştır. Birçok hâkim, daha iyi bir uygulama için, toplumun –özellikle de kadınların– genel olarak şiddet ve özel olarak da bu Kanun hakkında eğitilmesi gerektiğini savunmuştur. Bu bağlamda, kadınların kendilerini şiddetten koruyan haklarının yanı sıra şiddetle karşı karşıya kaldıklarında başvurabilecekleri mevcut mekanizmalar hakkında da eğitilmesi gerektiği dile getirilmiştir. Ancak eğitim tek başına yeterli görülmemekte, ekonomik bağımsızlık ve güvence de hemen her zaman tamamlayıcı bir unsur olarak ifade edilmektedir. Bu açıklamalara, kadınlara yönelik yerel eğitimler ve gündüz kuşağı kadın programlarında ve televizyonun en çok izlendiği saatlerde yayımlanan dizilerde 4320’nin tanıtılması gibi bilinçlendirici projeler ile medyanın daha ve

rimli kullanılması yönündeki öneriler eşlik etmektedir. Bu türden faaliyetler genelde uygulayıcılara yönelik, özellikle de koruma tedbiri kararlarının duruşma yapılmaksızın mevcut belgelere dayanılarak verilmesi konusu üzerinde duracak meslek içi eğitimlerle birlikte düşünülmektedir.⁷ Diğer taraftan, hâkimlerden biri mevcut eğitimlerin kolluk kuvvetleri içerisinde gündelik olarak bu tür vakalarla uğraşan memurları değil de üst düzey memurları hedef aldığını dile getirmiştir. Son ve önemli bir nokta olarak da, iyileştirme sağlanmasına yönelik tavsiyeler konusunda iki hâkim, kendi halkının taleplerini karşılamaktan ziyade Avrupa Birliği kriterlerinin yerine getirilmesi amacıyla tasarlanmış olması dolayısıyla, Kanun'un uygulanabilirliğine dair epey şüpheci bir tutum takınmıştır. Bu bakımdan, bahsi geçen hâkimlerden biri kendisinin uygulama esnasında güçlük çektiğini, çünkü Kanun'un mevcut toplumsal yapıya ve bu ülkenin gerçeklerine uymadığını dile getirmiş ve toplumsal dokumuzla bağdaşıp bağdaşmadığını düşünmeksizin yurtdışından kanun ithal etmenin “genel huyumuz” olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda, koruma tedbirlerinin infazına imkân veren, etkin biçimde işleyen sosyal mekanizmaların var olduğu Avrupa'nın aksine, Türkiye'de Kanun'un kelimesi kelimesine uygulanmasının insanların evlerinden ayrılıp sokaklarda yaşama-

7 Hâkimlerin 4320 davalarında duruşma yapılmasına gerek olup olmadığı konusundaki düşüncelerine ilişkin soru da mülakatın ilerleyen kısımlarında ayrı bir mesele olarak dile getirilmektedir. 4320 davalarında duruşma yapıp yapmadıkları sorulduğunda, hâkimlerden 8'i bu fikri tamamen reddetmiştir. Hâkimlerden çoğu bu konuda kendinden emindir ve epey kesin ve kararlı cevaplar vermiştir. 2 hâkim ise duruşma yapmadıklarını, fakat pratikte duruşma yapılmasının aslında, sadece eldeki dosyaya dayanılarak karar verilmesinden daha iyi bir uygulama olacağını düşündüklerini dile getirmiştir. Bu hâkimlerden biri, “sağlıklı kararlara” varılması için duruşma yapılmasının gerekli olmasına rağmen, mahkemelerin iş yükünün böyle bir uygulamaya imkân vermediğini öne sürmüştür. Ancak hâkimlerin çoğu, belirli koşullar altında duruşma yapılabileceği yönünde görüş bildirmiştir. Bu uygulamanın bazı hallerde kabulü üç temel koşula atıfla izah edilmektedir: Karara yönelik bir itiraz varsa, daha fazla delil gerekiyorsa ve/veya koruma tedbirinin yenilenmesi yönünde bir talep varsa. Tüm bu cevapların ortak yönü, 4320 davalarında duruşma yapılması fikrine olumsuz yaklaşılması, ancak yine de bunun birtakım koşullar altında bir gereklilik olarak görülmesidir. Birinci grupta hâkimler bu durumları karşı tarafın karara itiraz ettiği haller olarak açıklamıştır. Örneğin, kişinin şiddet kullanmadığını iddia ettiği veya tedbirin kaldırılması konusunda “itirazın ciddi” bulunduğu durumlarda hâkimler duruşma yapılmasına karar verebilmektedir. Bu hâkimlerden biri, içtihadı göre bunlar nihai kararlar olmasına karşın, kendisinin kararlarını bu kararlara itiraz edilebileceği kaydıyla verdiğini, çünkü karşı tarafa böyle bir hakkın tanınmamasının adalet ilkeleriyle bağdaşmayacağı kanaatinde olduğunu açıkça dile getirmiştir. Diğer yandan ikinci gruptaki hâkimler, ek delillerin gerektiği hallerde ister şiddeti gösteren daha fazla belge toplanması ister tanık ifadelerinin dinlenmesi isterse sadece olaya dâhil olan tarafların beyanlarının alınması anlamına gelsin, duruşma yaptıklarını veya yapabileceklerini belirtmiştir. Son olarak üçüncü cevap grubu, 6 aylık sürenin sona ermesinin ardından koruma tedbirinin yenilenmesi yönünde bir talep olduğunda bazen duruşma yapılabileceğine dair beyanlar içermiştir.

sı anlamına geleceğini ve bunun da devletin tüm vatandaşlarını koruma sorumluluğuna yönelik bir ihlal teşkil edeceğini öne sürmüştür. Bu anlamda, “aile kavramı”nın halen varlığını sürdürdüğü küçük yerlerde Kanun’un nispeten daha iyi işlediğini, zira buralarda geniş sosyal ağların varlığı sayesinde, uzaklaştırılan kişinin akrabaları, arkadaşları veya diğer yakınlarıyla kalabilmekte olduğunu ifade etmiştir. Keza diğer hâkim de, Kanun’un birtakım ihtiyaçları karşılamakla birlikte bu ülkenin toplumsal gerçekleriyle bağdaşmadığını iddia etmiştir. Bu anlamda asıl gerekenin, şiddetin bu toplumda algılanma biçimini etkileyecek kapsamlı ve radikal bir zihniyet değişikliği olduğu ifade edilmiştir.

Yasa bir ihtiyaca denk düşüyor tabii, ama AB’nin isteği doğrultusunda hazırlanmış, süslü bir yasa ve neticede yetersiz. Kadın ve çocukların bizim toplumumuzda uğradığı şiddet, yasanın öngördüğü tedbirlerden çok daha yüksek. Burada bir zihniyet değişimine ihtiyaç var. İnsanlara çocuk yaştan itibaren –özellikle erkek çocuklara– şiddetin vicdanı olan kimseye yakışmadığı, bir ayıp olduğu anlatılmalı; kadınlar da erkeğin şiddet kullanmasının doğal bir hak olmadığı, normal kabul edilecek bir şey olmadığı konusunda bilinçlendirilmeli.

Hâkimlerden Ailenin Korunmasına Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’la (5636)⁸ 2007 yılında getirilen değişikliklere ilişkin görüşlerini sunmaları da istenmiştir. 5636 ile getirilen temel değişiklikler arasında birtakım genişlemeler yer almaktaydı: Koruma kararının mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan veya evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireylerini de kapsayacak şekilde genişletilmesi; aleyhine koruma kararı verilecek kişinin kusurlu eş dışında diğer bir aile bireyi de olabileceğinin açıkça belirtilmesi; ek bir koruma tedbiri olarak bir sağlık kuruluşunda muayene veya tedavi için başvurma imkânı sunulması; şiddeti uygulayan eş ya da diğer aile bireyi aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan yahut katkıda bulunan kişi ise hâkimin tedbir nafakasına hükmedebileceğine ilişkin hükmün eklenmesi. Bunların yanı sıra, değişiklik yapan 5636 sayılı Kanun’da 4320 davalarında aile mahkemelerinin yetkili kı-

⁸ 5636 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. Bkz. Giriş, dipnot 1. Bundan böyle “5636” olarak anılacaktır.

İndiği⁹ ve Kanun'un uygulamasına ilişkin hükümlerin bir yönetmelikle düzenleneceği belirtilmektedir. Yapılan bu değişiklikleri olumlu gelişmeler olarak görüp görmedikleri konusunda görüş bildirmeleri istendiğinde, hâkimlerin çoğunun cevabı olumlu yönde olmuştur. Hâkimler özellikle, Kanun'da koruma tedbiri alabileceklerin kapsamının olası şiddet mağdurları olarak ailenin diğer üyelerini de içerisine alacak şekilde genişletilmesini memnuniyetle karşılamıştır. Hâkimlere koruma tedbirlerinin kapsamının mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan veya hukuken halen evli olup da ayrı hanelerde yaşayan çiftleri de dâhil edecek şekilde genişletilmesi hakkındaki görüşleri ve Kanun'dan eski eşleri tarafından şiddet görenlerin de yararlanıp yararlanamayacağı konusundaki fikirleri de sorulmuştur. Bu hususta benimsendiği anlaşılan ortak tutum, Kanun'un eski eşler için uygulanmadığı, çünkü bu türden vakaların genellikle mahkeme önüne gelmediği şeklindedir. Hâkimlerden bazıları 4320 davalarında bu tür başvuru sahiplerine pek rastlamadıklarını dile getirirken, diğerleri 4320'nin eski eşler için uygulanamayacağını ileri sürmüştür. Bu açıklamalar çoğu kez, Medeni Kanun'da tanımlandığı haliyle "aile" kavramına atıfla ve bu tanıma göre eski eşlerin aile üyesi addedilemeyeceğinden bahisle yapılmıştır. Verilen cevaplardan bazılarında, Kanun'un sadece halen aynı çatı altında yaşıyor olmaları halinde eski eşlere uygulanabileceğinden bahsedilmiştir. Hatta bu hâkimlerden biri, –Türkiye'nin CEDAW¹⁰ kapsamındaki yükümlülüğüne dayanarak– bir kez, aynı evde yaşayan boşanmış bir çift arasındaki şiddet vakasında koruma tedbirine hükmettiğini, fakat bu kararının daha sonra Kanun'un boşanmış bir çift açısından uygulanamayacağı kanaatinde olan bir müfettiş tarafından eleştirildiğini anlatmıştır.¹¹

9 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun 1998 yılında yürürlüğe girdiğinde sulh hukuk mahkemeleri görevli kılınmıştı; başvurular sulh hukuk hâkimlerince ele alınmaktaydı. 2003 yılında yürürlüğe giren 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun ile 4320 sayılı Kanun'un 1. maddesinin 1. fıkrasındaki "Sulh Hâkimi" ibaresi "Aile Mahkemesi Hâkimi" olarak değiştirildiğinden, bu tarihten itibaren 4320 ile ilgili davalara aile mahkemeleri bakmaktadır. Aile mahkemesinin bulunmadığı yerlerde ise asliye hukuk mahkemeleri görevlidir. 2007 yılında yürürlüğe giren 5636 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile bu durum 4320 sayılı Kanun'un metnine de eklenmiştir.

10 Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women*). Bkz. Giriş, dipnot 11.

11 Ancak bu konu uygulayıcıların yanı sıra doktrinde de tartışmalı bir konudur. Bu noktada, Kanun'un boşanmış çiftleri de kapsayacak tarzda yorumlanması, yalnızca Türkiye'nin CEDAW kapsamındaki yükümlülüğü bağlamında makul görülmeyle kalmayıp aynı zamanda bu tür şiddet meselelerini ele alırken hâkimlere takdir yetkisi tanıyan Medeni Kanun'daki aile tanımının muğlaklığına atıfla da izah edilmektedir. Bu bağlamda, Medeni Kanun'un aile kavramını bağlama göre dar veya geniş bir tarzda tanımladığı, yani hâkime bu tür kavramları yorumlama özgürlüğü ver-

Cevaplardan bazılarında, Kanun'un dini nikâhla evlenmiş çiftleri ve birlikte yaşayan çiftleri kapsayacak şekilde yorumlanmaması kaydıyla, eski eşlere uygulanmasına dair olumlu bir yaklaşım söz konusudur. Bu hâkimlerden biri, resmî nikâhtan Cumhuriyet rejimiyle elde edilmiş bir hak olarak bahsetmiş ve 4320'nin kapsamına resmî olmayan birliktelik biçimlerinin dâhil edilmesini modern, laik Cumhuriyet tarafından tanınmayan bu hukuk dışı uygulamaların meşrulaştırılmaları olarak yorumlamıştır. 4320'nin dinî nikâhlı çiftler için uygulanıp uygulanamayacağı sorusu uygulayıcılara mülakatların ilerleyen bölümlerinde ayrıca yöneltilmiş bir sorudur. Bu mesele etrafındaki tartışma, Kanun'un "aile" ve "eş" kavramlarıyla bağlantılı olarak nasıl yorumlanması gerektiği sorusu etrafında dönüyor gibi görünmektedir. Kanun'un kapsamına ilk başta (1. madde) "eşlerden biri", "çocuklar" ve "aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireyleri" dâhilken, bu kapsam daha sonra 5636 ile "mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan veya evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireylerinden biri"ni de içerecek şekilde genişletilmiştir. Ancak uygulamada, hâkimlerin bu değişiklikleri yorumlama biçimlerinde farklılıklar göze çarpmaktadır.

Mülakat yapılan hâkimlerin bir kısmı, resmî nikâhı bulunmayanların dâhil edilmesi fikrine, böylesi bir uygulamanın eninde sonunda bu tür uygulamalar için hukuki dayanak sağlama yolunu açacağı ve yargı sisteminin itibarını düşüreceği gerekçesiyle karşı çıkmaktadır.¹² Resmî hukuk tarafından

diği ve dolayısıyla "kanun yapma" görevi yüklediği iddia edilmektedir. Eray Karınca, *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddete İlişkin Hukuksal Durum ve Uygulama Örnekleri*, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008, http://www.ksgm.gov.tr/Pdf/02_KY AIS_Hukuksal_Durum_Kitabi.pdf, erişim tarihi: 19 Ekim 2010.

- 12 Benzer biçimde, birlikte yaşayan insanların 4320 bağlamında değerlendirilmesi fikri de hâkimler arasında tartışmalara yol açmıştır. Mülakat yapılan hâkimlerin çoğu, bu tür durumlarda Kanun'u uygulamayacaklarını, çünkü Kanun'un "ailenin korunması kanunu" olduğunu, böyle bir şeyin "nikâhlı evliliklerin cazibesini, güzelliğini" kaybettireceğini, beraber yaşayanların "eş değil", "sevgili" olduklarını veya Kanun'un muhtelif grupları dâhil etmek biçiminde istismara uğrayabileceğini ve bu durumda uygulanmasının imkânsız hale geleceğini ifade etmiştir. Ancak iki hâkim, Kanun'u bu gibi durumlarda da uygulamak konusunda istekli davranacaklarını, fakat mevcut yasal çerçevenin böylesi bir yoruma imkân vermediğini dile getirmiştir. Geri kalan hâkimler ise bu mesele hakkında bırakın ihtiyatlı davranmayı, aksine, birlikte yaşayan kişiler söz konusu olduğunda Kanun'u rahatlıkla uygulayabileceklerini öne sürmüştür. Bu hâkimlerin çoğunluğu bu yorumlarını söz konusu kişilerin "bir aile gibi yaşaması" ön koşuluna dayandırmıştır. Bu ön koşul genellikle "aynı çatı altında yaşanması"na atıfla açıklanmaktadır. Bu durumda dahi bazı hâkimler, aynı evde kalan iki üniversite öğrencisi arasında veya aynı hanenin paylaşılmasına dair başka benzeri durumlardaki şiddet olaylarında Kanun'u uygulamak konusunda daha ihtiyatlı bir tutum takınmıştır. Verilen cevapların bazılarında bu türden vakalar katıyetle reddedilirken, diğerlerinde bu tür vakalarda 4320'nin uygulanması için ayrıntılı araştırma gerektiği söylenerek daha esnek bir tavır sergilenmiştir.

tanınmamakla kalmayıp¹³ aynı zamanda karşı düzenlemelerle de zorlaştırılan¹⁴ bu tür uygulamaların kapsam dâhiline alınması bu açıdan, hukuku “geri yorumlamak” olarak görülmektedir. Bu noktada, Kanun’un eski eşlere uygulanmasıyla ilgili kaygılara benzer biçimde, dinî nikâh meselesi de “aile” ve “eş” kavramlarının Medeni Kanun’daki tanımları çerçevesinde düşünülmektedir. Burada, 4320’nin sadece ailenin korunmasına yönelik olduğu, şiddetten koruma sağlayan genel bir kanun olmadığı şeklinde genel bir sav dile getirilmiştir. Yönetmelik “aile”yi “aynı veya ayrı çatı altında yaşayan eş ve çocuk ile aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireyleri”ni içerecek şekilde tanımlamasına karşın, bu kavram büyük oranda “eş” kavramına yönelik farklı yaklaşımlardan ötürü hâkimler arasında halen tartışma uyandırıyor gibi görünmektedir. Bu anlamda, eş tanımını “evli eş” olarak yapılırken Medeni Kanun’a atıfta bulunulmuş ve Medeni Kanun’un aileye esasen resmî nikâhla evli eşlerden ve diğer üyelerden oluşur şekilde yaklaştığı iddia edilmiştir. Dahası, Kanun’un bahsi geçen durumlara tatbikinin doğrudan bu gibi uygulamaları meşru kılmaya dahi, gelecekte hukuki pürüzlere yol açma potansiyeli taşıdığı ifade edilmiştir. Örneğin, hâkimlerden biri böyle bir ilavenin resmî nikâhın cazibesini kaybetmesi ve dinî nikâhın teşvikiyle sonuçlanabileceğini dile getirmiştir. Söz konusu hâkime göre, böylesi bir netice de bu tür gayriresmî birlikteliklerin sayısında artış yaşanması ve bu artışın sonuç olarak bu tür birlikteliklerde nesep sorununu doğurması anlamına gelebilmektedir.

Hâkimlere Kanun tarafından kapsandığı haliyle aile içi şiddetin tanımının net olup olmadığı da sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplarda öne çıkan anlayış, şiddetin fiziksel şiddetle sınırlanamayacağı yönündedir. Bu anlamda, anlatıların çoğunda 4320 bağlamında değerlendirilmesi gereken şid-

13 Medeni Kanun sadece bir evlendirme memuru tarafından gerçekleştirilen evlilikleri tanımaktadır. Bu açıdan, diğer birliktelik biçimleri hukuken geçerli sayılmamaktadır. Bu bağlamda bir törende evlendirme memuru bulunmaması kurala aykırı addedilmekte ve dolayısıyla bu türden birliktelikler hükümsüz sayılmaktadır.

14 Medeni Kanun’un 143. maddesi resmî bir aile cüzdanı –ki bu cüzdan ancak resmî nikâh töreni yoluyla elde edilebilir– gösterilmeden dinî nikâh töreninin yapılamayacağını belirtmektedir. Dolayısıyla Kanun, karşıt bir düzenleme yaparak bu geleneksel uygulamalarla arasına belirli bir mesafe de koymaktadır. Hatta Türk Ceza Kanunu’nun “Aile Düzenine Karşı Suçlar” başlıklı 8. bölümünde yer alan 230. maddenin 5. ve 6. fıkralarında bu durumlara ilişkin cezai yaptırım da öngörülmüştür. Öyle ki 5. fıkra “Aralarında evlenme olmaksızın, evlenmenin dinsel törenini yaptırımlar hakkında iki aydan altı aya kadar hapis cezası verilir. Ancak, medenî nikâh yapıldığında kamu davası ve hükmedilen ceza bütün sonuçlarıyla ortadan kalkar” ifadesi yer alırken, 6. fıkrada ise “Evlenme aktinin kanuna göre yapılmış olduğunu gösteren belgeyi görmeden bir evlenme için dinsel tören yapan kimse hakkında iki aydan altı aya kadar hapis cezası verilir” ifadesiyle bu tür dinsel törenleri gerçekleştirenler için de cezai yaptırım öngörülmüştür.

det türleri olarak cinsel, psikolojik, ekonomik, duygusal şiddete ve diğer şiddet biçimlerine atıflar görmek mümkündür. Yönetmelik'te bu kavramın daha da aydınlatılmasına ilişkin görüşleri sorulduğunda, hâkimler arasında bir grup, Yönetmelik'e bu kavramın daha geniş bir tanımının eklenmesinin pek sorun yaratmayacağını ifade etmiştir. Bu cevaplar genellikle, her türlü kanunun daha ziyade genel olmasını, daha az ayrıntı içermesini, böylece çeşitli örneklerde uygulanabilecek kadar soyut olmasını ortak bir özellik olarak belirtmiştir. Öte yandan, yönetmelikler tam da bu nedenle, herhangi bir kanunun ancak daha genel bir çerçevede ortaya koyabildiği meselenin ayrıntılarını düzenlemek amacıyla hazırlanmaktadır. Bazı hâkimler ise aile içi şiddet kavramının Kanun'da bir tanımla çerçevelenmesinin gereksiz ve hatta uygun-suz olacağını, zira böyle bir tanımın hâkimin "manevra kapasitesini" en nihayetinde sınırlandıracağını açıkça belirtmiştir. Bu yanıtlar esasen, özellikle de söz konusu meselenin şiddet olduğu böylesi hassas davalarda hâkimin yorumlama kapasitesinin önemini vurgulamaktadır. Örneğin hâkimlerden biri, şiddeti sadece daha kapsayıcı bir kavram olarak eklemenin yeterli geleceğini, çünkü neyin şiddet sayılabileceği tanımlanmaya çalışıldığında, ister istemez içeriğin daraltılması riskiyle karşı karşıya kalındığını savunmuştur. Bu daraltma, karşılığında hâkimin takdir yetkisini azaltacak ve bu da tanımdaki sınırlamalar nedeniyle ailenin korunmasına yönelik nihai amacın her daim gerçekleştirilememesi anlamına gelecektir.

Bunun dışında şiddet dediğimizde fiziki şiddet akla gelir deniyor ama bu doğru değil. Fiziksel şiddetin yanında, nedir, psikolojik şiddettir, hakarettir, duygusal şiddet dediğimiz şiddet olayları yaşıyor, cinsel şiddet yani zorla ilişkiye girme gibi bir... Tabii orada cinsellik anlamında ya da aşağılama şeklinde yani. Bildiğimiz psikolojik şiddetin değişik bir boyutu şeklinde, aşağılama şeklinde, her türlü kişiyi küçük düşüren hareket olarak ortaya çıkıyor bu. Yani bunu direkt tarif etmek şansız da yok. Yarın başka bir şey ortaya çıkabilir. Yani yöreden yöreye değişir aşağılama dediğiniz olay, her yerde aynı şekilde algılanmaz. O bakımdan o, yargıçların içini doldurması gereken bir konu. Yani her şeyi yasaya yazdığınız zaman bu defa da orada şey sıkıntısı çıkar: Şu da olur muydu? Şiddetin tek tek sayılmasına gerek yok, şiddet olan her olayı yargıç değerlendirip, "Bu şiddettir..." Mesela biz boşanma olayında daha çok kullanıyoruz bunu; boşanma olayında

“Şu şekilde davranmıştır, burada psikolojik şiddet uygulamıştır” diyoruz veya “Şu aşağılamadır” diyoruz. Ne diyor kadına, “Ohoo sen motosiklete binersen motosiklet çöker” diyor. Bu nedir? Aşağılamadır, benim mahkememde görülen bir davada görülen bir olaydır. Ben de aynen kadını aşağılamak olarak kabul ettim. Tazminat gerekçelerimden birisiydi o, Yargıtay’dan geçti, bu bir aşağılamadır.

Ancak birkaç hâkim, bizzat Kanun’un böyle bir tanım düzenlemesi gerektiğini öne sürmüştür. Ayrıntılı bir tanım eklenmesinin hâkimin yorumlama kapasitesini engelleyeceğini öne süren önceki görüşün aksine, bu cevaplar büyük oranda, Kanun’da net sınırlar çizilmek suretiyle yorum için dar bir alan bırakılmasının önemine odaklanmaktadır. Aksi takdirde hâkimlerin şiddet algıları “dünya görüşleri, eğitimleri, bilgileri ve hatta cinsiyetleri”ndeki farklardan ötürü farklılık gösterebilecektir. Hâkimlerden biri şiddet tanımının ana hatlarının Kanun’la çizilmesi gerektiğini, çünkü şiddetin bu toplumda son derece yaygın ve genellikle göz ardı edilen ve hatta meşru kılınan bir olgu olduğunu öne sürmektedir. Bu hâkim, erkeklerin tokadı bir şiddet biçimi olarak dahi görmediğini –ki bu yaklaşımı esasen, tokata göz yumuyor olması nedeniyle İslamla ilintilendirmektedir– ve annelerin çocuklarını kendi malları olarak gördüklerini ve dolayısıyla rahatlıkla “Döversem döverim, çocuk benim” diyebildiklerini anlatmıştır. Bu bakımdan, örneğin bir başka hâkimin aşağıdaki anlatımı, şiddetin hâkimler tarafından nasıl bağlamsal olarak yorumlanabildiğini gözler önüne sermektedir.

... Karı-koca ikisi de hekim. Eee, erkek eş, eee, (...) uzmanı ve akademik kariyeri o sırada doçentti (...) Hanımefendi (...) konusunda uzman ve iyi bir (...) cerrah. Büyük bir hastanede başasistan, ama şey, benim kanaatime göre yanılıyor olabilirim, hanımefendiyi de suçlamak gibi bir niyetim de yok, ama akademik kariyerden çok işi maddi boyutuyla düşünen biri. Bütün sorun da bundan çıkmış. Tıp fakültesinden beri arkadaşlar bunlar, evli, o dönemdekiler, ooo bunlar evlenecekler falan diye bildikleri, tıp fakültesinden itibaren iyi arkadaş. Arkadaş, erkek eş (...) akademik camiaya girmiş. Şimdi (...) öğretim üyesi olan bir arkadaşımız. Kadın eş, tabii benim

edindiğim kaniya göre, zaten bunu boşanma kararında da yazdım. Onandığı için de kesin hüküm oldu. Bu durumda, “Sen bu eve parasal katkıda bulunmadın ben hep kazandım, şunu yaptım, bunu yaptım, şunu yaptım, bunu yaptım” devamlı erkek eşi şey ediyor. Erkek eşin işyeri Maltepe’de, hanımefendinin işi Çapa taraflarında büyük bir hastanede. Çapa Tıp değil yalnız. Ama adam diyor “Gel Beşiktaş’ta oturalım” diyor. “Sana da yakın olsun bana da yakın olsun. Ben, bazı deneyler yapıyoruz, gece yarısı da gelebiliyorum. Halkalı’da oturacağız, annemin evinin yanında.” İyi, adam buna da razı oluyor. Sabah eşini alıyor götürüyor hastaneye bırakıyor oradan Kartal’a geçiyor, hastanesine. Bu, eee, hatta o kadar ilginç tanık anlatımları oldu ki bu tanık anlatımlarını yapanların unvanı doçent. “Efendim” diyor, “Hâkim bey” diyor, “Tam bir konuya yoğunlaşmışız, ders notu hazırlıyoruz veya istatistik hazırlıyoruz, doktor hanım ‘Çocuğun biberonunu unutmuşuz git evden al gel bana.’ Kartal’dan Halkalı’ya gidecek, Halkalı’dan Haseki’ye, Haseki’den gene oraya.” Ya Haseki’de bir eczaneden biberon aldirmaya kalksa, eee, para, parasal derdi de yok. Yok, illa alacaksın çocuk olmaz diyor. “Hocamız” diyordu “kalkar gider, yapar... 4 saat sonra gelir. Öyle böyle.” Bir ara aralarında bir kavgadan sonra, bir ağız kavgasından sonra, 3 yaşlarında bir çocuklarını gezdirmek için, (...)’ya götürüyorlar. Bir cumartesi, pazar günü. O sırada hocanın öğrencileri de gezmeye gelmiş, üniversiteli gençler, o hocam mocam filan. Artık doktor hanım sinirleniyor mu, ne oluyor gene bir şeyler söylüyor. Hocamız da Laz erkeği, yapıştırıyor tokadı. Yalnız iyi vurmuş. Beş parmak. Doktor hanım al çocuğu git eve. Ya işte “Özür dilerim, yanlışlık oldu, şöyle kendimi tutamadım.” Biniyor taksiye, kız kardeşine de telefon ediyor. (...) kız kardeşi avukat. Onun bürosunda buluşuyorlar. Adli tıbbaya gidiyor, hemen savcılığa şikâyet. Adli tıptaki hekim arkadaşımız da karşısındaki mağdurenin hekim olduğunu gördüğü için 5 gün mutad iştigalden rapor veriyor. Karşı tarafın da erkek hekim olduğunu bilse onu vermez. Daha sonra ben bunu, diğer adli tıp uzmanları ile raporu karşılaştırdım. 1 gün bile değil diyor. Tamam, kızarıklık var. 1 gün işgücünden kalır. Mutad iştigale bir engel hali yok. O zamanki hekim veriyor. Bakırköy Aile Mahkemesi de, Sulh Hukuk’tu o zaman, uzaklaştırma hocayı. E şimdi, bu somut olayda, kararında da yazdığım gibi şiddet hiçbir şekilde korunmaz, hoş görülmez. Ama yani bunda da biraz lehine düşünmek gerekmez mi? Gerekir dedim, Yargıtay da benim –gerekir dedim– lafıma uydu.

Doktor hanım o tokat için 5.000 lira manevi tazminat istiyordu. “Vermem” dedim. “Tamam, o vurmıştır, ama o da çeşitli hakaretlerle de dengelemiştir” dedim. Yani bazı hanımlar da bir tokadı yesem de bunla korunsam. Ne oldu, hocamı bir doçent hanıma kaptırdı sonunda.

(Anlatıdaki bazı bölümler davanın taraflarının kimliklerinin tespitini kolaylaştıracak bilgiler içerdiğinden aktarılmamıştır, (...) ile gösterilmiştir.)

Uygulamaya Dair Özel Sorular

Mülakatın bu bölümünde hâkimlerden Kanun’u uygulama biçimlerine dair daha ayrıntılı açıklamalarda bulunmaları istenmiş ve Kanun’da aile içi şiddet tanımının net olup olmadığı sorusundan hareketle, ne tür vakaları şiddet vakaları olarak gördükleri sorulmuştur. Hâkimlerin çoğu ister cinsel, ister fiziksel, ister ekonomik şiddet vakası olsun, Kanun kapsamına giren tüm olayları dikkate aldıklarını söylerken, birkaçı fiziksel şiddetin yanı sıra ekonomik ve ya psikolojik şiddet gibi özel şiddet türlerini saymıştır. Bu bağlamda görüşülen hâkimlerin tamamı, fiziksel şiddetin Kanun’un uygulanması için olmazsa olmaz bir şart olmadığını ve diğer şiddet türlerinin de pekâlâ koruma tedbirlerine gerekçe oluşturabileceğini belirtmiştir. Yine de, ne tür vakaları Kanun kapsamında değerlendirdikleri ve fiziksel şiddeti koruma tedbiri için bir ön koşul olarak görüp görmedikleri soruları bağlamında hâkimlerin çoğu, fiziksel şiddetin halen yapılan başvuruların ardında yatan en yaygın sebep olduğunu da eklemiştir. Bu durum bazen kadınların bir koruma tedbiri talep edebilmek için fiziksel şiddet dışındaki vakaları adli mekanizmalara taşıma haklarından habersiz olmalarına atıfla açıklanmaktadır. Bu şiddet türleri maruz kalan kişilerce şiddet olarak görüldüğünde ise çoğu zaman, koruma talep etme sebebinden ziyade boşanma davası sebebi olarak öne sürülmektedir.

Diğer yandan, fiziksel şiddet dışındaki vakalarda bu tür tedbirlerin daha düşük oranda uygulanabilir olması, bu tür şiddet örneklerinin kanıtlanmasındaki zorluğa atıfla da izah edilmektedir. Burada ilginç olan, hâkimlerin bir koruma tedbiri kararı verirken fiziksel şiddeti ön koşul olarak aramama görüşünü sıklıkla paylaşımlarına karşın, anlatıların çoğunda diğer şiddet türlerinin kanıtlanmasına belirli bir kuşkuyla yaklaştığının görülmesidir. Bu bağlamda bazı hâkimler bu zorluğa fiziksel şiddetin olmazsa olmaz bir şart olup olmadığı sorusuna verdikleri cevaplarda neredeyse farkında olmadan değinirken, bazıları da mülakatın daha sonraki bölümlerinde şiddet olayları-

nın kanıtlanması gereğine özel atıflar yapmaktadır. Bu atıflar bağlamında örneğin hâkimlerden biri, psikolojik veya sosyal şiddet vakalarında delil toplanmasının –tanıkların dinlenmesi gibi– olmazsa olmaz bir şart haline geldiğini, zira bu tür davalarda, genellikle kullanılan gücü yansıtan bir sağlık raporunun dava dosyasında yer aldığı fiziksel şiddet vakalarında yaptıkları gibi hükme varmanın mümkün olmayacağını öne sürmüştür. Bu gereklilik, şiddet kullandığı iddia edilen kişinin –genellikle erkekten bahsedilmektedir– “haksız” suçlamalara maruz kalabileceği şekilde Kanun’un “kötüye kullanılma” girişimlerini önlemekten bahisle açıklanmaktadır. Bu anlamda, bazı anlatılarda, koruma tedbiri talep eden kişiye “inanmak”, tarafsızlık konusunda genel mesleki kaygılar taşıyan hâkimler açısından sıkıntı uyandıran bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, insanların boşanma davalarında delil yaratmak veya sadece karşı tarafı incitmek amacıyla koruma tedbirleri talep edebileceği iddia edilmektedir. Hâkimlerden biri, ancak dayığı kanıtlayan maddi raporlar varsa uzaklaştırma kararı verdiğini söylemiştir.

Şimdi, aradaki anlaşmazlık nedeniyle şimdi şöyle de bir inanış var. Mahkemeye gelmesi, mahkemenin böyle bir karar, içeriği ne olursa olsun bir karar almasını şiddet uygulayan eşe karşı bir galibiyet olarak görüyor. Aralarında bir anlaşmazlık zaten var. Dediğim gibi, fiziksel şiddet, belki evliliğin başından beri yıllardır süren bir şiddet var. Bu bir gerçek. Belli bazı düşüncelerle, biraz evvel dediğimiz gibi, boşanıp da bir arada yaşayan eşlerin durumu gibi boşanma olarak, geçimsizlik olarak ileri sürdükleri hususların hepsi gerçek olmayan şeyler. Böyle diyerek boşanıp da bir arada yaşayanlar olduğu gibi hiç ortada dayak olmadığı halde dayaktan bahsederek, şiddetten bahsederek de talepte bulunanlar olabilir. Bunu göz ardı etmemek lazım. Oluyor.

Şiddet tanımı ve fiziksel şiddet gereğine ilişkin bu iki soruyla –ne tür vakaları Kanun kapsamında değerlendirdikleri ve fiziksel şiddeti koruma tedbiri için bir ön koşul olarak görüp görmedikleri– bağlantılı olarak, hâkimlere uygulamada bir koruma tedbiri verilmesi için şiddet tehdidini yeterli görüp görmedikleri de sorulmuştur. Hâkimlerin çoğunluğu, açık bir şekilde, şiddet tehdidinin böyle bir tedbire hükmedilmesi için yeterli olmayacağını belirtmiştir. Öte yandan az sayıdaki hâkim, sadece bir ihtimale dayalı olarak karar

vermeyeceklerini ve bu tür vakalarda daha çok delil arayacaklarını söylemiştir. Geri kalanlar ise temelde, şiddet tehdidine dayalı olarak hüküm verme olasılığını kabul etmekle birlikte, bu tür uygulamalara ilişkin birtakım çekinceler ortaya koymuştur. Örneğin bu hâkimlerden biri bu tür durumlarda davayı ek deliller ışığında değerlendireceğini söylerken, bir diğeri ise sadece bir ihtimale dayanarak karar vermeyeceğini, çünkü kadının sadece şüphelendiği için böyle bir iddiada bulunuyor olabileceğini söylemiştir. Diğer yandan bir başka hâkim hiçbir kanıt aranmaksızın sadece bir dilekçeye dayanarak verilen kararlara ilişkin olarak, bu tür kararların Yargıtay uygulamasında yaratacağı etkiler bakımından kaygılarını dile getirmiştir. Bu hâkim Yargıtay'ın bu tür davaları boşanma davalarında delil saymaya başladığını, bu durumun insanların kötü niyetli bir şekilde koruma tedbirleri talep edebilmesi anlamında haksız muamelelere yol açabileceğini öne sürmüştür. Başka bir hâkim ise duruma ilişkin özel bir örnek vermiş ve söz konusu tehdidin “Seni öldürecek” şeklindeki bir cep telefonu mesajı gibi sağlam bir delille kanıtlanması halinde, kendisinin bu tehdidi koruma tedbiri için bir gerekçe sayacağını söylemiş, ciddiye almaya değer bulursa, davacının sözüne dayanarak dahi koruma tedbiri verebileceğini de eklemiştir; ancak, bu tür durumlarda kararına, bu kararın gelecekte bir boşanma davasında kullanılmasını engelleyen bir serh düşüğünü de ayrıca belirtmiştir. Bu noktada, bu kararların boşanma gerekçesi olarak kullanılması olasılığı hakkında konuşurken, aynı hâkim 4320 davalarında hâkimin sorumluluğunun tarafların gerçeği söyleyip söylemediği hakkında karara varmakla veya bir koruma talebinin sağlam temellere dayanmasını veya Kanun'un kötüye kullanılmasını sağlamla sınırlı olmadığını gerçek bir olaya atıfla aktarmıştır. Bu anlatı aracılığıyla, aile mahkemesi hâkiminin aynı zamanda tavsiyelerde bulunarak ve ilişkilerini yürütmek için başka yollar sunarak taraflara yol göstermesi gerektiğini de izah etmiştir.

...Hatta çok enteresan bir dosya gelmişti. Çağırışım tarafları, geldiler. Bir öğleden sonraydı, dedim “Ne oldu?”, dedi ki “Şiddet uyguladı.” Dedim ki, -iki tane de çocuk var, biri de kadının kucığında; küçük bebek, bir de yürüyen bir çocuk- “Seni uzaklaştıracağız evden, uzaklaştırırsak sen bu çocukları göremeyeceksin. Bu çocuklar ne olacak?” dedim. Dediler ki “Biz bir arada yaşıyoruz.” Dedim ki “Yakın zamanda bir olay yaşandı mı?” “Yaşanmadı” dedi kadın. “Peki,” dedim “neden” dedim “bu oldu?” Kadın biraz

fazla konuşuyor. Dedim ki “Biraz saygılı davran, bu şekilde itici davranırsan bu olaylar yaşanır. Ne oldu?”, “Eve bir kuma getirdi, o yüzden kavga ettik” dedi. “Kuma nerede?” dedim, “Kuma da evde,” dedi “şu anda. Kavga oradan çıktı” dedi. Dedim ki “O zaman bizim kumayı uzaklaştırmamız lazım da, şimdi kumanın hakkında bir tedbir uygulamamız onur kırıcı olur” dedim. Adamın biraz daha gururunu okşamak için “Sen” dedim “eve gittiğinde bir hanıma bak, bir kumaya bak; çocuklarının annesi kumadan çok daha güzeldir” dedim, “buna bir alıcı bir gözle bak ya...” dedim. İki tane çocuk. ... Kadına dedim “Böyle adama bağırıp çağırma! Adam geldiği zaman ‘Hoş geldin kocacığım’ de, bu iş biter” dedim. “Gidin bakalım.” Gittiler, aradan 3 ay geçti, bir baktım tekrar geliyorlar, bunlar ne yaptılar diye, “Hâkim Bey,” dedi “sözünü tuttuk, kuma evden uzaklaştı, şimdi daha çok mutluuz. Onu haber vermeye geldik.”

Hâkimin mesleki davranışının bir parçası olarak gördüğü bu türden bir “yol gösterme”, hâkimlerin de içinde yer aldığı ve kurallarına göre hareket ettiği geniş toplumsal çerçeveyi anlamak adına da önem taşımaktadır. Örneğin bahsi geçen hâkim, aile hâkimliğini normal “hâkim”likten daha farklı bir meslekten bahseder gibi ele almakta ve kendisinin görevini “insanları yatıştırmak”, “gerginliği ortadan kaldırmak” ve “insanların sıkıntı çekmemesini sağlamak” olarak açıklamaktadır. Bu anlamda, takdir yetkisi yargısal karar alma sürecinin önemli bir kısmını oluşturduğu için, bu yetkinin hâkimler tarafından ne şekillerde kullanıldığını anlamak da ayrıca önem taşımaktadır. Bazen hâkimlerin şiddet yorumu epey dar görünmekle birlikte, bazen temel dayanak noktası olarak bizzat Kanun’u değil de CEDAW’ı alacak denli geniş yorumlar yapılabilmektedir. Birinci yorum tarzı kapsamında, örneğin hâkimlerden biri, Kanun uygulamasının “basit bir tokat” olayıyla “ileri derecede şiddet olayı” arasında nasıl farklılık gösterdiğini açıklamış ve bu bağlamda, ilk tanıma giren örneklerde Kanun’un sadece kişiyi “aile bireylerine karşı şiddete veya korkuya yönelik söz ve davranışlarda bulunmak”tan men eden 1/a maddesini uygulayacağını söylemiştir; oysa daha ciddi şiddet olaylarında, uzaklaştırmayı da içeren diğer koruma tedbirlerine hükmetmektedir. Şiddetin “yoğunluğuna” ilişkin benzer anlatılar mülakatların farklı noktalarında ortaya çıkmaktadır. Öte yandan, ikinci tanıma giren örneklerde bir başka hâkim kendisinin Anayasa’nın 90. maddesine göre CEDAW’dan başka hiçbir şeyle bağlı olma-

diğini ifade etmiş ve ortada ailenin korunması hakkında bir kanun bulunmasaydı dahi CEDAW şartlarını uygulamaları gerekeceğini savunmuştur.

Aile içi şiddetin yorumlanmasına dair bir önceki soruyla paralel olarak, hâkimlerden 4320 davalarında koruma tedbiri vermek için başvuruda neler aradıklarını ayrıca anlatmaları da istenmiştir. Bu soru, taleplerin değerlendirilmesinde delilin gerekliliğine ve delil niteliği taşıyan bu tür belgelerden yoksun davalara mahkemelerin yaklaşımına ilişkin tamamlayıcı sorularla daha da ayrıntılandırılmıştır. Hâkimlerin yarısı, eldeki belgelere dayanarak, davanın beyanına dayanarak, bir dilekçeye dayanarak, hatta müspet delillerin bulunup bulunmadığına bakılmaksızın “şiddet ihtimaline” dayanarak koruma tedbirine hükmettiklerini dile getirmiştir. Bu ifadeler, delil niteliği taşıyan belgelerin gerekliliğine ve mahkemelerin bu tür belgeler bulunmadığı hallerde başvuruya yaklaşımına ilişkin şu yorumlarla da paralellik arz etmektedir: Benzer sayıda bir hâkim grubu, 4320 davalarında delilin bir ön koşul oluşturmadığını, mahkemelerin bu tür belgeler yokken ve bu türden delillerin toplanması için duruşma yapmadan da koruma tedbirlerine hükmettiğini savunmuştur. Diğer yandan bazı hâkimler, başvuruda bu türden belgeler bulunmasının kendileri açısından karara varmayı kolaylaştırdığını ve hızlandırdığını, ancak bunun delil niteliğinde belgelerden yoksun başvuruları reddettikleri anlamına gelmediğini dile getirmiştir. Ancak, hâkimlerin tümünün bu şekilde –delil aramaksızın eldeki belgelere dayanarak– karar verme uygulamasından memnun olduğunu söylemek mümkün değildir. Örneğin bir hâkim “soyut iddia”ya dayanarak koruma tedbiri vermediğini belirtirken, bir hukukçu olarak memnuniyetsizliğini de ifade etmiş ve kanun uygulayıcıları bakımından, her davadaki her bir iddianın tartışılıp kanıtlanması gerektiğini savunmuştur. Bu anlamda söz konusu hâkim, bu davalarda hâkimin rolünü şiddet türüne göre hangi koruma tedbirinin uygun olduğuna karar vermekle sınırlamakta ve bu şekilde de hâkimin yaptığı işi “tamamen keyfi ve rutin bir işlem” olarak değerlendirmektedir. Söz konusu hâkime göre, böylesi bir uygulama savcılık makamı veya kolluk tarafından da kolayca yerine getirilebilir; zira nasıl olsa hâkim, durumu, toplumda adalet duygusunun nasıl tesis edilebileceğini göz önünde bulundurması gereken bir adalet perspektifinden değerlendirmektedir. Öte yandan hâkimlerden ikisi, diğer koruma tedbiri türleri için başvuruda bulunulmasını yeterli görmekte birlikte, uzaklaştırma kararına hükmetmeden önce ciddi belgeler aradığını söylemiştir. Yine her iki hâkim, çinkelerini, insanların daha sonraki bir boşanma davası için delil sağlamak veya karşı tarafı incitmeye çalışmak amacıyla bu Kanun’u kötüye kullanma

olasılığına atıfla izah etmiştir. Son veya aynı oranda önemli bir nokta olarak, içlerinden biri ise koruma tedbirine hükmederken resmî nikâhı ön koşul olarak aradığını özellikle belirtmiştir. Bu hâkim, bu tür şiddet iddiaları ceza yarılmasına da konu olabileceğinden, taraflar arasında evvela bir medeni bağın varlığını aradığını söylemiştir. Bu cevapların paralelinde, ikinci soruya ilişkin olarak ise hâkimlerin çoğu bu tür müspet belgelerin mahkemenin kararı üzerinde bir etkisi bulunmadığını dile getirmiştir. Sadece birkaç hâkim, bu tür belgelerin yokluğu halinde koruma tedbirine hükmederken tanık ifadelerine başvurduğunu veya nüfus cüzdanı yahut evlilik cüzdanı yahut çocukların nüfus kütüğü gibi birtakım belgelerin sunulmasını talep ettiğini ya da “vicdanını dinlediğini” söylemiştir.

Karar verme sürecinde gereken şeylere ilişkin bu soruların yanı sıra, tüm talepleri kabul etmediklerinin de ortaya çıkmış olması nedeniyle, hâkimlerden hangi tür koruma taleplerini değerlendirmeye almadıklarından da bahsetmeleri istenmiştir. Bu soruya verilen yanıtları üç gruba ayırmak mümkündür: “aile”nin kimlerden oluştuğuna ilişkin görüşler, talebin niteliğine ilişkin görüşler ve başvuru sahibinin niyetine ilişkin görüşler. Bu bağlamda hâkimlerden bazıları bir aile oluşturmayan, diğer bir deyişle birbiriyle akrabalık ilişkisi bulunmayan, evli olmayan veya resmî nikâhı bulunmayan kişileri ilgilendiren talepleri değerlendirmediklerini belirtmiştir. Diğer yandan, talebin “ciddiyetine” ilişkin görüşlerin yer aldığı ikinci grup yanıtlarda ise, hâkimlerin bu ciddiyeti zaman zaman başvurunun ciddiyetine atıfla –örneğin başvuru dilekçesinden başka hiçbir şeyin bulunmadığı dosyalar– tanımladığı, zaman zaman ise şiddetin devamlılığı üzerinden anlattığı görülmüştür. Şiddetin devamlılığına ilişkin olarak, örneğin bir hâkim “sadece basit bir tehdit olayında bile”, savcılık kanalıyla olmasa da vatandaş tarafından koruma tedbiri taleplerinin geldiğini, bu durumlarda da talepleri ancak tehdidin “sürekllilik arz etmesi” durumunda dikkate aldığını belirtmiştir. Öte yandan başka bir hâkim, şiddetin vuku bulmasının üzerinden çok fazla zaman geçmişse şikâyeti değerlendirmeye almayacağını ifade etmiştir. Başvuru sahibinin niyetine ilişkin görüşler bildiren son gruptaki katılımcılar ise, şikâyetin bir boşanma davasında delil olarak kullanıldığını veya karşı tarafı incitmek için şiddet hikâyeleri uydurulması gibi başka kötü niyetli davranışlar bulunduğunu düşündükleri davalarda talebi kabul etmeyebildiklerini aktarmıştır.

Önceki sorular bağlamında, hâkimlere bir kadın için koruma tedbirine hükmettikleri ve kadının a) tedbir halen yürürlükteyken, karşı tarafla barışmış olmasından dolayı tedbirin kaldırılmasını istediği, b) tedbir halen yürürlüktey-

ken başka bir konuda koruma tedbiri talep ettiği ve c) 6 aylık sürenin bitiminde tedbirin uzatılmasını istediği farazi bir durumda nasıl karar verecekleri de sorulmuştur. Birinci soruya cevaben hâkimlerin çoğu, bu yönde bir talep bulunması halinde koruma tedbirini kaldıracığını söylemiştir. Bu hâkimlerden bazıları özellikle, Kanun'da bu yönde bir boşluk bulunduğundan dem vurmüş ve Kanun bu tür durumlarda ne yapılması gerektiğini belirtmese de, kendi uygulamalarında tedbiri kaldırdıklarını dile getirmiştir. Diğerleri ise bir tedbir kararını kişinin isteği dışında ve aynı zamanda ailenin daha da zarar görmesine yol açabilecekken sürdürmenin mümkün olmadığını savunmuştur. Bu soruya ilişkin bir başka sav da bu talebin ardında yatan baskı sorusuna odaklanmıştır. Bu bağlamda hâkimler, kadının tedbirin kaldırılmasını kendi rızasıyla talep edip etmediğini kesin olarak bilmenin mümkün olup olmayacağı sorunu üzerine kafa yormuştur. Bazı hâkimler bu konuda yapacak fazla bir şey bulunmadığını dile getirirken, diğerleri duruma bağlı olarak, konuşmak ve fikir değişikliğini anlatma tarzına bakmak yoluyla kadının oraya kendi isteğiyle gelip gelmediğini tespit etmeye çalışacaklarını öne sürmüştür. İkinci farazi durum bağlamında ise hâkimlerden sadece biri “devam eden tedbir haricinde yeni bir tedbir” vermeyeceğini belirtmiş, bu tür bir tedbir kararının sadece “çok ağır olaylarda”, o da “belki” söz konusu olabileceğini dile getirmiştir. Hâkimlerin geri kalan büyük çoğunluğu bu fikre olumlu yaklaşmış, çoğu da yeni bir tedbire hükmedeceğini veya yeni talebi tekrar değerlendireceğini söylemiştir. Bu hâkimlerden bazıları koşulların değişmiş olabileceğini, bu nedenle yeni bir tedbire gerek duyulabileceğini savunurken, bazıları da aynı konuda açılmış iki davadan birinin reddedilebileceği olağan yargılamaların aksine, 4320 davalarında başvuru sahiplerinin daima aynı olay hakkında yeni tedbirler talep edebileceğini dile getirmiştir. Diğer hâkimler ise yeni tedbirlere hükmetme fikrini reddetmemiş, ancak bu uygulamanın yeni şiddet olaylarının varlığını gerektireceğini açıkça ifade etmiştir. Bu anlamda, bu hâkimler aynı olay hakkında 6 aylık süre geçmeden yeni bir tedbir için yeni bir talepte bulunulursa, böylesi bir talebin kabulüne hükmetmeyeceklerini belirtmiştir. Son olarak, hâkimlerden biri olaya daha farklı bir yerden yaklaşmış ve böylesi bir talebe gerek olmayacağını, çünkü kendisinin her davada, Kanun'da belirtilen tüm tedbirlere zaten hükmettiğini dile getirmiştir.

Son farazi soruya ilişkin olarak hâkimlerden 6 aylık sürenin sonunda tedbirin uzatılması fikrine ilişkin görüşlerini belirtmeleri istenmiştir. Bu soruya verilen cevaplar daha ziyade olumludur. Hâkimlerin çoğunluğu, tedbiri uzatılma fikrine esasen ilk baştaki koşulların veya şiddet tehdidinin sürmesi

sebebiyle olumlu yaklaşmıştır. Geri kalanlar ise 6 aylık sürenin uzatılması fikrine daha kuşkulu yaklaşmış ve bu bağlamda ilk tedbirin uzatılması yerine, yeni bir talep gibi yorumlanacak yeni bir tedbir verilebileceği görüşünü paylaşmıştır. Bu hâkimlerden biri uzatma fikrine karşı çıkmıştır, zira bu fikrin Kanun’a aykırı olacağı kanaatindedir. “Bir eylem sadece bir kez cezalandırılabilir” fikrine dayanan hâkim, böylesi durumlarda ilk koruma tedbirinin uzatılması yerine yeni bir talepte bulunulması gerektiğini ileri sürmüştür.

Kanun’un farklı vaka türlerine uygulanması gereken tedbirlere ilişkin farklı yorumları göz önüne alınarak, hâkimlere ana hatlarıyla çizilen bu tedbir türlerine ilişkin görüşleri de sorulmuş ve öncelikle bu tedbirler hakkındaki genel düşüncelerini açıklamaları istenmiştir. Bu tedbirlerin uygulamaya konmasıyla ilgili olarak sıklıkla atıfta bulunulan sorunların yanı sıra, bu sorunun yanıtlarına tedbir türleri hakkında yorumlar da dâhil edilmiştir. Bazı hâkimler olayın gerekliliklerine bağlı olarak diğer tedbir türlerine de hükmedebileceklerini dile getirirken, diğerleri Kanun’un “ve benzeri tedbirler” diyerek ucunu açık bırakmak yerine, verilebilecek tüm olası tedbirleri açıkça dile getirmiş olması gerektiğini öne sürmüştür. Bunun yanı sıra, uygulanması en zor tedbirin hangisi olduğuna, hangi tedbirin en çok talep edildiğine ve hangisine en çok hükmedildiğine ilişkin sorular da sorulmuş, bu bağlamda hâkimler uzaklaştırmanın uygulanması en güç tedbir olduğunu öne sürmüştür. Bu güçlüğüün sebepleri genellikle, şiddete maruz kalan kişi gibi evden uzaklaştırılan kişinin de destek mekanizmalarından yoksun olmasına atıfla açıklanmaktadır. Uzaklaştırma, bu alanda çalışan özel bir polis gücü bulunmaması sebebiyle denetiminin güç olması bakımından da uygulanması zor bir tedbir olarak görülmektedir. Uygulama zorluğu bakımından en sık işaret edilen ikinci tedbir ise şiddet uygulayan kişinin bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurmasına ilişkin koruma tedbiridir. Bunun uygulanması en zor tedbir olduğunu düşünen hâkimler ağırlıklı olarak, ücretsiz tedavi talep edilebilecek sağlık kuruluşları bulunmayışına ve kişinin bir kuruluşa gerçekten gidip de iyileşene dek tedavisini sürdürdüğünden emin olmak konusunda yaşanacak güçlüklerle atıfta bulunmaktadır. Sayıca son derece az olmakla birlikte, verilen cevaplar arasında, kişinin diğer aile bireylerinde korku yaratıcı söz ve davranışlarda bulunmamasını, aile bireylerini iletişim araçlarıyla rahatsız etmemesini ve mahkemenin hükmettiği nafakayı tedbir kararının yürürlükte olduğu süre boyunca ödemesini sağlamanın güçlüğü hakkında yorumlar da yer almaktadır.

Uzaklaştırma sadece uygulanması en güç tedbir olarak anılmakla kalmayıp, aynı zamanda en çok talep edilen ve en çok hükmedilen tedbir olarak

değerlendirilmektedir. Bu bağlamda hâkimlerin çoğu, başvuru sahiplerinin çoğunlukla şiddet uygulayan kişinin uzaklaştırılmasını talep ettiğini dile getirmiştir. Verilen cevaplar doğrudan şahıslar tarafından mahkemeye yapılan başvurular ile savcılık tarafından iletilen talepler arasında bir farka işaret etmektedir. Bu konuda bazı hâkimler, savcılıktan geçen şikâyet dosyalarının, talebi her zaman “4320 tedbirleri” olarak ortaya koyduğunu belirtmiştir. Bu anlamda, savcılıktan gelen dosyalar çoğu kez tedbirlere bir şablon şeklinde yaklaşmakta ve bu durumda hâkimler uygun gördükleri tedbirlere karar vermektedir. Uzaklaştırmanın en çok talep edilen koruma tedbiri olduğu öne sürülmesine karşın, esasen uygulanmasının güçlüğüyle bağlantılı olarak, bu tedbir hâkimlerin kararlarında nispeten daha az rağbet görüyor gibi durmaktadır. Hâkimlerin bazıları davaların çoğunda uzaklaştırma tedbirine hükmettiğini dile getirse de, bu cevaplara çoğu zaman uzaklaştırmanın yanı sıra başka tedbirlere de hükmedilme sıklığına ilişkin yorumlar eşlik etmiştir. Diğer aile bireylerinde korku uyandıracak söz ve davranışlarda bulunma yasağına yönelik koruma tedbiri hâkimler tarafından en çok tercih edilen tedbir olarak göze çarpmaktadır. Öte yandan, nispeten daha az sayıda hâkim, Kanun’da belirtilen tedbirlerin tümünü şablon şeklinde uyguladığını belirtmiştir.

Hâkimlerin hükmetmeyi tercih ettiği tedbirlere ilişkin bu yorumlar doğrultusunda, görüşülen hâkimlerden tedbir türlerine ilişkin kendi uygulamaları hakkında daha çok bilgi vermeleri istenmiştir. Bu anlamda, sadece Kanun’da belirtilen tedbirlere hükmettiğini söyleyen sekiz hâkim dışında, geri kalanların çoğu, şiddet uygulayan kişinin eve veya karşı tarafa yaklaşmasını yasaklayan veya evi kadına ve çocuklara tahsis eden bir men kararı verilmesi gibi hükmettikleri başka tedbirlerden de örnekler vermiştir. Birden fazla hâkim tarafından atıfta bulunulan bir cevap, genellikle boşanma davasıyla birlikte yürütülen davalardan bahisle dile getirilen “çocuğun anneye verilmesi” tedbirine ilişkindir.¹⁵ Hâkimlerden biri, bir ara karar olarak çocuğun an-

15 Mülakatın içerisinde hâkimlere ayrıca daha teknik bir detay olarak, süren bir boşanma davasında 4320 taleplerini boşanma dosyasıyla birleştirip birleştirmedikleri de sorulmuştur. Bu soruya verilen yanıtlar uygulamada bu meseleye ilişkin tam bir karışıklık olduğunu ortaya koymaktadır. Avukatın dosya numarasını vermesi durumunda boşanma dosyasına eklediğini, yoksa ayrı bir dosyaya koyduğunu belirten bir hâkim dışında, görüşülen hâkimlerin yarısı dosyaları birleştirdiklerini söylemiş, geri kalan yarısı ise ayrı dosyalar halinde değerlendirme yaptıklarını belirtmiştir. Dosyaları birleştirdiklerini ifade eden hâkimlerin bazıları özellikle de Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi’nin (UYAP) devreye girmesiyle birlikte, devam eden boşanma dosyalarını takip edebildiklerini ve bu dosya başka mahkemede ise 4320 dosyasını da o mahkemeye yollayabildiklerini, bu şekilde bir “uygulama birliği” sağlamaya çalıştıklarını ifade etmiştir. Bu uygulamayı açıkça eleştiren bir hâkim ise dosyaları bu şekilde birleştirmenin yanlış olduğunu, 4320 başvurusu hangi mahkemeye ya-

neye verilmesine hükmettiği bir boşanma davasında, üçüncü duruşmada bu kararın uygulanmadığını fark ettiğinde, kararı 4320 bağlamında değerlendirerek polisi durumdan haberdar ettiğini anlatmıştır. Keza, başvuru sahipleri tarafından talep edilenler dışındaki tedbirlere hükmedip hükmetmedikleri sorulduğunda da, hâkimlerin çoğu şahısların talepleriyle bağlı olmadıklarını/kalmadıklarını ve önlerindeki davayı değerlendirip oradaki duruma en uygun gördükleri tedbirlere karar verdiklerini dile getirmiştir. Örneğin bir hâkim, uzaklaştırma taleplerine ilişkin olarak, suçlanan tarafı sırf “çerezleri yere fırlatmış” diye evden uzaklaştırmamak için davayı ayrıntılı bir şekilde incelediklerini söylemiştir. Uzaklaştırma tedbiri açısından ayrıntılı bir değerlendirme yapılmasına yönelik bu yorumlara hemen her zaman, böylesi bir kararın aile huzurunun devamı açısından yaratması muhtemel sorunlara ilişkin yorumlar eşlik etmektedir. Bu anlamda, bahsi geçen hâkimler uzaklaştırmamanın sırf başvuru sahibi öyle istedi diye uygulanamayacak kadar ciddi bir tedbir olarak görüldüğünü izah etmiştir. Öte yandan diğer hâkimler de hâkimin takdir yetkisinin bu davalarda, başvurucu tarafından talep edilmese dahi, hâkimlerin ciddi koruma tedbirlerine hükmedebilmesine olanak tanıyacak kadar geniş olduğunu açıklamıştır. Örneğin görüşülen hâkimlerden biri, bir boşanma davasında babanın zaman zaman kızlarına cinsel tacizde bulunması sebebiyle 4320’yi re’sen uyguladığını ve ayrıca baba hakkında suç duyurusunda bulunduğunu anlatmıştır.

Yine hükmedilen tedbir türleri bağlamında, hâkimlere Kanun’da yer almasına rağmen henüz uygulamadıkları bir tedbirin olup olmadığı sorulmuştur. Hâkimlerin çoğu ya böyle bir tedbir bulunmadığını ya da Kanun’da belirtilen tüm tedbirleri uyguladıklarını söyleyerek bu soruyu olumsuz yönde cevaplamıştır. 4320 davalarında hiç nafakaya hükmetmediğini söyleyen bir hâkim dışında, geri kalanların çoğu, şiddet kullanan kişinin bir sağlık kuruluşunda tedavisine (1/f maddesi) ilişkin tedbire hiç hükmetmediklerini belirtmiştir. Son ve önemli bir nokta olarak, bu soruların ışığında hâkimlerden akıllarına gelen en özgün tedbir kararını paylaşmaları da istenmiştir. Soruya cevap veren 16 hâkimden yarısı hatırlayabildiği ilginç davalardan anekdotlar anlatmıştır. Bu hikâyelerden biri, annesine şiddet uygulayan uyuşturucu bağımlısı bir erkek çocuğu hakkında verilen koruma tedbirlerine ilişkindir. Bu dava hem taraflar arasındaki ilişki, hem de çocuğun rehabilitasyonu konusunda çıkan karar bakımından özellikle ilginç bir dava olarak anlatılmıştır. Tarafların tedavi-

pıldıysa tedbire ilişkin kararın o mahkemeden verilmesi gerektiğini, ancak uygulamada “maalesef” birleştirildiğini belirtmiştir.

siyle ilgili bir karara varılmış olan bir başka dava da frengi hastalığına yakalanmış bir kadın ile ona bu hastalığı bulaştıran kocası arasındaki şiddete ilişkindir. Bu davada hem başvuru sahibinin hem de şiddet kullanmış olduğu iddia edilen kişinin tedavisine hükmedilmiştir. Bir başka davada ise hâkim, ikiz bebeklerinden birinin kocasından, birinin ise sevgilisinden olduğunu gösteren bir sağlık raporu yüzünden kocasından, kocasının ailesinden ve kendi ailesinden şiddet gören bir kadının hikâyesini anlatmıştır. Kadın hâlihazırda evden atıldığı ve bir sığınmaevinde yaşadığı için, hâkim söz konusu kişilerin kadının yaşadığı yere yaklaşmasını yasaklayan bir tedbir kararı vermiştir. Bir başka anekdot ise sadece dinî nikâhla evlenmiş olan ve yine kocası ve kocasının ailesi tarafından evden atılan bir kadın hakkındadır. Bu davada da hâkim tüm aile üyelerinin kadına yaklaşmasını engelleyen bir tedbir kararı vermiştir. Son olarak, hâkimlerden biri de karısının çocuklarına şiddet kullandığından yakınan bir babanın hikâyesini anlatmıştır. Mahkeme annenin evden uzaklaştırılmasına hükmetmiş, ancak daha sonra, önceden açılmış bir boşanma davasında çocukların velayetinin anneye verilmiş ve dolayısıyla sonuç olarak çocukların “evde yalnız” bırakılmış olduğunu fark etmiştir.

Bir baba, çocuklarına anne tarafından şiddet uygulandığını belirtmişti. Hatta çocukların üç defa, üç ayrı dönemde alınmış olan doktor raporlarını ve eee, şu çocukların işte kolundaki morlukları gösteren fotoğraflar falan ibraz edilmiş. Tabii ben de bu nedenle annenin evden uzaklaştırılması yönünde bir karar vermiştim. Sonradan, itiraz üzerine, itiraz üzerine öğrendim. Boşanma davası açılmış. Önceden bir boşanma davası açılmış, velayet geçici olarak anneye verilmiş. Baba, yani koca diyeyim daha doğrusu, sonra yeniden bir dava açmış. Bu davada da yine bir başka mahkemeye düşmüş. O mahkeme hâkimi de velayetin geçici olarak anneye verilmesine karar vermiş. Bu durumda biz farkında olmadan, çocukları evde yalnız bırakmış olduk. Bunu itiraz üzerine sonradan düzelttik. Düzelttirdim ve kaldırdım tedbirleri. Ondan sonra da bu konuyu diğer aile mahkemesi hâkimleriyle görüştüm ve dedim ki “Uygulamada bir birlik olsun, bir mükerrerlik olmasın, bir karışıklık olmasın diye boşanma davasına bakan hâkimi araştıralım, tedbirleri o versin. En azından vereceğimiz, bir karar en az hatayla olmuş olur.” Bu şekilde bir düzenlemeye gittik. Benim aklımda kalan en özgün olan bu.

Kanun'un 1. maddesi aynı zamanda "Eğer şiddeti uygulayan eş veya diğer aile bireyi aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan yahut katkıda bulunan kişi ise, hâkim bu konuda mağdurların yaşam düzeylerini göz önünde bulundurarak daha önce Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre nafakaya hükmedilmemiş olması kaydıyla talep edilmese dahi tedbir nafakasına hükmedebilir" ifadesini içermektedir. 4320 davalarında tedbir nafakasına hükmedilmesine ilişkin bu düzenleme de, hükmü yorumlama biçimleri bakımından uygulayıcılar arasında tartışma yaratmış görünmektedir. Az sayıda hâkim talep edilmediği için nafakaya hiç hükmetmediğini söylese de, hâkimlerin geri kalanı bu tür vakalara ilişkin tecrübelerini paylaşmıştır. Bu anlatılar arasında "talep" meselesi kırılma noktası gibi görünmektedir: Bazı hâkimler özellikle kadının çalışmadığı –Kanun'dan asıl yararlananın kadın olduğunu ima ederek– veya aileyi destekleyecek maddi kaynaklara sahip olmadığı hallerde tedbir nafakası ödenmesine hükmettiğini savunurken, diğerleri ancak başvuru sahibinin talep etmesi halinde ve davanın diğer niteliklerinden hareketle nafakaya hükmederek çok daha ihtiyatlı davranmaktadır. İlk cevap grubunda genellikle, şiddete uğrayan kişileri korumaya çalışırken geçim kaynaklarını kesip daha da mağdur hale düşürme ihtimaline atıf yapılmıştır. Hâkimlerden biri, talep edilsin edilmesin – özellikle uzaklaştırma vakalarında– tedbir nafakasına hükmettiğini, fakat bu kararın uygulanma biçimleri konusunda şüpheleri olduğunu dile getirmiştir. Söz konusu hâkim, bu tür mekanizmalar getirilirken devletin diğer ilgili kuruluşları da hızlı ve etkili bir biçimde göreve çağırması gerektiğini, böylece hâkimlerin bir karar verdiğinde "ilgili kişiler" ve "ilgili kurumlar"ın devreye gireceğinden emin olabileceğini savunmaktadır. Bu ve benzeri görüşler, kararların icrasına ilişkin belirli seviyede bir kuşkuya işaret etse de, hâkimler arasında 4320 davalarında tedbir nafakasına hükmetmenin önemine odaklanan ortak bir tutumu görmek mümkündür. Diğer yandan, ikinci gruptaki hâkimler ise bu hükmün uygulamasında daha da ihtiyatlı davranmış ve Kanun'un tedbir nafakasına "talep edilmese dahi" hükmedilebileceğini açıkça bildirmesine karşın ancak talep halinde nafakaya hükmedeceklerini ifade etmiştir. Bazı hâkimler bu çekinceyi, nafakaya hükmedilebilmesi için genellikle uzun süren bir arka plan bilgisinin kontrolünün gerekli olduğuna veya nafakaya hükmetmek için bir duruşma yapılmasının gerektiğine ilişkin olarak açıklarken, diğerleri 4320 davalarının çoğu zaman, insanların hâlihazırda nafaka istediği boşanma davalarıyla birlikte açıldığını öne sürmüştür. Örneğin hâkimlerden biri "vatanışın ayrı nafaka davası açma hakkı" olmasından ötürü, kendisinin 4320 davalarında genellikle nafakaya hükmetmediğini belirtmiştir.

... Araştırma imkânı olsa bu tedbir verilebilir. Vatandaşın ayrı nafaka davası açma hakkı var. Nafaka davası açılabilirdi için bence tedbir nafakası gerekli değil. Bu konuda ayrı başlık yok. Fatura, kira gibi masrafları bilmek mümkün değil. Tek başlık, nafaka başlığı altında hükmediliyor. Bu talepler için duruşma açılmalı, delil toplanmalı. Bu durum da tedbir talebine aykırı. Duruşma günü olarak 5 ay sonrasına gün verebiliyoruz. Acele durumlarda ise 2 ay sonrasına gün verebiliyoruz.

Kanun'un uygulama kapsamının anlaşılması amacıyla, hâkimlerden çocukların durumu hakkındaki görüşlerini de bildirmeleri istenmiştir. Cevaplar hâkimlerin hemen hepsinin çocukların korunmasını şiddete uğrayan ebeveynin korunmasının bir uzantısı olarak değerlendirdiğini göstermektedir. Bu bağlamda çocukların korunmasına yönelik taleplerin çoğu zaman, genellikle kadın olan eşin korunmasına yönelik talepler etrafında çerçeveslendirildiği öne sürülmüştür. Çocuğun koruma istediği davalar nadir olaylar olarak belirtilmektedir. Örneğin bir davada hâkim, babası tarafından dövüldüğü için koruma talep eden 15 yaşında bir kız çocuğunun hikâyesini anlatmıştır. Bu kız çocuğu ilk başta polis karakoluna gitmiş ve koruma istemiş, fakat evlilik dışı doğmuş bir çocuk olduğu için nüfus kaydının bulunmaması süreci karmaşık bir hale getirmiştir. Hâkim bu davadan, çocuğun bilfiil kendi başına koruma istediği nadir bir olay olarak bahsetmiştir. İstisna oluşturan bir başka davanın konusu olarak da, çocuğun anne-babasına şiddet kullandığı için haneden uzaklaştırıldığı bir olay anlatılmıştır.

Mülakatların son bölümünde, hâkimlerden 4320 davalarında adli yardım imkânına ilişkin yorumlarını paylaşmaları istenmiştir. Hâkimlerin Kanun'la ilgili tecrübelerine dair önceki yorumlar infaza dair ciddi sorunları gözler önüne sermektedir. Aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet oranının yüksek olduğu erkek egemen bir toplumda şiddet olaylarının önlenmesi için gerekli tedbirlerin temini bakımından adli mekanizmalar önem taşıdığından, Kanun'un uygulamasında yaşanan bu başarısızlıklar kişilerin adalete erişimini tehlikeye sokabilmektedir. Şiddet mağdurlarına yönelik başkaca destek mekanizmalarının varlığı bakımından zaten yetersiz bir toplumsal bağlam içerisinde bu sorumluluk özellikle önemli hale gelmektedir. Bu anlamda, 4320 sorunları üzerine düşünülürken, özellikle de infaz mekanizmalarının yetersizliğine ilişkin şikâyetlerin sıklığı göz önüne alındığında, adli yardım önemli bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır. Hâkimler bu konuda farklı görüşlere

sahip görünmektedir: Bazıları bu davaların çoğunun, ister adli isterse özel yardım olsun, avukatlar tarafından temsil edildiğini öne sürerken, bazıları da bir avukat tarafından temsilin pek yaygın olmadığını iddia etmiştir. İlk cevap grubundaki hâkimler, başta bir boşanma davasıyla birlikte yürütülen 4320 davaları olmak üzere, bazı davalarda maddi kaynaktan yoksun insanların barodan avukat isteyebileceğini söylemiştir. Diğer yandan, ikinci cevap grubundakiler ise bir avukatın hazır bulunduğu davalara rastlamak mümkün olmakla birlikte, genel anlamda 4320 davalarının –özellikle de savcılıktan gelenlerin– bireysel başvurular olarak takdim edildiğini dile getirmiştir.

Son olarak, uygulayıcıların Kanun’un uygulamasına ilişkin tecrübesi bağlamında iki önemli mesele daha gündeme getirilmiştir: 4320 kararlarının temyiz edilememesi ve Kanun’a, hapis cezasının ertelenmesini veya para cezasına çevrilmesini yasaklayan bir hüküm eklenmesi gerekliliği hakkındaki görüşler. Her iki mesele de Kanun’un infaz edilebilirliği bakımından yarattığı etkiler bağlamında ele alınmaktadır. İlk meseleye ilişkin olarak, hâkimlerin çok büyük bir kısmı Kanun’un temel amacına atıfla bu hükme dair olumlu değerlendirmelerde bulunmaktadır. Cevaplarda mahkemelerin 4320 kapsamında “tedbir”lere hükmettiği ve bu tedbirlerin de nitelikleri gereği her şeyden önce şiddete yol açan etkenlerin derhal ortadan kaldırılmasını amaçladığı vurgulanmaktadır. Hâkimlerden biri, tedbirlerin farkını şu şekilde açıklamıştır: *“Onun temyize gitmesine gerek yok. Sabit varsayım değil bu. İkaz gibi bir şey bu; yasal anlamda hüküm değil. Tedbir bu. Kesin karar, ama bizim verdiği-miz ilamlar vardır; olayı yargıyorsun, sabit kabul edersin. Bu öyle değil. Eşini dövdün diye şöyle karar vermiyoruz. ‘Yapma, yaparsan hapis cezası var’ diyoruz. Uyarı bu. Ara karar gibi bile değil.”*

Dolayısıyla bu kararlarda temyiz imkânının, infazın askıya alınmasına yönelik taleplerle sonuçlanabileceğinden, tedbirin niteliğiyle tamamen çelişeceği düşünülmektedir. Bu anlamda, kararın temyiz edilmesi Kanun’un ivedilik kaygısıyla tutarsızlık oluşturacaktır. Hâkimlerin bazıları da mahkemeye şiddet iddialarını çürütebilecek delillerin sunulmasıyla, tedbir kararlarına itiraz edilebilmesinin önünün açılması gerektiğinden bahsetmiştir. Çoğu hâkim mevcut mevzuatın böyle bir itiraza imkân vermediği hususunda hemfikir olsa da, bazıları birtakım koşullar altında, yeni deliller ışığında dosyayı yeniden inceleyecekleri bir itiraza izin verdiklerini dile getirmiştir.¹⁶

Kanun’daki “Fiili başka bir suç oluştursa bile, koruma kararına aykırı

¹⁶ Daha önce belirtildiği üzere, bu davaların çoğunda hâkimler iddiaları sadece dosyadaki belgelere veya tarafların ifadelerine dayanarak değerlendirmek yerine, duruşma yapmayı tercih etmektedir.

davranan eş veya diğer aile bireyleri hakkında ayrıca üç aydan altı aya kadar hapis cezasına hükmolunur.” hükmüyle bağlantılı olarak, Kanun’a bu hapis cezasının ertelenmesini veya para cezasına çevrilmesini yasaklayan bir hüküm eklenmesinin gerekliliğini ele alan ikinci meseleye ilişkin olarak ise, hâkimlerin çoğu böyle bir tedbirin Kanun’u daha caydırıcı kılmak bakımından faydalı olacağını savunmuştur. Bu cevaplara genellikle, böyle bir tedbirin insanların Kanun’un “ciddiyetini” fark etmesini sağlayacağı ve kararlara uyma eğilimini artıracığı yönünde yorumlar eşlik etmiştir. Ancak hâkimlerin geri kalanı böylesi bir hükmün sağlayacağı faydalar hakkında epey şüphelidir. Bazıları nispeten “basit” şiddet olaylarının dahi doğrudan hapis cezasına yol açabilecek olması ve bunun da aleyhinde karar verilen kişinin haklarının yanı sıra taraflar arasındaki ilişkinin geleceği açısından da bir sorun olarak görülmesi sebebiyle, bu tedbirin fazla ciddi kaçabileceği kanaatinde. Örneğin hâkimlerden biri, hakkında iletişim yasağı olan ama “karıyı da özledim” diye arayan bir kocanın örneğini verirken, bir başkası da evden uzaklaştırılmış olan ve ihtiyaçlarını götürmek için haftada bir çocuklarını ziyaret etmek isteyen bir adamı örnek vermiştir. Bahsi geçen hâkimler bu olasılıkları göz önüne alarak, böyle bir hükmün çok katı ve hatta taraflar arasındaki ilişkiler bakımından da muhtemelen daha zedeleyici olacağını savunmuştur. Öte yandan diğer hâkimler ise, hapis cezasının özellikle yeterli maddi kaynağa sahip olmayan insanlar bakımından her zaman daha caydırıcı bir tedbir olmayabileceğini öne sürmüştür.

Teknik Sorular

Mülakatların son bölümünde hâkimlere 4320 davalarındaki uygulamalarına ilişkin daha teknik sorular yöneltilmiştir. Bu bağlamda önem arz eden sorulardan biri, uzaklaştırma tedbirinin ne zaman başladığı meselesi etrafında dönen tartışmaya ilişkindir. Raporun önceki kısımlarında da ele alındığı üzere, hâkimlerin bu konuda ortak bir uygulamaları olduğunu söylemek mümkün değildir; zira bazıları tedbirin mahkeme tarafından verildiği andan itibaren geçerli hale geldiğini savunurken, diğerleri esasen kişinin hakkındaki iddialardan haberdar edilme hakkından ötürü tedbirin karşı tarafa tebliğ edilmeden geçerli addedilemeyeceğini öne sürmüştür. Bu anlamda, Kanun’un temel amacının şiddete uğrayan kişiyi korumak olduğunu savunan hâkimlerin açıklamalarında aciliyet önemli bir kaygı noktası olarak göze çarpmaktadır; yani şiddete uğrayan kişinin korunması ivedilikle sağlanamazsa, Kanun genel Ceza Kanunu’ndan farklı bir amaca hizmet edemeyecektir.

Kararın hızlı bir şekilde çıkartılıp infaz edilmesinin gerekliliğine yapılan bu atıf, mülakatlarda sadece tedbirin ne zaman başladığına ilişkin olarak değil, duruşma yapılması meselesi ya da koruma talebi ile karar tarihi arasında geçen süre meselesi veya mahkemelerin yetkisizlik sebebiyle 4320 davalarının reddedilmesi gibi başka konular bağlamında da sıkça karşımıza çıkmaktadır. Koruma tedbirinin mahkemeden çıktığı anda başlaması gerektiğine yönelik görüşlerin yer aldığı birinci grupta, 4320 davalarında duruşma yapılması fikrini tümüyle reddeden hâkimlerin çoğu, öncelikli olarak uygulamanın hızının önemine değinmiştir. Bu hâkimler özellikle duruşma yapmadan doğrudan dosya üzerinden değerlendirme yapmanın önemi üzerinde durmuştur. Talep ile karar arasında geçen süreye ilişkin değerlendirmelerin yer aldığı ikinci cevap grubunda ise, hâkimlerin tümü talebin geldiği gün bir karar verdiğini söylerken, sadece birkaç hâkim en fazla birkaç gün gecikme yaşandığını dile getirmiştir. Mülakatlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, bu hızlı kararların gerekçesinin çoğu zaman vakaların aciliyetinde ve Kanun'un temel amacında yattığı görülmektedir. Son ve önemli bir nokta ise mahkemelerin yetkisizlik sebebiyle 4320 davalarını reddetmesine ilişkin olarak, hâkimlerin hemen hepsinin mahkemelerin yetkisinin 4320 davaları bakımından önem arz etmediğini savunmuş olmalarına ilişkindir. Bu sav sıklıkla, daha fazla mağduriyetin önlenmesi amacıyla hızlı kararlar verilmesinin önemine atıfla gerekçelendirilmektedir. Bu bağlamda –bir kişinin ikamet ettiği yerden farklı bir yerdeki mahkemeden koruma tedbiri talep ettiği hallerde yetkisizlik sebebiyle davayı reddedebileceğini söyleyen birkaç hâkim dışında¹⁷ hâkimlerin çoğu bu davaları kanunen acil iş olarak gördüklerini ve dolayısıyla koruma tedbirlerinin kişilerin erişim alanı içerisindeki herhangi bir aile mahkemesinden talep edilebileceğini savunmuştur. Kanun'a ilişkin Yönetmelik'te bu durum "Koruma kararı en az masrafla, en çabuk ve en kolay ulaşılabilecek yer aile mahkemesinden istenebilir" hükmüyle açıkça düzenlenmiştir.

SAVCILAR

3 Haziran-6 Ağustos 2010 tarihleri arasındaki dönemde 20 savcıyla mülakat yapılmıştır. Hâkimlerin aksine, içinde aile mahkemeleri bulunan adliyelerde çalışan savcılarının bir listesini edinmek mümkün olmamıştır. Bunun yanı sıra bu alanda önceki tecrübelerimizden, hâkimlere kıyasla savcılara bırakın randevu istenmesini telefonla ulaşmanın bile çok daha güç olduğunu öğrenmiş

¹⁷ Esasen bu gerekçe, birtakım davaları reddetmiş olduklarını dile getiren iki hâkim tarafından öne sürülmüştür.

bulunuyorduk. Bu nedenle, görüşülecek savcılarını 13 farklı adliyede kapı çalma yöntemiyle seçmeyi uygun bulduk. Aşağıda mülakatların gerçekleştirildiği adliyeleri gösteren bir tablo yer almaktadır.

TABLO 3
Mülakat Yapılan Savcılarının Adliyelere Göre Dağılımı

Adliye	Aile mahkemesi sayısı	Mülakat yapılan savcı sayısı
Bakırköy	10	4
Kadıköy	5	3
Şişli	4	2
Üsküdar	3	2
Fatih	3	1
Beykoz	1	1
Beyoğlu	2	1
Eyüp	2	1
Gaziosmanpaşa	2	1
İstanbul	2	1
Küçükçekmece	3	1
Sarıyer	1	1
Ümraniye	3	1
Kartal	3	0
Pendik	2	0
Toplam	46	20

Mülakatlarda öncelik müracaat savcılarına ve infaz savcılarına verilmiştir. Soruşturma savcılarıyla ancak, müracaat savcılarında ve infaz savcılarında ulaşılamaması veya bu savcılarının mülakat yapmayı reddetmesi durumunda görüşülmüştür.¹⁸ Sonuç olarak 6'sı müracaat savcısı, 4'ü infaz savcısı, 9'u soruşturma savcısı ve 1'i başsavcı vekili olmak üzere 20 savcıyla mülakat yapılmıştır.¹⁹ Hâkim ve avukatların aksine, mülakat yapılan savcılar arasında

18 Bunun yanı sıra, bir adliyede başsavcı vekilinin temasa geçerek mülakattan haberdar ettiği savcılarla 3 mülakat gerçekleştirilmiştir.

19 Bir savcının müracaat, infaz, duruşma veya soruşturma ile görevli olması bulunduğu adliyedeki iş bölümü ile ilgilidir. Müracaat savcıları, mesai saatleri içinde adliyeye başvuran kişilerin şikâyet dilekçelerini ve kolluktan gelen soruşturma evrakını kabul eden savcılardır. Soruşturma savcıları, adli vakaya ilişkin soruşturmayı yürüten ve genel ceza muhakemesi –ifade alma, koruma tedbirlerine başvurma vb.– işlemleri yapan; duruşma savcıları ise yürütülen soruşturma hakkında dava açıldığı takdirde bu davanın duruşmalarına katılan savcılardır. İş yoğunluğu nedeniyle çok sayıda savcının bulunduğu adliyelerde soruşturma savcıları ile duruşma savcıları genellikle aynı kişilerdir. İnfaz savcıları ise mahkemelerce verilen kararların infazının takibini yapmaktadır. Savcılarının görev yerleri Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun (HSYK) atamalara ilişkin kararnameleleri ile belirlenmektedir. Hangi adliyeye kaç savcının ve kimin başsavcı olarak atanacağına HSYK karar vermektedir. Adliyelerdeki iş bölümüne ilişkin kararlar ise başsavcılarının inisiyatifindedir. Göreceli olarak az sayıda (1 ile 3) Cumhuriyet savcısının bulunduğu ve başsavcının olmadığı adli-

kadın savcı bulunmamaktadır.²⁰

TABLO 4
Mülakat Yapılan Savcıların Sayısı ve Özellikleri

Toplam savcı sayısı	20
Müracaat savcılarının sayısı	6
İnfaz savcılarının sayısı	4
Soruşturma savcılarının sayısı	9
Kadın savcılarının sayısı	0
Erkek savcılarının sayısı	20
Yaş ortalaması	46

Savcılarla gerçekleştirilen ve 12 tanesinde ses kaydı yapma izni alınabilen mülakatlar en uzununu yaklaşık 2 saat (115 dakika), en kısası 34 dakika olmak üzere ortalama 59 dakika sürmüştür. Tıpkı hâkimlerle olduğu gibi, savcılarla da toplam 23 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış, standart bir mülakat protokolüne göre görüşme yapılmıştır. Sorulardan bazıları hâkimlere sorulanlarla aynıyken, bazıları bu iki grubun iş tanımlarındaki farklılıklardan ötürü farklıdır; zira savcılar daha ziyade 4320 çerçevesindeki davaların mahkemelere yönlendirilmesinden ve koruma tedbiri kararlarının fiilen infazını sağlamaktan sorumludur. Bu nedenle, genel sorulardan oluşan ilk soru grubunda, hâkimlere sorulmuş olan 11 sorunun yanı sıra başvuru sahiplerinin Kanun'a ilişkin bilgisinin kapsamına ve tüm süreç hakkında bilgilendirilme biçimlerine dair ekstra bir soru da yer almıştır. Benzer biçimde,

yelerde işbölümünü burada bulunan savcılar mutabakat ile yapmaktadır. Başsavcı bulunmayan daha büyük adliyelerde ise adliyenin işleyişine ilişkin iş bölümü bağlı olunan ağır ceza merkezi başsavcısı tarafından da yapılabilmektedir.

- 20** Türkiye'de kadın savcıların erkek savcılara oranı son derece düşük olduğundan bu durum aslında hiç şaşırtıcı değildir. 2006 yılı adli istatistikleri 2.486 Cumhuriyet savcısından yalnızca 114'ünün kadın olduğunu göstermektedir. Başsavcılar bakımından ise durum daha da kötüdür; toplam 202 başsavcı arasında tek bir kadın bile yer almamaktadır. (Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, *Adalet İstatistikleri, Judicial Statistics, 2008*, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara, 2008.)

Türkiye'nin CEDAW Komitesi'ne sunduğu son ülke raporunda da benzer veriler yer almaktadır. Eylül 2005 itibarıyla Türkiye genelindeki toplam hâkim sayısı 5.972, kadın hâkim sayısı ise 1.690'dır. Eylül 2007 itibarıyla toplam hâkim sayısı 7.076 iken kadın hâkim sayısı 1.995 olarak tespit edilmiştir. Aynı dönemler itibarıyla 2005 yılı için toplam savcı sayısı 3.211, kadın savcı sayısı ise 134'dür. 2007 yılında ise 3.822 savcıdan 215'i kadındır. 2005 yılı ile 2007 yılı karşılaştırıldığında iki yıllık süreç içerisinde kadın hâkimlerin oranı %28.29'dan %28.19'a düşmüş, kadın savcılarının oranı ise %4.17'den %5.62'ye çıkmıştır. Kadın hâkim ve savcılarının toplam hâkim savcı sayısı içerisindeki oranı 2005 itibarıyla %19.86 iken 2007 yılında %20.27 olmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. KSGM, *Birleşmiş Milletler CEDAW Komitesine Sunulmak Üzere Hazırlanan Altıncı Periyodik Türkiye Raporu*, http://www.ksgm.gov.tr/uluslararası_Belgeler_cedaw.php, erişim tarihi: 3 Mayıs 2011.

Kanun'un özel yorumlanma ve uygulanma biçimlerine ilişkin ikinci soru grubunda, özellikle hâkimlerin uygulamasına yöneltilmiş soruların yerine, bir dosyanın savcılığa gönderilmesinin ardından gelişen sürece, şiddete uğramış insanların savcılık makamına fiilen ulaşma biçimlerine veya savcıların koruma tedbirlerinin ihlali üzerine dava açma uygulamasına ilişkin sorular sorulmuştur. Buna göre, hâkimlerle yapılan mülakatların son kısmında yer alan sorular da hâkimlerin özel uygulamasına ilişkin teknik sorular olduğundan atlanmıştır.

Genel Sorular

Hâkimlerle yapılan mülakatlarda olduğu gibi, savcılardan da öncelikle genel olarak 4320 hakkında yorumlarını sunmaları ve özel olarak da Kanun'un uygulaması hakkında görüşlerini paylaşmaları istenmiştir. Savcıların daha ziyade mahkeme tarafından verilen kararlarla ilgili aşamaya dâhil olması nedeniyle, görüşülen savcıların kararların fiiliyatta infaz edilme biçimleri hakkında neler anlattığı, eldeki kaynaklar ışığında bu kararların ne denli uygulanabildiği ve/veya Kanun'un bazen hedeflerini gerçekleştirmekte başarısız olma sebeplerini nasıl açıkladıkları, Kanun'un yürütülme tarzına dair kapsamlı bir resim elde edilmesi için önemli bir bilgi kaynağı oluşturmaktadır. Bu nedenle, tıpkı hâkimler gibi savcılara da Kanun'un temel amaçlarını nasıl değerlendirdikleri ve uygulama esnasında hangi temel güçlüklerle karşılaştıkları sorulmuştur. Mülakat yapılan savcıların savcılıkta ortalama 19 yıllık bir mesleki uzmanlığı bulunmaktadır ve hiçbir yargı sisteminde başka bir görevde çalışmamıştır.²¹ Bu anlamda, savcıların kendi alanlarında ciddi bir mesleki tecrübeye sa-

21 Hâkim ve Savcı Adaylığı Sınavı'nı kazanan adaylar stajlarına başlamadan önce hâkim veya savcı olma tercihlerini açıklamakta, bu tercihler Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen hâkim ve savcı kontenjanlarını aşmıyorsa bu durumda kura çekilmektedir. Adayların yaptığı tercihler belirlenen kontenjanları aşmıyorsa adaylar stajları bittikten sonra tercih ettikleri alanda atamaları yapılmaktadır. Evli olan adaylar varsa –aynı yere atanacakları göz önüne alınarak– atamalar genellikle eşlerden ikisi de hâkim veya savcı olacak şekilde yapılmamaktadır. Bu durumda genellikle kadın eş hâkim, erkek eş ise savcı olarak atanmaktadır. İlk atamalardan sonraki atamalarda kimin nereye ve hâkim mi savcı mı olarak atandığı HSYK kararlarıyla belirlenmektedir. Genel uygulama bu şekilde olmamakla birlikte, meslek hayatına savcı olarak başlamış biri sonraki atamalarda hâkim, hâkim olarak başlamış biri ise savcı olarak atanabilmektedir. Bir savcının müracaat, infaz, duruşma veya soruşturma görevli olması ise bulunduğu adliyedeki işbölümüyle ilgilidir. Kısaca, bir kişi savcı olarak başladığı meslek hayatına hâkim olarak devam edebileceği gibi –hatta savcı iken hâkim, sonrasında tekrar savcı olarak atanabilmesi de genel uygulama olmamakla birlikte mümkündür– yeni bir yere atanmaksızın aynı adliyede görevliyen –özellikle büyük adliyelerde– işbölümü değişiklikleri ile ilgili olarak bir süre müracaat, bir süre infaz, bir süre soruşturma savcılığı vb. farklı görevlerde bulunması da mümkündür. Atamalara ve işbölümüne ilişkin bu durum hâkim ve savcılarının uzmanlaşması önünde engel teşkil etmemektedir.

hip oldukları ve bu özellikleri sayesinde genel anlamda infaz sorunlarına ve bu sorunların üstesinden gelme yollarına aşına oldukları gözlenebilmektedir. Özel olarak 4320 bakımından ise bu tecrübe, savcılarının infaz tecrübeleri çerçevesinde Kanun'un şu anki uygulanabilirliğini ve gelecekteki potansiyelini değerlendirmeleri bakımından önem taşımaktadır. Bu bağlamda özel tecrübeleri sorulduğunda, görüşülen savcılarının hemen hepsi 4320'yi uygulama fırsatı bulduğunu, çoğu da “devamlı” veya “sürekli” veya “hemen hemen her gün” uyguladığını söylemiştir. Savcılardan sadece biri Kanun'u aslında hiç uygulamadığını, fakat “uygulanmasını sağladığını” söylemiştir.²²

Bu bağlamda, mülakat yapılan savcılarının temelde “aile içi şiddet vakalarının aile mahkemelerine sevk edilmesi” davaları olarak yorumladıkları 4320 davalarıyla ilgili ortak bir tecrübeleri olduğu görülmektedir. Bu anlamda, Kanun'u “uygulama” fırsatı bulup bulmadıkları sorulduğunda, savcılar 4320'yi mahkemeler tarafından verilen kararların infazından ziyade içerik bakımından uygun vakaların aile mahkemelerine gönderilmesi biçiminde uygulama fırsatı bulduklarını ifade etmiştir. Ancak aralarında Kanun'un sık kullanımına ilişkin ortak bir tavır olmasına rağmen, anlatılarda bu konuda özel bir eğitime ilişkin ortak bir atıfa rastlanmamıştır.

Örneğin 8 savcı, 4320'ye dair bir eğitim almadıklarını açıkça ifade ederken, bir kısım savcı ise özel olarak 4320 veya kadın hakları konusunda olmasa da, insan hakları gibi daha genel başlıklarda eğitimler veya yeni Türk Ceza Kanunu yahut yeni Ceza Muhakemesi Kanunu hakkında eğitimler almış olduklarını belirtmiştir. Geri kalan yanıtlarda da özel bir eğitimden bahsedildiğini söylemek oldukça zordur. Çoğu kez, genel olarak kadın hakları alanında ya da özel olarak 4320'ye dair bir tür eğitimden geçtiklerini söyleyen savcılar ya oldukça kısa (birkaç gün) ya da tekrar edilmeyen eğitimlerden bahsetmiştir. Bu nedenledir ki, tıpkı hâkimler gibi savcılarının da bu alanda özel bir mesleki uzmanlığı yok gibi görünmektedir.²³

Bu konuda özel eğitim meselesi, bu savcılarının uygulamadan bahsederken Kanun'un genişletilmiş aile tanımı, koruma tedbiri talebinde bulunmak

²² Bu noktada, bahsi geçen savcının Kanun'u hiç uygulamamış olma sebebinin kendisinin başsavcı vekili olması olduğunu belirtmek gerekir.

²³ Meslek içi eğitim sorununun tüm mesleğe hâkim bir sorun olduğu düşünüldüğünde bu yanıtlar yine hiç şaşırtıcı değildir. 2009 Etkin Adalet için Avrupa Komisyonu (CEPEJ) raporu genel hizmet içi eğitimin yanı sıra özel hizmet içi eğitimin de savcılarının meslek yaşamında nadir bir olgu olduğunu gözler önüne sermektedir. Etkin Adalet için Avrupa Komisyonu, *Scheme for Evaluating Judicial Systems (Yargı Sistemlerini Değerlendirme Planı)*, 2009, http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/2010/2010_Turquie.pdf, erişim tarihi: 5 Haziran 2011.

için şiddet tehdidinin yeterli olması gibi ayrıntılarına ne denli özen gösterdiklerini sergilemesi bakımından önem kazanmaktadır. Bu bağlamda savcılarının genel değerlendirmelerine ilişkin bir fikir edinebilmek için, öncelikle 4320 hakkında genel yorumlarını sunmaları istenmiş ve bu çerçevede Kanun'un temel amacı, bu amacın uygulamada gerçekleştirilip gerçekleştirilemediği ve Kanun'un infazı sırasında ortaya çıkan engeller hakkında görüş bildirmeleri istenmiştir. Savcılarının çoğu Kanun'un amacını aile içi şiddeti önleyerek aileyi korumak olarak yorumlamış, içlerinden bazıları aile içi şiddetin önlenmesine özel olarak atıfta bulunurken, bazıları da ailenin korunmasına yönelik genel amaca odaklanmıştır. Ancak hâkimlerin aksine, savcılarının büyük bir kısmı Kanun'un amacını kadının korunması yönünden izah etmiştir: Mülakat yapılan hâkimlerin yalnızca birkaçı Kanun'un amacını özel olarak kadına yönelik şiddetin önlenmesi yönünden yorumlarken, savcılarının neredeyse yarısı, özellikle Kanun'un uygulanması bağlamında 4320'nin esasen şiddete uğrayan kadınların korunması amacına hizmet ettiğini öne sürmüştür. Şurası ilginçtir ki, bu savcılarının çoğu Kanun'un "ailenin korunması" şeklindeki başlığına atıfta bulunmuş ve aslında uygulanma biçimleri bakımından tamamen kadınların korunması hakkında olduğunu iddia etmiştir. Bu bağlamda savcılar sıklıkla, Kanun'un "eşler"e veya "eşit koruma"ya atıf yaptığından, fakat kadınların çoğu kez "daha zayıf" tarafı oluşturmasından dolayı, genellikle kadınları koruyacak biçimde uygulandığından bahsetmişlerdir. Bu savcılardan biri, "medeni" ülkelerde böylesi bir kanunun aslında hem erkeğin hem de kadının korunmasına hizmet edeceğini, fakat Türkiye'de ağırlıklı olarak kadının yararına olacak ve kadını korumak anlamına gelecek şekilde kullanıldığını öne sürmüştür. Aynı savcı söz konusu farkı, kadınların, onları erkekler karşısında savunmasız kılan toplumdaki daha zayıf ekonomik konumlarına atıfla bir "pozitif ayrımcılık" örneği olarak gördüğünü açıklamıştır. Bu anlamda, erkeklerin "kültürel" sebepler, "içinde yaşadıkları çevre" veya aldıkları "eğitim" gibi birtakım "yapısal sebepler"den ötürü yeterince "duyarlı" olamayabildiği bir toplumda, böyle bir kanun bu tür erkeklerin "tacizine" veya "istismarına" karşı kadınların korunması için bir gereklilik olarak görülmektedir.

Hâkimlere kıyasla savcılar Kanun'un anlamı ve amacından bahsederken daha isteksiz görünmektedir, zira Kanun'u genel olarak yorumlamaları ve Kanun'un hedefleri hakkında yorumda bulunmalarının istendiği bir önceki soruda esasen, genel değerlendirmeler yapmadan sorunun ikinci kısmına değinmişlerdir. Bu tavır, Kanun'un başarısına yönelik bir sonraki soruya

verdikleri cevaplar dikkate alındığında daha da anlam kazanmaktadır. Kanun'un hedeflerine gerçekte ne oranda ulaşmış ulaşılmadığı sorusuna verilen cevaplar, yoğun bir şüphe eğilimini gözler önüne sermektedir. Bu anlamda, savcılarının büyük bir kısmı (15 savcı) Kanun'un vaatlerini gerçekleştiremediğini iddia etmiştir. Özellikle uygulama aşamasındaki birtakım güçlüklerle rağmen Kanun'un hedeflerine ulaşma anlamında yine de bir başarı sayılabileceği kanaatine sahip olanlar dışında, savcılarının çoğu kâğıt üzerinde vaat edilen şeylerin fiiliyatta gerçekleştirilemediğini öne sürmüştür. Hâkimlere benzer biçimde savcılar da bu başarısızlıkları çoğu zaman, Kanun'un uygulanmasındaki sorunlara atıfla açıklamaktadır. Hâkimlerin cevaplarıyla karşılaştırıldığında, tebliğ sorunu bu anlatılarda daha az tekrarlanıyor olmakla birlikte, savcılar da mahkeme, savcılık ve kolluk gibi farklı birimler arasındaki koordinasyon eksikliği ve benzeri meselelere atıfta bulunmaktadır. Örneğin bu konuda ortaya atılan önerilerden biri, ağırlıklı olarak bu vakaları takip eden adli kolluk gibi özel bir birim veya benzeri bir müessese oluşturulması şeklindedir. Verilen tedbir kararlarının uygulanmasının "takibi" sorunu bu anlamda Kanun'un önünü tıkayan temel engellerden biri olarak yinelenmektedir. Bu bağlamda savcılar yine, kolluğun kararları infaz etmediğinden ve tedbire yönelik ihlalleri savcılığa bildirmediğinden dem vurmıştır.²⁴ Keza, savcılardan biri metinde "her şey" in olmasına rağmen Kanun'un yine de amacına ulaşmamasını, "Savcılık birimi bu hıza uygun değil" ifadesiyle açıklamıştır. Hatta bu konuda bir başka savcı, kararların uygulanmamasından ve bu kararlara yönelik ihlallerin takip edilememesinden dolayı, verilen tedbir kararlarının daha ziyade kanunen öngörülmüş "temenniler" olduğunu, fakat mevcut altyapı olanaklarıyla gerçekleştirilebilir bir nitelik taşımadığını iddia etmiştir.

Bu eleştirilere paralel olarak, 2 savcı özellikle Kanun'un büyük şehirler ile küçük ilçeler arasında uygulama açısından farklarına değinmiştir. Bu savcılardan biri, polisin şiddete uğrayan bir kadının başvurusunu savcılık makamına sevk prosedürünün büyük şehirlerde bir-iki ay sürdüğünü dile getirmiş

²⁴ Kolluğun koruma tedbirlerinin takibindeki başarısına ilişkin olarak, savcılarının büyük bir çoğunluğu olumsuz değerlendirmelerde bulunmuştur. Genel olarak kolluk kuvvetinin bu tedbirlerin takibinde iyi iş çıkardığını öne süren 4 savcı ve bu konuda bilgisi bulunmadığını söyleyen diğer 4 savcı dışında, savcılarının geri kalanı polisin performansını daha ziyade olumsuz bir şekilde değerlendirmiştir. Bu cevapların çoğu, bir ihlal ihbarı olmadıkça kolluğun tedbirlerin infazını takip etmediğine ilişkin yorumlar içermektedir. Yapılan değerlendirmeler genellikle kolluğun iş yüküne, özel bir adli kolluğun bulunmayışına ve/veya kolluk kuvvetinin meseleye ilgisizliğine ve bu konudaki eğitimsizliğine atıfta bulunmaktadır.

tir.²⁵ Bu kusur, büyük şehirlerde polisin belgeleri vaktinde elde etmesini engelleyen iş yüküyle bağlantılı olarak izah edilmektedir. Diğer savcı ise daha ziyade küçük ilçelerde yaşayan insanların mahkemelere ve mahkemelerin verdiği kararlara ilişkin farklı algılarına odaklanarak, küçük ilçelerde vatandaşların mahkemelerden “korktuğunu” ve bu nedenle koruma tedbiri gibi bir karar verilmesi halinde buna itaatsizlik sergilemediğini ileri sürmüştür. Diğer yandan, küçük ilçelerde yaşayan insanların şiddet vakalarını polise veya savcılığa taşımak konusunda daha az istekli olduğu ve bunun da 4320’nin uygulama kapsamını daralttığı da düşünülmektedir.²⁶

Küçük ilçelerde insanların mahkemelere ve mahkeme kararlarına karşı sergilediği farklı tutumlara ilişkin bu son açıklama, anlatılarda yer alan ve sorunları daha kapsamlı toplumsal ve kültürel eğilimlere atıfla açıklayan hayli ortak bir başka yaklaşımı simgelemektedir. Bu anlatılarda savcılar sıklıkla,

25 Sevk konusunda kolluğun rolü hayli önemli görünmektedir; öyle ki, savcıların çoğu insanların aile içi şiddet vakalarında genellikle polise başvurduğunu belirtmektedir. Sadece bir savcı, insanlının aile içi şiddete maruz kaldığında önce savcıya başvurduğunu iddia etmiştir. Geri kalan savcılının çoğu, insanların bu tür şiddetle karşı karşıya kaldıklarında ilk başvurdukları mercii polis olduğunu öne sürmüştür. Bu cevaplara, şiddet olaylarının çoğu kez gece geç saatte meydana geldiğine ve dolayısıyla insanların ulaşması daha kolay olduğu için polise gittiğine ilişkin açıklamalar eşlik etmektedir. Öte yandan, bazı savcılar ise taleplerin her iki kaynaktan da eşit olarak geldiğini, yani insanların aile içi şiddetle karşı karşıya kaldıklarında polisin yanı sıra savcılığa da başvurduğunu öne sürmüştür. Her durumda, kolluğun infaz konusunda olduğu kadar bu sürecin başlatılmasında da önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Bu anlamda savcılara, polisin bu vakaları soruşturulmaları için savcılığa sevk etmedeki başarısıyla ilgili görüşleri de sorulmuştur. Cevaplar savcılarının aslında polisi hayli olumlu değerlendirdiğini ortaya koymaktadır. “Karakol vakayı ciddiye almayabiliyor” diyen veya polisin “ciddi bir yaralanma” vakası olmadıkça yahut acil eylem prensibiyle çelişen bir biçimde vakayı soruşturmanın diğer kısımlarını tamamlamadan sevk etmediği iddiasında bulunan birkaçı dışında savcılarının çoğu, polisin vakaları sevk edışı hakkında olumlu yorumlarda bulunmuştur. Bu savcılar söz konusu değerlendirmelerini genellikle polisin iş tanımı bağlamında izah etmiştir. Örneğin bazı savcılar “Kolluk bu tip olayları nöbetçi savcılığa bildirmek zorunda” gibi bir iddiada bulunurken, bazıları bu sevkini aldıkları talimatların bir parçası olduğunu savunmuş, bazıları da kolluğun –gece gündüz– “tüm olayları, şurada olan trafik kazası dâhil, maddi hasarlı trafik kazası dâhil” savcılığa getirdiğini ifade etmiştir. Bu bağlamda, savcılara özellikle polisin şiddet mağduru kadınları eve geri gönderme eğilimi sorulmuştur. Bu meseleyle ilişkin olarak, polisin mağduru geri göndermesine dair fiili uygulamayı değilse bile en azından böyle bir olasılığın var olduğunu teslim eden çok sayıda savcı bulunuyorsa da, polisin performansına yönelik çokça olumlu bir yaklaşım da mevcut görünmektedir. Bu değerlendirmelere polis gücünün eskiye oranla daha etkili hale gelmiş olduğuna ve polisin artık arabuluculuk yapmaması yönünde eğitildiğine dair yorumlar da eklenmiştir.

26 Hatta savcılardan biri, polisin özellikle Türkiye’nin doğu bölgelerindeki küçük ilçelerde şiddet vakalarını savcılık makamına sevk edemeyebileceğini dahi öne sürmüştür. Bahsi geçen savcı, doğudaki kadının şiddetten korunma hakkı konusunda bilgilendirilmesinin ve savcılık makamına sevk edilmesinin “ayağının kırılması”, hatta “öldürülmesi” gibi daha ağır şiddet olaylarına yol açabileceğini iddia etmiş, ülkenin doğu bölgelerinde böylesi bir yol göstericiliğin bile kadının öldürülmesi için tek başına bir sebep oluşturabileceğini öne sürmüştür.

genel kabul gören ve insanların aile içi şiddet, aile, toplumsal cinsiyet eşitliği gibi konulara yaklaşma biçimlerini belirlemede önemli etkisi olan birtakım toplumsal rollerden bahsetmiştir. Örneğin savcılardan biri, toplum tarafından dayatılan ve ancak zaman içerisinde değişebilecek birtakım “rol kalıpları”nın var olduğunu belirtmiştir. Benzer biçimde bir başka savcı da şiddet vakalarının yetkili makamlara taşınmasını engelleyen “toplumsal baskılar”dan bahsetmiştir. Ekonomik bağımlılıkla birlikte mağdurun bizzat kendi ailesinden dahi kaynaklanabilen bu tür toplumsal baskılardan ötürü, şiddete uğrayan kişiler hukuki süreci başlatmaya cesaret dahi edememektedir. Bu bağlamda söz konusu savcı, şiddete maruz kalan bir kadının ailesinin ona rahatlıkla “*Ne olmuş iki kere vurduysa, kocan o senin. O giderse sen ne yaparsın, nasıl geçinirsin, söz olur!*” gibi sözler söyleyebildiğini belirtmiştir. Bir başka savcı da, böyle bir kanunun icra edilebilirliği değerlendirilirken, tüm bir toplumsal yapının ve bu yapıdaki değer ve ilişkilerin dikkate alınmasının önemine dair benzer bir ifadeye bulunmuştur.

Yasalar toplumun, yasalar toplumu belli bir kalıp veya belli bir yönlendirme içine sokmayı hedefler. Toplumda sonuç olarak ortaya çıkan olaylar toplumun kendi gerçek dinamikleriyle ilgilidir. Bu dinamikler, sosyal, kültürel ve eğitim ve ekonomidir. Eğer kadın... Bunu tekrar etmek istemiyorum, bu sayılan alanlardır, toplumda yeterli hale gelmedikçe ayrıca, ayrıca, eee, toplumda (...) ayrıca toplumda eee, bu konuda yani taraflar, ezilen taraflar açısından, korunmaya ihtiyaç duyulan taraflar açısından yeterli sosyal kuruluşlar olmazsa, bu konuda yardımcı olacak istekli deneyimli uzman kişiler, yani personel açığı olursa ve toplumda da bu konuya çözüm üretmekte ilgisizlik olursa, dünyanın en mükemmel yasasını bile yapsanız bunların dışında bir anlam ifade etmeyecektir.

Mevcut toplumsal yapının özelliklerine ilişkin bu yorumlara karşılık, Kanun’un yetersiz kullanımı veya uygulanmasındaki başarısızlıklar konusunda “cehalet” ve/veya “bilinçsizlik” de açıklama olarak sunulmaktadır. Bu bağlamda savcılardan bazıları insanların 4320’den haberdar olmadığına odaklanmıştır.²⁷ Örneğin bir savcı, belirli bir “toplumsal bilinç” olmadığını

²⁷ Savcılara başvuru sahiplerinin Kanun hakkında ne kadar bilgili olduğuna ilişkin görüşleri de sorulmuştur. Alınan cevaplar bu savcılardan çok büyük bir çoğunluğunun vatandaşların Kanun hakkında ya çok az bilgiye sahip olduğu ya da hiçbir fikri bulunmadığı kanaatine sahip olduğunu göstermektedir. Bu savcılardan çoğu, insanların savcılık makamına, aslında bu amaca hizmet eden özel bir kanundan haberdar olmaksızın, uğradıkları şiddetten bir biçimde korunma beklentisiyle geldi-

da, insanların baskı altında, daha sonra bildirilmeyen aile içi şiddet vakalarıyla sonuçlanabilecek sulh yollarına gidebildiğini izah etmiştir. Öte yandan bir diğeri, Kanun'un kullanımını insanlar sahip oldukları hakların farkında olduğu müddetçe küçük yerlerde bile gözlenebilecek belirli bir kültürel gelişim seviyesiyle ilişkilendirmiş ve Karadeniz'in kuzeybatısında yer alan ve sosyoekonomik konumu nispeten yüksek olan bir şehre bağlı ilçelerden birinde yaşadığı tecrübeleri paylaşmıştır. Bahsi geçen savcı, kadınların haklarını bildiklerini ve dolayısıyla koruma için doğrudan mahkemeye başvurabildiklerini anlatmıştır. Ancak başka bir savcı bu Kanun'un, doğuracağı neticelerin farkında olmak anlamında bilinçli kadınlar açısından faydalı olduğundan bahsetmiştir. Bu konuda savcılardan biri, talepte bulunulduktan sonra kadının fikrini değiştirip gelip eşiyile barıştığını söyleyerek infazın geri bıraktırılmasını isteyebildiğini anlatmıştır. Savcı aynı zamanda, bu tür olaylar karşısında başvuru sahibi kadınlara aile mahkemesine gidip koruma kararının değiştirilmesini orada talep edebileceklerini söyleyebildiklerini ve böylesi durumlarda başvuru sahibinin alkol yasağı gibi tedbirlerin yürürlükte kalmasını isteyebildiğini de belirtmiştir. İnsanların 4320'nin nasıl ve ne zaman kullanılacağını bilmeme anlamındaki bilinçsizliği, Kanun'un yetersiz kullanımına ilişkin en belirgin sebeplerden biri olarak açıklanmaktadır. Bahsi geçen savcı bu konuda, hâkimler ve kolluk memurları gibi uygulayıcıların bilgi ve bilinç seviyesinin öneminden bahsetmiştir. Polis memurlarının bilinç seviyesi özellikle önemli bir husus olarak görülmektedir; zira bu kararların takibinden ve her

ğini anlatmıştır. Bu anlamda, savcılar sık sık bu vakaları 4320 bağlamında değerlendirip aile mahkemelerine re'sen sevk ettiklerinden bahsetmektedir. Kanun hakkında en azından bir miktar fikri bulunan insanlar, bu bilgiyi ya avukatlardan ya medyadan ya da kendi çevrelerinden edinmiş olarak resmedilmektedir. Hatta savcılardan biri, aile içi şiddete uğrayan kişinin hiçbir şekilde kapsamlı bir bilgiye sahip olmasına gerek bulunmadığını dahi iddia etmiştir. Bu açıdan, söz konusu kişinin "Beni koruyacak bir kanun var" demesini sağlayacak bir bilince sahip olması ve böylece çözüm için adli mekanizmalara başvurmaya yönelmesi yeterli görülmektedir. Kanun hakkında bir miktar bilgisi olduğu belirtilen insanlara ilişkin olarak savcılar yine, bu insanların genellikle bu Kanun'u nasıl kullanabilecekleri hakkında aslında pek bir bilgi sahibi olmadıklarından, daha ziyade bu konuda sağdan soldan bir şeyler duymuş olduklarından bahsetmektedir. Bu görüşler kadına yönelik şiddet araştırmalarının ortaya koyduğu verilerle de uyumludur. Altınay ve Arat tarafından 2008 yılında gerçekleştirilen bir saha araştırmasının sonuçları, Türkiye genelinde (Türkiye örneklemini 1.520 kadından oluşmaktadır) kadınların %43'ünün 4320 sayılı Kanun'u hiç duymadığını ortaya koymaktadır. Bu durum orta/batıda %40'ın biraz altında kalırken, Doğu bölgelerinde yaşayan kadınlar söz konusu olduğunda %65'e çıkmaktadır. Kanun'dan haberdar olmanın yanı sıra faydalanma oranlarının da son derece düşük olduğu görülmektedir. Bu Kanun'u duyduklarını söyleyen kadınların yaklaşık %8'inin Kanun'dan faydalandığı görülmektedir. Hiç kuşkusuz, kadına yönelik şiddet oranlarının bu denli yüksek olduğu bir ülkede bu durumu Kanun'a ihtiyaç duymamak üzerinden açıklamak mümkün değildir.

türlü şiddet olayının bildirilmesini sağlamaktan sorumludurlar. Polisin Kanun konusunda iyi bilgilendirilmiş olmasına atfedilen önem, insanların 4320 konusundaki cehaletine ilişkin daha önce yapılan yorumlara atıfla izah edilmektedir. Bu anlamda savcı, –insanlar arasında belirli bir bilinç seviyesi yeterince geliştirilmediğinden– polisin karşı tarafın şikâyetçiyi rahatsız etmediğinden emin olmak için şikâyetçinin evini ziyaret etmesi ve şikâyetçiyle telefonda konuşması gerektiğini dile getirmiştir. Kanun uygulayıcılarının 4320’ye ilişkin bilinç seviyesinin yükseltilmesinin önemine ilişkin bu yorumlar diğer savcılar tarafından da sıklıkla paylaşılmaktadır.²⁸ Özetle, Kanun’un uygulanmasıyla ilgili sorunların halkın yanı sıra uygulayıcılar arasındaki genel bilgisizlik ve bilinçsizlikle de bağlantılı olabileceği öne sürülmektedir.

Kanun’un belirtilen amacı ile uygulamada fiilen ulaşılabilen durum arasındaki uçuruma ilişkin bu yorumların yanı sıra, tıpkı hâkimler gibi savcılardan da uygulamadaki temel sorunlara ilişkin özel değerlendirmelerde bulunmaları ve bu koşulların iyileştirilmesine dair tavsiyelerini sunmaları istenmiştir. Bu bağlamda ilgi çekici bir tespit, savcıların Kanun’un uygulanmasına ilişkin sorunları kolluk kuvvetlerinin yetersiz işleyişiyle ilişkilendirmeye hâkimlerden çok daha sık başvuruyor olmasıdır. Bu konuda bazı savcılar hızlı işleyen bir sevk prosedürü olmadığından ve bu durumun taleplerin mahkemelere ulaşmasında gecikmelere yol açtığından bahsederken, bazıları da kararların infazında yaşanan ve çoğu zaman polisin özel eğitimden geçirilmemesi, yetersizlik ve bilinçsizlik gibi nedenlerle ilişkilendirilen birtakım sorunlara odaklanmıştır. Bu sorunların çoğu –hem kararların infazıyla ilgili hem de sevklerin hızıyla ilgili sorunlar– hayli sıklıkla bu tür vakalar üzerinde yoğunlaşan özel bir birim bulunmamasıyla izah edilmektedir. Savcıların bir kısmı, kolluk kuvveti ve/veya savcılık bünyesinde uzmanlaşmış bir birime veya adliyenin gözetiminde çalışan bir birime duyulan ihtiyaçtan bahsederken, bazıları da bu tür vakaları ele almak üzere Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü veya Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı ya da Denetimli Serbestlik Bürosu gibi tamamen ayrı bir birim gerektiğini belirtmektedir. Örneğin savcılardan biri özellikle, insanlara adliyelerin dışında hizmet verebilecek ancak mahkemelerle koordinasyon içerisinde çalışacak, aile danışma birimi gibi birimler oluşturulması gerektiğini vurgulamıştır. Öte yandan bir başka savcı, Başbakanlık’a bağlı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün

²⁸ Avukatlar arasındaki bilgisizliğe de sıklıkla atıf yapılmaktadır. Örneğin savcılardan biri, 4320’yi uygulayıp uygulamadıklarını sorduğunda kendisine tamamen şaşkınlıkla bakan avukatlar gördüğünü dile getirmiştir.

gerçekten de “her il bazında örgütlenmiş ve imkânları olan bir organ olarak” çalışması gerektiğini savunmuştur.

Benzer şekilde, savcıların anlatılarında kolluk teşkilatının yetersizliğine ilaveten, tedbirlerin takibi sorunu da hayli sıkça karşımıza çıkmaktadır. Bu görüşlere çoğu kez, tedbirlerin ancak mağdurlar veya onların etrafındaki insanlar tarafından yapılan şikâyetler üzerine takibe alındığı yönünde gözlemler eşlik etmektedir. Tedbirlerin takibine ilişkin sorunlardan bahsederken, tıpkı hâkimler gibi savcılar da genel bir altyapı yetersizliğine atıfta bulunmuştur. Bu yetersizlik gerek polisin şiddet vakalarını savcılığa sevk etmede ve daha sonrasında takip etmedeki başarısızlığı gerekse ekonomik, psikolojik ve toplumsal açıdan şiddet gören kişilerin daha fazla mağdurlaşmasını engelleyebilecek mekanizmaların yetersizliği üzerinden düşünülmektedir. Savcılar ayrıca, mahkemeler arasında koruma tedbirinin başlangıç tarihi meselesine ilişkin farklı uygulamalar olması sorununa da değinmektedir. Bu soru hâkimlerin mülakatında olduğu gibi ayrıca sorulmamasına rağmen, bazı savcılar bu meseleye değinmiş ve özel olarak, koruma tedbirinin karar verilir verilmez geçerlik kazanması gerektiğini öne sürmüştür. Koruma tedbirinin süresi meselesine değinen az sayıdaki savcı bir ağızdan, karar tarihinin başlangıç tarihi olarak sayılması gerektiğini, aksi takdirde polisin bu tedbirleri takip konusundaki yetersizliği ve tebliğ bakımından yaşanan genel altyapı sorunları nedeniyle, tedbirin şiddete uğrayan kişinin “korunması”na ilişkin asıl amacına hizmet etmeyeceği görüşünü savunmuştur. Savcılar hayli sıklıkla –hâkimlerden daha sık biçimde– Kanun’daki “boşluklardan” ve Kanun ile Yönetmelik arasındaki tutarsızlıktan kaynaklanan sorunlara da değinmiştir. Bu bağlamda örneğin savcılardan biri, delil içermeyen başvuruların bazen mahkeme tarafından reddedilebildiğini öne sürmüş ve “sanığa” “savunma hakkı” tanınması için, karardan önce 5 günlük bir soruşturma süresi tanıyan bir hükmün Kanun’a eklenmesiyle bu durumun engellenmesi gerektiğini iddia etmiştir. Öte yandan, bir başka savcı ise 4320 sayılı Kanun’un savcılık makamına tanıdığı yetkilerin yetersizliğinden yakınarak, Kanun’un savcılığın yetkilerini ihbarla ve sonrasında da infazın takibiyle sınırlandığı, oysaki insanların başvurduğu ilk mekanizmaların savcılık ve kolluk kuvvetleri olması nedeniyle, Kanun’a en azından aciliyet içeren olaylarda savcılar tarafından uygulanacak tedbirlere imkân veren yeni düzenlemeler eklenmesi gerektiğini öne sürmüştür.

Yapısal yetersizliklere ilişkin bu görüşlere, birtakım toplumsal özelliklerin Kanun’un uygulanabilme oranını aslında nasıl etkileyebileceğine dair yorumlar da eşlik etmektedir. Bu husustaki savlardan biri, insanlarda hak bi-

lincinin bulunmaması etrafında geliştirilmektedir. Bu bağlamda savcılar toplumdaki insanların yasal haklarını kullanmalarına imkân sağlayan “kültürel birikime” sahip olmadığını öne sürmüştür. Bu gözlem, ailelerin “kültürel yapısı” sebebiyle “dayak ve diğer şiddet türlerinin” nasıl da normalleştirildiğini anlatan yorumlarda da mevcuttur. Öte yandan savcılardan biri, “toplumumuzun kültür ve kapasitesi” göz önüne alındığında, Kanun’un uygulanmasının daha ziyade polisin veya savcılığın istekliliğine dayandığını iddia etmiştir.

Bir de Türkiye toplumunun kültür ve kapasitesini düşündüğünüzde, savcılığın veya kolluğun isteğine çok bağlı olabiliyor yasanın uygulanması. Ben tedbir istesem de, mutlaka barıştırarak eve yollamayı tercih ediyorum gelenleri. Eve huzurlu gitsinler istiyorum. Burada bir şey öğretebilsem davranış anlamında, ceza almasından daha iyidir, diye düşünüyorum. Zaten cezayı alsa da erteleniyor, kimse ceza falan almıyor aslına bakarsanız.

Kanun’un uygulamasına ilişkin sorunlar konusunda sıklıkla yapılan son bir açıklama ise, uygulayıcıların yanı sıra halk arasında da Kanun’a ilişkin yaygın bir bilgisizliğin söz konusu oluşudur. Kanun’un hedeflerine gerçekte ne oranda erişebildiği sorusunda olduğu gibi, uygulamaya ilişkin sorunlar hakkındaki sorular karşısında da savcılar hayli sıklıkla insanlar arasındaki yaygın bilinçsizliğe atıfta bulunmaktadır. Bu durum zaman zaman vatandaşlar arasında genel olarak haklar konusundaki bir bilinçsizliğe atıfla izah edilse de, savcılar açıklamalarında daha ziyade uygulayıcıların Kanun’un neyi kapsadığı ve nasıl uygulanması gerektiğine ilişkin bilgisizliğine değinmiştir. Bu eksikliklerden bazıları şöyledir: Kanun’un hâkimler tarafından dar yorumlanması ve bunun neticesinde uygulama kapsamının yanı sıra koruyucu kapasitesinin de sınırlandırılması; uygulayıcıların uygulamaları arasındaki farklar (örneğin bazı savcılar dosyaları derhal mahkemelere sevk ederken bazıları mahkemenin isteği üzerine bir soruşturma yürütmektedir); avukatlar arasında hüküm süren ve müvekkillerini bu Kanun’u kullanmaya teşvik etmelerini engelleyen Kanun’a ilişkin özel bilgisizlik; polisin birtakım toplumsal rollere ilişkin yerleşik algılarıyla da desteklenen genel bilgisizliği ve bilinçsizliği gibi. Bu konuda tıpkı hâkimler gibi savcılar da hayli sıklıkla, genel eğitim düzeyinin yükselmesini ve düzgün bir mesleki eğitim verilmesini özellikle meslek gruplarının bilinçlerinin artırılmasında en önemli unsurlar olarak tanımlamıştır. Aynı zamanda, örneğin aile içi şiddet

mağdurları için sığınmaevleri sayısının artırılması ile kurumsal altyapı kapasitesinin geliştirilmesi ya da kolluk personelinin sayısının ve teknik yeterliliğinin artırılması da Kanun'un lafzı ile uygulaması arasındaki uçurumu kapatmak için öngörülen tavsiyeler olarak öne çıkmıştır.

Bu bağlamda, 2007 değişiklikleri Kanun'un kapsamını hem uygun başvuru sahipleri hem de tedbir türleri bakımından genişleterek mevcut etkiyi artırmayı amaçladığından, savcılara bu yeniliklere ilişkin yorumları da sorulmuştur. Tıpkı hâkimler gibi savcılar da bu değişikliklere gayet olumlu yaklaşmış, söz konusu değişikliklerin özellikle kadınlar açısından daha etkili koruma imkânı sağladığını dile getirmiştir. Bu bağlamda, değişiklik sonrasında eski eşin şiddet uygulaması hallerinde Kanun'u uygulayabilme imkânına ilişkin soruya savcıların çoğu olumlu yanıt vermiştir. Bu cevaplar içerisinde bir savcının insanlarda ne yazık ki "şiddet uygulama alışkanlığının" değişmediğine ilişkin yorumunun yanı sıra, Kanun'un nihai amacının "kadının korunması" olduğuna, kadının "resmî bir evlilik bağı"na sahip olmasa dahi her durumda Kanun'u kullanabilmesi veya "nişanlıların ya da eski nişanlıların" da Kanun kapsamına alınması gerektiğine ilişkin açıklamalar yer almaktadır.

Değişikliklere ilişkin genel havanın olumlu olmasına rağmen, anlatılar, savcılar arasında önemli bir bilgi eksikliğini de ortaya koymaktadır. Bu eksiklik, savcıların, genel olarak halkın ve uygulayıcıların bu konudaki bilgisizliğine ilişkin şikâyetlerinin perde arkası olarak değerlendirilebileceğinden önem taşımaktadır. Bu bilgisizlik bazen, savcıların Kanun'un içeriği hakkında konuşurken verdikleri cevaplarda aslında değişikliklerden pek de haberdar olmadıklarının gözlenmesiyle ortaya çıkabilirken, bazen de Kanun maddesini farklı yorumlamalarıyla kendini göstermektedir. Bu bilgi eksikliği daha ziyade değişikliklere ilişkin olumsuz yorumlarda göze çarpmaktadır. Özellikle Kanun'un içeriğine dair bilgi eksikliğini gösteren örnekler bakımından, mülakatlar savcılarının nadir de olsa mülakatı yapan kişiye hangi değişikliklerden bahsettiğini sormak durumunda kaldığı veya Kanun'a bakmak durumunda kaldığı anları gözler önüne sermektedir. Bu tür anlatılarda, savcılar ya "bu konuda fazla bilgileri" olmadığını belirtmiş ya "tam olarak şimdi hangi değişiklikler yapıldı bilmiyorum" gibi açık ifadelerde bulunmuş yahut da mülakatı yapan kişiden değişiklikleri kendisine hatırlatmasını istemiştir. Öte yandan, ikinci gruba giren anlatılarda, savcıların Kanun'un eski eşten kaynaklanan şiddet vakalarına uygulanamayacağı kanaatini benimsemeleri anlamında epey farklı yorumlara gittikleri görülmüştür. Bu savcılarının bazıları 4320'nin bu tür vakalarda uygulanamayacağını açıkça belirtirken, bazıları ise bunu bütünüyle reddetmemek-

le birlikte, uygulanabilirliğine ilişkin daha ziyade kuşku içeren yorumlarda bulunmuştur.

Gündeme getirilen değişiklikler hakkında yorum yaparken, tıpkı hâkimler gibi savcılar da –nispeten daha az bir sıklıkta da olsa– Kanun’un resmî evlilik cüzdanı bulunmayan eski eşlere uygulanma meselesine değinmiştir. Yine hâkimlerde olduğu gibi, mülakatın ilerleyen bölümlerinde savcılara da bu meseleye ilişkin görüşleri ayrı bir soru olarak sorulmuştur. Savcıların cevapları sıklıkla –ve esasen hâkimlerden daha sıklıkla–, resmî nikâhı bulunmayan eşler arasındaki aile içi şiddet vakalarında 4320 maddelerinin uygulanmasına yönelik daha olumlu bir tutum ortaya koymaktadır. Kanun’un bu tür vakalarda uygulanamayacağını savunan 4 savcı dışında, diğer savcılar böyle bir uygulamaya ilişkin daha ziyade olumlu görüşler dile getirmiştir. Bu savcıların birkaçı bu fikri prensipte desteklemekle birlikte mevcut mevzuat çerçevesinde uygulanmasına kuşkuyla yaklaşmaktayken, çoğunluk, temel amacının şiddete uğrayan kişinin hızla/derhal korunması olması sebebiyle Kanun’un aslında resmî nikâhı bulunmayan eşleri de kapsama niyeti bulunduğundan oldukça emin konuşmuştur.²⁹ Bu görüşe katılmayan savcılardan bazıları Kanun’un böyle bir yoruma imkân veren açık bir hüküm barındırmadığını ve dolayısıyla bu tür vakalarda uygulanamayacağını öne sürerken, bazıları da mevcut Kanun’un bu yönde bir uygulamaya imkân vermese bile, aslında bu tür vakaları da kapsayacak şekilde geniş yorumlanması gerektiğini iddia etmiştir. Öte yandan bir başka savcı, Medeni Kanun’daki “aile” tanımı aynı kaldığı sürece, 4320’nin resmî nikâhlı olmayan kişiler arasındaki şiddet olaylarında “kesinlikle” uygulanamayacağını iddia ederken, Kanun’un lafzı kadar niyetinden de oldukça emin bir görüntü çizmiştir. Bu noktada ilginç olan şudur ki, bahsi geçen savcının bu fikre karşı sergilediği katı muhalefet dışında, savcıların açıklamaları koruma tedbirleri için resmî nikâhı ön şart saymak konusunda hâkimlere kıyasla savcıların daha az ısrarcı olduğu izlenimini yaratmaktadır. Örneğin, böyle bir yorumu desteklemeyen gruba dâhil olan sav-

29 Mülakat yapılan savcılardan biri, savcılarının resmî olmayan evlilikler yürüten ve kendisinin “fiili birliktelikler” olarak adlandırdığı veya genellikle “imam nikâhı” evlilikler olarak adlandırılan vakaları bildirmek konusunda daha istekli olduklarına dair benzer bir yorumda bulunmuştur. Bahsi geçen savcı, buna karşı ciddi bir muhalefet bulunmasına rağmen savcılarının bu tür vakaları bildirmeye başladığını ve bu anlamda savcılarının %99’unun aslında bu yönde bir eğilim taşıdığını öne sürmüştür. Bu savcı, yapılan eğitimlerde, eğitimcilerin Anayasa’nın 90. maddesinden veya Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 8. maddesinden ya da CEDAW’ın 1. maddesinden bahsetmeleri durumunda, savcılarının meseleyi daha hızlı ele aldığını dile getirmiştir. Söz konusu savcıya göre, aslında gerçek tepki, asıl karar alma mercii olan hâkimlerden –üst derece mahkemelerindeki hâkimler de dâhil olmak üzere– gelmektedir.

cılardan biri, 4320'nin lafzının Kanun'un ancak resmî nikâh hallerinde uygulanabileceği izlenimi doğurduğu iddiasında bulunmuştur. Ne var ki kendisine Kanun kapsamına diğer gayriresmî birliktelikleri dâhil etme fikrini destekleyip desteklemeyeceği sorulduğunda, buna baştan karşı çıkmamakta, Kanun'un kötüye kullanılma potansiyeline ilişkin kaygılarını dile getirmekte ve asıl hedeflerinin esasen "bunun bir an önce nikâhla resmî evliliğe dönüp nikâhla haklarını koruması" olduğunu ve bu nedenle de eşi "ona zorlamak" gerektiğini öne sürmektedir. Fakat Kanun'un bu tür birliktelikleri kapsamına ilişkin görüşleri sorulduğunda, Türkiye'de bu tür ilişkilerin varlığını kabul etse de, bunun başarı potansiyeline dair soru işaretlerini dile getirmiştir.

Türkiye tabii gayriresmî evliliklerin olduğu bir ülke olduğu için bence olabilir de, yani olmaz diye bir şey yok. Eklenebilir o madde olarak ama ne kadar başarılı oluruz, o konu biraz düşündürücü. Yani bu defa kalkarız, deriz ki evlilik birliği sarsılıyor, resmî, eee, gayriresmî yaşantıya yönelik, gayriresmî yaşantıyı biz yasallaştırmış oluruz. Yani, eğer buraya koymakla gayriresmî evlilikleri yasallaştırmış oluruz. Onun için buraya koyma imkânı yok.

Bu yönde bir uygulamayı prensipte destekleyen, ancak mevcut mevzuat çerçevesinde mümkün olduğunu düşünmeyen savcılara gelince, bu savcıların anlatılarındaki ortak sav, bu tür birlikteliklerin özellikle dinî nikâhın sıkça görülmesi anlamında bir "Türkiye gerçeği" olduğu şeklindedir. Bu bağlamda, söz konusu savcılar Kanun'un resmî evlilikler dışındaki birlikteliklere uygulanmasına açıkça imkân vermemesi sebebiyle bu tür şiddet vakalarını mahkemelere sevk edemeyeceklerini öne sürmüştür. Ancak aynı zamanda, bu savcıların hepsi, bu kadınlar için resmî nikâhı daha "cazip" kılmaya çalışırken aslında kadınların daha da mağdurlaştırıldığını da ileri sürmüştür. Örneğin içlerinden biri, kendi ailesinde dinî nikâhla evlenmiş çiftler olduğunu ve kendisinin de birlikte yaşayan insanları "evli" saydığını, çünkü evliliğin aslında bir "imza" gerektirmediğini ve evliliğin her şeyden önce "irade ve istek" işi olduğunu savunmuştur. Diğer yandan bir başka savcı, kendisi benzer birliktelikler içerisindeki kişilerin korunmasını talep ediyor olsa da, aile hukuku prensipleri uyarınca ancak resmî evlilik cüzdanına sahip kişilerin evli sayılıyor olması sebebiyle bu taleplerin mahkemeler tarafından reddedildiğini ve bunun da "Doğu'da, Güneydoğu'da, kırsal kesimde bu yasadın orada yaşa-

yan bayanların” faydalanmaması sonucunu doğurduğunu dile getirmiştir. Özetle, bu fikre katı bir biçimde karşı çıkan ve prensipte fikre karşı çıkmamakla birlikte gayriresmî birliktelikler halinde Kanun’un uygulanamayacağını düşünen savcılar bir yana bırakılırsa, esasen çoğunluk, Kanun’un bu tür durumlarda uygulanabileceğini savunmuştur. Bu cevaplara çoğu kez, 4320 ile öngörülenin sadece nihai amacı kadını korumak veya aile içi şiddeti önlemek olan koruma tedbirleri olduğuna ilişkin beyanlar eşlik etmektedir. Bu anlamda, insanların resmen evli olsunlar olmasınlar “bir aile gibi” yaşamalarının önemine atıf yapılması, anlatılarda göze çarpan ortak bir özelliktir. Bu bağlamda, örneğin savcılardan biri devletin, medeni hâlleri ne olursa olsun, tüm vatandaşlarını koruma sorumluluğuna odaklanmıştır.

Korumanın resmîsi gayriresmîsi şeyi olur mu? Koruma tedbirdir, ismi üzerinde. Yani “Sen resmî evli değilsin, ben seni korumam” diyebilir misiniz? Ailenin tanımında ne diyor Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi? “Resmî şekil şartlarından uzak değerlendirin bunu” diyor. Siz şimdi, Türkiye’nin bir geçiği. Gayriresmî evlilikler yok mu? Kız istenmiş, alınmış, aileler bir araya gelmişler, bunlar evlendirilmişler, bir sene beraber yaşamışlar, hatta hatta beş on sene yaşamış, çoluk çocuk sahibi olmuşlar, siz şimdi buna aile demeyecek misiniz? Avrupa’nın cinsel, eşcinsel evlilikleri tartıştığı bir şeyde siz buna evlilik demeyecek misiniz? Öyle şey olur mu? Kaldı ki biz ona bir yasallık da kazandırılırsın demiyoruz ki orada. Bizim söylediğimiz korumadır. Ama bunun şeyi nedir? Bakın, çok yakın bir gelecekte bunlar mirasçı da olacaklar. Siz o babadan doğan, gayriresmî evlilikteki babadan doğan çocuğa miras vereceksiniz, onu doğuran, besleyen, aileye her türlü fedakârlığı katkısı yapan aileye, anneye vermeyeceksiniz. Böyle bir şey olur mu? Böyle bir düşünce olur mu?

Ancak savcılar bu taleplerin kendilerine aslında pek sık ulaşmadığını veya uygulayıcıların çoğunun bunları aslında pek uygulamadığını da anlatmaktadır. Bu anlamda hatırı sayılır bir kesim, 4320’nin gayriresmî birliktelik durumlarında uygulanmasının hukukçuların çoğunluğu tarafından benimsenmediğinden yakınmıştır. Bu şüphelik, görüşülen kişilerin aile içi şiddetin Kanun’daki tanımının netliğine ilişkin görüşlerini almaya yönelik soru bağlamında daha da belirgin hale gelmektedir. Hâkimler gibi savcılar da fiziksel

şiddetten daha fazlasını kapsayan ortak bir şiddet anlayışını paylaşıyor gibi görünmektedir. Bu bağlamda, tanımın netliğine ilişkin olumlu görüşler içeren yanıtlarda, şiddet kapsamının genişliğine ortak bir atıf olduğu ortaya çıkmaktadır. Bazı savcılar bu konuyu seminerlerde öğrendiklerini açıkça ifade ederken, bazıları da her savcının şiddetin neyi kapsadığını bildiğini iddia etmiş ya da “Kanun’da tanımlanmış olmasa bile” hâkim ve savcılarının şiddetin ne olduğunu bileceğini öne sürmüştür.

Bizi ne bağlıyor? Yargıtay kararları. Bir de kanun gerekçeleri kitabı benim hep elimin altındadır (gösteriyor). O gerekçelere bakarak yorumlamak daha iyi ve güvenli sonuç verir. Aile içi şiddet nedir diye bakarsanız, en iyi Yargıtay kararlarından anlaşılır. Örneğin kocası kadına “Ayaklarımı her sabah yıkayacaksınız!” derse, kadın buna dayanarak kötü muameleden şikâyetçi olursa, TCK 232’ye göre mi şikâyetçi olacak 4320’den mi, bunu Yargıtay kararlarına bakarak değerlendiriyoruz. 232 anlamında mı değerlendiriliyor, 4320 mi isteniyor, sadece yaralama olunca mı isteniyor, bunlara bakmak lazım. Genişletmek istersem, 4320 tedbiri isteyeyim mi diye düşününce, açıp gerekçelere bakıyorum. Mesela 232’nin gerekçeleri arasında, “yarı aç veya susuz bırakma, uyku uyutmama, zor koşullarda çalıştırma”yı bulursunuz, ama bunlar yasanın içinde yok. Buradan çıkarak şöyle de düşünmek mümkün: Yasa metninde madde madde yazılmamış olabilir her şey bir sınırlandırma yapmamak için, ama hukukçu yorumlayabilir o metni. Aile düzenini kamu düzenini oluşturan bir parça olarak düşünüp değerlendirme yapabilir.

Savcılar arasındaki temel tartışma, Kanun’daki tanımın yeterince net olup olmadığı sorusundan ziyade, aile içi şiddet tanımının Yönetmelik’te ayrıntılandırılmasının uygun olup olmadığı meselesi etrafında dönüyor gibi görünmektedir. Bu ikinci meseleye ilişkin olarak, savcılar uygulayıcıların, çeşitli şiddet vakalarını kapsayabilmek için Kanun’u ellerinden gelen en geniş biçimde yorumlamaya çalıştığı kanaatindedir. Ancak birinci mesele bağlamında, görüşülen savcılardan bazıları bu kavramın tanımının Kanun’da mümkün olduğunca net biçimde ifade edilmesi gerektiğini öne sürerken, bazıları da Yönetmelik’te uygulayıcılara yorum için daha fazla alan sağlayacak şekilde ayrıntılara yer verilebileceğini savunmuştur. İlk gruptaki cevaplardan bazıları

iddialı bir tutum benimsememekte, Yönetmelik yerine Kanun'da daha detaylı bir tanım sunulmuş olsaydı daha iyi olacağına dair yorumlarda bulunmakla birlikte bunu gerçekten bir gereklilik olarak görmemektedir. Fakat Kanun'a kapsamlı bir tanım dâhil edilmesine ilişkin diğer cevaplarda, Kanun'da şiddet tanımının pek ayrıntılandırılmamış olmasından dolayı, şiddetin daha ziyade dar yorumlanması olasılığına değinilerek daha katı bir tutum sergilenmiştir. Bu bağlamda yine bazı savcılar çeşitli şiddet vakalarına uygulanabilmesini sağlamak adına Kanun'u mümkün olduğunca geniş yorumlamaya çalıştıklarını anlatırken, diğerleri tam da Kanun'un koruma tedbiri istenebilecek durumların çerçevesini çizmemiş olması sebebiyle uygulayıcıların bu maddeleri genellikle sadece fiziksel şiddet olaylarını içerecek şekilde –daha dar biçimde– yorumladığını iddia etmiştir. Öte yandan tanımın Yönetmelik'te ayrıntılandırılabileceğini savunan savcılar, yönetmeliklerin kanunları tamamlamaya hizmet ettiği ve bu bakımdan da bir yönetmeliğin kanun maddelerine ilişkin çok daha ayrıntılı bir çerçeve çizmesinin normal olduğu veya kanun tekniği itibarıyla yazılı kuralların her ayrıntıyı belirtmeyip daha ziyade kuralın genel bir mantığını sunması gerektiği veya “10 gün önce şiddet olmayan bir şey bugün şiddet sayılabilir. Şimdi şiddet olan 10 yıl sonra olmayabilir” diye kanun metninin her şeyi öngöremeyeceği yönünde ifadelerde bulunmuştur. Bu son beyanın ardında yatan mantığa benzer biçimde, savcılardan biri, kendisinin Kanun veya Yönetmelik'te bir tanım yer almasını uygun bulmadığını, çünkü şiddet denen kavramın “insanların farklılıklarına göre, yaşadığı ortamlara göre görecelilik taşıyan, subjektif bir olgu” olduğuna inandığını, bu nedenle de şiddetin “kazuistik biçimde tarif edilmesi”ni yanlış bulduğunu dile getirmiştir. Bu anlamda, bir kişinin şiddet olarak gördüğü şey bir başkası tarafından farklı biçimde yorumlanabileceği içindir ki, bir savcı “Siz bu şiddet ölçütünü, yani kalıp haline getirilmiş şiddet ölçütünü teknik bakımdan kalıp olarak herkese aynı uygulayamazsınız” savını öne sürmüştür. Bu bağlamda, bu savcıya göre, örneğin bir karı koca arasındaki diyalog, bazı insanlar tarafından bir şiddet olayı olarak yorumlanabilirken, aslında onların “son derece mutlu” şekilde yürüttükleri “doğal diyalogları, iletişimleri” olabilmektedir.

Kapsam, uygulanabilirlik ve aile içi şiddete yaklaşıma ilişkin önceki sorular ışığında, savcılardan Kanun'u aile içi şiddetin önlenmesine etkisi bakımından da yorumlamaları istenmiştir. Şüpheli bir tavır takınan az sayıdaki savcı dışında, büyük bir çoğunluk bu soruya gayet olumlu yanıtlar vermiştir. İlk grupta yer alan savcılar esasen Kanun'daki boşluklardan, uygulama safhasındaki sorunlardan, insanların bilgisizliğinden ve şiddeti normalleştiren

genel toplumsal ve kültürel özelliklerden ötürü, olumlu etkiler görmenin mümkün olmadığını iddia etmiştir. Ancak savcıların geri kalanı temel olarak, Kanun'un –tek başına yeterli olmasa da– toplum içerisinde ve özellikle de aile içi şiddet alanında önemli yankılar yarattığını savunmuştur. Bu açıklamalarda hayli sıkça, yasal düzenlemelerin aile içi şiddet gibi böylesi yaygın bir toplumsal olguyu önlemekte yetersiz olduğu ifade edilmiştir. Altyapı kapasitesinin ve aile içinde şiddete uğrayan insanlar için sığınmaevleri gibi başkaca destek mekanizmalarının artırılmasının önemine sıklıkla atıfta bulunulmakla birlikte, bu anlatılar esas olarak Kanun'un aile içi şiddetin önlenmesi üzerinde derin bir etki yaratabilmesi için insanların bilinçlendirilmesinin ve Kanun'un yararlarına ilişkin olarak eğitilmesinin önemine ilişkin yorumlarla bezenmiştir. Bu nedenledir ki, Kanun'un ve uygulamasının geliştirilmesi yönündeki önerileri sorulduğunda savcıların çoğu, insanların genel olarak hakları ve özel olarak da 4320'den nasıl yararlanabilecekleri hakkında eğitilmesi ihtiyacını vurgulamaktadır. Genel eğitim seviyesinin artırılmasına ve ayrıca hukuk bilincinin yükseltilmesine yapılan vurgulara, halkın mali durumunun –özellikle de kadınlara ekonomik özgürlük ve güvence sağlanması anlamında– iyileştirilmesi gereğine ilişkin yorumlar eşlik etmektedir. Mülakatın diğer kısımlarında olduğu gibi, bu cevaplarda da Kanun'un usulüne uygun biçimde uygulanmasının önündeki en büyük engellerden biri olarak, toplumsal yapıya ait özellikler ve özellikle de bu yapının dayandığı ataerkil temeller öne çıkmaktadır.

4320'nin Türkiye'de aile içi şiddetin önlenmesi üzerindeki etkisi meselesine daha olumlu yaklaşımlar da Kanun'un toplumsal eşitlik üzerindeki olası etkileri ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi üzerindeki özel etkisi hakkındaki yorumları sorulduğunda savcılar daha kuşkucu bir tavır takınmıştır. Bu cevaplarda, savcıların bir kısmı Kanun'un Türkiye'de kadınlar ile erkekler arasındaki mevcut eşitsizliğin iyileştirilmesi bakımından aslında hiçbir etki yaratmadığını kuvvetle savunurken, bazıları da yine de kadınlara yönelik bir koruma tedbiri olarak yorumlandığını ve bu anlamda bir pozitif ayrımcılık örneği addedilebileceğini öne sürmüştür. İlk grupta yer alan cevaplar bağlamında, toplumsal eşitliğin yasama işlemleriyle sağlanmasındaki güçlük veya kadını “kendi malı” gibi gören zihniyetin değiştirilmesi gereği veya insanların bilgisizliği gibi meselelere değinilmiştir. Diğer yandan, bu grupta yer alan bazı savcılar soruya daha farklı bir açıdan yaklaşmış ve Kanun'un özel olarak toplumsal cinsiyet meselesiyle ilgilenmediği için “böyle bir ayırım yapmadığını” öne sürmüşlerdir. Bu anlamda, söz konusu savcılar tarafından, Kanun'un

aslında –başlığının da yarattığı izlenim uyarınca– aile içi şiddeti önlemeye hizmet ettiği ve dolayısıyla bu tür şiddetin mağduru olan herkesi korumayı amaçladığı vurgulanmaktadır. Bu savcılardan biri, Kanun’un böyle bir ayırım yapmadığını, çünkü “Medeni Kanun’da öngörülen tedbirlerden ayrı olarak eşlerden birinin veya çocukların veya aynı çatıda yaşayan diğer aile bireylerinden birinin, mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşayan veya evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan bireylerden aile içi şiddete maruz birinin” sözünün edildiğini dile getirmiştir. Bu anlamda, bahsi geçen savcı Kanun’un kadınlar ile erkekler arasındaki eşitliğe özel önem atfetmediğini ve daha ziyade “aile” üyeleri olarak yaşayan birtakım insanlar arasındaki şiddet olaylarını önleme amacı taşıdığını öne sürmektedir. Benzer biçimde, bir başka savcı da kendisinin Kanun ile toplumsal cinsiyet arasında bu bağlantıyı kurmak konusunda “isteksiz” olduğunu, çünkü Kanun’un aslında genel olarak aile içi şiddeti önleme amacı taşıdığını belirtmiştir. Bu bakımdan söz konusu savcı, yasanın “otomatikman kadını koruma yasası” şeklinde telakki edildiğini ve bu toplumda aile içi şiddetin %80’inin kadınlara yönelik olmasından dolayı, Kanun’u bu şekilde yorumlamanın arkasında yatan nedenin aslında toplumsal olduğunu iddia etmiş ve pozitif ayrımcılığa ilişkin yorumların aksine, toplumsal eşitliği, insanları kadın-erkek değil de “insan” olarak ele alan “genel prensiplere” referansla değerlendirdiğini, çünkü aksi yönde bir yaklaşımın “ayrımcılık” olacağını dile getirmiştir. Bir başka benzer değerlendirme de “pozitif ayrımcılık” kavramından pek hoşlanmadığını ifade eden bir savcıdan gelmiştir. Bu savcı “kadın hakları” fikrine de tamamen karşı çıkmaktadır, zira böyle bir ayırımın en başından itibaren kadını erkek karşısında tabi bir konuma yerleştirdiği kanaatindedir. Bu anlamda söz konusu savcı Kanun’un bu konuda genel bir düzenleme öngörmesine, yani bir grup insanı kapsamına dâhil etmesine rağmen, “uygulama açısından pozitif ayrımcılık uygulayacak bir norm olduğundan dolayı zaten kendi içerisinde eşitsizliği kabul ettiği” iddiasında bulunmaktadır.

Pozitif ayrımcılık eşit konuma getirmek olmuyor, pozitif ayrımcılığı savunmak demek şu demek esasen –yani ben size o konuda bir bilgi vereyim de– pozitif ayrımcılığın gerek kadınlar açısından gerek erkekler açısından ortaya çıkış amacı bir kabule dayanır. Bu kabul de doğa kanunundan, yani insanlar bunu bazıları söylemek istemezler, özellikle feminist hanımlar

söylemek istemezler, ama bir kabule dayanır. Bu kabul şudur: Kadın, erkeğin karşısında korunması gereken, çünkü gerek fizyolojik, fizik, gerek kimyasal açıdan, erkek, erkeğin, yani bu açıdan bir kere anatomik olarak erkeğe karşı daha güçsüz olduğundan dolayı korunması gereken bir varlıkmiş gibi bir kabule dayanır. Dolayısıyla buradaki farkı kapatmak için, yani eşitlemek için erkekten fazla birtakım haklar vererek buna pozitif ayrımcılık diyoruz. Bu bir kabule dayanır, yani, bunu bazı feministler kabul etmek istemez ama etmese de onu söylerler. Ama bence burada böyle bir yaklaşım doğru değil; yani olaya pozitif ayrımcılık açısından bakmak yanlış. Kadın ve erkeğin toplumda eşit, yani sosyal, iktisadi, kültürel olarak eşit olarak, öncelikle kadınların da bunu böyle görmesi gerekir; yani kadının böyle düşünmesi lazım. O yüzden ben kadın hakları kavramına da karşıyım. İnsan hakları kavramı içerisinde, kadın ve erkek eşittir, kadın ve erkeklerin eşit hakları olur; yani kadın hakları da bir ayrım. Yani kadınlar aleyhine bir ayrım olarak düşünüyorum, bakış açısı olarak doğru bir bakış açısı değil diyorum.

Ancak ikinci grupta yer alan savcılar, uygulamada Kanun'un kadınları aile içi şiddetten korumaya hizmet ettiğini ve bu anlamda da pozitif ayrımcılık olarak görüldüğü kadarıyla toplumsal cinsiyet eşitliğine katkıda bulunduğunu savunmuştur. Bu savcılar “sonuçta kadın erkeğin eşit olmadığını”, aile içi şiddetin %90'ının kadınlara yönelik olduğunu, kadınları bir “varlık”, bir “insan” olarak görmekten ziyade “saçı uzun aklı kısa” ya da “eksik etek” anlayışını sürdüren bir toplumsal bağlam içerisinde, kadınlara yönelik mevcut haksız muamelelerin ortadan kaldırılabilmesi için pozitif ayrımcılık mekanizmalarının var olması gerektiğini ileri sürmüştür. Bu durum, Kanun'dan esas yararlanan kesimi kadınların oluşturduğu bir bağlamda özellikle önem kazanmaktadır. Şiddete uğrayan insanlar ile şiddet kullananlar arasında ne tür bir ilişki bulunduğu sorulduğunda, savcıların hemen hepsi şiddetin genellikle resmî nikâhlı karı kocalar arasında vuku bulunduğunu iddia etmiştir.³⁰

30 Kanunun uygulama kapsamını anlayabilmek açısından, savcılardan çocukların durumlarından bahsetmeleri de istenmiştir. Hâkimler gibi, savcılar da çocukların korunmasını şiddete uğrayan ebeveynin korunmasının bir uzantısı olarak izah etme eğilimindedir. Bu anlamda sık sık, çocukların korunmasına yönelik taleplerin neredeyse hiçbir zaman tek başına yöneltilmediği belirtilmektedir.

Uygulamaya Dair Özel Sorular

Mülakatın bu bölümünde, tıpkı hâkimler gibi savcılardan da Kanun'un uygulanma biçimleri hakkında özel olarak görüşlerini sunmaları talep edilmiştir. Bu bağlamda, Kanun'daki aile içi şiddet tanımının netliğine ilişkin sorunun ardından, 4320 tedbirleri için uygun gördükleri vaka türlerinden bahsetmeleri istenmiştir. Görüşülen savcılarının hemen hepsi her türlü hakaret, tehdit ve dayak olayını koruma tedbirleri için temel olarak uygun addettiğini ifade etmiştir. Bu noktada ilginç olan husus, hâkimlerle karşılaştırıldığında savcılarının, fiziksel şiddetin bir şart oluşturduğunu iddia etmemekle birlikte diğer şiddet türlerine çok daha az atıfta bulunuyor olmasıdır. Bu bağlamda, ne tür vakaları aile içi şiddetle ilişkili saydıkları sorulduğunda, çoğu kez fiziksel şiddet içeren vakalara veya daha az oranda olmakla birlikte psikolojik şiddete atıfta bulunmaktadır; ancak psikolojik şiddet bazı savcılar tarafından tedbire uygunluğu bakımından sorgulanmaktadır. Örneğin savcılardan biri, hakaret ve tehdit olaylarını 4320 bağlamında değerlendirmediğini, çünkü bunun pek "aklına gelmediğini" belirtirken, bir diğeri bu tür olayları aile mahkemelerine sevk etmediğini, çünkü bildiği kadarıyla mahkemelerin bu tür olaylara dair hüküm vermediğini ifade etmiştir. Öte yandan bir başka savcı bu tür olayları mahkemeye sevk etmediğini, çünkü bu tedbirlerin cezalandırıcı bir boyutu da olması dolayısıyla "sulh ceza mahkemelerini" bu vakalarla "boğmak" istemediğini dile getirmiştir. Ancak birkaç savcı, 4320'yle ilgili olaylar dâhilinde cinsel veya ekonomik şiddet gibi başka şiddet türlerine de değinmiştir. Bu savcılardan biri özellikle, katıldığı bir seminerin aile içi şiddeti daha geniş bir perspektiften değerlendirmesinde ve bu anlamda çeşitli olayları 4320 ile ilişkili bulmasında etkili olduğundan bahsetmiştir. Bu bağlamda savcılar "Orospu, ne oturuyorsun, git çalış!" gibi ifadelerin veya "üstüne yürüme", "kapıyı kilitleme" gibi hareketlerin de tıpkı dayak veya başka bir fiziksel şiddet türü gibi 4320 kapsamında değerlendirilebileceğini savunmuştur.

Savcılar fiziksel olmayan şiddet olaylarına daha az atıfta bulunuyor gibi görünse de, fiziksel şiddeti bir şart sayıp saymadıkları özel olarak sorulduğunda hemen hepsi aksini dile getirmiştir. Bu cevaplar arasında şiddetin aslında psikolojik, ekonomik veya cinsel niteliğe sahip olabileceği, fakat bu tür şiddet olaylarına dayanarak savcılığa ulaşan koruma tedbiri taleplerine, fiziksel şiddet mağduriyetine dayanan taleplerden çok daha az rastlandığı yönünde beyanlar bulunmaktadır. Bu bağlamda, savcılara bir vakayı aile mahkemesine sevk etmek için şiddet "olasılığını" yeterli görüp görmedikleri de sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar, bu meseleyle ilgili karışık bir tutumu ortaya ser-

mektedir: Savcıların yarısı böyle bir olasılığın bir vakanın 4320 bağlamında değerlendirilmesi için yeterli olduğunu düşünürken, diğer yarısı aksini iddia etmiştir. Birinci grupta yer alan savcıların yarısı, şiddet olasılığının, hâlihazırda kendisi zaten bir şiddet oluşturan “şiddet tehdidi” anlamına geldiğini öne sürmüştür. Bu anlamda söz konusu savcılardan biri, Kanun’un esas amacı aile içi şiddeti önleyerek aileyi korumak ise, bu durumda şiddet olasılığının yeterli görülmesi gerektiği, çünkü “olasılık gerçekleştiğinde korumanın daha zor olduğu” iddiasında bulunmuştur. Bir diğeri ise şiddet olasılığının dikkate alınmamasının, koruma arayışındaki kişiye “Tamam, git, eşin seni dövsün gel” demekle aynı anlama geleceğini öne sürmüştür. Bu yöndeki talepleri dikkate alarak olası bir şiddet olayını önleme kaygısı, olasılığın sevk için yeterli olduğunu düşünen savcılar arasında hayli yaygın biçimde gözlenmektedir.

Mesela diyelim ki kadın geliyor, diyor ki “Kocam silah aldı, korkuyorum!” Şimdi aslında ortada suç yok. TCK’ya göre tehlike suçu yok. Ama böyle bir iddia geldiğinde herkes aynı tedirginliği yaşıyor: Aman, yarın öbür gün kadını vurur mu? Hatırlarsınız, yakın bir geçmişte olmuştu, mağazinsel bir olay, bir kadın avukatı öldürmüştü sevgilisi, böyle üzücü şeyler olabiliyor. Dolayısıyla o talebi yapıyoruz. Bazen takipsizlik kararı da verebiliyoruz, silah var ama ortada suç olmadığı gerekçesiyle. Bunlar tabii, özellikle silah meselesi, biraz çetrefilli işler. Gerçi tedbir de şart değil, başka yollar da var. Hukuk kesinlikle ispat müessesesidir diye bakarsanız, “Silahı aldı, beni öldürebilir” dediğinde bunu ispatlayamıyorsanız, ruhsatlı mı diye bakabilirsiniz. Veya erkek, “Benim silahım falan yok, boşanmak istiyor, onun için öyle diyor” derse, tedbir istemeyebilirsiniz de. Burada önemli olan, yeterli şüphe görmek bana göre. Duruma göre CMK 170-171’i uygulayabilirsiniz.

Öte yandan, savcıların diğer yarısı yalnızca şiddet olasılığının varlığının bir olayın 4320 bağlamında değerlendirilmesi için yeterli olmayabileceğini öne sürmüştür. Bazı savcılar bu iddiayı mahkemelerin bu tür davalarda koruma tedbirlerine hükmetmemesine atıfla açıklamakta, bazıları ise yazılı metnin bu tür bir yoruma izin vermediğini ileri sürmektedir. Diğer yandan, görülen savcıların büyük bir kısmı bu uygulamayı savcılığın sorumluluklarına atıfla izah etmiştir. Bu anlamda, savcılar ortak bir şekilde, savcılık makamlarının harekete geçmesi için bir suçun varlığının önemine atıfta bulunmuştur.

Bu noktada ilginç bir husus, savcıların 4320 davaları bakımından sorumluluklarını genel iş tanımları çerçevesinde değerlendirmesidir. Bu nedenle savcılar, söz konusu tedbirleri aile içi şiddeti engelleyecek ve aile içi şiddet mağdurlarını koruyacak koruma tedbirleri olarak görmek yerine, bu vakaları suç olarak yorumlama ve böylece şiddet olasılığının bulunduğu vakaları reddetme eğilimi taşımaktadırlar.

Savcılığa ulaşan vakaların aile mahkemelerine sevkini nasıl değerlendirdiklerine ilişkin sorularla bağlantılı olarak, savcılardan mahkemelere sevk ettikleri dosyaların neler gerektirdiğini ayrıntılı bir şekilde açıklamaları da istenmiştir. Bu bağlamda savcılara dosyaların 4320 bağlamında değerlendirilmesi için delil gerekip gerekmediği, mahkemelerin bu tür belgelerden yoksun dosyalara karşı nasıl bir tutum takındığı ve koruma tedbiri taleplerine karşı nasıl hüküm verdiği sorulmuştur. Hemen hemen tüm cevaplarda, aile mahkemelerine sevk edilen dosyalarda, hele ki 4320 talebi fiziksel şiddet iddialarına dayanıyorsa, sağlık raporları veya tanık ifadeleri gibi delil niteliği taşıyan belgelerin yer aldığı öne sürülmüştür. Örneğin, savcılardan biri, Yönetmelik'te aslında şiddete uğrayan kişinin “beyanı”ndan başka hiçbir türden delilin gerekliliğinden söz edilmediğini, fakat “sonuçları itibarıyla şiddet ağır bir durum” olduğundan, uygulamada mahkemelerin koruma tedbirlerine hükmetmek için birtakım belgeleri aradığını iddia etmiştir. Bir başka savcı da, savcılık makamı olarak kendilerinin sadece bu tür vakaları bildirmekten sorumlu olmalarına karşın aile mahkemelerinin delil isteme eğilimi bulunduğu dair benzer bir iddia dile getirerek, dosyada gereken delillerin bulunmadığı hallerde hâkimlerin bu davaları reddettiğini ve savcıdan “soruşturmayı tamamlamasını” istediğini öne sürmüştür. Bu noktada “soruşturma”ya yapılan bu atıf anlatılarda yaygın biçimde karşımıza çıkmaktadır. Savcılar sıklıkla, soruşturma yapma gereğinden veya uygun durumlarda mahkemelere soruşturma belgelerini göndermekten bahsetmektedir. Örneğin mülakat yapılan savcılardan biri, şikâyetle bulunan kişiden şiddeti gösteren sağlık raporlarını sunmasını kesinlikle istediklerini, çünkü bu gibi belgelerin kendi soruşturmaları açısından da elzem olduğunu açıklamıştır.

Aynı şekilde, mahkemeler tarafından delil istenip istenmediği ayrı bir soru olarak yöneltildiğinde yine karışık tavırlarla karşılaşılmıştır. Tıpkı hâkimler gibi, bu soruya cevap veren savcıların da neredeyse yarısı aile mahkemeleri için delilin bir gereklilik olmadığını savunmuştur, ancak büyük bir kısmı bu konuda çok daha şüpheli görünmektedir; bazıları, bir şart oluşturmakla birlikte dosyada delil niteliğinde belgelerin bulunmasının çok daha iyi

olduğunu öne sürmekte, daha geniş bir savcı grubu ise dosyayı mahkemeye sevk etmeden önce delil toplanması gerektiğini açıkça ifade etmektedir. Küçük bir kesim bu gerekliliği Kanun'un kötüye kullanılması olasılığıyla ilişkilendirirken –örneğin boşanma davaları için delil yaratılmasında olduğu gibi–, çoğu savcı delil toplama şartını mahkemelerin bu tür belgelerden yoksun dosyaları reddetme eğilimi sergilemesine atıfla izah etmiştir. Bu tespitler esasen, hâkimlerin bu meseleye yaklaşma tarzıyla tutarlılık sergilemektedir; öyle ki, hâkimlerin yarısı delil niteliğinde belgeler içeren dosyaları tercih ettiklerini veya koruma tedbirlerine hükmetmeden önce esasen şiddet iddialarını desteklemek için ciddi deliller istediklerini söylemişlerdir. Bu soruyla bağlantılı olarak savcılardan ayrıca, mahkemelerin delil niteliğinde belgelere sahip olmayan vakalardaki tavrını nasıl gördüklerini açıklamaları da istenmiştir. Bu soruya verilen cevaplarda da, savcıların büyük bir çoğunluğunun delillerin dosyayı mahkemenin gözünde daha güvenilir kılacağını düşündüğü ancak, mahkemelerin bu tür belgelerden yoksun dosyaları reddedeceği iddiasının çok daha az sayıda savcı tarafından öne sürüldüğü görülmektedir. Bir diğer deyişle, mahkemelerin özel tavırları hakkında yorumlarını sunmaları istendiğinde, savcıların destekleyici delillerin yokluğunda mahkemelerin talepleri geri çevirme eğilimi taşıdığını iddia etmek konusunda daha az istekli davrandıkları görülmektedir. Bu cevaplar, mahkemelerin 4320 bağlamında önlerine gelen dosyaların büyük bölümünü değerlendirmeye tabi tuttuğuna ilişkin savcılar arasında az çok paylaşılan görüşle de tutarlıdır. Bu bağlamda, delilden yoksun dosyaların mahkemelerde geri çevrildiğini iddia eden az sayıda savcı bir yana bırakılırsa, diğer cevaplar uygulamanın hâkime veya olaya ya da mağdurların beyanları gibi diğer öğelere bağlı olarak değişiklik gösterdiğini dile getiren yorumlar içermektedir. Öte yandan bazı savcılar ise mahkemelerin bu tür dosyalarla ilgili tutumu hakkında fazla bilgi sahibi olmadıklarını, zira dosya ellerinden çıktıktan sonra dosyayı takip etmediklerini veya zaten delil niteliğinde belgeler içermeyen dosyaları mahkemeye göndermediklerini dile getirmiştir.

Mahkemelerin 4320 davalarındaki uygulamalarına ilişkin görüşlerine dair daha kapsamlı bir fikir edinmek amacıyla savcılardan, mağdurun a) karşı tarafla barışmış olmasından dolayı tedbirin kaldırılmasını istediği, b) 6 aylık süre dolmadan başka bir konuyla ilgili olarak koruma tedbiri talep ettiği ve c) 6 aylık sürenin bitiminde tedbirin uzatılmasını istediği bir durumda fârazi olarak mahkemelerin nasıl hareket edeceğine dair yorumda bulunmaları istenmiştir. Hâkimlerin kendi uygulamaları hakkındaki yorumlarına benzer biçimde, ilk duruma ilişkin olarak savcıların çoğu da mağdurun talebi üzeri-

ne tedbirin mahkemelerce kaldırılacağı iddiasında bulunmuştur. İçlerinden bazıları mahkemelerin fiilen nasıl hareket ettiğine ilişkin gözlemleri bağlamında bu uygulamadan bahseder görünürken, çoğu aslında kendilerince doğru kararın ne olacağı veya mahkemelerin nasıl hareket etmesi gerektiği konusundaki düşüncelerini belirtiyor gibi görünmektedir. Yine hâkimlere benzer biçimde, savcıların bazıları ailenin “bir arada tutulması” anlamında korunmasının önemine ilişkin görüşlerini dile getirmiştir. Savcılardan biri bunun “insan”la ilgili bir şey olduğunu ve bu nedenle, insanlar gerçekten “birlikte kaliteli bir yaşam sürdürmeyi” düşünüyorsa tedbirin devam ettirilmesinin “işgüzarlık” olacağını söylemiştir. İkinci farazi duruma ilişkin olarak, hâkimler kadar yaygın olmamakla birlikte, savcılar da yeni tedbir taleplerini olumlu değerlendirme eğilimi göstermektedir. Böyle bir durumda ne olacağını bilmediğini söyleyen veya böyle bir durumla hiç karşılaşmamış olan ya da bu fikri açıkça reddeden az sayıda savcı dışında, geri kalanı –yine bazı hâkimler gibi– yeni bir tedbire ancak yeni bir şiddet olayı gündeme geldiği müddetçe hükmedilebileceğini savunmuştur. Ne var ki, büyük ölçüde olumluya meyleden bu tavır, mağdurun 6 aylık süre sonunda koruma tedbirinin uzatılmasını istediği üçüncü farazi durumda çekiciliğini kaybediyor gibi görünmektedir. Bu olasılığa görece olumlu yaklaşan hâkimlere kıyasla savcılar karışık görüşlere sahip görünmektedir: Bazıları mahkemenin koruma tedbirinin süresini gerçekten uzatabileceğini düşünürken, bazıları da aynı kararın uzatılmayacağını ve mahkemenin yeni bir şikâyete dayalı olarak yeni bir karara hükmedebileceğini savunmaktadır. Bu savcılardan biri “eylemin devam etmemesi halinde” veya “tedbir kararına muhalefet yokken” sürenin uzatılmasının, yine Kanun’un nihai hedefi olarak betimlenen “ailenin korunmasından” ziyade “ayrı yaşamaya doğru bir adım” olacağını dile getirmiştir.

Bu bağlamda, savcılığın sadece şiddet konusunda şikâyette bulunan insanlar tarafından başvuru öncelikli adreslerden biri olmakla kalmayıp, kolluk kuvvetleri aracılığıyla tedbirin infazını takip etmekten de sorumlu olduğu düşünüldüğünde, savcıların Kanun tarafından genel çerçevesi çizilen tedbirler hakkında ne düşündüğünün ve bu tedbirlerin icra edilebilirliği meselesini nasıl değerlendirdiklerinin ortaya konulması da önem taşımaktadır. Verilen cevaplar, savcıların tedbirleri prensipte olumlu değerlendirmek yönünde ortak bir eğilim sergilediğini, ancak uygulama aşamasında karşılaşılan sorunlardan yakındıklarını gözler önüne sermektedir. İşlerinin kapsamıyla da uyumlu olarak savcılar, hâkimlerin aksine, Kanun’da tedbirlerin açıkça ifade edilmiş olması gereğinden veya Kanun’da ana hatlarıyla belirtilmeyen başka

tedbir türlerine hükmetme olasılığından bahsetmemektedir. Daha ziyade, tebliğ sistemindeki sorunlar, altyapı eksiklikleri ve kolluk kuvvetlerinin hem personel sayısı hem de meslek içi eğitim açısından bu tür özel vakaları ele almaktaki yetersizliği gibi sorunlar göz önünde bulundurularak, bu tedbirlerin uygulanmasının takibinin önemi vurgulanmaktadır. Bu noktada savcılar, sıklıkla, uzaklaştırma tedbirleri neticesinde ortaya çıkan sorunlardan bahsetmektedir. Genel muhatap olarak erkeklere atıfla, “adam” rehabilite edilmeden veya uzaklaştırma döneminde gidecek başka bir yeri bulduğundan emin olunmadan ya da “adam” evden uzaklaştırıldığında geri kalan kadın ve çocukların refahı güvence altına alınmadan, tek başına koruma tedbirinin yeterli olmayacağını ve şiddeti önlemek bakımından etkisiz olacağını söylemişlerdir. Bu cevaplar genellikle uzaklaştırmaya ilişkin olarak dile getirilmiştir. Tedbirlerle ilgili sorunlar üzerine düşünülürken, savcılar çoğu zaman evden uzaklaştırmayı örnek göstermekte ve altyapı eksiklikleri ve toplumsal mekanizmaların direnişi nedeniyle bu tedbirin icra edilebilirliği bakımından sorunlar ortaya çıktığını anlatmaktadır. Bu konuda bazıları tedbirlerin sadece adil bir biçimde verilmekle kalmayıp³¹ aynı zamanda etkin biçimde takip edilmesini de sağlamak için bu süreçte terapistler, sosyal hizmet görevlileri veya aile hekimleri gibi başka mesleklerden temsilcilerin de dâhil edilmesinin öneminden bahsetmektedir. Tedbirlerin uygulamaya konmasındaki sorunlardan bahsederken sık sık uzaklaştırma tedbirlerine atıfta bulduklarından, bu savcılarının çoğunun uzaklaştırma tedbirinin uygulanması en zor tedbir olduğu kanaatini taşıması pek de şaşırtıcı olmayabilir. Tıpkı hâkimler gibi, bir sağlık kuruluşunda tedavi ve silahın teslimi gibi koruma tedbirlerinin uygulanmasındaki güçlüklerden bahseden birkaçı dışında, savcılarının çoğu uzaklaştırmının uygulanması en zor tedbir olduğunu öne sürmektedir. Bu güçlüğün nedenleri esas olarak şu unsurlara atıfla izah edilmektedir: Tedbirin takibinde-

31 Adil davranma konusundaki bu endişe, cevaplardan birinde şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: *“Yani tedbirlerin uygulanması açısından değil de, dedim ya, bazen şey oluyor, biz de haksızlık ediyoruz. Çünkü tarafları dinlemeden karar verdiği için ve sanki hani kesin yargı kararıymış gibi evden uzaklaştırma cezası veriliyor. Şabıs diyor ki ‘Hiç öyle bir şeyim olmadı, yapmadım, etmedim.’ Gerçekten de, evet, yapılmayanları var. Rapor var ama bazıları... Nasıl diyeyim size... Bunun bilincinde olan maalesef kötü niyetli insanlar var. Diyelim kafasını vuruyor, şey yapıyor ve rapor alıyor. Bunun gerçekten bilincinde olan insanlar. Onlarda da mesela erkek tarafına gerçekten çok büyük haksızlık oluyor, yani evden uzaklaştırıldığı zaman. Ve mahkeme sanki, dedim ya, hani geri dönüşü olmayan bir karar vermiş gibi o karardan vazgeçmiyor; ‘Hayır, evden uzaklaşacaksın’ diyor. Sıkıntısı bu. En büyük sıkıntıları bence bu. Yani dosya üzerinden karar verdiği için. Yani kadın her zaman haklı mı? Biz evet böyle görüyoruz, yani ‘%90 kadınlar haklı’ diyoruz ama haklı olan erkekler de var bu olayda.”*

ki sorunlar veya kadınların ekonomik özgürlüğünün ve güvencesinin bulunmaması ya da bu tedbirin aile birliği üzerindeki uzun süreli etkisi. Hatta savcılardan biri, uzaklaştırmanın eşler arasında daha fazla veya bazen eşi benzeri görülmemiş bir şiddete yol açabileceğini dahi iddia etmiştir.

Uzaklaştırma. Hakikaten uzaklaştırma; çünkü tam, onun arkası geliyor, kesinlikle arkası geliyor. Yani adamın telefonunu falan aldığınızda, rahatsız etmemesini de ikaz ettiğinizde falan ettiğini zannetmiyorum ama uzaklaştırmalarda kesinlikle arkasından olaylar geliyor. Başka olaylar geliyor yani adli olaylar geliyor. Tekrar tehditler başlıyor. Yerine göre birden, işte iki gün önce bir kavga ettik örneğin. Kavga ettik, işte eş gitti mahkemeden karar aldı. İşte savcılığa geldi, infaza, savcılık da aldı götürdü polise havale etti. Adam akşam işten geliyor, pat, polis kapıya damlıyor, “Arkadaş, sen 6 ay bu adresten uzaklaştırıldın.” O anda şeytanlar atıyor tabi. Şalterler atıyor. O, akabinde, işte, esas yaralama, kasten yaralamalar ondan sonra başlıyor. Tehditler ondan sonra başlıyor çoğunda.

Ne ilginçtir ki, uygulanması en zor tedbirin aynı zamanda Kanun’dan yararlananlar tarafından en çok talep edilen tedbir olduğu görülmektedir. Savcıların çoğunluğu, şiddet mağdurlarının genellikle şiddet kullanan kişinin evden uzaklaştırılmasını istediğini ve mahkemeler tarafından en çok hükmedilen tedbirin de esasen bu olduğunu öne sürmüştür. Bu anlamda, hem başvuru sahiplerinin talepleri hem de mahkemenin fiilî kararları açısından, uzaklaştırma, hem hâkimler hem de savcılar tarafından uygulanması en zor tedbir addedilmesine rağmen en yaygın koruma tedbiri olarak karşımıza çıkmaktadır. Uzaklaştırmanın en yaygın talep edilen tedbir olduğuna ilişkin bu hususi yorumlar bir yana, birkaç savcı bu süreçte özel bir tedbir talebinin söz konusu olmadığı yönünde açık görüşler sunmuştur. Bu savcılar genellikle, insanların savcılığa gelip belirli bir tedbiri talep etmediğini, daha ziyade uğradıkları şiddete ilişkin olarak yardım veya koruma istediklerini iddia etmektedir. Bu sonuçlar hâkimlerin cevaplarıyla da benzerlik göstermektedir, zira hâkimlerin anlatılarında da sık sık uzaklaştırma tedbirlerinin infazında yaşanan güçlüklerle ilişkin yorumlar yer almakta, ancak onlar da bu tedbirden en çok talep edilen tedbir olarak bahsetmektedir. Fakat uzaklaştırmanın en sık uygulanan tedbir olduğunu söylemeyen hâkimlerin aksine, savcılar mahkemelerin

çoğu kez uzaklaştırma kararına hükmettiği fikrine sahip görüldüğünden, iki kesim bu konuda birbirinden ayrılmaktadır.

Tıpkı hâkimler gibi, savcılara da insanların savcılığa başvururken bir avukattan yardım alma sıklığı hakkındaki görüşleri de sorulmuştur. Hâkimlerin aksine, savcılarının hemen hepsi 4320 davalarında avukat bulunup bulunmadığına ilişkin soruya olumsuz cevaplar vermiştir. Hâkimlerden bazılarının, 4320 davalarının çoğunda insanların bir tür –özel veya adli yardım– temsile sahip olduğunu öne sürdüğünü görmek mümkünken, savcılarının hiçbiri “çoğu davada” veya “çoğu zaman” bir avukat bulunduğundan bahsetmemiştir. Bu anlamda, savcılarının anlatılarında “Bunun örneğine hemen hemen hiç rastlamadım diyebilirim” gibi ifadelerin yanı sıra, kendilerine gelen insanların maddi güçlük içerisinde buldukları için bu temsile nasıl ulaşacaklarını pek bilmediğine ya da savcılığa ulaşan dilekçelerin genellikle “arzuhalci”ler tarafından yazıldığına³² veya esasen avukatların “işini” kendilerinin yaptığına ilişkin ifadelere rastlanmaktadır. Öte yandan, diğer savcılar 4320 davalarında avukattan destek alma konusunda daha az kuşku duyan bir tavır sergilemiş olsalar da ağırlıklı olarak bu tür bir temsilin neredeyse daima bir istisna olduğunu belirtmişlerdir. Bu savcılar ya 4320 dosyasının bir boşanma davasıyla birlikte yürütüldüğü ya da insanların özel avukat tutmalarını sağlayabilecek maddi imkânlarla sahip olduğu durumlarda avukat desteğinden faydalanmanın gündeme geldiğini belirtmiştir. İçlerinden sadece biri, başvuru sahiplerinin Mor Çatı gibi yerlerde kendilerine öğretildiği üzere bazen Barodan avukat istediğini dile getirmiştir.³³ Son ve önemli bir nokta olarak, iki savcı bu Kanun’un uygulanması konusunda toplumsal ve kültürel faktörlerin önemini vurgulamış ve bu anlamda temsil sorusuna daha ziyade umursamaz bir tarzda yaklaşmıştır. Bu savcılardan biri, esas önemli meselenin kadının veya çocuğun “bir avukatın yardımına ihtiyaç” duymadan “Hâkime gidiyorum” diyebildiği bir bilinç seviyesine ulaşılabilmesi olduğunu savunmuştur. Diğer savcı ise kadının “bastırılmış bir toplum”da yaşıyor olması nedeniyle içinde

32 Arzuhalciler adliyelerin dışında bulunur. Osmanlı hukuk sisteminde arzuhalciler İslam hukukunu bilen ve insanların taleplerini devlete yazılı olarak aktaran kâtipler/zanaatkârlardı. Osmanlı İmparatorluğu’nda 18. yüzyılın sonlarına dek Osmanlı mahkemelerinde savunma müessesesi bulunmadığından arzuhalcinin bu rolü çok önemliydi (Tan 1972); fakat Cumhuriyet döneminde tüm hukuk sistemi değiştirilmesine karşın, arzuhalciler halen yargısal işlemlerin bir parçasını oluşturmaktadır. Seda Kalem, “Contested Meanings-Imagined Practices: Law at the Intersection of Mediation and Legal Profession; A Socio-Legal Study of the Juridical Field in Turkey”, yayımlanmamış doktora tezi, The New School, NY, 2010.

33 Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı aile içi şiddet mağduru kadınlara sosyal, psikolojik ve hukuki destek sağlayan aktif bir kadın örgütüdür.

bulduğu durumu kabul ettiğini, çünkü erkek evden ayrılacak olursa daha sonra geri gelip canını daha çok acıtacağından korktuğunu veya ne yapacağını, nereye gideceğini, kendisine kimin bakacağını bilmediğini iddia etmiştir.³⁴

Tıpkı hâkimler gibi, savcılara da 4320 kararlarına karşı temyiz yolunun kapalı olması hakkındaki yorumları sorulmuştur. Büyük bir çoğunluğu bu meseleye olumlu yaklaşarak, 4320 kararlarının temyizine imkân verilmemesinin bu tür olayların süratle ele alınmasının önemi bakımından yapıcı bir hüküm olduğunu savunmuştur. Bu cevapların çoğu aynı zamanda, temyizi daha da gereksiz kılan “karara itiraz” olasılığına atıfta bulunmuştur. Meseleye olumlu bir yerden yaklaşmayan savcılar ise temel olarak her türlü karar için temyiz kurumunun işler kılınması gerektiğini ifade etmiştir. Bu yorumlar özellikle duruşma yapılmadan verilen kararlar bağlamında anlamlı hale gelmektedir. Savcıların büyük bir çoğunluğu hâkimlerin 4320 davalarında duruşma yapmadığını ve genellikle tarafları dahi dinlemeden belgelere dayanarak karar verdiğini öne sürmüştür. Bu gözlem 4320 davalarının duruşma yapılmadan ele alınacağını açıkça ifade etmesi bakımından esasen Yönetmelik’in lafzına ve Kanun’un amacına uygun olsa da, savcılara mahkemelerin bu davalarda duruşma yapması gerektiği kanaatinde olup olmadıkları sorulduğunda, neredeyse yarısı duruşma yapılması gerektiğine inandığını belirtmiştir. Bu cevaplar arasında, hakkaniyetli kararlar alınabilmesi için, aleyhinde hüküm verilen kişinin “görülmesi” ve “şüpheliye konuşma hakkı tanınması” gereğine ilişkin yorumlar yer almaktadır. Savcıların geri kalanı ise –hâkimin daha fazla delile ihtiyaç duyduğu veya duruşma yapılmasının özellikle istendiği durumlarda duruşma yapılması gerektiğini savunan birkaç savcı dışında–, 4320 davalarında temel olarak hızlı hareket edilmesinin önemi nedeniyle duruşma yapılmaması gerektiğini öne sürmüştür.

Son ve önemli bir nokta olarak savcılara, Kanun’a hapis cezasının ertelenmesini veya para cezasına çevrilmesini yasaklayan bir hüküm eklenmesi konusundaki öneriler hakkındaki yorumları da sorulmuştur. Hâkimlerin aksine savcılar bu konuda daha ziyade karışık bir tutum sergilemektedir. Hâ-

34 Savcılara ayrıca, bu süreçte baroların adli yardım bürolarından avukat görevlendirilmesi veya sosyal hizmet uzmanlarından yararlanılması zorunlu hale getirilse bunun işe yarayıp yaramayacağı da sorulmuştur. Çoğu savcı bu fikre olumlu yaklaşmış, zorunlu olarak adli yardım bürolarından avukat görevlendirilmesi meselesine ilişkin olarak da insanların hukuk konusunda bilinçsizliğine ve bilgisizliğine atıfta bulunmuştur. Öte yandan, sosyal hizmet uzmanları meselesine gelince, savcılar bu uzmanların mağduru ihtiyaçları açısından ve “sokak bakış açısı”nın da meseleye dâhil edilmesi bakımından “şart” sayıldığına dair güçlü yorumlarda bulunmuştur. Bu anlamda, zorunlu avukat katkısına daha kuşkuyla yaklaşan savcıların dahi sosyal hizmetin bir gereklilik olduğunu savundukları görülmektedir.

kimlerin çoğu öneriye hayli olumlu yaklaşırken, savcıların yalnızca yarısı bunun iyi bir fikir olduğu düşüncesindedir. Bu savcılar böyle bir madde eklenmesinin insanların koruma tedbirlerine uyması anlamında Kanun'u çok daha etkili kılacağını iddia etmiştir. Öte yandan, diğer yarı bu öneriye hayli olumsuz yaklaşmıştır. Bu tutuma dair çeşitli açıklamalar ortaya atılmıştır: Bazı savcılar tereddütlerini ailenin korunmasına yönelik nihai hedef bağlamında izah etmiş ve böyle bir madde eklenecek olursa bu hedefin ciddi biçimde tehlikeye atılacağını öne sürmüştür, diğerleri ise insanların Kanun'a ve ihlali halinde olacaklara ilişkin bilgisizliğinden dem vurmıştır. Diğer yandan, geri kalan savcılar da konuya suç politikaları bağlamında yaklaşmıştır. İçlerinden biri örneğin, bu politikaları Türk Ceza Kanunu'nun kendi "sistemi" ve "dengesi" bağlamında ele almış ve çok daha ağır suçların ertelendiği bir ortamda 4320 davalarında verilen hapis cezasının ertelenmesinin veya para cezasına dönüştürülmesinin engellenmesinin adil olmayacağını savunmuştur. Bu durum, Kanun'un nihai amacının ailenin korunması olmasıyla ilişkilendirilerek açıklanmış ve bu bağlamda da aile birliği içerisindeki sorunların çözülmesi için birtakım yaptırımların getirilmesinin aileyi korumak adına önemli olacağı öne sürülmüştür. Bu çerçevede, savcılara bir 4320 tedbirinin ihlaline dayalı olarak hiç sulh ceza mahkemesinde dava açıp açmadıkları da sorulmuş, büyük bir çoğunluk bu tür davalar açtıklarını belirtmiştir. Müracaat veya infaz savcısı olduklarından bu tür durumlardaki uygulamayı bilmediklerini dile getiren birkaç savcı dışında, geri kalanlar ihlal halinde dava açtıklarını öne sürmüş ise de çoğu sonucun ne olduğunu bilmemektedir.

AVUKATLAR

14 Haziran 2010-13 Temmuz 2010 tarihleri arasında 20 avukatla mülakat gerçekleştirilmiştir. Önce İstanbul Barosu'ndan Adli Yardım Bürosu'na kayıtlı avukatların bir listesi alınmış ve rastlantısal olarak listelenmiş bu isimler sırayla aranmaya başlanmıştır. Ancak, İstanbul Barosu'nun dünyanın en büyük barolarından biri olması nedeniyle, epeyce fazla sayıda isim içeren bu listedeki avukatların 4320 sayılı Kanun ile ilgili deneyimleri konusunda fikir yürütmek mümkün olmamıştır. Bu süreçte, 4320 sayılı Kanun alanında hiç tecrübesi bulunmayan veya çok az tecrübeye sahip olan avukatlarla mülakat yapma olasılığı nedeniyle, bu tür mülakatlar sonunda 4320 davalarının uygulayıcılar tarafından nasıl yorumlandığına dair yeterli veri elde edememe olasılığı da ortaya çıkmıştır. Hal böyleyken, 10 Haziran-1 Temmuz arasındaki dönemde 297 avukata telefon edilmiştir. Bunların 190'ında ya hiç yanıt alınmamış ya

bozuk telefon hatları nedeniyle kişilere ulaşılamamış ya da avukatların sekreterlerine ulaşılmasına rağmen geri dönüş olmadığı için randevu alınamamıştır. Geri kalan 107 avukattan 20'siyle mülakat yapılabilmektedir; 63 avukat Kanun'u hiç uygulamadığını, 22 avukat da bu alanda çok az tecrübeye sahip olduğunu ve dolayısıyla kendisiyle mülakat yapılmasını faydalı bulmadığını söylediği için mülakat örnekleme dışında bırakılmıştır. Erişilebilen 2 avukat ise Kanun'u uyguladığını, fakat bu konuda kendisiyle mülakat yapılmasını istemediğini ifade etmiştir. Dolayısıyla, sadece 4320 ile ilgili tecrübesi olmakla kalmayıp – bu tecrübenin kapsamı ne olursa olsun– aynı zamanda bu tecrübesini ve genel olarak Kanun'a yönelik yaklaşımını paylaşmak isteyen 20 avukata ulaşabilmek için 297 avukatla telefon görüşmesi yapılması gerekmiştir.

Veriler bu avukatların 4320 tecrübesinin fazla kapsamlı olmadığını göstermektedir ki görüşme gerçekleştirilen avukatların meslekte yaklaşık ortalama 8 yıl tecrübesi bulunduğu, en tecrübelisinin 22 yıldır avukatlık yaptığı ve en az tecrübeli olanın da 2 yıldır avukat olduğu göz önüne alındığında bu durum pek de şaşırtıcı değildir.³⁵ Mülakat yapılan diğer grupların aksine, görüşülen avukatlar çoğunlukla (14 avukat) kadındır. Hiçbir kadın savcıcı içeremeyen ve bu durumun genel anlamda mesleğin erkek egemen kompozisyonuna atıfla açıklanabildiği savcılar örnekleme benzer biçimde, avukatlar arasında da daha çok kadın avukatın var olması avukatlık mesleğinin genel kompozisyonuyla açıklanabilir. Türkiye'de avukatlık –hemşirelik veya sekreterlik gibi klasik olarak kadınlara atfedilen meslekler dışında–, mensuplarının üçte birini kadınların oluşturduğu nadir mesleklerden biridir.³⁶ Bununla birlikte, görüşülen avukatlar arasında kadın avukat sayısının nispeten yüksek olması, özel olarak kadınlarla ilgili konularda daha çok kadın avukatların çalışmasıyla da açıklanabilir. Bu bağlamda veriler, avukatlardan sadece 3'ünün

35 Aranan 297 avukatın yaklaşık üçte birini oluşturan 89 avukatın 4320 sayılı Kanun ile ilgili deneyiminin sınırlı oluşu Baro tarafından şiddet mağduru kadınlara ve çocuklara sunulan adli yardım hizmetinin kalitesi açısından soru işareti uyandıran bir bulgudur. İstanbul Barosu Yönetim Kurulu'nun 18 Aralık 2008 tarih ve 7/248 sayılı kararıyla kadın hakları ve çocuk hakları merkezlerinde nöbet ve dosya atama listelerinin Adli Yardım Bürosu çatısı altında birleştirilmesinin kadınların ve çocukların adalete erişimi önünde engel oluşturduğu yönünde itirazlar olsa da Baro yönetimi bu kararını değiştirmemiştir. Araştırmanın avukat mülakatlarına ilişkin bölümü tamamlandıktan sonra, 2010 yılının Kasım ayında yapılan İstanbul Barosu Genel Kurulu'nda İstanbul Barosu Yönetim Kurulu yeni üyeleri seçilmiştir. Bu değişikliğin ardından 4320 sayılı Kanun'a ilişkin vakalarda Kadın Hakları Merkezi'nde kayıtlı olan ve kadına yönelik şiddet konusunda bilgili ve deneyimli avukatlara öncelik verilerek atamaların yapıldığı yeni bir uygulama başlatılmıştır.

36 31 Aralık 2009 tarihi itibarıyla Türkiye'deki toplam avukat sayısı 66.260 olarak açıklanmıştır; bunun 23.776'sını kadınlar oluşturmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.barobirlik.org.tr/Detail.aspx?ID=5426&Tip=Menu>, erişim tarihi: 5 Ekim 2010.

İstanbul Barosu'nun eski Kadın Hakları Merkezi ile özel bir ilişkisi bulunduğundan bahsettiğini göstermekle birlikte,³⁷ çoğunluğunun Adli Yardım Bürosu'nda faal olarak çalıştığını ortaya koymaktadır. Bu avukatlar Büro'da ortalama 6 yıllık bir tecrübeye sahip olduklarını dile getirmiştir ki meslekteki genel tecrübe bağlamında bakıldığında bu yüksek bir tecrübe olarak görülebilir. Adli yardım avukatları olarak aldıkları davalar bakımından ise, avukatlar sık sık aile hukuku meselelerine ve özel olarak da boşanma davalarına atıfta bulunmuştur.

TABLO 5
Mülakat Yapılan Avukatların Sayısı ve Özellikleri

Toplam avukat sayısı	20
Toplam kadın avukat sayısı	14
Toplam erkek avukat sayısı	6
Yaş ortalaması	36
Meslekte ortalama tecrübe	8

Avukatlarla yapılan mülakatlar, en uzununu 121 en kısası 35 dakika olmak üzere ortalama 65 dakika sürmüştür. Hâkim ve savcılarının aksine, avukatların tümü ses kaydına izin vermiştir. Bu farkı, avukatlık mesleğinin “bağımsızlığı” bağlamında değerlendirmek mümkündür. Hiç kuşkusuz bu fark, devlet memuru olmaları itibarıyla savcılar bakımından anlamlı görülebilse de, hâkimler için aynı durum söz konusu değildir. Bu noktada, bağımsızlığın, tarafsız olmanın en önemli araçlarından biri olarak görüldüğü hâkimlik mesleğinde görüşlerin kayda alınmak suretiyle paylaşılmasındaki çekinceler bu bağımsızlık algısına dair sorular uyandırmaktadır. Bu anlamda avukatlar serbest meslek sahibi oldukları ve başta devlet olmak üzere hiç kimseye karşı sorumlu olmadıkları için, çoğu zaman kayda izin vermekle adeta övünmüşlerdir. Diğer görüşmelerde olduğu gibi, avukatlarla da toplam 26 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış standart bir mülakat protokolüne göre görüşülmüş-

37 Merkez 1995 yılında, kadınlara hukuki sorunlarıyla ilgili yardımcı olmak amacıyla türünün ilk örneği olarak bir komisyon biçiminde kurulmuştur. Daha sonra başka barolar tarafından da model alınan bu girişim, 1999 yılında kadınların mağdurlaştırılmasıyla ilgili meselelerde daha aktif olabilmek için bir merkeze dönüştürülmüştür. Ne var ki 2008 yılında, Baro Yönetim Kurulu'nun bir kararı sonucunda kadınların şiddete ve diğer her türlü aile meselelerine ilişkin adli yardım başvuruları Baro Adli Yardım Bürosu'na aktarılmıştır. Bu durum mağdurların özel olarak kadın meselelerinde uzmanlaşmış olmayan avukatlarla karşılaşmak durumunda kalması anlamına gelmektedir. Oysa birleşmeden önce, mağdurlar kadın avukatlar karşısında genellikle kendilerini daha rahat hissettiğinden, Merkez özellikle kadın avukatlardan oluşmaktaydı. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://bianet.org/bianet/insan-haklari/111560-istanbul-barosu-kadin-ve-cocuklara-hukuki-destegi-uzmanlarin-elinden-aliyor>, erişim tarihi: 5 Ekim 2010. Baronun güncel uygulaması hakkında bilgi için bkz. dipnot 35.

tür. Bu sorulardan bazıları diğer gruplara sorulanlarla aynıyken, bazıları da iş tanımlarındaki farklılıklar nedeniyle sürece iştirakleri de farklılaşacağından ötürü, özel olarak avukatların tecrübesi hakkında bilgi edinmek amacıyla hazırlanmış sorulardır. Avukatlar bu anlamda, gerek 4320'ye uygun vakaların fiilen ilgili makamlara aktarılmasının sağlanması, gerekse karar verilen tedbirlerin infazı bağlamında hayli önemli bir konuma sahiptir. Avukat tarafından temsil edilen bir mağdurun tedbire yönelik ihlal olaylarını bildirme ihtimalinin daha yüksek olduğunu varsaymak mümkündür. Bu nedenledir ki avukatlara savcılara yöneltilen genel sorular yöneltilmiş, ancak ardından Kanun'u yorumlayışlarına ve Kanun'un uygulanma biçimleri konusundaki görüşlerine dair ek özel sorular sorulmuştur.

Genel Sorular

Hâkimlere ve savcılara olduğu gibi, avukatlara da önce 4320'yi genel olarak nasıl değerlendirdikleri ve özel olarak da uygulama konusunda ne düşündükleri sorulmuştur. Bu noktada, diğer iki gruba kıyasla, meslekte ortalama 8 yıllık tecrübesi bulunan bu avukatların 4320 davaları konusunda epey tecrübesiz olduğu görülmüştür. Avukatlardan sadece biri 4320'yi hiç kullanmadığını belirtmekle birlikte, diğerlerinin tecrübesinin de çok fazla olmadığı anlaşılmaktadır. Geri kalan avukatların çoğu, meslek yaşamları boyunca aldıkları 4320 davalarının toplam sayısı sorulduğunda 5-10 aralığında bir rakam vermiştir.³⁸ Şurası ilginçtir ki, bu davaların çoğu adli yardım dosyalarından ziyade özel dosyalar gibi görünmektedir. Avukatlar ellerindeki dosyaların tümünün veya çoğunun adli yardım dosyaları olduğunu dile getirirken, genellikle bu dosyaların kendilerine İstanbul Barosu Adli Yardım Bürosu'ndan iletildiği bilgisini de eklemişlerdir. 4320 dosyalarına ilişkin ortak bir aşinalık mevcut ise de, bu tecrübenin kapsamı hayli düşük görünmektedir. Üstelik bu durum, avukatların kadın hakları, aile içi şiddet veya özel olarak kadına yönelik şiddet gibi 4320 ile ilgili meselelere dair eğitim seviyesi bağlamında değerlendirildiğinde daha da önemli hale gelmektedir, zira veriler bu avukatların çoğunluğunun bu meselelerle ilgili bir tür eğitimden geçmiş olduğunu göstermekle birlikte, eğitimlerin genelde kısa süreli seminerlere dayandığını ortaya koymaktadır. Avukatların anlatılarında özellikle İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi'nin önceki yıllarda sunduğu eğitimden bahsedilmektedir. Bu konuda bir tür eğitimden

³⁸ Sadece 1-2 tanesi Adli Yardım Bürosu'ndan olmak üzere yaklaşık 100 davası bulunduğunu söyleyen tek bir avukat olmuştur. Onun dışında 5 avukat da yaklaşık 20-30 dosyası olduğunu söylemiştir.

geçmiş olduğunu belirten avukatların çoğu, 2007’de düzenlenmiş bu eğitim seminerine atıfta bulunmuştur. Daha aktif avukatların bazıları, genel olarak bu konuda ve özel olarak da Kanun hakkında daha fazla bilgi edinme şansını yakaladıkları başka fırsatlardan da bahsetmiştir. Bu bağlamda, söz konusu avukatlardan bir kısmı, kadınlar konusunda çalışan sivil toplum kuruluşlarının (STK) düzenlediği toplantılara veya seminerlere ya da hukuk fakülteleri tarafından düzenlenen eğitimlere ya da Baro’nun diğer meslek içi eğitim çalışmalarına ve hatta bazen de birtakım kamu kurumlarının insan hakları masaları tarafından gerçekleştirilen organizasyonlara atıfta bulunmuştur.³⁹

Bu konuya ilişkin genel eğitim seviyesi –kapsamlı ve uzmanlaşmış bir eğitim anlamında– düşük sayılabilecek bu avukatlar aynı zamanda bu tür özel bir eğitimin mutlaka şart olduğunu da dile getirmiştir. Bu bağlamda, hukuk ve kurumsal işleyiş konusunda yapılacak eğitimlerin yanı sıra, anlatılarda özellikle öne çıkan bir husus da eğitimlerin vakaların “psikolojik” ve “sosyolojik” yönüne eğilmesi meselesidir. Avukatların eğitimlerde özellikle bu meselelerin psikolojik yanları hakkında bilgilendirilmesi ve bu tür psikolojik yükleri ağır vakalarla nasıl başa çıkabilecekleri konusunda aydınlatılması gerektiği ifade edilmiştir. Örneğin bir avukat bu meselenin önemini şu şekilde açıklamıştır: *“Bu hakikaten çok ağır bir yük. Taşıyamıyorsunuz bir müddet sonra. Sizi avukat gibi değil psikolog gibi kullanıyorlar; yani çok gereksiz detaylar anlatılıyor ya da en ufak bir konuda telefon açılıyor. Mesela cumartesi pazarımız olduğunu düşünmüyorlar. O anlatımlar ya da çaresizliğiniz ya da bir sonuç alamamanız mahkemede sizi eziyor. Karşı tarafı da eziyor. Ne yapıyor? Sizden bir yakınlık bulduysa size geliyor, çünkü yanında birinin olduğunu bilmek onu rahatlatıyor. Dolayısıyla o avukatların mutlaka ya benim gibi biraz psikolojiye meraklı olup insan şeyini çözmesi lazım ki ben bile dayanmıyorum bazen. ‘Uf!’ diyorum, bunalıyorum, ‘Enerjim bitti’ diyorum. Bazen de öyle bir iletişim kurduysam ‘Sizi kazanmış olmaktan dolayı çok mutluyum, bu dava bizi tanıştırdı’ diyorum; yani böyle bir dönüşü de var, yük ol-*

39 Bu noktada, mülakatlar sırasında bir avukatın Türkiye’deki bu eğitimlerin kalitesi hakkında hayli ilginç bir yorumda bulunduğunu belirtmek önemlidir. Bu avukat kamu kuruluşları, üniversiteler ve STK’lar tarafından düzenlenen bu eğitimlerin ardında yatan “felsefe”nin genellikle “aile bütünlüğünü sağlamak ve kadının toplumda ve ailede güçsüz, korunması gereken bir cins olduğu ideolojisini yaymak” olması anlamında hep “göstermelik” olduğunu ileri sürmüştür. Bu nedenle, kadına yönelik şiddetin bir suç veya bir günah olarak tanımlanması söyleminin veya “Kadınlarımızı, analarımıza kıymayalım” şeklindeki söylemin aslında bu ideolojinin bir devamı niteliği taşıdığını iddia etmiş ve toplumsal cinsiyet ilişkilerinde “hizmet” ve “itaat” eden hep kadın olduğundan toplum içerisindeki cinsiyetçi işbölümü tartışmaya açılmadıkça şiddetin gerçekten ortadan kaldırılamayacağını savunmuştur.

ma hali de var.” Bu noktada, avukatların yanıtlarında sıklıkla öne çıkan bir mesele, bu süreçte mutlaka konunun uzmanları sayılan sosyal hizmet uzmanları, pedagoglar, psikologlar gibi kişilerle birlikte çalışma ihtiyacıdır. Bu ihtiyaç özellikle de kadına yönelik şiddet vakalarında karşılarına gelen şiddet mağduru kadınlarla nasıl konuşacağını, nasıl iletişim kuracağını bilemeyen ve çoğu zaman da erkek olan avukatlar⁴⁰ için özellikle önemli sayılmaktadır.

Avukatlardan kendi tecrübeleri ışığında 4320’ye ilişkin genel bir değerlendirilmede bulunmaları istenmiştir. Bu bağlamda, tıpkı hâkimler ve savcılar gibi, avukatlara da özel olarak Kanun’un hedefleri hakkında bir soru yöneltilmiş ve bu hedeflerin hayata geçirilip geçirilemediği konusunda ne düşündükleri sorulmuştur. Hâkim ve savcılara kıyasla, avukatlar arasında Kanun’un temel amacının ailenin korunması olduğunu öne sürenler ile kadının korunması olduğunu öne sürenler arasında çok daha eşit bir dağılım var gibi görünmektedir. Kanun’un “mağdurun korunması” şeklinde genel bir amaç taşıdığını dile getiren bir avukat dışında, geri kalanların çoğu temel amaç kapsamında ailenin korunmasına atıfta bulunurken, önemli bir kesim bu amacı özel olarak kadının aile içi şiddetten korunmasına atıfta izah etmiştir. Bu noktada ilginç bir husus, savcı ve avukatların Kanun’un amacını hâkimlere oranla çok daha sık biçimde kadının korunması bağlamında çerçevelendirmiş olmasıdır. Bu durum söz konusu grupların iş tanımlarındaki farklılıklardan kaynaklanıyor olabilir; hâkimler karar alma makamı olarak Kanun’un lafzının uygulanmasında daha fazla titizlik gösterebilirken, savcı ve avukatlar fiilî uygulamayı gözlemlemelerine imkân verecek icra aşamalarına daha çok dâhil olmaktadır. Bu anlamda, avukatlar ve savcılar Kanun’un uygulamadaki yüzüne daha aşina olabilir, zira hâkimlere oranla insanlarla daha sıkı bir ilişki içerisinde bulunmaktadırlar. Örneğin bazı yanıtlarda, avukatların Kanun’un yazılı amacına, esasen kadınların korunması veya aşağıdaki örnekte olduğu gibi toplumdaki erkek şiddetinin önlenmesi çerçevesinde atıfta bulunduğunu gözlemek mümkün olmaktadır.⁴¹

40 Bu noktada, şiddet mağduru kadınların erkek avukatlarla konuşmak istemeyebilmesi bir kere daha önemli bir mesele olarak ortaya çıkmaktadır ki bu mesele bu konularda çalışacak olan özellikle adli yardım avukatlarının kadın konularında –özellikle de kadına yönelik şiddet konularında– uzmanlaşmış avukatlar olmasının önemini bir kez daha göstermektedir.

41 Tam da Kanun kendisini erkek şiddetine karşı bir koruma mekanizması olarak ortaya koyduğundan, bu avukat Kanun’un “kadına yönelik şiddetin önlenmesi hakkında kanun” olarak adlandırılması gerektiğini, çünkü kendisinin aile içerisindeki başka kişilere karşı herhangi bir şiddet olayıyla hiç karşılaşmadığını öne sürmektedir.

Bence bu yasa toplumda genel olarak bizim toplumumuzda görülen erkek şiddetini engellemek veya minimuma indirmek için çıkarılmıştır diye düşünüyorum; çünkü söylensin veya söylenmesin, saklansın veya açığa çıkarılsın böyle bir realite var. Bu realiteden de mağdurları bir şekilde uzak tutmak, bu tehlikeyi, bu çağa uymayan davranış tarzını bu saldırganlığı def etmek için çıkartılmış bir yasa. Özünde bu diye düşünüyorum; çünkü zaten tedbir, tedbir kararı da hukuki anlamda acil, bir aciliyet kesbeder. Yani tedbir nedir, esasa girmeden hemen verilen bir karardır, çünkü ortada bir tehlike vardır. Onun üzerine ivedi bir şekilde alınan bir karardır. Tedbir olması da zaten bunu gösteriyor, acele bir şekilde. Yani şiddet, şiddete uğramadan, en şeyi de bu zaten, en doğrusu, ideali de bu. Şiddet tehlikesi varsa, şiddete uğramadan veya bir kere yaşanmışsa ikinciyi engellemek adına alınan bir karar.

Kanun'un amaçlarına ilişkin ifade biçimlerine bakıldığında, avukatlar bu amaçlardan ve gerçek yaşamda bunların karşılanıp karşılanmadığından bahsederken, hâkimlere oranla daha az hevesli görünmektedir ki bu tavır da aslında savcıların konuya ilişkin tavrına benzemektedir. Yine savcılara benzer biçimde –ve belki de yine mesleki açıdan bu iki grubun Kanun'la fiiliyatta daha çok temas halinde olması gerçeğinden kaynaklanarak– Kanun hakkında olumlu değerlendirmeler yapan avukatların sayısı son derece düşüktür. Genel bir değerlendirmede bulunmaları istendiğinde avukatların sıkça Kanun'un uygulanma biçimlerindeki eksikliklerden dem vurmalarıyla bu durum daha da bariz bir hal almaktadır. Bu bağlamda, avukatlardan sadece 3'ü Kanun'un amaçlarını sahiden gerçekleştirebildiğini söylemiş ve bahsi geçen avukatların hepsi bu başarıyı mahkemelerden müspet kararlar alınmasına atıfla izah etmiştir. Bu avukatların biri kendisinin taleplerinin hiçbir zaman reddedilmediğini belirtirken, bir diğeri de hâkimlerin onların istediği yönde karar verdiğini ve dolayısıyla “hiçbir problem yapmadıklarını” öne sürmüştür. Öte yandan, geri kalan avukatlar arasında, Kanun'un belirtilen hedeflerine ancak arada sırada veya koşullara bağlı olarak erişebildiğini iddia eden birkaç avukat dışında çoğu, Kanun'un başarısı konusunda olumsuz yorumlarda bulunmuştur. İlk grupta yer alan avukatlar ya uygulamadaki sorunlar nedeniyle hedefe kısmen ulaşıldığını ya da şiddetle karşı karşıya kalan bir kadının söz konusu olduğunda daha başarılı olduğunu, karşı tarafın, mahkeme

tarafından verilen karar sonucunda, şiddete başvurmaktan tamamen vazgeçmese bile en azından gözünün korktuğunu belirtmiştir.

Bu avukatlar arasında Kanun’u teoride olumlu bir adım olarak görmek yönünde ortak bir eğilim gözlenebilirse de, iş eksikler hakkında konuşmaya gelince, avukatlar esasen uygulamayla ilgili sorunlara ilişkin oldukça sert beyanlarda bulunmaktadır. Bu anlamda avukatlar, ailenin veya özellikle kadının korunması girişimini takdir etmekle birlikte, yargı sisteminin altyapı kapasitesinin sınırlılıkları, mahkemelerin iş yükü, halkın sahip olduğu haklar konusundaki bilgisizliği, polislin kadın hakları ile aile içi şiddet konusundaki bilgisizliği ve mağdurlara karşı sergilediği tavır, hâkimlerin Kanun’u uygulamak konusundaki isteksizliği ve toplum içerisinde toplumsal cinsiyet ilişkilerini tanımlayan genel kültürel kodlar ışığında Kanun’un uygulanabilirliğini sorgular görünmektedir. Bu bağlamda, Kanun’un vaatlerini yerine getirememesinin nedenlerini açıklarken avukatların en çok değindiği husus, uygulayıcıların özel olarak Kanun’a ve genel olarak da aile içi şiddet meselesine ilişkin yeterli bilgiye sahip olmamasıdır. Bu anlamda avukatlar hayli sıkça polislin koruma tedbirlerini takip konusundaki yetersizliğinden dem vurmaktadır. Sözü edilen yetersizlik, kolluk kuvvetleri arasında şiddet ve özellikle de kadına yönelik şiddet konularında uzmanlık bulunmamasına ve ayrıca polis memurları arasında genel olarak ataerkil bir zihniyetin hâkim olmasına atıfla açıklanmaktadır. Avukatlardan biri, kadına yönelik şiddet vakalarından birinde, polislin ilgisizliğinin şiddetin önlenmesi konusunda nasıl bir dizi etkisiz tedbire yol açabildiğine dair bir anekdot anlatmıştır.

Çünkü benim bir müvekkilim var. Özel aldık dosyasını. CMK’da ben karakola gitmiştim onların ifadesi için. Burada eşi, gece yarısı kavga çıkmıştı, yaralamıştı çocuğunu, çocuk o zaman 12-13 yaşlarındaydı. Ben bayana dedim ki “Hani anla...” Biraz da konuştuk tabii ki. “Ben bu şekilde sürmesini doğru bulmuyorum, yürümeyeceği de ortada, yaralamaya kadar gelmiş bir konu, boşanmanızı salık veririm çocuklarınızın ruh sağlığı yönünden. Yürümeyecek bir evliliği” demiştim, “Daha sonrasında bu çocuklar baba katili olurlar” demiştim. Sonrasında zaten adli yardımdan kabul görmeyecek –işyeri vardı–bir kişiydi. Özel olarak geldi, biz ona yine cüzi bir rakamla adli yardım rakamlarına yakın bir rakamla, boşanma dosyasını aldık. Boşanma dosyasında beş tane ayrı, örnek teşkil edebilecek, ben size verebi-

lirim, beş tane şikâyet oluştu. Bu kişi hakkında koruma kararı da, tedbir de aldık biz. Bunu da üç kez falan uzattırdık boşanma sürecinde. Ancak, dediğim gibi, yani elimizde bir karar olmasına rağmen sürekli bu konuda şikâyetçi olmamıza rağmen, ne bileyim davalar açılmasına rağmen, hiçbir şey, tedbir niteliğinde hiçbir şey görmedik. Ben... Kadın en sonunda işyerini kapatmak zorunda kaldı. Evlere temizliğe gitmeye başladı. Uygulamada hani direkt eve girmesini engelledik. Ama rahatsız etmesini, tehditlerini engellemedik, eş için tutuklama çıkmadı kararda gösterildiği gibi, polisi yönlendirmeye kalktığımızda da polis zaten hiç ilgilenmedi. Bir keresinde o olayda kendisi aradı, polis gelmedi. Ben aradıktan sonra 155 i üçüncü aramamdan 45 dakika sonra tehditle polisi yönlendirebildim. Dediğim gibi, yani hani “Koruma kararı var” dememe rağmen, hiç! Umursamıyorlar yani.

Bu anekdotta avukat ayrıca polisin bu vakaları ciddiye almasına imkân vermeyen belirli bir yerleşik kurumsal kültürden ve bu nedenle yargının dikkatini gerektiren meselelerden de bahsetmektedir. Bu bağlamda, söz konusu avukat polisin bu konuları “aile içi” meseleler olarak gördüğünü ve bu nedenle müdahale etmek istemediğini anlatmıştır. İlginçtir ki, polis memurları koruma tedbirlerini takip etme –hatta daha önce bu tür vakaları ilgili makamlara sevk etme– görevlerini yerine getirmedeğinde, aslında aileyi dağılmaktan kurtararak “koruduklarını” düşünmektedir.⁴² Bahsi geçen avukat, Türkiye’de polis kültürünün eşler arasına girilmesini yanlış gören bir zihniyet barındırdığını öne sürmüştür. Bu bağlamda, anlatılan olayda bir polis memurunun kendisine “[Neden] üç kuruş kazanacağım diye boşandırmaya çalışıyorsunuz?” diye sorduğunu söylemiştir. Avukata göre bu anekdot, polis bünyesinde egemen olan erkek zihniyetinin açık bir tezahürüdür. Bu zihniyet aslında başka uygulayıcılar arasında da gözlenebilmektedir. Avukatlardan biri, polisin olayın bir aile meselesi olduğunu ve dolayısıyla kendilerinin müdaha-

42 İlginç bir başka nokta da şudur ki, avukatlar polisin koruma tedbirlerinin takibi konusundaki performansına ve bu anlamda ihlal vakalarını bildirmeyişlerine son derece eleştirel yaklaşırken, bir tedbirin ihlaline dayanarak sulh ceza mahkemesinde dava açılması için hiç başvuruda bulunup bulunmadıkları sorulduğunda, bu alanda da hayli eylemsiz görünmektedir. Avukatların sadece 6’sı, koruma tedbirlerinin ihlal edilmiş olması sebebiyle ceza şikâyetinde bulduklarını dile getirmiştir. Bu bulgu şu nedenle önem taşımaktadır: Koruma tedbirlerinin usulüne uygun biçimde infaz edilmemesinden avukatlar da hayli sıkça yakındığından, mahkemelere sık başvurulmayışının nedeninin Kanun’un infaz ediliyor olduğunu ya da koruma tedbirlerine uyuluyor olduğunu düşünmek oldukça zor görünmektedir.

le etmeyeceğini söyleyerek uzaklaştırma kararını uygulamadığı bir anekdot anlatmış, polisin ihmaliyle ilgili olarak savcılığa şikâyetle bulunup da mahkemeye gittiğinde, olayın “örtbas edildiğini” ve hiçbir ilerleme kaydedilmediğini iddia etmiştir. Bu avukat söz konusu olayı, aile içi şiddeti aile düzleminde ele alınması gereken –yani resmî hukuk ve bu hukukun mekanizmaları tarafından düzenlenemeyecek ve düzenlenmemesi gereken– bir konu sayan bu zihniyetin hâkimiyetinin bir tezahürü olarak anlatmaktadır. Dolayısıyla, bu tür şiddet vakalarının devlet müdahalesinin dışında tasavvur edilmesi, özellikle kadına yönelik şiddeti –Kanun koruması kapsamında değerlendirilmediği için– önemsizleştirmektedir.

Mülakatlarda polisin aile içi şiddet vakalarını savcılığa bildirmede ne derece yeterli olduğuna ilişkin soruda da avukatlar genel olarak polisi yetersiz bulduklarını ifade etmiştir. Bu yetersizlik, yönlendirmeyi “gereksiz” bulmaları, “erkek dayanışması” yapmaları ya da tarafların “barışacaklarını” düşünmeleri gibi sebepler üzerinden açıklanmıştır. Özellikle de “yumruk atmak” gibi “ufak tefek” olaylarda, meselenin “aile”ye ilişkin olmasından veya benzer olayların kendi aileleri dâhil olmak üzere her Türk ailesinde yaşanabilecek olmasından dolayı “aileyi parçalamak” istememek, polisin müdahaledeki yetersizliğini açıklamak için sıklıkla atıfta bulunulan bir sebep olmuştur. Hatta bir avukat, polisin başvuru sahiplerine “Bize gelmeyin, doğrudan savcılığa ya da avukata gidin” dediğini iddia ederken, bir başkası ise polisin bu vakaları yönlendirmesindeki eksikliklerden dolayı kişilerin polisi “atlayıp” doğrudan savcıya gidip derdini savcıya anlatması gerektiğini öne sürmüştür. Bir başka avukat ise “güzel muamelenin” gerekli işlemlerin yürütülmesinin yerine geçmemesi gerektiğini gene bir anekdot çerçevesinde anlatmıştır.

Geçenlerde geldi bir kadın. Mühendislik mezunu, Yeşilköy'den geldi. 60'a yakın yaşlarda. 55 falan. “Kadın hareketine şükran borçluyum, muhteşem şeyler yaptınız, harikası. Ve bunları, siz bunlar için çırpınırken, ben bir şey yapmadığım için utanç duyuyorum...” Bilmem ne bilmem ne. 40, e, 30 yıl evlilikten sonra adam dövmüş kadını. İlk defa oluyor hayatında böyle bir şey. Bunun için kalkmış ilk defa ayılmış kadın, dayağı yiyince mahalle karakoluna gitmiş, Yeşilköy Karakolu'na, muhteşem güler yüzle karşılamışlar. Almışlar. “Gencecik, pırlı pırlı kolejden mezun çocuklar, her şeyi biliyorlar, nasıl sinirlendiler adama, nasıl sinirlendiler, çok anlayışlılar, işte hep si-

zin sayenizde. İyi ki, iyi ki varsınız, iyi ki varsınız. Şu kadın hareketi iyi ki var. Sonra bana sordular ‘Avukat ister misiniz?’ diye, ‘İsterim’ dedim. Bu da benim yasal hakkımmış. Ne kadar mutlu oldum. Ve inanın, yarım saat içinde avukat geldi, genç bir delikanlı. Bakın, bakın bana kartını da verdi.” İşlem? E, işlem? Yok! İşlem yok! Muamele güzel, işlem yok!... Bütün karakol, avukat ve kadın bundan bile çok mutlu, ama işlem yok. Tabii yıkıldı kadın. O dayağın izleri gitti, Adli Tıp’a sevk edilmemiş, izler geçti, morluklar geçti. Hemen kollarına bakmaya çalıştı, “Fotoğraf çekmedin mi?”, “Çekmedim”, “Bilmem ne?”, “Yok.” Yani şimdi git karakolla uğraş, avukatla uğraş, avukatı baroya şikâyet et, yani hepsini yapmak gerekiyor ve yani daha yeni bak bu 6 ay geçmedi bu olayın üzerinden, 6 ay geçmedi. Muamele güzel, işlem yok! E, bunu istiyorlar zaten. O eğitimlerin amacı da bu. Muamele güzel bir muamele, sırttan insanlar, hükümete şükran borçlu, kadın hareketine şükran borçlu, ama ortada bir şey yok!

Benzer şekilde, avukatlar arasında koruma tedbirlerinin takibi konusunda da kolluk kuvvetlerinin yeterli hizmeti sağlayamadıklarına dair ortak bir görüş söz konusudur. “Yetersiz oldukları bir şeyle karşılaşmadım” ya da “Yani bir olumsuzlukla karşılaşmadım ama muhakkak aksaklıklar oluyor” veya “Yasal prosedürü işletiyorlar [ancak] hukukun dışında özel bir hassasiyet gösterildiğini düşünmüyorum. Yapması gerektiği için yapıyor, çünkü mahkeme kararı var” gibi ifadelerin ve bu konuda bir bilgisi olmadığını belirten bir avukatın dışında, geri kalan tüm avukatlar kolluk kuvvetlerinin tedbir kararlarını takip etmede son derece yetersiz olduğunu beyan etmiştir. Başvuruları savcılığa iletmedeki en önemli engel olduğu ifade edilen “aileyi koruma” hedefi, koruma kararlarının takibinin yapılmasında da önemli bir engel olarak görülmektedir. Hatta bir avukat, zaman zaman karakolun içinde bile bir kadının –üstelik elinde tedbir kararı olduğu halde– darp edilebildiğini, ancak polisin, gözünün önünde işlenen bu suçu bile “Aa, yapma böyle, ayıptır, yazıktır, günahıdır” deyip geçiştirdiğini aktarmıştır. Bu noktada, yetersizliğin altında yatan oldukça önemli bir başka sebep de personel ve altyapı eksikliği olarak tanımlanmıştır. Bu bağlamda örneğin bazı avukatlar, polislerin şiddetin gerçekleştiği mekânlarda “nöbet tutması” mümkün olmayacağı için ancak ihbar üzerine vakaları takip edebileceğini belirtmiştir. Bu vakalar için ayrı bir kolluk biriminin oluşturulması gerektiği, aksi takdirde

mevcut polis gücünün gerek sayı gerekse de teknik kapasite açısından bu vakalarla başa çıkamayacağı öne sürülmüştür.

Aynı zamanda, avukatlar polisin genel anlamda şiddet konusunda meslek içi eğitimden geçirilmediğinden ve bu durumun söz konusu uygulayıcılar arasında Kanun'un sahiplenilmemesiyle sonuçlandığından da bahsetmiştir. Esasen, yetersiz eğitim seviyesine ilişkin bu yorum polisle de sınırlı değildir; avukatlar, polis memurlarının yanı sıra hâkimler, savcılar ve avukatları da içeren genel bir uygulayıcı grubu açısından da benzer bir duruma değinmiştir. Örneğin avukatlardan biri "hâkimlerimizin" bu "psikoloji"ye hazır olmadığını dile getirmiş ve bu durumu işine belirli bir bağlılık hissetme bağlamında izah etmiş, böylesi bir bağlılığın her bir vakaya işin gereği olarak değil, aileyi koruma niyetiyle yaklaşp kişisel özen gösterilmesini gerektirdiğini belirtmiştir. Uygulayıcıların bilgi düzeyinin yetersizliğine ilişkin yorumlara, insanların haklarından gerçek anlamda haberdar olmadığına ilişkin yorumlar da eşlik etmektedir. Örneğin avukatlardan biri, Adli Yardım Bürosu'na sevk edilen bir kadının dosyasından bahsetmiştir: Bu kadın yıllardır dayak yemektedir ve avukat artık korkmasına gerek olmadığını, bir koruma tedbiri alabileceklerini söylediğinde bu süreci başlatmak istememiştir. Avukat bu tavrı, bu ülkede kadın olmanın güçlüğü ışığında anlamlandırmakta ve bu toplumda kadın olmanın korku duymakla eş anlamlı olduğunu, dolayısıyla kendisinin, kadının 4320 sürecini başlatmaktan neden korktuğunu anladığını öne sürmüştür: "*Çünkü çaresizsiniz; anneniz babanız sizi koruyamıyor, komşularınız koruyamıyor, arkadaşlarınız koruyamıyor. Yalnızsınız, yapayalnızsınız.*"

Kanun uygulayıcıları arasında görülen bilgi yetersizliği ve ortak ataerkil zihniyet konusundaki yorumların yanı sıra, avukatlar Kanun'un hedeflerinin hayata geçirilmesinin önünde engel olarak gördükleri başka meselelere de değinmiştir. Anlatılarda çok daha az öne çıksalar da, avukatlar tarafından tespit edilen sorunların çeşitliliğine işaret etmelerinden ötürü bu meselelerin dile getirilmesi yine de faydalı olacaktır. Bunlardan biri, Kanun'un uygulanmasında belirli bir bütünsel yaklaşımın benimsenmemesidir. Bu konuda bir avukat, koruma tedbirlerinin uygulanmasının ardından kadınlara veya çocuklara ne olduğunu sorgulamıştır: "*Yani bugün bizim karşılaştığımız bu kadınlar ne oluyor veya bu kadınların çocukları ve bu ailenin çocukları nerele re gidiyor? Bu çocuklar uyuşturucu, uyuşturucu, yani bu istisnai, istisnasız, uyuşturucu satıcılığından, kullanıcılığından ve daha sonradan daha büyük organizasyonlarda yer almaya başlıyorlar.*"

Benzer biçimde, bir başka avukat da Kanun'un boşanmaları önlemek yerine, özellikle uzaklaştırma tedbiri nedeniyle –evden uzaklaştırılan kişiyi daha kötü “tetikleyebildiği” ve “daha ciddi şeylere” sevk edebildiği için–, aslında geri tepme olasılığına dikkat çekmiştir. Bu avukat ayrıca, bu tür tedbirler talep eden insanların aslında kötü niyetle de hareket edebildiğini, Kanun'un ekstra evrak veya delil niteliği taşıyan belgeler sunulmasını şart koşmaması sebebiyle bunun pekâlâ mümkün olabildiğini dile getirmiştir. Son ve önemli bir husus olarak, hâkimlerin yanı sıra savcılarının mülakatlarında da temel bir mesele şeklinde ortaya atılan tebligat sorununun avukatlar tarafından çok daha nadiren ve çok daha az kapsayıcı bir şekilde ele alındığını belirtmek gerekir. Bu aşamada, avukatlardan sadece biri evrakın karşı tarafa tebliğiyle ilgili olarak yaşadığı sorunlardan bahsetmiş ve bu tebligatı mümkün kılan tek şeyin kendisinin özellikle özenli ve ısrarlı davranması olduğunu dile getirmiştir.

Avukatlara, özel olarak uygulamayla ilgili sorunlar sorulduğunda ise, Kanun'un vaatlerini fiiliyatta yerine getirememesine ilişkin ortak açıklama yine bilgi ve teknik uzmanlık yoksunluğuna odaklanmaktadır. Bu bağlamda avukatlar, uygulayıcıların yanı sıra halkın bilgisizliği ve bilinçsizliğinden de dem vurmuş ve özellikle kadına yönelik şiddet meselesinde kolluk kuvvetlerinin eğitimsizliğini vurgulamıştır. Halkın bilinçsizliği bağlamında avukatlar, kişilerin ve özellikle de kadınların çoğu zaman haklarından habersiz olduğunu ve aile içi şiddet mağduru olmaları halinde nereye başvurabileceklerini bilmediklerini dile getirmektedir.⁴³ Bu bilinçsizlik sadece hakların bilincinde olunmamasıyla sınırlı tutulmamakta, topluma nüfuz etmiş bir davranış kalıbının uzantısı olarak da görülmektedir. Bu davranış kalıbı hayli ataerkil bir niteliğe sahip olarak tanımlanmakta, erkeklerin yanı sıra kadınlar ve sıradan insanların yanı sıra meslek sahipleri tarafından da içselleştirilmiş görülmektedir.⁴⁴ Bu konuda avukat-

43 Mülakatın ilerleyen kısımlarında avukatlardan müvekkillerinin Kanun'la ilgili bilgi seviyesini değerlendirmeleri de istenmiştir. Avukatların tamamı, insanların Kanun hakkında gerçekte ne kadar bilgiye sahip olduğu konusunda hayli kuşkucu yorumlarda bulunmuş ve genel olarak ya toplumun bu konuda hiçbir bilgiye sahip olmadığını ya da çok az bir bilgisi bulunduğunu dile getirmiştir. Çok az bir bilgiden söz ettikleri hallerde ise, bu bilginin kaynağı olarak ya televizyona ya da diğer medya kanallarına, kişinin sosyal çevresine veya tanıdık bir avukata atıfta bulunmuşlardır.

44 Özel olarak kadınların haklarına dair bilinçsizlikleri konusunda avukatlardan biri, kadınların bu şiddetten korunma hakkına sahip olduklarını bildiklerinden dolayı değil de, sırf “adamın gitmesini istedikleri” için, “adamdan kurtulmak istedikleri” için avukata başvuruyor olmaları sebebiyle kendisini rahatsız hissettiğinden bahsetmiştir. Bu anlamda söz konusu avukat, kadınların sahip oldukları haklardan haberdar olmamasından ve şikâyetlerinin bir hak söylemine atıftan ziyade “yardım talebi” şeklinde görülmesinden rahatsızlık duymaktadır.

lar, Kanun'un uygulayıcılarının ve özellikle de polisin meslek içi eğitimden ciddi anlamda yoksun bulunduğu da değinmiştir. Bu durum özellikle, polisin sadece temel infaz gücünü oluşturması değil, halkla en sık ve en önce temasa geçen meslek grubunu temsil ediyor olması nedeniyle de sorun teşkil etmektedir. Polisle ilgili bu sorunlar, koruma tedbirlerine uyulmasını sağlamak amacıyla kararı takip edecek özel bir birimin bulunmayışı bağlamında da dile getirilmektedir. Bu konuda avukatlar özellikle, polisin şüpheli kişinin eve veya mağdurlara gerçekten yaklaşıp yaklaşmadığını anlamak için denetimler gerçekleştirmemesinden dem vurmıştır. Avukatlardan biri örneğin, müvekkilinin bir adam tarafından elinde bıçakla takip edildiği ve polisi çağırdığında kendisine 155 imdat hattını aramasının söylendiği bir olay anlatmıştır. Bu anlamda polis, çoğu zaman kadın olan aile içi şiddet mağdurunun başına gerçekten ne geldiğini “umursamaz” veya bununla “ilgilenmez” bir görünümde tarif edilmektedir.

Atıfta bulunulan sorunların hemen hepsinde, uygulayıcıların ve özellikle de polisin aile içi şiddet meselesine ilişkin zihniyeti, Kanun'un uygulanmasındaki başarısızlıkları izah etmekte kullanılan başlıca gerekçelerden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Avukatlar bu konuda, sözümlerine aileyi korurken kadını zayıf ve muhtaç olarak yaftalayan “cinsiyetçi ideoloji” veya kolluk kuvvetlerinin ve yargının “cinsiyetçi önyargıları”, aile içi şiddetin bir aile meselesi olarak ve dolayısıyla düzenleme ve müdahaleden muaf bir alan teşkil eder nitelikte görülmesi gibi sorunlara atıfta bulunmuşlardır ki bu sorunlar bir bütün halinde, şiddeti disiplinin bir yolu olarak normalleştiren genel kültürel eğilimle ilişkilendirilmektedir. Bir noktada, insanların 4320 hakkında ne kadar bilgilendirilmiş olduğuna ilişkin bir soru bağlamında, avukatlardan biri polisin kişi hakları söz konusu olduğunda neredeyse tamamen cahil olmakla kaldığını, aynı zamanda bu insanları bilgilendirmek konusunda tümüyle umursamaz davrandığını da öne sürmüştür.⁴⁵ Söz konusu avukat bu durumu, kadınların hakları konusunda bilgilendirilmediği ve temelde erkeklerin tarafının tu-

⁴⁵ Mülakatların ilerleyen kısımlarında, avukatlara 4320 davalarında esasen kolluk kuvvetlerinin ihmalini ve/veya suiistimalini engellemek için baroların adli yardım bürolarından avukat görevlendirilmesinin zorunlu hale getirilmesi önerisi hakkındaki görüşleri de sorulmuştur. Avukatların büyük çoğunluğu bu öneriye olumlu yaklaşmıştır. Bu anlatılarda, böyle bir uygulamanın tek başına yeterli olmayacağına, bu uygulama hayata geçirilse dahi Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) uygulamasında yaşanan sorunların burada da yaşanmaması için gerekli önlemlerin alınması ve zorunlu avukatlık yapacakların özel eğitimden geçirilmesi gerektiğine ilişkin muhtelif kuşku ve dile getirilse de, gene de zorunlu avukatlığın olumlu bir adım olacağı kanaati hâkim görünmektedir. Toplumun eğitim seviyesinin düşük olmasından dolayı, işi bilen bir kişinin hem mağdur taraf için hem de şiddeti uygulayan taraf için süreç müdahale etmesinin ve tedbir kararının takibinin avukat tarafından yapılmasının önemi vurgulanmıştır.

tulduğu “kadınların eve geri döndürülmesi” geleneğinin bir uzantısı olarak görmektedir. Öte yandan bir başka olayda başka bir avukat, polisin taraflar arasında arabuluculuk yapma eğiliminden bahsetmiş ve örnek olayda polisin, kocası tarafından tedbir kararının ihlal edildiğini bildiren kadına “Kocandır, anlaşın, barışın” gibi bir yaklaşım sergileyebildiğini anlatmıştır. Dolayısıyla, polisin denetimden yoksunluğu ve uygulayıcıların çoğunda gözlemlenebilen, yaşanan şiddetin ciddiyetini küçümseme ve hatta normalleştirme eğilimi, Kanun’un caydırıcılık kapasitesini etkileyen faktörler olarak izah edilmektedir. Örneğin bir avukat, failin koruma tedbirlerini ihlal ettiği için tutuklandığı bir 4320 davasıyla hiç karşılaşmadığını, oysaki bunun oldukça yaygın bir durum olduğunu ileri sürmüştür. Bu anlamda, bir cezaya hükmedildiği durumda Kanun’un öngördüğü üzere tutuklamanın da sağlanması gerektiği, aksi takdirde Kanun’un, bırakın söz konusu kişinin bir daha şiddete başvurmasını önlemeyi, uyarı işlevini bile yerine getiremeyeceği iddia edilmiştir.⁴⁶

Avukatlar uygulayıcıların performans açısından eksikliklerinden bahsederken, hâkimlerin ve savcılarının eğitimsizliğine de değinmiş ve bu durumu aile içi şiddet vakalarına yönelik ihmallerinin nedeni olarak aktarmış, polisin yanı sıra bu meslek grupları arasında erkek egemen toplumun yaygın ataerkil düşünce kalıplarının da kolayca gözlenebileceğini öne sürmüşlerdir. Örneğin savcılar bu tür dosyaları “gereksiz” görmekle eleştirilmekte, bu durum yine sadece “fiziksel yaralama” veya “bıçaklama” veya “ciddi dayak” gibi “ağır” eylemleri şiddet eylemleri olarak gören ve dolayısıyla sadece bunları yargı değerlendirmesine ve izlemeye layık bulan genel cinsiyetçi ideolojiyle ilişkilendirilmektedir. Bu bakımdan avukatlar, savcılar “ufak tefek şeyleri göz ardı etmek”le ve dolayısıyla “önlem almakta geç kalmak”la, hep “ciddi şeyler olmasını” beklemekle suçlanmaktadır. Bu noktada söz konusu avukat, bir kadının kocasının eve gelip eşyalarını almasını engellemek için 4320’ye başvurduğu bir örnek gibi, müvekkillerinin yalan suçlamalara dayanarak koruma talep etmesine izin vermek yoluyla avukat meslektaşlarının da Kanun’u kötüye kullanabildiğinden de yakınmıştır. Bu noktada, görüşülen avukat, bazı meslektaşlarının bu tür girişimlere göz yumduğu ve hatta boşanma davalarında delil elde edebilmek için bu girişimleri teşvik ettiği düşünülecek olursa, sade-

⁴⁶ Kanun’un aile içi şiddeti önlemede ne derece etkili olduğu sorulduğunda, avukatların çoğu bu konuya şüpheli yaklaşmıştır. Kanun’un etkisi hakkında olumlu yorumlarda bulunan avukatlar bile çoğu zaman uygulamada gene de sorunlar yaşandığına, gerek toplumun genelinin gerekse de uygulayıcıların aile içi şiddet konusunda bilinçsiz olduğuna ve toplumun genel eğitim seviyesinin artırılmasının önemine değinmiştir.

ce savcılarının ve hâkimlerin suçlanmasının haksızlık olacağını savunmuştur.⁴⁷ Diğer yandan hâkimlerin performansına ilişkin olarak avukatlardan biri, hâkimin bakış açısının mahkemeden tedbir kararı çıkması üzerinde önemli bir etkisinin bulunduğunu iddia etmiştir. Bir diğer deyişle hâkim kadınlara saygı duyuyorsa, kadınları önemsiyorsa, bu durumda söz konusu mahkemelerden hızlı bir karar alma olasılığı çok daha yüksek görülmekte, fakat hâkim konuyla özel olarak ilgili değilse, şiddet uygulandığına dair resmî rapor olmaksızın karar alınması hayli zorlaşmaktadır.⁴⁸ Öte yandan bir başka avukat ne avukatların ne de savcı veya hâkimlerin bu davaları sürecin hızı ve nihai karar bakımından gereken titizlikle ele almadıklarını ifade etmiştir. Bu genel durum, kadına yönelik şiddet konusunun ele alınması söz konusu olduğunda sergilenen belirli bir “hukuki tembellik” olarak görülmektedir.

... Ayrıca avukatların da kendi dilekçelerinde talep etmesi gerekiyor. Bunun bu şekilde otomatik hale gelmesi lazım. Ben birçok davada otomatik hale getirdim, bunda hiçbir şey yok, koruma emri verilmesi talebimiz vardır. 4320, şimdi orada değişik işe ayrıca kaydedildiği, ayrı bir kararımış gibi değişik işte kaydedilme probleminden kaynaklanan iş yükü sıkıntısı, derdi var. Eee olmayabilir. Dosya, yani yürüyen dosyanın içinden bu konuda otomatik karar verilebilir. Bunu avukatlar talep etmiyor, hâkimler savcılar da kendiliğinden yapmıyor. Bu kendiliğinden olması gereken bir şey. Bunu kendiliğinden hâkimler savcılarının yapması lazım. Burada görev devlete düşüyor. O bağın kurulması gerekiyor. Şimdi, 4320 ile Medeni Kanun bağı kurulmalı nafa-ka yüzünden. İşte bu, eee, Medeni Yasa’da diyelim ki ev seçilecek, eee, ta-

47 Bu değerlendirme mülakatlarda nadiren gözlenmektedir. Avukatlar genellikle kendi uygulamalarını yansıtmak yerine, başka meslek gruplarının işlerini yapma biçimlerindeki sorunlara atıfta bulunmuştur.

48 Avukatlardan biri özel olarak, hâkim kadın olsa dahi bu tür kararları elde etmenin güçlüğünden bahsetmiştir. Bu tespit, uygulayıcılar arasında kadın meslek sahiplerinin daha anlayışlı olacağı veya hatta kadına yönelik şiddet vakalarında daha merhametli davranacağı şeklinde belirli bir algı bulunuyor olması ihtimaline işaret etmesi bakımından önemli bir bulgudur. Keza, bir başka avukat da özellikle kadın hâkimlerle bir iletişimsizlik bulunduğunu ve erkek hâkimlerin, hele ki aile babası ise anlaşmaya çok daha açık olduğunu öne sürmüştür. Son ve önemli bir husus olarak, bir başka avukat bazen kadın hâkimlerin erkek hâkimlerden daha “sert” ya da “daha maço” olduğunu öne sürmüştür ki kendisi aile mahkemesi hâkimlerinin kadın ve mümkünse evli ve çocuklu olması gerektiğini savunduğundan, bu beyanı hayli üzümlere dile getirmiştir. Hâkimlerden elde edilen veriler, sayıların çok düşük olmasından ötürü, cevaplar arasında cinsiyet üzerinden kapsamlı bir analiz yapılmasına imkân vermemektedir. Ancak bu konu oldukça önemlidir ve daha fazla araştırılması gerekmektedir.

şınmaya zorluyor. Neden taşınmaya zorluyor, çünkü kadın orada yaşamak istemiyor. Boşanma nedeni olacak, adam boşanmak istediği için kadından, taşınmaya zorluyor. İşte şimdi bunu gördüğün zaman dosyada, hani orada hemen tedbir kararını alması gerekiyor şeyin, hâkimin, bu Medeni Kanun da kendisine bu hakkı veriyor aslında. 4320 de veriyor. Çift yönlü şey var, ikisini de kullanmıyor. Bu bir hukuki tembellik aslında, yani tembellik de demeyeyim, tembellik de var da, hak, şiddet ve kadın hakları meselesini algılamamış olmak, eşitlik ihlaline, şiddet, eee, kadına karşı eşitlik ihlaline ve şiddete karşı duyarsızlık, meşru görme meselesinden kaynaklanıyor. Bu normal bir şey, “Zaten öyle olması gerekir” diye düşünüyor.

Avukatların açıklamalarında yer alan ilginç bir tespit de epey sıklıkla kendi eğitim misyonlarına atıfta bulunmalarındır ki böyle bir atıf hâkimlerin veya savcılarının cevaplarında hiç gözlenmemektedir. Bu misyon bazen başvuru bir koruma tedbiri talep etmek için savcılığa veya mahkemeye yönlendirmek bağlamında açıklanmakta, bazen de insanlara genel olarak haklarını ve yetkilerini öğretmek şeklindeki daha geniş bir misyona atıfla izah edilmektedir. İlk durumda avukatlar kendilerini veya Adli Yardım Bürosu’nu veya Baro’yu insanlara bilgi sağlayan neredeyse yegâne profesyonel kurumlar olarak belirtmektedir. Bu anlamda, avukatların hemen hepsi insanların 4320 hakkında nasıl bilgilendirildiği sorulduğunda bu kurumlardan birine atıfta bulunmuştur. Vatandaşları aile içi şiddetten korunma hakları hakkında bilgilendiren temel meslek grubunu avukatların oluşturduğuna ilişkin bu yorumlara, insanların bilgisizliği konusundaki başka görüşler de eşlik etmektedir. Bu cevaplarda genel olarak eğitim özellikle önemli görünmektedir, zira koruma isteyen insanların ya Kanun’dan tamamen habersiz olduğu ya da Kanun hakkında pek az bilgiye sahip oldukları ifade edilmektedir.⁴⁹ Bu bağlamda avukatlar belirli bir bilinçsizlikten ve Kanun’un sahiplenilmemesinden bahsetmekte, bunu da çoğu zaman düşük sosyoekonomik durum ve eğitim seviyesiyle ilişkilendirmektedir. Bu avukatların genellikle Adli Yardım Bürosu tarafından görevlendirilen avukatlar olması sebebiyle, müvekkileri çoğunlukla düşük sosyoekonomik durum ve eğitim profiline uymaktadır; nitekim özel olarak bu Kanun’a ve genel olarak da sahip oldukları haklara ilişkin cehaletleri de bu durumu yansıtmaktadır. Bundan başka, avukatlar sık sık kolluk

49 Bkz. dipnot 43.

gücünü, hatta mahkemeleri prosedürler hakkında “yönlendirdiklerinden” de bahsetmiştir. Örneğin avukatlardan biri, polisin “kendi kültür ve anlayış yapısına, eğitim yapısına göre bu meseleyi” anlayamadığını ve o noktada da çözemediği meseleyi eleştirdiğini aktarmıştır. Avukatlar ise böyle durumlarda sahneye “aydın” olarak çıkmaktadır, zira artık “avukat olarak hareket” etmeyip daha ziyade “aydın kimlikleri”yle polisi bilgilendirmektedirler. Bu tür durumlarda avukatlar polise “en ufak bir ihbarda, hemen şeye, avukata ve hâkime; gerekirse savcılığa durumu intikal ettirmeleri gerektiğini”, çünkü kadının kocasının “orada dozajı ne kadara çıkartacağını” polisin belirleyemeyeceği gibi aktarımlarda bulunmaktadır.⁵⁰

Halkın yanı sıra meslek sahipleri arasında da eğitimsizlik ve bilgisizliğin söz konusu olduğuna ilişkin bu yorumların ve Kanun’un etkili biçimde uygulanması bakımından sorun yaratan birtakım sosyal ve kültürel yapılara yapılan atıfların yanında, çok daha seyrek olmakla birlikte başka birtakım meseleler de dillendirilmektedir. Bunlardan biri, 4320 davalarında delil sunulması meselesidir. 4 avukat mahkemenin bu yöndeki talebini özellikle bir sorun olarak dile getirmiştir, zira bu talep sadece Kanun’a ve Yönetmelik’e aykırı olmakla kalmayıp bir sağlık raporuyla fiilen kanıtlanabilen tek şiddet türü olan dayak dışındaki birçok şiddet türünün –psikolojik şiddet veya “yatakta olanlar” gibi– görmezden gelinmesine de yol açmaktadır.⁵¹ Bunun yanı sıra, bu mevzuatın belirli eksikliklerine ilişkin yorumlarda da bulunulmuştur. Örneğin avukatlardan biri, sorunun Kanun’un adıyla başladığını söylemiş ve kadın örgütlerinin, Kanun’un adının “kadına yönelik şiddet” olmasını ve içeriğinin de buna göre düzenlenmesi gerektiğini düşündüğünü ve istediğini dile getirmiştir. Bu bağlamda söz konusu avukat, “ailenin korunması”na yapılan vurgunun aslında Kanun’un içeriği ve yaptırımlarıyla tutarsızlık arz ettiğini, zira Türkiye’de bunların aileyi korumaktan ziyade yıkmak olarak algılanacağını belirtmiştir. Bu avukata göre, Kanun’un lafzıyla ilgili bir başka sorun da “kusurlu eş” tanımından kaynaklanmaktadır. Bu tanım, sadece Kanun’un resmî nikâhı bulunmayan eşlere uygulanmasıyla ilgili sorun yaratmakla kalmayıp aynı zamanda diğer aile üyelerine uygulanabilirliği hakkında da şüpheler uyandırmaktadır.⁵² Diğer yandan, yapılan başka yorumlar 4320’nin daha

50 Bu avukat özel olarak, kendisinin bu tür tedbirlerin gerekliliğini sorgulayan ve buradan hareketle böylesi bir Kanun’un bu topluma “çok büyük” geleceğini öne süren bir polise veya hâkim ya da savcıya hiç rastlamadığını dile getirmiştir.

51 Bu mesele raporun ilerleyen bölümlerinde daha ayrıntılı biçimde ele alınacaktır.

52 Kanun’un evlilik cüzdanı bulunmayan insanlara da uygulanmasıyla ilgili bu sorun ilerleyen kısımlarda ayrıntılı olarak incelenecektir.

etkili ve icra edilebilir hale getirilmesi için bu Kanun ile Türk Ceza Kanunu veya Türk Medeni Kanunu gibi ana kanunlar arasında bir bağlantı kurulmasının önemini vurgulamıştır.⁵³

Bu noktada, hâkimler ve savcılarla yapılan mülakatlar sırasında dile getirilen meselelerden veya önerilerden bazılarının avukatların cevaplarında çok daha az rastlandığını kaydetmek önem taşımaktadır. Örneğin, tebliğ sorunu avukatlar arasında çok daha az destek buluyor gibi görünmektedir. Keza, mahkemelerin iş yüküyle veya genel olarak yargı sisteminin yavaşlığı yahut özel olarak 4320 davalarının ele alınma hızıyla ilişkili sorunlara avukatların anlatılarında çok daha az değinilmektedir. Ayrıca, hâkimlerin ve savcılarının mülakatlarında en çok dile getirilen meselelerden ikisi –altyapı eksiklikleri ve uzaklaştırmanın daha fazla şiddete yol açma olasılığı– avukatların zihinlerinde en acil meseleler olarak gözlenmemektedir. Bu konular özellikle Kanun’un uygulanmasına ilişkin daha özel soruların yöneltildiği ilerleyen bölümlerde gündeme gelmektedir; ancak gene de avukatlardan konuya ilişkin genel bir değerlendirme sunmaları istendiğinde altyapı kapasitesiyle veya uzaklaştırma tedbirinin olası neticeleriyle çok daha az ilgili görünmeleri yine de ilginç bir husustur. Benzer biçimde, mağdur için olduğu kadar karşı taraf için de gerekli sığınma mekanizmalarının kurulması veya erkeğin evden uzaklaştırılmasının ardından geride kalan aile üyelerine maddi destek sağlanması gibi öneriler uygulamayla ilgili sorunların üstesinden gelinmesi için dile getirilen öneriler arasındadır.

Avukatlara söz konusu sorunlara ilişkin tavsiyeleri sorulduğunda, kolluk kuvvetleri bünyesinde ayrı bir birim kurulması, çok daha az olmakla birlikte, tanıdık bir cevap olarak karşımıza çıkmaktadır. Tıpkı hâkimler ve savcılar açısından olduğu gibi, özel bir kuvvet ihtiyacı yine ağırlıklı olarak tedbir kararlarının aciliyetiyle bağlantılı olarak izah edilmektedir. Bu avukatlar şiddet mağdurunun ölüm riskiyle dahi karşı karşıya olabilmesi nedeniyle koruma tedbirlerinin mümkün olduğunca hızlı biçimde infaz edilmesi gerektiğini savunmuştur. Aynı şekilde, birkaç avukat aile içi şiddet mağdurlarına çok daha hızlı bir biçimde hizmet edebilecek görevli aile mahkemeleri kurulmasının da bu sorunlara yönelik bir başka olası çözüm olabileceğini öne sürmüştür. Bu bağlamda “şiddetin yeri ve zamanı” olmadığı ve dolayısıyla “mağdur ka-

53 Öyle ki, bu 2 avuktan biri, 4320 sayılı Kanun’un Türk Ceza Kanunu’na dâhil edilmesi gerektiğini, zira ancak bu şekilde hak ettiği dikkati çekebileceğini, yani Hukuk Fakültelerinde müfredatın bir parçası olarak okutulabileceğini ve hâkimler tarafından yaygın biçimde kullanılan bir referans kitabı olabileceğini öne sürmüştür.

din veya avukatının herhangi bir saatte adliyeye başvurup” koruma kararını hemen alabilmesi gerektiği için, bu mahkemelerin gerekliliği izah edilirken tedbir kararının aciliyeti önemli bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Yine aciliyet meselesi kapsamında, koruma tedbiri kararlarının avukatlar tarafından bu yönde bir talepte bulunulmadığı hallerde hâkimler tarafından “otomatik olarak” verilmesi gerektiği de öne sürülmüştür. Bu öneri özellikle boşanma davaları bağlamında dile getirilmektedir, zira bir aile mahkemesi hâkiminin önüne bir boşanma dosyası geldiğinde, koruma tedbirine ayrı bir yargı işlemi kapsamında değil de boşanma dosyası bağlamında hükmetmesi gerektiği ifade edilmektedir.⁵⁴ Kayda değer bir başka tavsiye de yine, insanların Kanun’a ilişkin genel bilgi ve bilinç seviyesinin yükseltilmesiyle ilgilidir. Bu bağlamda bazı avukatlar insanların sahip olduğu haklar ve bu hakların onlara tanıdığı imkânlar hakkında eğitilmesi gerektiğini savunmuştur. Örneğin avukatlardan biri, daha ilkokuldan devrimci bir eğitim sürecinin başlatılmasının ve insanlara daha çocukken haklarının ve kanunların öğretilmesinin gerektiğini ileri sürmüştür. Diğer yandan bir başka avukat, insanların hukuka duyduğu güvenin artırılması, böylece yargısal mekanizmalara başvurduklarında haklarının uygulanacağından emin olmalarının sağlanması gerektiğini savunmuştur. Örneğin 4320 bağlamında, insanların bir uzaklaştırma kararının infaz ve takip edileceğine inanması için, mahkemelere ve hukuka güveniyor olması gerekmektedir. Bu nedendir ki söz konusu avukat, insanların hukuk sistemine olan güveninin artırılması şeklindeki uzun vadeli hedefi, genel uygulama sorununa dair en önemli çözüm saymaktadır. Son ve önemli bir husus, Kanun’un uygulayıcılar tarafından daha ciddiye alınması gerektiğine dair önceki beyanlara paralel biçimde, Türk Ceza Kanunu ve Türk Medeni Kanunu gibi ana kanunlara bağlantılandırılması meselesinin de bir tavsiye olarak dile getirilmiş olmasıdır.

Mülakat yapılan avukatların Kanun’un uygulamasının yanı sıra içeriğine dair de birtakım hususlarda kritik yorumlarda bulunması nedeniyle, 2007 yılında yapılan son değişiklikleri değerlendirmeleri istenmiştir. Raporun önceki bölümlerinde bahsedildiği üzere bu değişikliklerin en önemlisi, 4320 sayılı Kanun’dan yararlanacak kişiler listesine mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı bulunan veya evli olmalarına

54 Mülakatın son bölümünde, avukatlara sürecin nasıl işlediğine dair daha teknik sorular da yöneltilmiştir. Bu sorulardan biri, süren boşanma davalarında 4320 kararlarının boşanma dosyasıyla birleştirilip birleştirilmediği hakkındadır. Avukatların çoğu, pratikte bu dosyaların ayrıca ele alındığını ve koruma tedbiri kararlarının boşanma davasına ilişkin kararlarla birlikte verilmediğini belirtmiştir.

rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireylerinin de eklenmesidir. Ayrıca tedbir nafakası hükmüyle birlikte Kanun'a ekstra koruma tedbirleri de eklenmiştir. Veriler, bu değişikliklere olumlu yaklaşan birkaç avukat bulunmakla birlikte, mülakat yapılan avukatlar arasında bahsedilen gelişmelere dair ciddi bir bilgisizliğin söz konusu olduğu izlenimini uyandırmaktadır. Elbette ki bu verilerin daha geniş anlamda avukatlar arasında ortak bir bilgisizliğe işaret ettiğini söylemek çok zordur, zira burada görüşülen avukatların sayısı istatistiksel olarak İstanbul'daki toplam avukat sayısının sadece küçük bir kısmını oluşturmaktadır. Yine de bu avukatlardan birçoğunun Kanun kapsamındaki esaslı değişikliklere aşina olmadığını tespit etmek önemlidir, zira bu durum söz konusu değişikliklerin geçerli olduğu kişiler, bu kişilerin "korunabilme" yolları ve koruma döneminde alınabilecek ekstra tedbirler üzerinde doğrudan sonuçlar yaratmaktadır. Tek bir avukat dışında geri kalan avukatların, meslek yaşamlarının bir noktasında sayıca fazla olmasa da mutlaka 4320 davalarıyla uğraştıkları görülmektedir.⁵⁵ Bu sorunun, özellikle mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan veya evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireylerinden birinin aile içi şiddete maruz kaldığında Kanun'dan yararlanabileceğine ilişkin değişikliğe ve bu değişiklik sonrasında eski eşin şiddetine karşı Kanun'dan yararlanıp yararlanılamayacağına ilişkin olarak dile getirildiği göz önüne alındığında, bu bilgisizlik söz konusu avukatların bu tür davaları, 4320 sayılı Kanun'un kapsamı dışında kalacağını düşünerek, almadığı şeklinde yorumlanabilir. Keza bir başka aile üyesine karşı şiddet kullanıldığına dair bir şikâyet söz konusu olduğunda da, yine avukatların birçoğu 4320 sayılı Kanun'un sadece eşleri kapsamı sebebiyle bu tür bir davayı almaya istekli olmayabilir. Bu senaryolar olasılık düzeyinde olmakla birlikte, Kanun'un etkili bir biçimde kullanılabilme oranı değerlendirilirken ciddiye alınmaları gerekmektedir.

Diğer yandan başka avukatlar da değişikliklere, bu toplumda böylesi bir kanunun ne derece etkili olabileceğini sorgulama anlamında kuşkuyla yaklaşmıştır. Bu avukatlardan biri örneğin, ne kadar değişiklik yapılırsa yapılsın, bu tür kanunların neticede toplumsal yapıyla uyumlu olmamalarından dolayı değişikliklerin sonunun gelmediğini öne sürmüştür. Öte yandan bir başka avukat, genellikle kadınlara "sahip olmayı" besleyen sosyokültü-

⁵⁵ Mülakatlar, avukatların 4320 davalarında Adli Yardım Bürosu tarafından görevlendirilen bir avukatla veya özel bir avukatla temsil oranının çok da düşük olmadığına inandığını ortaya koymaktadır. Bu cevaplarda avukatlar hem kendi deneyimlerine atıfla hem de gözlemleri çerçevesinde, tedbir talebinde bulunan kişilerin bir şekilde avukat desteği almaya çalıştığını ifade etmişlerdir.

rel yapı bağlamında yine eğitim meselesini dile getirmiştir. Söz konusu avukat bu bağlamda, erkeklerin kadınların sahibi olduklarını iddia etmelerini, kadınları kendi “namus”ları olarak görmelerini ve kadınların korktukları veya namusları konusunda endişe duydukları için şiddet kullanan erkeklere geri dönmelerini temelde eğitimsizlikten ve özsaygı noksanlığından kaynaklanan meseleler olarak görmektedir.⁵⁶ Öte yandan değişikliklere ilişkin olumlu görüşler bildiren avukatlar ise, bu yeni değişiklikleri “sistemin kendini yenilemesi” veya Kanun’un tedbir türlerinin genişletilmesi gibi etkenlerle daha caydırıcı hale gelmesi anlamında olumlu adımlar olarak değerlendirme yönünde ortak bir eğilimi paylaşıyor görünmektedir.⁵⁷ Bu değişiklikler sonrasında, eski eşin şiddet uygulaması halinde Kanun’dan yararlanılıp yararlanılamayacağına ilişkin soruya da, yine bu konuya değinen az sayıdaki avukat daha ziyade olumlu görüşler bildirmiştir. Örneğin bir avukat, evlilik bağı resmen sona erse dahi, çiftlerin bu bağın halen sürdüğünü düşünerek birbirine rahatsızlık vermeye devam ettiğini öne sürmüştür. Bir başka avukat ise “eski eş”in hukuken tanınmış bir kategori olmadığını, zira yasal açıdan bakıldığında bir kişinin boşandığında “üçüncü şahıs” haline geldiğini dile getirmiş ve bir kişinin eskiden geçerli olan bir hukuki ilişkiye dayanarak öne sürdüğü taleplerin yasal talepler olarak görülmediğini, dolayısıyla bu du-

56 Bu eğitim söylemi çok yaygın biçimde, nüfusun esasen Türkiye’nin doğusundan veya benzer “geri kalmış” başka bir bölgesinden geldiği ve geleneklere son derece bağlı olduğu farz edilen bir kesimi tanımlamakta kullanılmaktadır. Örneğin, mülakatın ilerleyen kısımlarında avukatlardan biri, karşısındaki insanların eğitim seviyesi ve konumu düşünüldüğünde kendisini şaşırtan bir şiddet anekdotu anlatmıştır: “...inanın ki çok değişik, sosyal yapısı farklı kişilerden hiç beklemediğim talepler gelebiliyor. Örnek, en son gelen bir bayan, yaşı 50’nin üzerindediydi, 50-60 arasındaydı. Boşanma talebiyle geldi; ekonomik durumunun iyi olmadığını, yani şahsi olarak kendi ekonomik durumunun iyi olmadığını söyledi. Kocası subaydı. Boşanmak istiyordu. Kocası subaydı ve görüşmemizi yaptık, ayrılırken ‘Ya’ dedi, ‘ben özel bir soru soracağım’ dedi. ‘Buyurun’ dedim. ‘Kocam’ dedi, ‘bana’ dedi, ‘ters ilişki için çok baskı yapıyor’ dedi. ‘Bu’ dedi, ‘suç olduğunu, yani uygun bir şey olmadığını biliyorum. Bu hususta’ dedi, ‘mahkemeye dilekçe versek, bir çözüm bulabilir miyiz?’ Şimdi bu geçmişte de çok soranlar olmuştu. Bu olayda beni şaşırtan neydi: Eğitim seviyeleri, yaşadıkları yer itibarıyla beklemediğim bir aileden böyle bir talep gelmişti. Şimdi, Ümraniye şartlarında bu sık sık başımıza geliyordu ama Acıbadem gibi ve kocası subay olan bir kişinin hanımı bunu söylediği zaman şaşırmıştım yani. Yani, pes, buraya kadar da bu olabilir mi diye düşünmüştüm. Ve bir de bunu çok ciddi bir baskı unsuru olarak kullanıyormuş...”

57 Kanun’un caydırıcılık kapasitesi konusunda, avukatlara Kanun’a hapis cezasının ertelenmesini veya para cezasına çevrilmesini yasaklayan bir hüküm eklenmesi gerekliliği hakkındaki yorumları da sorulmuştur. Mülakat yapılan avukatlardan sadece biri böyle bir hükmün olumsuz bir gelişme olacağını öne sürerek, koruma tedbirlerinin zaten hiçbir soruşturma yapılmadan karara bağlanması ve nafaka kararlarının erkeğin ekonomik durumuna bakılmaksızın verilmesi sebebiyle böyle bir hükmün aşırı olacağını dile getirmiştir. Diğer yandan, avukatların geri kalanı böyle bir hükmün eklenmesinin Kanun’u çok daha icra edilebilir kılaacağını savunmuştur.

rumda bir aile içi şiddet eyleminden söz edilemeyeceğini öne sürmüştür. Değişikliklerle bağlantılı olarak, avukatlara dinî nikâh veya birlikte yaşama söz konusu olduğunda Kanun'un kullanımı veya olası kullanımı hakkındaki görüşleri de sorulmuştur. Mülakat yapılan avukatların çoğunluğunun bir 4320 davası olarak getirilen aile içi şiddet vakalarının genellikle karı koca arasında vuku bulduğunu iddia ettiği göz önüne alındığında,⁵⁸ bu ilişkiyi nasıl tanımladıklarının ve resmen evli olmayan çiftlerin 4320 kapsamında korunmaya uygunluğu konusunda ne düşündüklerinin anlaşılması son derece önemli görülmüştür. Birkaç avukat dışında, görüşülen avukatların büyük bir çoğunluğu 4320'nin sadece dinî nikâhla evli olan çiftler ve aralarında herhangi bir yasal bağ bulunmadan birlikte yaşayan insanlar için de kullanılabilceği ve hatta kullanılması gerektiği düşüncesine sahip görünmektedir.⁵⁹ Özellikle hâkimlerin aksine avukatlar, insanları daha fazla şiddetten korumaya yönelik olduğu düşüncesiyle Kanun'un bu gibi durumlarda uygulanması fikrine hayli sıcak bakıyor görünmektedir. Ancak, söz konusu avukatların yarısı aynı zamanda, uygulamada Kanun'un bu tür yaşamları içerecek şekilde yorumlanmadığını da öne sürmüştür. Nitekim bu durum, hâkimlerin anlatılarında neredeyse ortak bir eğilim olarak gözlenebilmektedir. Bu bağlamda, hâkimlerin cevaplarında yaygın biçimde gözlenen "aile" ve "eş" tanımları etrafında dönen tartışma avukatlar arasında pek destek buluyor gibi görünmemektedir. Hâkimlerin aksine, avukatlar "aile" ve "eş" gibi kavramların Türk Medeni Kanunu'nda nasıl tanımlandığından nadiren bahsetmektedir. Örneğin avukatlardan biri, "aynı çatı altında yaşayan" kişiler ibaresinin her durumda "resmî nikâhı" gerektirmediğini savunurken, bir başka avukat esasen ortada Medeni Kanun ile bir çelişki bulunduğunu, bu Kanun'un ayrılmış bulunan ve dolayısıyla Medeni Kanun tarafından aile sayılmayan insanlara uygulanabiliyorsa, "birlikte yaşayan" veya hatta kendilerini bir aile olarak gördükleri sürece "bir eşcinsel ilişki, bir lezbiyen ilişki, bir gey ilişki" içerisinde bulunan insanlara da uygulanabileceğini öne sürmüştür. Bu "aile" yorumlarına ilişkin olarak, örneğin bir başka avukat da çiftle-

58 Bu bağlamda, avukatlara Kanun'un çocuklara ilişkin kullanımı hakkında da soru yöneltilmiştir. Mülakat yapılan avukatlar çoğu kez, çocukların korunmasına yönelik taleplerin şiddete uğrayan ebeveynin korunmasının bir uzantısı olarak istendiğini açıklamıştır. Bu anlamda, tıpkı diğer hâkim ve savcılar gibi, avukatlar da çocukların kendi başlarına koruma talebiyle çıkagelmesinin olağan bir şey olmadığını dile getirmiştir.

59 Bu meseleye olumlu yaklaşan 15 avukattan sadece biri dinî nikâhla evli olan çiftler ile birlikte yaşayan çiftler arasında bir ayrım yapmış ve toplumun muhafazakâr olduğunu, birlikte yaşayan çiftler gibi uç örneklerde Kanun'un uygulanmasının toplumsal karışıklığa yol açacağını ifade etmiştir.

rin aile sayılabilmesi için aralarında cinsel ilişki bulunması gerektiğini iddia etmiştir. Bu avukat böyle bir ilişki bulunmamasının “çekip gidebilecek boyutta” olunduğu anlamına geldiğini ve böyle bir durumda Kanun’un uygulanamayacağını savunmuştur.

Kanun’un bu gibi çiftler için uygulanabilir olduğunu ancak uygulanmadığını düşünen avukatların bazıları –hâkimlerin bu vakalardaki uygulamalarındaki genel eğilimlerine atıfta bulunanlar dışında– Kanun’un bu vakalarda uygulanmamasını Türkiye’deki toplumsal yapıya ve kültürel kodlara atıfta açıklamıştır. Bu konuda hayli sıkça, toplumun muhafazakâr yapısına veya insanların toplumsal davranışlarını tanımlayan geleneksel kurallara atıfta bulunulmuştur. Örneğin bir avukat, Kanun’un bu gibi durumlarda uygulanmasının “resmiyetten uzaklaşma” sorunu yaratacağını, böyle bir uygulamanın “imam nikâhını” veya toplumda kabul görmeyen “birlikte yaşamayı” gündeme getireceğini ve “Türkiye biraz daha farklı bir seviyede olsaydı”, bu gibi meselelerin çok daha kolayca halledilebileceğini iddia etmiştir. Bu noktada esas olarak toplumda hâkim olan geleneksel yapıya ve geri kalmışlığa atıfta bulunmaktadır ki bu geleneksellik ve geri kalmışlık da çoğu zaman kişilerin haklarına ilişkin “cehaleti”nde veya “bilinçsizliği”nde gözlenebilmektedir. Bu bağlamda aynı avukat, meşhur sanatçılar gibi birtakım popüler figürlerin bu tür birliktelikler yaşayabildiğini, fakat sıradan insanlar resmî nikâh olmadan birlikte yaşayacak olsa “herkesin haklarında konuşacağı”nı söylemiştir. Ne ilginçtir ki, bir başka avukat da, tamamen farklı bir perspektiften de olsa toplumsal yapıya atıfta bulunarak, Kanun’un tam da “toplumun yaşayışına biraz ayak uydurması” gerektiğinden bu tür durumlarda kullanılması gerektiğini öne sürmüş ve Türkiye’de dinî nikâhla evlenen veya sırf babalarının emekli maaşından yararlanabilmek için anlaşmalı olarak boşanıp birlikte yaşamaya devam eden on binlerce insan bulunduğunu iddia etmiştir. Bu bağlamda, Kanun’un yorumlanmasındaki temel sorunun, aralarında resmi nikâh bulunmayan kişilerin herhangi bir yasal bağı bulunmadığını varsayan Medeni Kanun’da yer alan resmî nikâh mecburiyeti hükmü sonucunda ortaya çıktığını savunmuştur.⁶⁰

Hâkimlere nazaran, 4320’nin dinî evlilikler ve aralarında resmî bir yasal bağ bulunmadan birlikte yaşayan insanlar için uygulanması olasılığına karşı olumsuz tutum takınan avukatların sayısı çok daha düşük görünmektedir. Örneğin bu avukatlardan 2’si kendi kanaatlerince Kanun’un usulüne

⁶⁰ Bu bağlamda söz konusu avukat Medeni Kanun’un nişanı bir “yasal bağ” olarak tanıdığından, nişanlı çiftlerin de Kanun’un koruması kapsamında yer aldığını öne sürmüştür.

uygun yorumunun resmen evli olmayan insanları kapsamaması temelinden hareketle bu fikre karşı çıkmaktadır. Diğer yandan bir başka avukat, Kanun'un resmen evli olan insanlar arasındaki aile içi şiddet vakalarında da hi usulünce uygulanamaması sebebiyle, böylesi kapsayıcı bir tarzda uygulanabilmesi ihtimalinin son derece düşük olduğunu öne sürmüştür. Ayrıca avukatların açıklamalarında, hâkimlere nazaran çok daha seyrek olmakla birlikte, böyle bir uygulamanın Cumhuriyet hukukunun kazanımlarıyla bağdaşmayacağı ve hukuk dışı birliktelikleri meşrulaştırma olasılığının ortaya çıkacağı gibi tanıdık cevaplara da rastlanmaktadır. Bu konuda avukatlardan biri, böyle bir uygulamanın toplumda hâlihazırda var olan gayriresmî evlilik biçimlerini teşvik edeceğini ve bunun da nihayetinde “evlilik kavramı”nın ortadan kalkmasına yol açabileceğini iddia etmiştir. Bu avukat evlilik kavramının ortadan kalkma ihtimalini “çok fazla özgürlük” sebebiyle “birtakım değerlerimizin” ortadan kaybolmasının işareti olarak yorumlamıştır. Bu bağlamda, resmen evli olduğu halde dinî nikâhlı olduğu bir başka kadınla birlikte yaşayan ve ikinci karısından doğma gayrimeşru çocuğu hakkında babalık davası açan bir adamı örnek vermiştir. Söz konusu avukat, bunun resmî nikâhı bulunan kadın açısından son derece haksız bir durum oluşturduğu kanaatindedir, fakat buna rağmen aslında “kadınların en büyük düşmanlarının kadınların kendileri olduğunu” öne sürmüş, hatta erkekler ile kadınlar arasındaki aile içi şiddetin sebebini de bizzat kadınlar arasındaki mücadeleler bağlamında izah etmiştir.

Zaten kadınların en büyük düşmanları kadınların kendileri yani. Başka kimse değil. Bence kadınlar o şekilde davranmasa. Kadınların da evliliğe saygısı yok ya. Ben onu hele hiç anlamıyorum. Şimdi kadın, adam evli diye düşünmüyor yani. Yani “Ben bu adamla herhangi bir ilişki kuramam. Ben bu adamla görüşmem. Bu adam evli. Bu adamın karısı var. Bu adamın çocukları var” diye bir anlayışı yok kadınların. Maddi durumları kötü olduğu için “Ben nasıl bir kendime kapak atacak yer bulurum da kendimi geçindirebilirim” diye, yani ya hiç gözünün yaşına bakmadan öbür bayanın üstüne gidebiliyor yani. Kadınların da bazı şeyleri göz ardı et... Kendi yap, işte bazı şeyleri kendileri yapıp, kendileri buluyor gibi bir şeyler oluyor. Aslında işte böyle sağlamasalar erkekler de o ortamı bulamayacağı için aldatamayacaklar. Evlilik içerisinde aldatma olmayacak.

Son fakat önemli bir husus olarak, bir başka avukat da Kanun'un bu gibi durumlarda uygulanması olasılığına ilişkin böylesi bir sorunun esasen *"farkında olmadan yasa koyucuya 'Aile dışı, evlilik dışı ilişkileri onaylıyor musun?'* sorusunu sormuş ve adeta onaylatmış" olmakla aynı anlama geleceğini öne sürmüştür.

Yani bugün işte eee, bir terörist faaliyetin kurmuş olduğu oluşumu devletin tanıması gibi bir şey. Bugün Türkiye'deki sorunu ele alalım. Kürt sorunu ve PKK'yı masaya oturduğu zaman, "Artık sen bunu tanıdın, legal hale getirdin!" diye nasıl eleştiri alacaksa hükümet, burada "Ey mahkeme, sen evlilik dışındaki –pardon resmî nikâh dışındaki– birliktelikleri de korumaya al" dediğin zaman, bundan şu sonuç çıkıyor: "Sen böyle bir oluşumu kabul et" sonucu çıkıyor. Eee, bir hukuk sisteminde bu kabul edilir mi, edilemez. Dolayısıyla bu yönüyle sakat, yani ters. Birbirini yiyen, birbiriyi çelişen iki sonuç var orada. O zaman şu ortaya çıkacak: Peki, şikâyete bağlı bir şekilde evlilik dışı yaşayan bir kadın nasıl tabir edeceğiz, buna koca diyemiyoruz, dost mu diyeceğiz, arkadaş mı diyeceğiz, flört mü diyeceğiz, hayat arkadaşı mı diyeceğiz? Bundan görmüş olduğu şiddeti mahkemeye nasıl intikal ettirebilir? Bu yasa burada onu koruyabilir mi? Bir kere mahkemeye gitme hakkı var, gittiği zaman ha sadece Türkiye'de bu yasa yok, Ceza Yasası var, diğer yasalar var, hâkim dinler, onun o derdine Ceza Yasası'ndan, Medeni Yasa'dan diğer yasalardan yola çıkarak bir çözüm bulabilecek mi? El cevap: Bulabilir. Dolayısıyla çözümsüz değil ki bu getirip olayı bu Kanun'a sokmaya çalışalım. Nedir orada çözüm? Gaye ceza vermek mi, yasalarda mevcut; tazminat almak mı, yasalarda mevcut. Ha sadece nafaka boyutunda alamaz, çünkü nafaka malum aile içerisinde karı-koca arasındaki bir hadisedir, ama nafakanın dışında tazminat isteyebilir, zaten para da cebe girdikten sonra hangi isimle gelirse gelsin, onun derdini çözecektir. Yani vurmuş, kolunu kırmış kadının, eee, bunu aile içerisinde olsaydı nafaka artı maddi tazminat, manevi tazminat olacaktı...

Uygulamaya Dair Özel Sorular

Mülakatın bu bölümünde, tıpkı daha önceki meslek gruplarında olduğu gibi, avukatlardan da Kanun'un uygulaması hakkında doğrudan tecrübelerine dayanan görüş ve gözlemlerini sunmaları, bu bağlamda da öncelikle 4320 tedbir-

leri için uygun gördükleri vaka türlerinden bahsetmeleri istenmiştir.⁶¹ Veriler avukatların çoğu zaman çeşitli şiddet türlerini –ister fiziksel, ister ekonomik, ister psikolojik, ister cinsel veya duygusal olsun– 4320 tedbirlerine uygun görme eğiliminde olduğunu göstermektedir. Örneğin şiddet tehdidinde olduğu gibi sadece bir şiddet olasılığı bulunan hallerde dahi avukatların çoğu böyle bir olasılığın 4320 kapsamında koruma talep edilmesi için yeterli olacağını savunmuştur. Ancak bu avukatların birçoğu, fiiliyatta mahkemeler tarafından kabul edilmesi en muhtemel şiddet türünün, sağlam bir sağlık raporuyla desteklenenler başta olmak üzere fiziksel şiddet olduğuna işaret etmiştir. Bu anlamda, kürsünün diğer tarafında yer alan avukatlar Kanun’un aile içi şiddet vakalarının geniş bir yelpaze içerisinde değerlendirilmesine imkân vermesine rağmen, hâkimlerin sağlam delillerle desteklenen dosyalarda koruma tedbirlerine hükmetmek hususunda daha istekli davrandığı kanaatindedir. Bu bakımdan bazı avukatlar, Kanun’a göre fiziksel şiddet ve bu şiddete eşlik edebilecek türden delil şart koşulmamakla birlikte, bu tür belgelerin bir koruma tedbiri elde etme şansını artırdığını öne sürmüştür. Yargı pratiğine ilişkin bu değerlendirme, avukatlardan mahkemelere sundukları dosyaların içerisinde neler bulunduğunu ayrıntılı biçimde anlatmaları istendiğinde gelen cevaplarla da teyit edilmektedir. Bu bağlamda özel olarak, kendi 4320 dosyalarının dayacağı gösteren sağlık raporları ve tanık ifadeleri gibi delilleri içerip içermediği sorulmuştur. Veriler, avukatların çoğunun en azından birtakım raporlar, tanık ifadeleri ve başka sağlam delil türleri eklemeye çalıştığını, zira bu tür belgeler bulunmadığı takdirde mahkemenin talep edilen koruma tedbirlerine karar verme olasılığının daha az olacağına inandıklarını göstermektedir. Şurası ilginçtir ki, mahke-

61 Mülakatların daha önceki bir aşamasında, avukatlara Kanun’daki “aile içi şiddet” tanımının netliğine ilişkin görüşleri de sorulmuştur. Bu soruya verilen yanıtlar, görüşülen avukatların önemli bir çoğunluğunun tanımın yeterli olmadığını, aile içi şiddetin tam olarak ne olduğunu yeterince anlamadığını düşündüğünü ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, şiddetin genel anlamda dayak olarak düşünülmesi, “aile içi şiddet” tanımlamasından dolayı aileyi korumak adına şiddete göz yumulabilmesi, delil olmayan vakaların ciddiye alınmaması ve fiziksel şiddet dışındaki şiddet türlerinin özellikle uygulayıcılar tarafından anlaşılması gibi nedenler, Kanun’daki tanımın yetersizliğini açıklamak için kullanılmıştır. Diğer taraftan, avukatlara tanımın Yönetmelik’ten ziyade Kanun içinde olması gerektiğine ilişkin görüşler hakkındaki düşünceleri de sorulmuştur. Mülakat yapılan avukatların büyük çoğunluğu, kapsamlı tanımın Yönetmelik’ten ziyade Kanun’da yer alması gerektiğine inanmaktadır. Bu gereklilik bazen uygulayıcıdan ziyade vatandaşların Yönetmelik’ten ziyade Kanun’a erişiminin daha kolay olacağı ve bu şekilde de Kanun’da yazan bir şiddet tanımı hakkında daha bilinçli olabilecekleri üzerinden, bazen de Kanun’da yer alan bir düzenlemenin uygulayıcıların yorumunu kolaylaştırması çerçevesinde açıklanmıştır. Bu gereklilik bir diğer taraftan da gerek Kanun’un öngördüğü tedbirlerin, gerekse bu tedbirlere uyulmaması durumunda devreye girecek yaptırımların şiddet uyguladığı iddia edilen kişiler açısından ciddi sonuçları olması bağlamında da açıklanmıştır.

melerin delil niteliğinde belge içermeyen dosyalara yönelik tavrının ne olduğu sorulduğunda, daha az sayıda avukat mahkemelerin koruma tedbirlerine hükmetmeyeceğini veya böyle bir karar elde edilme olasılığının daha düşük olacağını dile getirmiştir. Geri kalan avukatlar hâkimlerin yine de tedbir kararı vereceği ya da kendi takdirlerine dayanarak karar vereceği için neticenin hâkime bağlı olacağı kanaatindedir.⁶²

Bu tespit ilginçtir, zira avukatların Kanun'un ve Yönetmelik'in lafzının neyi gerektirdiğinden ziyade mahkemeden koruma tedbiri çıkarmak anlamında başarılı olmayı esas olarak önemsediklerini göstermektedir. Hatta bu avukatlardan biri kendi davranışını değerlendirerek, muhtemelen en baştan beri başvurularının delil bulunmazsa reddedileceğini düşünmelerinden dolayı dosyalara sağlam belgeler eklediklerini ve davalarının hiç reddedilmemiş olmasının da muhtemelen buna bağlı olduğunu dile getirmiştir.

Eee, demek ki zorlamak lazım mahkemeleri de, yani delilsiz de verilebileceğini ta baştan beri savunmak gerekiyordu, bu da bizim bir, yani benim bir eksikliğim olarak şahsen düşünüyorum. Yani aklıma gelmiyor aslında delil yetersizliğinden reddedilmiş bir şey benim uygulamamda, bende yok. Demek ki daha önceleri hep delillendirerek açmışız. Ama son zamanlarda delillendirmesek bile bu yönde bir talep çıktığını görüyoruz. Bir de şey var, Cumhuriyet savcılıklarına re'sen başvurular var, orada zaten genellikle delillenmiş veya orada aleyhine tedbir kararı verilecek kişi hakkında bir dava açılması söz konusu olduğu için, en azından kuvvetli şüphenin varlığı öngörülmüş olduğundan orada tedbir kararı direkt veriliyor sanırım artık.

Aynı şekilde, avukatlara 4320 dosyalarının mahkemelerce hiçbir şekilde değerlendirilmediği türden durumlara ilişkin görüşleri de sorulmuştur. Bu cevaplara yönelik genel bir analiz, avukatların neredeyse hiçbirinin mahkeme

62 Bu noktada örneğin, avukatlardan biri, hâkimlerin eğitilmesinin önemine dair epey uzun bir beyanda bulunmuştur; zira bu şiddet olaylarının çoğu sağlam delillerle kanıtlanamadığından, hâkim kendi "geçmiş"inden, "kültür"ünden, "dini inanç ve inançsızlığı"ndan, "sosyal statüsü"nden ve "ekonomik statüsü"nden arındırılması gereken "vicdan"ına dayanarak karar vermek durumundadır. Bunun yanı sıra, ideal aile mahkemesi hâkimi, olaylara birden fazla perspektiften bakabilen ve dolayısıyla çok daha nesnel değerlendirmeler yapabilen dört başı mamur bir karakter haline gelmesine imkân verecek, çeşitli türden literatüre hâkim, son derece entelektüel bir kişi olarak tahayyül edilmektedir.

tarafından reddedilmiş bir dosyası bulunmadığını ortaya sermektedir. Bu bağlamda, söz konusu avukatların hemen hepsi hiçbir zaman ret durumuyla karşılaşmadıklarını veya dosyalarının her zaman mahkemelerce değerlendirildiğini beyan etmiştir. Ancak içlerinden biri, bu dosyaların genellikle mahkemelerce değerlendirildiğini ve en kötü durumda hâkimlerin şikâyetler ve koruma talepleri hakkında bir duruşma yapmaya karar vereceğini öne sürmüştür. Duruşma yapılması olasılığı, mahkemelerin delil niteliğinde belgeler isteyip istemediği sorusu bağlamında ortaya atılmıştır: Bu soruya cevaben bazı avukatlar dosyalara bu tür belgeleri koyduklarını, zira bunların bulunmaması halinde mahkemenin duruşma yapmaya karar verdiğini iddia etmiştir.⁶³ Son ancak önemli bir husus olarak, avukatların daha şüpheli bir tutum takındığı birkaç cevapta, hâkimlerin güvenilir delil bulunmadığı veya şiddet derecesinin “yeterince ağır” görülmediği hallerde talepleri reddetme eğilimi taşıdığı öne sürülmüştür.

Tıpkı hâkimler ve savcılar gibi, avukatlara da şu üç farazi durumda nasıl hareket edecekleri sorulmuştur: tedbirin kaldırılması istendiğinde, başka bir koruma tedbiri talep edildiğinde ve ilk tedbirin uzatılması istendiğinde. Birinci durum bağlamında, avukatların çoğu öncelikle böyle bir durumla hiç karşılaşmadıklarını belirtmiştir; dolayısıyla, verdikleri cevaplar fiilî pratiklerinden örnekler taşımak yerine böyle bir durumda nasıl hareket edebilecekleri yönündeki düşüncelerini içermektedir. Avukatlardan bazıları böyle bir durumda ideal uygulamanın tedbirin kaldırılması olacağını, çünkü özellikle Kanun’un temel amacının aileyi bir arada tutmak olduğu düşünüldüğünde, kişinin isteğine aykırı olarak tedbirin sürdürülmesinin uygun olmayacağını dile getirmiştir. Aileyi bir arada tutarak korumanın önemine yapılan bu atıf, hâkimlerin ve savcılarının anlatılarında rastlanma sıklığıyla kıyaslandığında hayli düşüktür. Bu bağlamda avukatların çoğu, karşılıklı anlaşmaya dayalı olarak yeniden bir araya gelindiğine göre ortada zaten bir

⁶³ Mülakat yapılan avukatlardan 11’i, 4320 dosyalarının aile mahkemeleri tarafından duruşmasız görüldüğünü belirtmiştir. Geri kalan avukatların ise çoğunluğu kesinlikle duruşma yapıldığını ifade ederken, küçük bir grup da durumun değişiklik gösterdiğini, bazı mahkemelerin duruşma yaptığını, “somut delil yoksa” duruşma yapıldığını veya önceki yıllarda dosyaların duruşmasız görüldüğünü ancak artık daha çok duruşmalı görüldüklerini belirtmiştir. Diğer taraftan, avukatlara, duruşma yapılmasını gerekli görüp görmedikleri de sorulmuştur. 12 avukat, temelde aciliyet sebebiyle, 4320 dosyalarında duruşma yapılmasına gerek olmadığını söylerken, 2 avukat kesinlikle yapılması gerektiğini, zira karşı tarafın da söz hakkı olması gerektiğini ifade etmiştir. Geri kalan 6 avukat ise bazı durumlarda duruşma yapılabileceğine inanmaktadır. Bu avukatlar, Kanun’un suiistimal edilme ihtimalinin bulunduğu, belgelerin eksik olduğu, “somut delilin” olmadığı ya da karşı tarafın haklarının ihlal edilebileceği durumlarda duruşma yapılabileceğini öne sürmüştür.

“hukuka aykırılık” bulunmayacağından, tedbirin kaldırılmasını resmiyete dökmek için mahkemeye başvurmanın gereksizliğinden bahsetmiştir. Bir başka benzer yorum da, koruma tedbirini talep eden şahsın bu tedbirin infaz edilmesine ilişkin her türlü ihlalin bildirilmesini sağlamadıkça polisin zaten olayı takip etmeyecek olmasından dolayı, koruma tedbirine sahip çıkılmasında bireysel çabaların önemini dile getirmiştir. Bu bağlamda söz konusu avukat, müvekkillerinden herhangi birinin kendisine koruma tedbirinin kaldırılması yönünde bir taleple gelmesi halinde bu talebi mahkemeye taşımayacağını, zira müvekkilinin hâlihazırda karşı tarafla barışmış olacağını ve bunun da koruma tedbirini fiilen geçersiz hale getireceğini savunmuştur. Bir başka avukat da insanların tedbirin kaldırılması yönünde bir taleple çıkageldiği olayların seyrekliğinden bahsetmiş ve bunu insanların “sorunu kendi aralarında çözmeleri” bağlamında izah etmiştir. Diğer avukatlar ise bu konuya daha şüpheli yaklaşmıştır: Bazıları taraflardan kararlarını yeniden değerlendirmelerini isteyeceğini veya tedbirin kaldırılması işlemi zaten daha uzun süreceğinden taraflara tedbir süresinin sona ermesini beklemelerini söyleyeceğini öne sürerken, bazıları da böyle bir talepte bulunulmasının ileride başka bir tedbir isteme şansını azaltacak olmasından veya sulh halinin zaten bir ilişkinin normal hali olması gerektiğinden ve tarafların barışmasının tedbirin sürdürülmesi ihtiyacını geçersiz kılacak olmasından dolayı böyle bir durumda tedbirin kaldırılmasını talep etmeye istekli olmayacaklarını belirtmiştir. Verilen cevaplar böylesi taleplerin baskı ve zorlama altında dile getiriliyor olması olasılığının, hâkim anlatılarının aksine, avukatlar arasında yaygın bir endişe yaratmadığını gözler önüne sermektedir. Bu durum hâkimlerin karar alma mercii konumuna atıfla açıklanabilir, zira bu konum hâkimlerin insanların taleplerini özgür iradeleriyle sunup sunmadıkları hususuna daha çok önem vermelerine yol açmaktadır.

Orijinal koruma tedbiri halen geçerliyken bir başka tedbir talep edilmesine nasıl yaklaşacaklarının sorulduğu ikinci farazi durum bağlamında ise tüm avukatlar meseleye olumlu yaklaşmıştır. Tıpkı hâkimler ve savcılar gibi, avukatlar da yeni tedbirler istenmesi fikrine olumlu bakmaktadır. Bazı avukatlar gerçekte böylesi bir durumla karşılaşmadıklarını, çünkü zaten tüm koruma tedbirlerini istediklerini söylerken, geri kalanların çoğu yeni bir şiddet olayının veya olasılığının ortaya çıkması halinde ya ayrı dosyalar ya da ilk taleplerin uzantısı halinde yeni türden koruma tedbirleri taleplerinde bulunabileceğini savunmuştur. Son fakat önemli bir husus olarak, avukatlar 6 aylık sürenin sonunda tedbirin uzatılması olasılığı hakkında da yorumlarda bulun-

muştur. Veriler bu gibi durumlar hakkında bilgileri bulunmadığını dile getiren iki avukat dışında avukatların geri kalanının bu soruya olumlu yaklaştığını, yani uzatma olasılığını reddetmediklerini ortaya koymaktadır. Öte yandan, bazı avukatlar mahkemelerin sürenin uzatılmasına hükmedebileceğini savunurken, diğerleri ancak yeni bir şikâyette bulunulması halinde sürenin uzatılabileceği kanaatinde. Bu anlamda, üç meslek grubunda da koruma süresinin uzatılması fikri destek bulsa dahi, ilk talep bağlamında bir uzatma istenebilmesi olasılığına ilişkin ortak bir şüphe var görünmektedir.

Bunun yanı sıra tıpkı hâkimler ve savcılar gibi avukatlar da Kanun tarafından ana hatları çizilen tedbir türlerinin etkinlik ve uygulanabilirliğine ilişkin görüşlerini dile getirmiştir. Bu tedbirlere dair genel bir değerlendirme yapmaları istendiğinde avukatların büyük bölümü meselenin tedbir değil, tedbirin uygulanabilmesi olduğunu öne sürmüştür. Bu bağlamda, tıpkı diğer uygulayıcılar gibi avukatlar da bu görev için ayrılmış özel bir birim bulunmadığından ve polisin meslek içi eğitiminin böylesi bir takibe pek imkân vermediğinden, bu koruma tedbirlerinin infaz edilmesindeki güçlüklerden dem vurmıştır. Avukatlardan biri, söz konusu tedbirlerin Kanun'a konmasının, bu konu uygulayıcılar ve halk tarafından bilinmediği sürece aslında hiçbir anlam taşımadığını öne sürmüştür. Örneğin uzaklaştırma tedbirlerine ilişkin olarak, avukatlar etkili bir izleme mekanizması bulunmadan bu tür kararların kadınların aleyhine olabilecek şekilde daha "esnek" bir tarzda yorumlanabildiği şeklinde bir görüş dile getirmiştir. Avukatlardan biri, erkeğin uzaklaştırıldığı dükkânın kapısının dışında dikilip, dükkâna girmediği için kararları ihlal etmediğini ileri sürdüğü bir olayı örnek vermiştir. Yine bir başka olayda avukat, şiddet gören kadının günde 24 saat korunması için polis tahsis edilemediğinden, koruma tedbirlerine uyulup uyulmadığını izlemenin mümkün olmadığını iddia etmiştir. Uzaklaştırma tedbirinin yanı sıra, şiddet kullanan kişinin bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurmasına ilişkin yeni tedbire de avukatlar genelde şüpheyle yaklaşmıştır. Avukatlar bu tedbir bağlamında tedaviye gitmeyen kişinin tutuklanıp tutuklanamayacağı hususunun net olmadığını, dolayısıyla bu belirsizliğin Kanun'un etkinliğini azalttığını öne sürmüştür. İnsanların gerçekten tedavi görmesinin sağlanması ve ayrıca bu insanları kabul edecek tıbbi tedavi veya rehabilitasyon merkezlerinin erişilebilir kılınması açısından da Kanun pek uygulanabilir görünmemektedir. Avukatlardan biri bu tedbirle ilgili soruna farklı bir açıdan yaklaşmış ve Türkiye'de insanların hep şiddetin bir "sebebi" olmasından ve bu sebebin de genelde kadınla özdeşleştirilmesinden dolayı bu

hükmün gerçekte uygulanabilir olmadığını öne sürmüştür. Bu konuda söz konusu avukat, Türkiye’de erkeklerin şiddete genellikle kadının –“eti yakmak” gibi– bir hatası sonucunda başvurdukları düşüncesini taşıması nedeniyle, onları “hasta” olduklarına ve bu nedenle tedavi görmeleri gerektiğine ikna etmenin hayli güç olduğu iddiasındadır. İletişim araçlarıyla rahatsızlık verilmesinin engellenmesine ilişkin tedbir açısından ise, avukatlar yine, arama farklı bir numaradan yapılabildiği ve bu aramalar dinlenmediği için böyle bir rahatsızlığın gerçekten meydana geldiğini fiilen kanıtlamanın güçlüğünden ve mahkemenin kararının ihlal edilip edilmediğini bilmesinin mümkün olmayacağından bahsetmiştir.

Her bir tedbirle ilgili olarak karşılaşılan farklı güçlükler ışığında, avukatlara uygulanması en zor tedbirin hangisi olduğu da sorulmuştur. Veriler çoğu avukatın tüm koruma tedbirleri arasında başvurucular tarafından en çok talep edilen ve mahkemeler tarafından da en çok hükmedilen tedbir olmakla kalmayıp uygulanması en güç tedbirin de uzaklaştırma tedbiri olduğu kanaatini taşıdığını göstermektedir; yani başvuru sahipleri tarafından şiddetin önlenmesi amacıyla başlıca araç olarak talep edilen tedbir aslında fiiliyatta gerçekleştirilmesi en güç tedbir gibi görünmektedir ki bu durum Kanun’un etkinliği bakımından ciddi soru işaretleri uyandırmaktadır. Uzaklaştırma tedbirinin yanı sıra, iletişim araçlarıyla rahatsızlık verilmesinin önlenmesine ve şiddet kullanan kişinin bir sağlık merkezine muayene veya tedavi için başvurusuna ilişkin tedbirler de uygulanması güç tedbirlerden sayılmaktadır. Aynı zamanda, avukatlara uygulamada hangi tedbirleri en çok talep ettikleri de sorulmuştur. Verdikleri cevaplar, en çok talep edilen tedbir türlerine ilişkin değerlendirmelerine paralel biçimde, kendi mesleki uygulamalarında da en sık olarak uzaklaştırma tedbirini talep ettiklerini ortaya koymaktadır. Bu konuda avukatlara, henüz hiç talep etmedikleri herhangi bir koruma tedbiri olup olmadığı da sorulmuştur. Genel eğilim Kanun’un sunduğu her şeyin talep edilmesi olarak görünmekle birlikte, bazı avukatlar şiddet uygulayan kişilerin muayene veya tedavisiyle ve silah teslimiyle ilgili hükümleri daha az talep edilen tedbirler olarak özellikle belirtmiştir. Veriler belirli bazı tedbirlerin mahkemelerce reddediliyor olması ihtimalinin avukatların birtakım tedbirleri talep edip etmeme kararlarında küçük bir rol oynadığı izlenimi yaratmaktadır. Avukatlar uzaklaştırma süresinin 3 ay kısaltıldığı bazı örnekler dışında, mahkemelerce reddedilen belirli bir tedbir türü bulunmadığı kanaatinde görünmektedir. Belirli tedbirleri istememe nedenleri daha ziyade müvekkillerin taleplerine ve olaya özgü koşullara dayanılarak açıklanmaktadır.

Son olarak, avukatlara Kanun'da çerçevesi çizilenler dışında başka herhangi bir koruma tedbiri isteyip istemedikleri de sorulmuştur. Mülakat yapılan avukatların büyük bir çoğunluğu hiçbir zaman başka bir talepte bulunmadıklarını söylediğinden, çıkan sonuçlar bu avukatların Kanun'u daha ziyade dar biçimde uyguladıklarını ortaya koymaktadır. Diğer avukatlar ise telefonların dinlenmesinin, faturaların ödenmesinin, şiddet uyguladığı iddia edilen şahsın uzaklaştırılacağı yerler arasına ev adresinin yanı sıra başka adresler eklenmesinin veya bilgisayar karşısında geçirilen saatlerin sınırlandırılmasının istenmesi gibi örnekleri farklı tedbirler olarak sıralamıştır ki bu talepler mahkemece çoğu kez reddedilmektedir. Bu bağlamda Kanun'u uygulanan tedbirler bağlamında daha dar yorumlama eğilimine karşın, avukatlara yine de kendileri veya başka meslektaşları tarafından talep edilmiş olan özgün bir koruma tedbiri hatırlayıp hatırlamadıkları da sorulmuştur. Hâkimlere kıyasla avukatlar tarafından anımsanan orijinal anekdotlar çok daha azdır. Yine de mülakatlar özgün olarak hatırlanan birkaç olay ortaya koymaktadır. İlginçtir ki, bu olaylardan ikisi avukatlara koruma talebiyle gelen kişinin kadın olmaması açısından benzersiz addedilmektedir. Olaylardan birinde mağdur, karısının şiddetine –özellikle psikolojik– uğramışken, ikinci olayda ise mağdur psikolojik sorunları ve uyuşturucu bağımlılığı sorunu bulunan oğlunun şiddetine uğrayan bir annedir. Bir başka olayda avukat şiddete başvuran erkeğin tedavi görmesinin ve aile yaşamı ve evlilik konusunda kitaplar okumasının sağlandığını anlatmıştır. Son örnekte ise avukat, kendisine ve çocuklarına yönelik birçok ağır şiddet vakasının ardından kocası hakkında şikâyetle bulunmak üzere savcılığa giden bir kadının hikâyesini anlatmış, okuma yazması olmadığı ve savcılığa gitmesine rağmen şikâyetini sunmayı her nasılsa başaramadığı için kadının şikâyetinin hiçbir zaman işleme konmadığını dile getirmiştir; vücudunda baltayla yaralanma izleri bulunmasına rağmen, ortada bir şikâyet dosyası olmadığından ve hiçbir tanık ifadesi bulunmadığından –zira korkusundan kimse adama karşı şahitlik etmek istememiştir– davası başlatılamamıştır.

Nafakanın avukatlar tarafından 4320 bağlamındaki taleplerin bir parçası olarak nadiren dile getirildiği düşünüldüğünde, uygulayıcıların bu hükmü kullanımının da incelenmesi önem taşımaktadır. Avukatların nafaka konusuna yaklaşımının incelenmesi, 4320 davalarında hâkimlerin nafakaya ilişkin kararlarının çoğu zaman talep sonucunda veriliyor olması ışığında özellikle önem arz etmektedir. Veriler, mülakat yapılan hâkimlerin nafakaya koruma tedbirinin bir parçası olarak hükmettiği örneklerle nadiren rastlandığını ve ge-

nellikle mağdur veya temsilcisi tarafından talep edilmesi halinde bu konuyu değerlendirdiklerini gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda verilen cevaplar, nafaka söz konusu olduğunda avukatların uygulamalarının farklılık gösterdiği izlenimi yaratmaktadır. Avukatların bazıları nafaka konusunu derhal boşanma davalarıyla ilişkilendirip bu nedenle sadece 4320 bağlamında bu tür taleplerde neredeyse hiç bulunmadıklarını belirtirken, bazıları da 4320 bağlamında nafaka talep ettiklerini, fakat mahkemelerin bu talepleri çoğu zaman reddettiğini öne sürmüştür. Bu bakımdan, 4320 bağlamında nafaka taleplerinin kabul edilmesi için mahkemelerin nafaka isteyen kişinin sosyoekonomik durumuna ilişkin delil aradığı da iddia edilmiştir. Hatta bir avukat hiçbir zaman nafaka isteyemediğini, çünkü bu tür taleplerin hepsinde genel eğilimin delil toplanması ve duruşma yapılması yönünde olduğunu öne sürmüştür. Öte yandan diğer avukatlar 4320 davalarında nafaka istememe sebeplerini, mağdurların bu yönde bir önlem talebinde bulunmamasıyla izah etmiştir. Bu yönde bir talep bulunmayışı bazen mağdurların yeterli maddi kaynaklara sahip olmasına atıfla açıklansa da, avukatların çoğu bu durumu insanların şiddetten hemen sona ermesini isteyecek denli bıkmış olmaları bağlamında izah etmiştir. Bu anlamda mağdurlar 4320 kapsamında koruma tedbirleri talep ederken maddi durumlarını –hele ki ailenin temel geçim kaynağını sağlayan kişi uzaklaştırılan kişi olduğunda evin geçimini nasıl sürdüreceklerini– aslında pek düşünmemektedir. Bu konuda avukatlara, bu tür durumlarda evden uzaklaştırılan kişinin uzaklaştırıldığı dönem boyunca evin harcamalarını üstlenmesi yönünde talepte bulunulup bulunulmadığı da sorulmuştur. Veriler, avukatların böyle bir uygulamaya pek sık gitmediğini, çünkü ya bu yönde özel taleplerde bulunmadan sadece nafaka istediklerini ya da böyle bir talepte bulunmalarına rağmen mahkemelerin bu tür harcamaların karşılanması yönünde pek karar vermediğini göstermektedir. Avukatlar ayrıca, mahkemelerin nafakaya hükmettiği hallerde dahi bu nafakanın tahsilatının genellikle çok zor olduğunu ve çoğu zaman icra işlemleri yoluyla alınabildiğini de ileri sürmüştür.

Son ve önemli bir husus olarak, avukatlardan uygulamadaki tecrübelerine ilişkin iki hususta görüşlerini sunmaları istenmiştir: 4320 kararlarının temyiz edilememesi ve taleplerinin aile mahkemeleri tarafından yetkisizlik sebebiyle hiç reddedilip edilmediği. Birinci soru bağlamında avukatların büyük bir çoğunluğu bunun yerinde bir düzenleme olduğunu, çünkü 4320 kararlarının derhal uygulanması gereken kararlar olduğunu ve dosya temyize götürülecek olursa sürecin oldukça uzayacağını öne sürmüştür. Bu düzenlemeye karşı çıkan az sayıda avukat ise, insanlara 4320 kararlarını temyiz etme hak-

kı verilmesi gereğini farklı sebeplerle açıklamıştır. Bu sebeplerden biri, Kanun'un, karşı tarafın yapmadığı bir şeyle suçlanması anlamında, kötü niyetle kullanılması olasılığı olarak dile getirilmiştir. Öte yandan bir başka avukat, insanların 4320 bağlamında hapis cezasıyla karşı karşıya kalabilmesi nedeniyle bu kararların olağan yargılama dışında tutulmasının sürecin hukukiliğine gölge düşüreceğini öne sürmüştür. Son olarak, avukatlara taleplerinin aile mahkemeleri tarafından yetkisizlik sebebiyle hiç reddedilip reddedilmediği de sorulmuştur. Bu bağlamda avukatların hemen hepsi, mahkemelerin yetkiye dayanarak davaları reddetmeyeceğini, zira esasen 4320 davalarında mahkemenin yetkisinin dikkate alınmadığını belirtmiştir.

Değerlendirme ve Sonuç

Bu araştırmada, gerçekleştirilen mülakatlar üzerinden uygulayıcıların 4320 sayılı Kanun’u nasıl algıladıklarını ve nasıl uyguladıklarını ortaya koymak amaçlanmış ve buna ilişkin pek çok veriye ulaşılmıştır. Bu bölümde bu veriler üzerinden yaptığımız değerlendirme ve öneriler yer almaktadır. Anlatılarda öne çıkan belirli konu başlıkları üzerinden farklı uygulayıcı gruplarının görüşlerinin kısa bir karşılaştırması yapılmaktadır. Bu karşılaştırmalara zaman zaman, sorunlara ilişkin değerlendirmeler ve çözüm önerileri dahil edilmiştir. Bölümün sonunda da ortaya çıkan yeni sorulara yer verilmiştir.

FARKLI YORUMLAMA-FARKLI UYGULAMA

13 yıldır yürürlükte olan ve 4 maddeden oluşan 4320 sayılı Kanun, bir sayfa uzunluğunda, kısa bir yasa metni olmasına rağmen, yürürlüğe girdiği tarihten bu yana uygulayıcılar tarafından çok farklı biçimlerde yorumlanmakta ve uygulanmaktadır. Uygulamadaki farklılıklar, Kanun metninin bizatihi kendisi ya da yetersiz altyapıya dayalı sorunlar dolayısıyla Kanun üzerine çeşitli tartışmalar yürütülmektedir. Uygulamadaki sorunlar bu araştırmayla da bir kez daha gözler önüne serilmiştir. 2007 yılında yapılan değişiklikler mevcut sorunlara esaslı çözümler getirmekten uzaktır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından 2009 yılında verilen Opuz kararında da “aile içi şiddetin esasen kadınları etkilediğine ve Türkiye’deki genel ve ayrımcı yargı pasifliğinin aile içi şiddeti besleyen bir ortam yarattığına dair...” tespitte bulunularak, diğer bir deyişle “... Türkiye’deki genel ve ayrımcı yargı pasifliğinin, kasıtlı bi-

çimde olmasa da, esasen kadınları etkilediği...” belirtilerek yargının bu tür davalardaki tutumuna dikkat çekilmiştir.

Son dönemlerde kadın cinayetlerinin sayısında görülen artış, eski eşlere yönelik artan saldırılar ve son olarak bu tür saldırılardan birinde, şiddete karşı defalarca koruma istemesine rağmen devlet tarafından korunamayan ve eski eşi tarafından öldürülen Ayşe Paşalı davasıyla birlikte Kanun’un değiştirilmesi 2011’de bir kez daha gündeme gelmiştir. Bu bağlamda 4320 sayılı Kanun’da değişiklik yapılmasına yönelik hükümetin hazırladığı kanun teklifi ve CHP’li Nevin Gaye Erbatur’un hazırladığı kanun teklifi Meclis gündemine girmiştir. Hükümet tarafından hazırlanan kanun teklifinin genel gerekçesinde “usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmaların kanun hükmünde olduğunu ve bunlar hakkında Anayasa’ya aykırılık iddiasıyla Anayasa Mahkemesi’ne başvurulamayacağını, usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümlerinin esas alınacağını” belirten Anayasa’nın 90. maddesine, bu bağlamda Türkiye’nin, taraf olduğu Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) çerçevesindeki uluslararası yükümlülüklerine, Anayasa’nın 10. maddesinde yapılan değişikliklerle devletin kadın-erkek eşitliğinin fiilî olarak hayata geçirilebilmesi için her türlü tedbiri alacağını ve pozitif ayrımcılık yapabileceğini belirten hükmüne ve ailenin eşler arası eşitliğe dayandığını belirten 41. maddesine atıf yapılmaktadır. Gerçekten de bütün bu anayasal mevzuat ve uluslararası hukuk çerçevesindeki yükümlülükler hukuki bakımdan kadına yönelik şiddetin önlenmesinin genel gerekçesini oluşturmaktadır. Öyle ki, herhangi bir yeni yasal düzenleme yapılmadan dahi anayasal hükümler ve uluslararası yükümlülükler çerçevesinde yapılacak bir yorumla kadınların şiddete karşı etkili bir şekilde korunmasını sağlayacak hukuki çerçevenin mevcut olduğunu söylemek mümkündür. Ancak yine de, bu araştırmanın da ortaya koyduğu üzere 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun’un yorumlanmasında bu perspektiften bakılmadığı ve bu nedenle de etkili korumanın sağlanamadığı ortadadır.

Söz konusu kanun teklifleri, nisan ayındaki Adalet Komisyonu toplantısının ardından Meclis, genel seçim dolayısıyla, tatile girdiğinden parlamentonun yeni dönemine kalmıştır.¹ Bu yeni dönemde kadına yönelik şiddetle mü-

¹ Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Şahin tarafından 19 Temmuz 2011’de kamuoyuyla paylaşılan “Kadın ve Aile Bireylerinin Şiddetten Korunmasına Dair Kanun Tasarı Taslağı”nın Meclis

cadele konusunda yapılacak yasal düzenlemeler mevcut yasaya ilişkin uygulamadaki sorunları radikal bir biçimde ortadan kaldırmayı amaçlamalıdır. Bu amaçla yasal düzenlemeleri destekleyecek altyapının da oluşturulması gerekmektedir. Bu türden altyapı destekleri ve diğer politikalar geliştirilmez ve hayata geçirilemezse Kanun'un amacını gerçekleştirme mümkün olmayacaktır.

UZMANLIĞIN YETERSİZLİĞİ

2003 yılında kabul edilen 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'un 9. maddesi, 4320 sayılı Kanun'un birinci maddesinin birinci fıkrasındaki "sulh hâkimi" ibaresini "aile mahkemesi hâkimi" olarak değiştirmiş, böylelikle 4320 sayılı Kanun kapsamına giren konularla ilgili aile mahkemesi hâkiminin, Kanun'da sayılan tedbirlerden biri ya da birkaçına birlikte veya uygun göreceği benzeri başka tedbirlere hükmedebileceği ifade edilmiştir. Aynı Kanun'un ikinci maddesinin ikinci fıkrası da "aile mahkemesi kurulamayan yerlerde bu Kanun kapsamına giren dava ve işlere, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nca belirlenen asliye hukuk mahkemesince bakıldığını" ifade eder. 4320 sayılı Kanun gibi bir özel kanuna ilişkin meselelere aile mahkemesi gibi özel olarak işlevi tanımlanmış mahkemelerin bakıyor olması, beraberinde bu alanda bir uzmanlaşmayı getireceğinden, olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

Özel kanun, özel bir amaca yönelik olarak çıkarılmış bir kanundur. 4320 sayılı Kanun, tam da şiddet mağduru eş, çocuk ya da diğer aile bireyini farklı şiddet biçimlerinden korumak amacıyla çıkarılmış olması ve bir toplumsal soruna yönelik olması itibarıyla özel bir kanundur. Bir diğer yönü de hem medeni hukuk hem de ceza hukuku perspektifini bünyesinde birleştirmesidir. Özel kanunların normlar hiyerarşisi içerisindeki yerine bakıldığında Anayasa dışındaki tüm genel kanunların üzerindedir. Uygulama sırasındaki yorumlarda 4320 sayılı Kanun'un özel bir kanun niteliğinde olduğu dikkate alınmalıdır. Öte yandan aile mahkemeleri de bir uzmanlık alanı olan özel mahkemelerdir. Ancak Türkiye'deki yargı sisteminin yapısının ne ölçüde bu türden bir uzmanlaşmaya imkân vermekte olduğu tartışmalıdır. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından yapılan atamalarda, daha önce iş mahkemesinde çalışan bir hâkimin aile mahkemesine atanması mümkündür. Dola-

açılır açılmaz gündeme alınacağı açıklanmıştır. Tasarı, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'a göre çok daha geniş kapsamlıdır ve uygulamadaki sorunları gidermeye yönelik olumlu yönleri mevcuttur. Ancak yine de eksiklikleri vardır ve geliştirilmesi gerekmektedir. Taslağın ayrıntısı için bkz. <http://www.ntvmsnbc.com/id/25233682/>, erişim tarihi: 20 Temmuz 2011.

yısıyla mesleki uzmanlaşmaya imkân veren bir yargı yapısının varlığından söz etmek zordur.

Yapılan mülakatlar neticesinde, görüşülen her üç grup için de böylesi bir uzmanlaşmanın mevcut olduğunu söylemek mümkün değildir. Örneğin, hâkimlerin medeni hukuk alanında ve bazen de özellikle aile hukuku konularında bir tecrübeleri bulunmasına rağmen 4320 sayılı Kanun konusunda nispeten daha az bilgi sahibi oldukları görülmüştür. Bu da hâkimlerin çoğunun bu alanda mesleki uzmanlıktan yoksun olmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla, hâkimler 4320 davalarına genel medeni hukuk veya aile hukuku bilgileriyle yaklaşmaktadır. Aile hukuku alanında sahip olunan genel tecrübe, hâkimlerin 4320 davalarını yorumladığı toplumdaki cinsiyet rolleri, ailenin ve toplumsal olarak bu kurum etrafında toplanmış tüm değerlerin önemi gibi konulara ilişkin görüşlerini içeren daha geniş bir çerçeve oluşturmaktadır. Bu da hâkimlerin 4320'nin aslında başarması amaçlanan hedefini fark edememesiyle sonuçlanabilmektedir.

Öte yandan, görüşülen savcılarının hemen hepsi 4320'yi uygulama fırsatı bulduklarını, çoğu da Kanun'u "devamlı" veya "sürekli" veya "hemen hemen her gün" uyguladıklarını söylemiştir. Savcılar, 4320'yi mahkemeler tarafından verilen kararların infazından ziyade 4320'ye uygun vakaların aile mahkemelerine gönderilmesi biçiminde uygulama fırsatı bulduklarını ifade etmiştir. Tabii ki sürekli olarak uygulama fırsatı bulmak bu konuda uzmanlaşmış olmak anlamına gelmemektedir. Savcılar arasında bu anlamda bir işbölümü ya da kadına yönelik şiddetle ilgili özel savcılık birimleri yoktur. Bu konuda özel bir eğitim alıp almadıkları sorulduğunda da tıpkı hâkimler gibi savcılarının da bu alanda özel bir mesleki uzmanlığa sahip olmadığı görülmektedir.

Görüşülen avukatların ise görüşülen hâkim ve savcılara kıyasla, 4320 davalarına ilişkin epey deneyimsiz olduğu görülmüştür.² Görüşülen avukatların çoğu, kadın hakları, aile içi şiddet veya özel olarak kadına yönelik şiddet gibi konularda bir tür eğitimden geçmiş olduklarını belirtmiş ve bu eğitimle ilgili anlatılarda sıklıkla İstanbul Barosu'nu Kadın Hakları Merkezi'nin önce-

2 Daha önce de ifade edildiği gibi görüşülen avukatların seçiminde İstanbul Barosu'nun Adli Yardım listesinden yararlanılmıştır. Şiddete uğrayan bir kadın Baro'nun Adli Yardım Servisi'ne başvurduğunda kendisine bu listeden bir avukat atanmaktadır. Bu listede yer alan yaklaşık 2.000 civarındaki avukatın kadına yönelik şiddet konusuna veya özel olarak 4320 sayılı Kanun'a ilişkin olarak herhangi bir meslek içi eğitime tabi tutulmalarına ya da bu alanlardan birinde uzmanlığa sahip olmalarına ilişkin bir zorunluluk yoktur. Bu da mağdurun alacağı hizmetin kalitesini sorgulanır hale getiren etkenlerden biridir. Ancak 2010 yılının Kasım ayında yapılan seçimlerin ardından Barodaki bu uygulama değişmiştir ve bunun sonuçlarının izlenmesi gerekmektedir.

ki dönemlerde sunduğu eğitime atıfta bulunmuştur. Ancak bu eğitimler de kısa süreli seminerler niteliğindedir.³

Her ne kadar bu araştırma çerçevesinde, 4320 sayılı Kanun'un uygulamasında önemli bir rol üstlenen polis memurlarıyla görüşülmemişse de, görüşülen grupların anlatılarında polisin de bu alandaki uzmanlığının yetersizliğine ve bu meselelere ataerkil bakış açısıyla yaklaşmasına ilişkin ciddi eleştiriler yer almaktadır. Örneğin, kolluğun koruma tedbirlerinin takibindeki performansına ilişkin olarak savcıların büyük bir çoğunluğu olumsuz değerlendirmede bulunmuştur. Savcıların verdiği cevapların çoğunda, bir ihlal ihbarı olmadıkça kolluğun tedbirlerin infazını takip etmediğine ilişkin yorumlar mevcuttur. Bu değerlendirmelerde kolluğun iş yükü ve özel bir adli kolluğun bulunmayışı gibi altyapı sorunlarının yanı sıra kolluk kuvvetlerinin bu meseleye ilgisizliği ve bu konudaki eğitimsizliğine de atıfta bulunmaktadır. Aynı şekilde sevk konusunda da kolluğun rolü hayli önemli görünmektedir; öyle ki, savcıların çoğu insanların aile içi şiddet vakalarında genellikle polise başvurduğunu belirtmektedir. Bu anlamda, savcılara polisin bu vakaları soruşturulmaları için savcılığa sevk etmedeki tutumlarıyla ilgili görüşleri de sorulmuştur. Verilen cevaplar savcıların polisi hayli olumlu değerlendirdiğini ortaya koymaktadır. Polisin mağduru geri göndermesine dair bir fiilî uygulama olduğunu düşünmemekle birlikte, en azından böyle bir olasılığın var olduğunu teslim eden çok sayıda savcı bulunmaktadır. Ancak yine de savcılar tarafından, polis gücünün eskiye oranla daha etkili hale gelmiş olduğuna ve polisin artık arabuluculuk yapmaması yönünde eğitildiğine dair yorumlarda da bulunulmuştur. Ancak savcılık makamının kolluk ile yakın temas içinde çalıştığı ve savcıların sadece önlerine gelen dosyalar üzerinden değerlendirme yaptıkları, yani bizzat karakol uygulamalarını gözleme imkânlarının bulunmadığı düşünüldüğünde bu değerlendirmelerin sübjektif bir yönü olabileceği göz ardı edilmemelidir. Zira mülakatlarda sorulan, polisin aile içi şiddet vakalarını savcılığa bildirmede ne derece yeterli olduğuna ilişkin soruya avukatlar genel olarak polisi yetersiz buldukları cevabını vermiştir. Bu yetersizlik, kolluk kuvvetleri arasında şiddet ve özellikle de kadına yönelik şiddet konularında uzmanlık bulunmadığına ve ayrıca polis memurları arasında ataerkil bir zihniyetin hâkim olmasına atıfla açıklanmaktadır. Benzer şekilde, avukatlar arasında koruma kararlarının takibi konusunda da emniyet güçlerinin yeterli hizmeti sağlayamadıklarına dair ortak bir görüş söz konusudur. Aynı

3 Bkz. "Yöntem" Bölümü 5. ve 6. dipnot.

zamanda, avukatlar polisin genel anlamda şiddet konusunda meslek içi eğitimden geçirilmediğinden bahsetmiştir.

Avukatların, yetersiz eğitim seviyesine ilişkin bu yorumları polisle de sınırlı değildir. Avukatlar hâkimlerin ve savcılarının eğitimsizliğinden de söz etmiş ve bu durumu söz konusu grupların aile içi şiddet vakalarına yönelik ihmallerinin nedeni olarak aktarmıştır. Bu anlamda görüşülen avukatlar, polisin yanı sıra, bu meslek grupları arasında erkek egemen toplumun yaygın atavistik düşünce kalıplarının da kolayca gözlemlenebileceğini öne sürmüştür. Örneğin savcılar bu tür dosyaları “gereksiz” görmekle eleştirilmekte, bu durum, sadece “fiziksel yaralama” veya “bıçaklama” veya “ciddi dayak” gibi “ağır” eylemleri şiddet eylemleri olarak görüp yargı değerlendirmesine ve izlemeye layık bulan cinsiyetçi ideolojiyle ilişkilendirilmektedir. Avukatlar hâkimin bakış açısının karar çıkma aşamasındaki önemine de değinmektedir; hatta hâkimin cinsiyetinin karar üzerinde önemli olduğunu ileri süren avukatlar da vardır. Bu araştırmada bir fikir öne sürmek mümkün olmamakla birlikte, bu konu önemlidir ve araştırılmalıdır. Öte yandan bir avukat, ne avukatların ne de savcılarının ve hâkimlerin bu davaları sürecin hızı ve nihai karar bakımından gereken titizlikle ele almadıklarını ifade etmiştir.

Savcılar, açıklamalarında daha ziyade uygulayıcıların Kanun’un kapsamı ve nasıl uygulanması gerektiğine ilişkin bilgisizliğine değinmiştir. Örneğin, Kanun’un hâkimler tarafından dar yorumlanması ve bunun neticesinde uygulama kapsamının yanı sıra koruyucu kapasitesinin de sınırlandırılması veya uygulayıcıların uygulamaları arasındaki farklar da (örneğin bazı savcılar dosyaları derhal mahkemeye sevk ederken, bazıları mahkemenin talebi doğrultusunda bir soruşturma yürütmektedir) sorun teşkil etmektedir.

Bu noktada, 20 Aralık 1993 tarihli Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Birleşmiş Milletler Bildirgesi’nin 4. maddesinde belirtilen, devletlerin kadına yönelik şiddetle mücadele için yerine getirmesi gereken yükümlülüklerine değinmekte yarar vardır. Özellikle altı çizilmesi gereken “gereken özeni gösterme” yükümlülüğüne ilişkin c bendine göre, “Devletler... gerek Devlet tarafından gerekse özel kişiler tarafından işlenen kadınlara yönelik şiddet eylemlerini önleme, soruşturma ve ulusal mevzuatı uyarınca cezalandırma konusunda gereken özeni göstermelidirler”. “Gereken özen” ifadesi, CEDAW Komitesi’nin 1992 yılında aldığı 19 no’lu Genel Tavsiye Kararı’nda, devletin hak ihlalini önleme, kovuşturma, cezalandırma ve tazminat yükümlülüğü olarak açıklanmıştır ki bu, kadına yönelik şiddet vakalarında sürecin başlatılmasının ve işletilmesinin yeterli sayılmadığı, ek olarak süre-

cin etkili biçimde ilerlemesinin ve sonuçlanmasının arandığı anlamına gelir.⁴ Devletin gereken özeni gösterme yükümlülüğü bağlamında, uygulayıcıların bu süreçleri etkili bir şekilde başlatması, işletmesi ve sonuçlandırması için gerekli tedbirleri de alması önem taşımaktadır. 4320 sayılı Kanun kapsamında da “gereken özen yükümlülüğü”nün yerine getirilmesi kadınlara yönelik şiddetin ortadan kaldırılması için kaçınılmazdır.

Kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda görev yapan tüm uygulayıcıların (hâkim, savcı, avukat, polis, sağlık görevlileri, eğitimciler vb.) bu alandaki uzmanlıklarının geliştirilmesi ve derinleştirilmesini hedefleyen meslek içi eğitimler düzenlenmesi gerekmektedir. Hâkim, savcı, avukat ve polislere yönelik eğitimler genel olarak toplumsal cinsiyet ve kadına yönelik şiddet konularıyla birlikte özel olarak 4320 sayılı Kanun’un uluslararası hukuk ve Anayasa, Türk Ceza Kanunu, Türk Medeni Kanunu gibi iç hukuk hükümleri bağlamında nasıl yorumlanması gerektiğine ilişkin hususları içermelidir. Bu tür eğitimler, genişletilmiş aile tanımı, şiddet tehdidinin yeterli görülmesi, fiziksel şiddet dışındaki şiddet türleri için de koruma tedbiri verilmesi gibi tartışmaya yol açan konularda tutarlı bir uygulamayı mümkün kılması bakımından önem taşımaktadır.

4320 sayılı Kanun’un hâkimler, savcılar ve avukatlar tarafından nasıl algılandığını ve nasıl uygulandığını anlamaya yönelik bu çalışmada, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargılarla beslenen ataerkil zihniyetin 4320 sayılı Kanun’un yorumlanması ve uygulamasında ciddi sonuçlar doğuracak ölçüde etkili olduğunu görmek mümkün olmuştur. Bu ataerkil düşünce ve zihniyet kalıplarının kırılabilmesi bakımından da meslek içi eğitimler büyük önem taşımaktadır. Öte yandan bu tarz eğitimlerin planlanmasında ve içeriğinin oluşturulmasında kadına yönelik şiddet konusunda çalışan sivil toplum kuruluşlarının deneyimlerinden ve bu alandaki uzmanların görüşlerinden mutlaka yararlanmalıdır. Son olarak, bu tarz meslek içi eğitimlerin sonuçlarının izlenmesi ve takibi büyük önem taşımaktadır. Meslek içi eğitimlerin konusu Kanun’un uygulamasıyla doğrudan ya da dolaylı olarak ilgisi bulunan tüm kamu görevlilerine yönelik olarak düzenlenmesi, sorunun öncelikli politika alanlarına dâhil edilmesi ve bunun için ihtiyaç duyulan kaynakların bütçeden ayrılması konusunda gerekli siyasi iradenin ortaya konması şarttır.

4 Bertil Emrah Oder, “Kadınların İnsan Haklarının Uluslararası Düzeyde Korunması”, *Kadın Hakları: Uluslararası Hukuk ve Uygulama*, (der.) Gökçeçiçek Ayata, Sevinç Eryılmaz Dilek ve Bertil Emrah Oder, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010, s. 36.

KANUN'UN AMACI, ETKİSİ VE UYGULAMADAKİ GÜÇLÜKLER

Hâkimlerin büyük bir çoğunluğu Kanun'un temel amacının, başlığında açık bir şekilde anlaşıldığını dile getirmiştir: Aile içi şiddeti önleyerek ailenin korunması. Sadece iki hâkim amacın özel olarak kadına yönelik şiddetin önlenmesi olduğunu dile getirmiştir. Oysaki Kanun'un genel gerekçesinde “aile içi şiddet olaylarına daha çok anne ve çocukların maruz kaldığı yapılan araştırmalar sonucunda ortaya çıkmaktadır” denerek ve Anayasa'nın 41. maddesine atıfta bulunularak “Aile içi şiddetten mağdur olan kadınları koruyucu yasal tedbirlerin alınması zorunluluğu ortaya çıkmıştır” ifadesi kullanılmış ve Kanun'un asıl amacının kadınları şiddete karşı korumak olduğu ifade edilmiştir. Ancak “Ailenin Korunmasına Dair Kanun” başlığını taşıyor olması nedeniyle Kanun'un asıl amacı çoğu kez uygulayıcıların gözünden kaçmaktadır.

Hâkimlerin sadece birkaçı Kanun'un amacını kadının şiddete karşı korunması olarak tanımlarken savcılar neredeyse yarısı meseleye bu şekilde bakmaktadır. Bu bağlamda savcılar sıklıkla Kanun'un “eşler”e ve “eşit koruma”ya atıf yaptığından, fakat kadınların çoğu kez “daha zayıf” tarafı oluşturmamasından dolayı uygulamada genellikle kadınların korunmasının esas alındığından bahsetmiştir.

Avukatlar arasında da savcılarda olduğu gibi Kanun'un temel amacının ailenin korunması olduğunu ileri sürenler ile kadının korunması olduğunu ileri sürenler arasında daha eşit bir dağılım görülmektedir. Savcı ve avukatların hâkimlere oranla çok daha sık biçimde Kanun'un amacını kadının korunması bağlamında ifade etmesinin, bu grupların iş tanımlarındaki farklılıklardan kaynaklandığı düşünülebilir. Hâkimler karar alma makamı olarak Kanun'un lafzına uygun uygulanmasında daha çok titiz davranabilirken, savcı ve avukatlar fiili uygulamayı gözlemlenmelerine imkân verecek şekilde icra aşamalarına daha çok dâhil olmaktadır.

Kanun'un belirtilen amaçlarına ulaşıp ulaşmadığı sorulduğunda hâkimler daha ziyade şüpheli bir tutum takınmıştır. Olumlu yanıt veren 7 hâkimden yalnızca biri, uygulama konusunda epey önemli gelişmeler kaydedildiğini savunmuş, diğerleri ise Kanun'un büyük oranda başarıya ulaşmasına rağmen, çoğu uygulamadan kaynaklanan sorunlar olmak üzere, halen birçok eksiği bulunduğunu belirtmiştir. Kanun'un, ortada hiç şiddet yokken boşanma davalarında delil olarak kullanılmak üzere koruma tedbiri alınması şeklinde kötü niyetle kullanılabilceği veya tarafların barışması halinde uzaklaştırma tedbirinin daha fazla şiddete yol açabileceği gibi istisnai durumlar başarısız uygulama örnekleri olarak ifade edilmiştir. Olumsuz yanıt veren hâ-

kimler ise daha çok uygulamadaki sorunlara atıfla bu durumu açıklamıştır. Bu sorunlar, infaz mekanizmalarının yetersizliklerinden toplumdaki yerleşik değerlere, algılara ve uygulamaların oluşturduğu engellere dek uzanmaktadır.

Savcıların büyük bir kısmı (15 savcı) Kanun'un vaat ettiği şeyleri gerçekleştirmediğini iddia etmiştir. Savcılar da hâkimlere benzer biçimde bu başarısızlıkları çoğu kez uygulamadaki sorunlara atıfla açıklamıştır. Uygulamadaki sorunlara ilişkin olarak mahkeme, savcılık ve kolluk gibi farklı birimler arasındaki koordinasyon eksikliği, verilen kararların takibi sorunu gibi örnekler verilmiştir.

Kanun hakkında olumlu değerlendirme yapan avukatların sayısı da son derece düşüktür; sadece 3'ü Kanun'un amaçlarına gerçekten erişebildiğini söylemiş ve söz konusu avukatların hepsi bu başarıyı mahkemelerden müspet kararlar alınmasına atıfla izah etmiştir. Kanun'un hedeflerine ancak arada sırada veya koşullara bağlı olarak erişebildiğini belirten birkaçı dışında avukatların çoğu Kanun'un başarısı konusunda olumsuz yorumlarda bulunmuştur.

Uygulamadaki sorunlara ilişkin olarak avukatlar oldukça sert beyanlarda bulunmaktadır. Avukatlar yargı sisteminin altyapı kapasitesinin sınırlılıkları, mahkemelerin iş yükü, halkın genel olarak sahip olduğu haklar konusundaki bilgisizliği, polislin kadın hakları ve aile içi şiddet konusundaki bilgisizliği, polislin mağdurlara karşı sergilediği tavır, hâkimlerin Kanun'u uygulamak konusundaki isteksizliği ve toplumsal cinsiyet ilişkilerini tanımlayan genel kültürel kodlar ışığında Kanun'un uygulanabilirliğini sorgulamaktadır. Kanun'un vaatlerini neden yerine getiremediği konusunda en sık ileri sürülen husus ise, yukarıda da söz edilen, uygulayıcıların özel olarak Kanun'a ve genel olarak da aile içi şiddet meselesine ilişkin yetersiz bilgiye sahip olmasıdır.

Savcılar hayli sıklıkla –hâkimlerden daha sık biçimde– Kanun'daki “boşluklardan”, Kanun'un özündeki muğlaklıktan ve Kanun ile Yönetmelik arasındaki tutarsızlıktan kaynaklanan sorunlara da değinmiştir. Bu bağlamda örneğin savcılardan biri, delil içermeyen başvuruların bazen mahkeme tarafından reddedilebildiğini öne sürmüştür. Buna benzer bir yorum, hâkimlerin çoğunun bu davalara olağan yargılamalar olarak yaklaştığı ve bu bakımdan tanıkların dinlenmesi ve delillerin toplanması gibi olağan karar verme sürecini uyguladığını ifade eden bir hâkimden de gelmiştir. Yönetmelik'in 6. maddesinde açık bir biçimde karşı çıkılan bir uygulama olmasına rağmen 4320 davalarında şiddetin belgelenmesinin istenmesi, bu Kanun'un hâkimler arasında ne şekilde anlaşıldığını görebilmek bakımından son derece önemlidir.

Yapılan görüşmelerde, mevzuatın belirli eksikliklerine ilişkin yorumlarda da bulunulmuştur. Dile getirilen eksikliklerin başında, Kanun'un adının "ailenin korunması" olmasıyla ilgili sıkıntılar gelmektedir. Ailenin korunmasına yapılan bu vurgu aslında Kanun'un içeriği ve yaptırımlarıyla tutarsızlık arz etmektedir. Kanun'un lafzıyla ilgili bir başka sorun ise "kusurlu eş" tanımından kaynaklanmaktadır. 4320 sayılı Kanun metninin ilk halinde, yaptırımlarla ilgili olarak sadece "kusurlu eş" tabiri kullanıldığından, diğer aile bireylerine yönelik yaptırım kararı alınıp alınamayacağı net değildir. Bu belirsizlik 2007 yılında yapılan düzeltmelerle giderilerek "kusurlu eş ve diğer aile bireyi" için yaptırımların söz konusu olduğu ifade edilmiştir. Ancak halen "eş" ve "aile" tanımının Medeni Kanun çerçevesinde yorumlanması nedeniyle uygulamada bu kavram sorunlara yol açmaya devam etmektedir. Örneğin hâkimlerden biri, aile kavramına sadece ebeveyn ve çocukların mı, yoksa diğer aile üyelerinin de mi dâhil olduğunun netlik kazanmadığı iddiasındadır. Bu sorun, aşağıda "aile tanımı" başlığı altında daha ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Kanun'un başlığı ile amacı arasında kurulan ilişki nedeniyle, başlığın değiştirilmesi önem taşımaktadır.⁵ Kanun'un başlığının "ailenin korunmasına dair yasa" olarak kalması "ailenin korunmasının" "bireylerin şiddete uğramasını engellemekten" daha üstün bir değer olarak kabul edilmesi şeklindeki anlayışın ve dolayısıyla şiddetin devamına yol açacaktır.⁶

Polisin denetime tabi tutulmaması ve uygulayıcıların çoğunda gözlemlenebilen, yaşanan şiddetin ciddiyetini küçümseme ve hatta normalleştirme eğilimi Kanun'un caydırıcılık kapasitesini etkileyen diğer faktörler olarak izah edilmektedir. Kadına yönelik şiddetin yaptırımsız kalmaması gereken hukuk dışı bir fiil, bir suç olduğunun kabulü konusunda ne yazık ki uygulayıcıların da zihinlerinde dirençler mevcuttur.

Sonuç olarak, görüşülen uygulayıcıların büyük bölümü Kanun'un vatt ettiği hedefleri yerine getirmediği görüşündedir. Amaçlananın aileyi korumak olduğunu düşünenler de, kadını korumak olduğunu düşünenler de, şiddeti önlemek olduğunu düşünenler de Kanun'un, belirttikleri amacına ulaşmadığını belirtmektedirler. Baştan beri ifade ettiğimiz gibi Kanun'un amacı,

5 Kadına yönelik şiddet alanında çalışan kişi ve kurumlarca yasanın başlığına ilişkin olarak "koruma emri", "geri durma emri", "şiddet görenin korunması kanunu", "şiddetten koruma kanunu", "kadını şiddetten koruma kanunu" gibi değişik isimler önerilmiştir.

6 12 Haziran 2011'de yapılan genel seçimlerden sonra kurulan yeni hükümette Kadından Sorumlu Devlet Bakanlığı lağvedilerek yerine Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuştur. Bu gelişme, kadını birey olarak görmek yerine aile içinde kadını konumlandırmak anlamına geldiği için kadın örgütleri tarafından eleştirilmektedir.

gerekçesinde de belirtildiği üzere, şiddet mağduru olan kadın ve çocukları korumaktır. Bu amacın gerçekleşmesinin önünde çok çeşitli engeller vardır. Bu engellerin başında da kadının toplumdaki yerine, kadın-erkek eşitliğine, kadına yönelik şiddete, toplumsal cinsiyete ilişkin bakış açısı gelmektedir.

AİLE TANIMI

Görüşme gerçekleştirilen gruplardan, 5636 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’la 2007 yılında getirilen değişikliklere ilişkin görüşlerini sunmaları istenmiştir. Bu soruya verilen yanıtlarda, Kanun’un uygulanması bakımından en önemli sorunlardan birine yol açan aile tanımına ilişkin farklı yorumların izlerini sürmek mümkün olmuştur. Bunlardan en yaygın olanı ailenin Medeni Kanun çerçevesinde tanımlanan resmî nikâhla kurulan bir kurum olduğu, bunun dışındaki tüm beraberliklere ilişkin şiddet vakalarının bu Kanun’un kapsamı dışında olduğunu ifade eden ve Kanun’un uygulama kapsamını daraltan yorumdur. Daha az yaygın olan diğer görüş ise, meseleye uluslararası hukuk normları ve içtihat üzerinden bakıp, buna paralel olarak aile tanımını Medeni Kanun’da tanımlanan resmî nikâhlı birlikteliklerle sınırlandırmayan ve daha geniş bir koruma çerçevesi sunan yaklaşımdır. Bu konudaki farklı bakış açıları, Kanun’un uygulanmasıyla ilgili en önemli sorunlardan birini ortaya çıkarmaktadır.

Görüşülen hâkimlerin bir kısmı, resmî nikâhı bulunmayanların Kanun’dan yararlanması fikrine karşı çıkmaktadır. Benzer biçimde, birlikte yaşayan insanların 4320 bağlamında değerlendirilmesi fikri de hâkimler arasında tartışmalara yol açmıştır. Görüşme yapılan hâkimlerin çoğu, bu tür durumlarda Kanun’u uygulamayacaklarını, çünkü Kanun’un ailenin korunması kanunu olduğunu, böyle bir uygulamanın resmî nikâhlı evliliklerin cazibesini kaybettireceğini iddia etmiştir. İki hâkim bu gibi durumlarda Kanun’u uygulamak konusunda istekli olduklarını, ancak mevcut yasal çerçevenin böylesi bir yorum imkân vermediğini dile getirmiştir. Kanun’un sadece ailenin korunmasına yönelik olduğu, şiddetten koruma sağlayan genel bir kanun olmadığı şeklinde genel bir sav dile getirilmiştir. Eş kavramına yönelik farklı yaklaşımlardan ötürü aile kavramı da hâkimler tarafından farklı yorumlanmaktadır. “Eş”, Medeni Kanun’a referansla resmî nikâhla evlenen kişiler, yani “evli eş” olarak tanımlanmaktadır. Savcıların cevapları, sıklıkla –ve esasen hâkimlerden daha sıklıkla– resmî nikâhı bulunmayan eşler arasındaki aile içi şiddet vakalarında 4320 maddelerinin uygulanmasına yönelik daha olumlu bir tutum ortaya koymaktadır. Kanun’un bu tür vakalarda uygulanamayacağını savunan 4 savcı

dışında, diğer savcılar böyle bir uygulamaya ilişkin daha ziyade olumlu görüşler dile getirmiştir. Bu fikre katı bir biçimde karşı çıkan ve prensipte fikre karşı çıkmamakla birlikte gayriresmî birliktelikler halinde Kanun'un uygulanamayacağını düşünen savcılar bir yana bırakılırsa, esasen savcıların çoğunluğu Kanun'un bu tür durumlarda uygulanabileceğini savunmuştur.

Birkaç avukat dışında, görüşülen avukatların büyük bir çoğunluğu 4320'nin sadece dinî nikâhla evli olan çiftler ve aralarında herhangi bir yasal bağ bulunmadan birlikte yaşayan insanlar için de kullanılabilmesi ve hatta kullanılması gerektiği düşüncesine sahip görünmektedir. Özellikle hâkimlerin aksine, avukatlar Kanun'un insanları şiddetten korumaya yönelik olduğu düşüncesiyle bu gibi durumlarda Kanun'un uygulanması fikrine hayli sıcak bakıyor görünmektedir. Ancak, uygulanabilirliğe ilişkin olumlu görüş bildiren avukatların yarısı aynı zamanda, uygulamada Kanun'un bu ilişki biçimlerini içerecek şekilde yorumlanmadığını da öne sürmüştür ki nitekim bu durum hâkimlerin anlatılarında neredeyse ortak bir eğilim olarak gözlenebilmektedir. Bu bağlamda, hâkimlerin cevaplarında yaygın biçimde gözlenen "aile" ve "eş" tanımları etrafında dönen tartışma, avukatlar arasında pek destek buluyor gibi görünmemektedir. Hâkimlerin aksine, avukatlar "aile" ve "eş" gibi kavramların Türk Medeni Kanunu'nda nasıl tanımlandığından nadiren bahsetmektedir. Örneğin avukatlardan biri, "aynı çatı altında yaşayan" kişiler ibaresinin illa ki "resmî nikâhı" gerektirmediğini savunmaktadır. Kanun'un bu gibi çiftler için uygulanabilir olduğunu ancak uygulanmadığını düşünen avukatların bazıları –hâkimlerin bu vakalardaki uygulamalarındaki genel eğilimlerine atıfta bulunanlar dışında– Kanun'un bu vakalarda uygulanmamasını Türkiye'deki toplumsal yapıya ve kültürel kodlara atıfta açıklamıştır. Bu konuda hayli sıkça, toplumun muhafazakâr yapısına veya insanların toplumsal davranışlarını tanımlayan geleneksel kurallara atıfta bulunulmuştur.

Hâkimlere nazaran, 4320'nin dinî evliliklerde ve aralarında yasal bir bağ bulunmadan birlikte yaşayan insanlar açısından uygulanması olasılığına karşı olumsuz tutum takınan avukatların sayısı çok daha düşük görünmektedir. Olumsuz tutum takınan avukatlardan 2'si, kendi kanaatlerince Kanun'un usulüne uygun yorumunun, resmen evli olmayan insanları kapsamaması temelinden hareketle bu fikre karşı çıkmaktadır. Diğer yandan bir başka avukat, Kanun'un resmen evli olan insanlar arasındaki aile içi şiddet vakalarında dahi usulünce uygulanmaması sebebiyle, böylesi kapsayıcı bir tarzda uygulanabilmesi ihtimalinin son derece düşük olduğunu öne sürmüştür. Ayrıca avukatların açıklamalarında, hâkimlere nazaran çok daha seyrek olmakla

birlikte, böyle bir uygulamanın Cumhuriyet hukukunun kazanımlarıyla bağdaşmayacağı ve hukuk dışı birliktelikleri meşrulaştırma olasılığını ortaya çıkaracağı gibi yorumlara da rastlanmaktadır. Özellikle dinî nikâh söz konusu olduğunda laiklik söylemi ortaya çıkmaktadır. Bu argümanın yol açtığı sonuç da devlete dair soyut bir özelliğin bireyin haklarından (yaşama hakkı, kişi güvenliği hakkı vb.) daha üstün tutulması olmaktadır. Bu da insan hakları bakımından kabul edilebilir bir yaklaşım değildir.

Hâkimlerden Ailenin Korunmasına Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’la (5636) 2007 yılında getirilen değişikliklere ilişkin görüşlerini sunmaları da istenmiştir. 5636 ile getirilen temel değişiklikler arasında birtakım genişlemeler yer almaktaydı: Koruma kararının mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan veya evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireylerini de kapsayacak şekilde genişletilmesi; aleyhine koruma kararı verilecek kişinin kusurlu eş dışında diğer bir aile bireyi de olabileceğinin açıkça belirtilmesi; ek bir koruma tedbiri olarak bir sağlık kuruluşunda muayene veya tedavi için başvurma imkânı sunulması; şiddeti uygulayan eş ya da diğer aile bireyi aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan yahut katkıda bulunan kişi ise hâkimin tedbir nafakasına hükmedebileceğine ilişkin hükmün eklenmesi. Bunların yanı sıra, değişiklik yapan 5636 sayılı Kanun’da 4320 davalarında aile mahkemelerinin yetkili kılındığı ve Kanun’un uygulamasına ilişkin hükümlerin bir yönetmelikle düzenleneceği belirtilmektedir. Yapılan bu değişiklikleri olumlu gelişmeler olarak görüp görmedikleri konusunda görüş bildirmeleri istendiğinde, hâkimlerin çoğunun cevabı olumlu yönde olmuştur. Hâkimler özellikle, Kanun’da koruma tedbiri alabileceklerin kapsamının olası şiddet mağdurları olarak ailenin diğer üyelerini de içerisine alacak şekilde genişletilmesini memnuniyetle karşılamıştır. Hâkimlere koruma tedbirlerinin kapsamının mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan veya hukuken halen evli olup da ayrı hanelerde yaşayan çiftleri de dâhil edecek şekilde genişletilmesi hakkındaki görüşleri ve Kanun’dan eski eşleri tarafından şiddet görenlerin de yararlanıp yararlanamayacağı konusundaki fikirleri de sorulmuştur. Bu hususta benimsendiği anlaşılan ortak tutum, Kanun’un eski eşler için uygulanmadığı, çünkü bu türden vakaların genellikle mahkeme önüne gelmediği şeklindedir. Hâkimlerden bazıları 4320 davalarında bu tür başvuru sahiplerine pek rastlamadıklarını dile getirirken, diğerleri 4320’nin eski eşler için uygulanamayacağını ileri sürmüştür. Bu açıklamalar çoğu kez, Medeni Kanun’da tanımlandığı haliyle “aile” kavramına atıfla ve bu tanıma göre es-

ki eşlerin aile üyesi addedilemeyeceğinden bahisle ifade edilmiştir. Verilen cevaplardan bazılarında, Kanun'un sadece halen aynı çatı altında yaşıyor olmaları halinde eski eşlere uygulanabileceğinden bahsedilmiştir.

2007 değişiklikleri Kanun'un kapsamını hem uygun başvuru sahipleri hem de tedbir türleri bakımından genişleterek mevcut etkiyi artırmayı amaçladığından, savcılara da bu yeniliklere ilişkin yorumları sorulmuştur. Tıpkı hâkimler gibi savcılar da bu değişikliklere gayet olumlu yaklaşmış, söz konusu değişikliklerin özellikle kadınlar açısından daha etkili koruma imkânı sağladığını dile getirmiştir. Bu bağlamda, değişiklik sonrasında eski eşin şiddet uygulaması hallerinde Kanun'u uygulayabilme imkânına ilişkin soruya savcılarının çoğu olumlu yanıt vermiştir. Değişikliklere ilişkin genel havanın olumlu olmasına rağmen, anlatılar savcılar arasında önemli bir bilgi eksikliğini de ortaya koymaktadır. Bu bilgisizlik bazen, savcılarının Kanun'un içeriği hakkında konuşurken verdikleri cevaplarda aslında değişikliklerden pek de haberdar olmadıklarının gözlenmesiyle ortaya çıkabilirken, bazen de Kanun maddesini farklı yorumlamalarıyla kendini göstermektedir. Savcılarının Kanun'un eski eşten kaynaklanan şiddet vakalarına uygulanamayacağı kanaatini benimsemeleri anlamında epey farklı yorumlara gittikleri görülmüştür. Bu savcılarının bazıları 4320'nin bu tür vakalarda uygulanamayacağını açıkça belirtirken, bazıları ise bunu bütünüyle reddetmemekle birlikte, uygulanabilirliğine ilişkin dair daha ziyade kuşku yorumlarda bulunmuştur.

Öte yandan veriler, 5636 sayılı Kanun'la getirilen değişikliklere olumlu yaklaşan birkaç avukat bulunmakla birlikte, mülakat yapılan avukatlar arasında bahsedilen gelişmelere dair ciddi bir bilgisizliğin söz konusu olduğu izlenimini uyandırmaktadır. Elbette ki bu verilerin daha geniş anlamda avukatlar arasında ortak bir bilgisizliğe işaret ettiğini söylemek çok zordur, zira burada görüşülen avukatların sayısı istatistiksel olarak İstanbul'daki toplam avukat sayısının sadece küçük bir kısmını oluşturmaktadır. Yine de bu avukatlardan birçoğunun Kanun kapsamındaki esaslı değişikliklere aşina olmadığını tespit etmek önemlidir, zira bu durum söz konusu değişikliklerin geçerli olduğu kişiler, bu kişilerin "korunabilme" yolları ve koruma döneminde alınabilecek ekstra tedbirler üzerinde doğrudan sonuçlar yaratmaktadır.

Bu değişiklikler sonrasında, eski eşin şiddet uygulaması halinde Kanun'dan yararlanıp yararlanılamayacağına ilişkin soruya da, yine bu konuya değinen az sayıdaki avukat daha ziyade olumlu görüşler bildirmiştir. Örneğin bir avukat, evlilik bağı resmen sona erse dahi, çiftlerin bu bağın halen sürdüğünü düşünerek birbirine rahatsızlık vermeye devam ettiğini öne

sürmüştür. Bir başka avukat ise “eski eş”in hukuken tanınmış bir kategori olmadığını, zira yasal açıdan bakıldığında bir kişinin boşandığında “üçüncü şahıs” haline geldiğini dile getirmiş ve bir kişinin eskiden geçerli olan bir hukuکی ilişkiye dayanarak öne sürdüğü taleplerin yasal talepler olarak görülemediğini, dolayısıyla bu durumda bir aile içi şiddet eyleminden söz edilemeyeceğini öne sürmüştür.

Veriler, 2007 yılında yapılan değişikliklere olumlu yaklaşan birkaç avukat bulunmakla birlikte, görüşülen avukatlar arasında bu gelişmelere dair ciddi bir bilgisizliğin söz konusu olduğunu izlenimini uyandırmaktadır. Elbette ki bu verilerin daha geniş anlamda avukatlar arasında ortak bir bilgisizliğe işaret ettiğini söylemek çok zordur, zira burada görüşülen avukatların sayısı İstanbul’daki toplam avukat sayısının sadece küçük bir kısmını oluşturmaktadır. Yine de, bu avukatlardan birçoğunun Kanun’un kapsamındaki esaslı değişikliklere aşina olmadığını tespit etmek önemlidir, zira bu durum, söz konusu değişikliklerin geçerli olduğu kişiler, bu kişilerin “korunabilme” yolları ve koruma döneminde alınabilecek ekstra tedbirler üzerinde doğrudan sonuçlar yaratmaktadır. Bu sorunun özellikle eski eşlerin durumuna ilişkin olarak yöneltildiği göz önüne alındığında, mevcut bilgisizlik söz konusu avukatların 4320 kapsamı dışında kalacağını düşünerek bu tür davaları almamasına dayandırılabilir. Keza, bir başka aile üyesine şiddet kullanıldığına dair bir şikâyet söz konusu olduğunda da, yine avukatların birçoğu 4320’nin sadece eşleri kapsamı sebebiyle bu tür bir davayı almaya istekli olmayabilir. Bu senaryolar olasılık olmakla birlikte, Kanun’un etkili bir biçimde kullanılabilme oranı değerlendirilirken ciddiye alınmaları gerekmektedir.

AİLE İÇİ ŞİDDET TANIMI

Görüşülen gruplara Kanun’da aile içi şiddetin tanımının net olup olmadığı sorulmuştur. Bu soruya hâkimler tarafından verilen cevaplarda öne çıkan anlayış, şiddetin fiziksel şiddetle sınırlanamayacağı yönündedir. Hâkimlere ayrıca bu kavramın Yönetmelik’te daha da aydınlatılmasına ilişkin görüşleri de sorulmuştur. Bazı hâkimler Kanun’a bir tanım konmasının gereksiz ve hatta uygun olmayacağını, zira böyle bir tanımın hâkimin “manevra kapasitesini” en nihayetinde sınırlandıracağını açıkça belirtmiştir. Bu yanıtlar esasen meselenin şiddet olduğu böylesi hassas davalarda hâkimin yorumlama kapasitesinin önemini vurgulamaktadır. Bazı hâkimler Kanun’da tanım yapılırsa şiddetin kavramını daraltma riskiyle karşılaşılacağını ifade ederken, bazıları da tanım yapılması halinde hâkimlerin şiddet algılarının, dünya görüşleri, eğitimleri, bilgileri

ve hatta cinsiyetlerindeki farklardan ötürü farklılık göstereceğini, bu nedenle Kanun'da net olarak tanımlanması gerektiğini belirtmiştir. Örneğin hâkimlerden biri, erkeklerin tokadı bir şiddet biçimi olarak görmediğini anlatmıştır.

Görüşülen savcılardan bazıları aile içi şiddet kavramına ilişkin tanımın Kanun'da mümkün olduğunca net biçimde ifade edilmesi gerektiğini öne sürerken, bazıları da Yönetmelik'in uygulayıcılara yorum için daha fazla alan sağlayacak şekilde detaylandırılabilmesini savunmuştur. İlk grupta yer alan cevaplardan bazıları, Yönetmelik yerine Kanun'da daha detaylı bir tanım sunulmuş olsaydı daha iyi olacağına dair yorumlar içermekle birlikte bunu gerçekten bir gereklilik olarak görmemektedir. Fakat, Kanun'a kapsamlı bir tanım dâhil edilmesine ilişkin diğer cevaplar, Kanun'da şiddet tanımının pek detaylandırılmamış olmasından dolayı, şiddetin daha ziyade dar yorumlanması olasılığına değinerek daha katı bir tutum sergilemiştir. Bu bağlamda, yine bazı savcılar çeşitli şiddet vakalarına uygulanabilmesini sağlamak adına, Kanun'u mümkün olduğunca geniş yorumlamaya çalıştıklarını anlatırken, diğerleri tam da Kanun'un koruma tedbiri istenebilecek durumların çerçevesini çizmemiş olması sebebiyle uygulayıcıların bu maddeleri genellikle sadece fiziksel şiddet olaylarını içerecek şekilde –daha dar biçimde– yorumladığını iddia etmiştir. Öte yandan, tanımın Yönetmelik'te detaylandırılabilmesini savunan savcılar, yönetmeliklerin kanunları tamamlamaya hizmet ettiği ve bu bakımdan da bir yönetmeliğin kanun maddelerine ilişkin çok daha ayrıntılı bir çerçeve çizmesinin normal olduğu veya kanun tekniği itibarıyla yazılı kuralların her ayrıntıyı belirtmeyip daha ziyade kuralın genel bir mantığını sunması gerektiği veya “10 gün önce şiddet olmayan bir şey bugün şiddet sayılabilir, şimdi şiddet olan 10 yıl sonra olmayabilir” diye kanun metninin her şeyi öngöremeyeceği yönünde ifadelerde bulunmuştur. Bu son beyanın ardında yatan mantığa benzer biçimde, savcılardan biri, Kanun'a veya Yönetmelik'e bir tanım konmasını uygun bulmadığını, çünkü şiddet denem kavramın “insanların farklılıklarına göre, yaşadığı ortamlara göre görecelik taşıyan, sübjektif bir olgu” olduğuna inandığını, bu nedenle de şiddetin “kazuistik biçimde tarif edilmesi”ni yanlış bulduğunu dile getirmiştir.

KANUN'UN HALK TARAFINDAN, ÖZELLİKLE DE KADINLAR TARAFINDAN BİLİNMEMESİ

Kanun'un yetersiz kullanımı ve uygulamasındaki başarısızlıklar konusunda “cehalet” ve/veya “bilinçsizlik” de açıklama olarak sunulmaktadır. Bu bağlamda savcılardan bazıları insanların 4320'den haberdar olmadığına odak-

lanmıştır. Savcılara başvuru sahiplerinin Kanun hakkındaki bilgi seviyesine ilişkin görüşleri sorulmuştur ve alınan cevaplar bu savcıların çok büyük bir çoğunluğunun vatandaşların Kanun hakkında ya çok az bilgiye sahip olduğu ya da hiçbir fikri bulunmadığı kanaatini taşıdığını göstermektedir. Kanun hakkında en azından bir miktar fikri bulunan insanlar, bu bilgiyi ya avukatlardan ya medyadan ya da kendi çevrelerinden edinmiş olarak resmedilmektedir. Avukatlar da halkın genel olarak sahip olduğu haklar konusundaki bilgisizliğine vurgu yapmaktadır. Avukatların hepsi, insanların Kanun hakkında gerçekte ne kadar bilgiye sahip olduğu konusunda hayli kuşkucu yorumlarda bulunmuş ve ya toplumun Kanun hakkında hiçbir bilgisinin olmadığını ya da çok az bilgisi bulunduğunu dile getirmişlerdir. İnsanların çok az bilgiye sahip olduklarını söyledikleri hallerde ise bu bilginin kaynağı olarak ya televizyona ya da diğer medya kanallarına, kişinin sosyal çevresine veya tanıdık bir avukata atıfta bulunmuşlardır.

Uygulayıcıların sözünü ettikleri bu sorunlar kadınların adalete erişimi ile ilgilidir. Adalete erişim, insanlar için vazgeçilmez bir haktır. Hakkı ihlal edilen kişi için adalete erişim önemlidir ve insan haklarının korunması ve uygulanması anlamında zaruridir. Adalete erişim kavramı, ekonomik (hukuki temsil ücreti, dava harç ve masrafları, adli yardım sisteminin yokluğu ve/veya iyi işlememesi vb.) ve sosyal (okur-yazarlık, kişilerin haklarını bilmemesi, hukuki okur-yazarlık, dil engeli, adalet sitemine duyulan güvensizlik, rüşvet vb.) adaletsizlikten kaynaklanan engellerle mahkemelere ulaşımın (fiziksel anlamda) zor olması, yasal sürecin ve işlemlerin karmaşık olması, hukuk sisteminin hantallığı, etkisiz icra mekanizmaları gibi yapısal engellerin ortadan kaldırılmasını ve –ırk, dil, din, cinsiyet, sınıf, yaş, etnik köken, engellilik vb.– herhangi bir nedenle ayırım gözetilmeksizin herkesin adaletten eşit şekilde yararlanma hakkını anlatır. Adalete erişim kavramı, tüm vatandaşların, özellikle dezavantajlı ve ayrımcılığa uğrayan grupların, haklarını korumaları ve anlaşmazlıklarını çözebilmeleri için adil ve etkili mekanizmalara ulaşmalarını kapsar. Vatandaşların, haklarını ve haklarını nereden talep edeceklerini bilmeleri, haklarını almak için görevli kurumlara ve mekanizmalara ulaşabilmeleri ve haklarını alma ve onları kullanma konusunda adli sisteme güven duymaları gereklidir.⁷

Kanun'un yürürlükte olduğu sürenin 13 yıl gibi uzun bir zaman dilimi olduğu göz önüne alınırsa halkın bu konudaki bilgisizliğini gidermek yönün-

7 Gökçeççek Ayata, "Kadınların Adalete Erişimi: Mevzuat, Engeller, Uygulamalar ve Sivil Toplumun Rolü", yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hukuk Yüksek Lisans Programı, 2009.

de atılan adımların yetersiz kaldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu da aslında bir siyasi tercih sorunudur. Eğer kadına yönelik şiddetle mücadele ve kadın-erkek eşitliğinin sağlanması hükümetin öncelikleri arasında yer alıyorsa –ki Türkiye'nin imzaladığı insan hakları sözleşmeleri çerçevesindeki uluslararası yükümlülükleri ve Avrupa Birliği aday üyeliği çerçevesindeki taahhütleri göz önüne alınırsa bu konu öncelikli bir konudur– sorunun çözümüne yönelik sosyal politikalar geliştirilmeli ve kamu kaynaklarının bu yönde harcanması için de bir siyasi irade ortaya konmalıdır. Kadınların hayatını derinden etkileyen, çeşitli araştırmalarla kadınların sağlığına ve istihdama katılımlarına olan etkisiyle de ülke ekonomisine doğrudan veya dolaylı büyük zararları olduğu ortaya konmuş bulunan kadına yönelik şiddetle ilgili bütüncül politikalar geliştirilmelidir. Bu politikalar içerisinde muhakkak suretle Kanun'la ilgili topluma yönelik tanıtıcı, bilgilendirici ve eğitici faaliyetler gerçekleştirilmesi de yer almalıdır.

Yukarıda da belirttiği gibi uygulayıcıların bu konudaki uzmanlıklarının ve bilgilerinin yetersizliği kadınların doğru bilgiye erişmesi konusunda bir başka engel ortaya çıkarmaktadır. Uygulayıcılar arasında Yönetmelik'ten haberdar olmayan hâkim, savcı ve avukatlar vardır. Dolayısıyla bu konuda yeterli donanımına sahip olmayan uygulayıcılar hâlihazırda bilgi sahibi olmayan mağdur kadınların adalete erişimi konusunda doğru bir şekilde yönlendirilmesinde ve Kanun'un uygulanmasında yeterince etkili olamayacaktır.

UYGULAMADAKİ GÜÇLÜKLER

Kanun'un amaçlarına ulaşım ulaşamadığı sorusuna verilen cevaplar çoğu kez uygulama sorunları olarak dile getirilmiştir. Uygulama bakımından temel sorunları nasıl tanımladıkları sorusu özel olarak yöneltildiğinde hâkimler ilk olarak tedbire ilişkin mahkeme kararlarının tebliği sorununa değinmiştir. Bu sorun, esasen uzaklaştırma tedbirinin tam olarak ne zaman geçerli hale geldiği sorusuyla bağlantılıdır. Hâkimlerin yarısı, kararın karşı tarafa tebliğ edilmesinin ardından tedbir süresinin başladığını ve karşı tarafın kararın gerekliliğini yerine getirmekle yükümlü olduğunu belirtmiştir. Bu sav, kişinin kendisine yöneltilen iddialar hakkında bilgilendirilme hakkına atıfla açıklanmaktadır. Aksi takdirde kişinin kararla getirilen sorumluluklar ve sınırlamalarla yükümlü tutulması mümkün olmayacaktır. Bu görüş ayrıca, kararın verilmesinden sonra uzunca bir süre polislin kişinin yerini belirleyemediğine ilişkin yorumlarla tamamlanmaktadır. Hal böyle olunca, karar tarihinin koruma tedbirinin başlangıç noktası olarak kabul edilmesi durumunda, kararın karşı ta-

rafa 6 aylık süre içinde tebliğ edilememesi halinde koruma tedbirinin hiçbir şekilde infaz edilemeyeceği yönünde görüşler mevcuttur. Koruma süresinin tebliğle başladığını kabul etmek ise Kanun'un şiddete uğrayan kişinin korunması amacına aykırıdır. Öte yandan bazı hâkimler Kanun'un koruma boyutu ile cezalandırma boyutu arasındaki farka dikkat çekmektedir. Kanun'un temel amacı kişilerin şiddete maruz kalmaktan korunması olduğundan –koruma boyutu– bu korumanın aciliyeti azami önem taşımaktadır. Bu nedenle koruma süresinin kararın verilmesiyle başladığı belirtilmiştir. Kararın tebliğ edilip edilmemesi ise, söz konusu hâkimlere göre, tedbirin ihlali halinde başlaması muhtemel olan cezai süreçle –cezalandırma boyutu– alakalıdır. Bu hâkimlere göre, koruma boyutu ve cezalandırma boyutuna ilişkin iki süreç birbirinden bağımsız düşünülmelidir.

Savcılar da mahkemeler arasında koruma tedbirinin başlangıç tarihi meselesine ilişkin farklı uygulamalar olması sorununa değinmektedir. Bazı savcılar koruma tedbirinin karar verilir verilmez geçerlilik kazanması gerektiğini öne sürmüştür. Koruma tedbirinin süresine değinen az sayıda savcı da karar tarihinin başlangıç tarihi olarak alınması gerektiğini, aksi takdirde, tedbirin şiddete uğrayan kişinin korunmasına ilişkin asıl amacına hizmet etmeyeceğini savunmuştur.

Avukatlar arasında ise tebliğ sorunu daha az dile getirilmektedir. Kararın hangi tarihten itibaren geçerli kabul edileceği konusuna tebliğ sorunu olarak bakıldığında teknik bir sorun gibi gözükse de aslında Kanun'un amacına ulaşması ile ilgili ciddi bir sorundur. Zira koruma kararının tam olarak ve etkili bir şekilde uygulanamaması sonucuna yol açabilmektedir.

DELİL SORUNU, FİZİKSEL ŞİDDET VE DİĞER ŞİDDET TÜRLERİ

Diğer yandan, fiziksel şiddet dışındaki vakalarda tedbirlerin daha düşük oranda uygulanabilirliği, bu tür şiddet örneklerinin kanıtlanmasındaki zorluğa atıfla da izah edilmektedir. Burada ilginç olan, hâkimlerin bir koruma tedbiri verirken fiziksel şiddeti ön koşul olarak aramama görüşünü sıklıkla paylaşımlarına karşın, anlatıların çoğunda diğer şiddet türlerinin kanıtlanmasına belirli bir kuşkuyla yaklaşıldığının görülmesidir. Bu bağlamda, bazı hâkimler bu zorluğa fiziksel şiddetin olmazsa olmaz bir şart olup olmadığı sorusuna verdikleri cevaplarda neredeyse farkında olmadan değinirken, bazıları da görüşmenin daha sonraki bölümlerinde şiddet olaylarının kanıtlanması gereğine özel atıflar yapmaktadır. Bu atıflar bağlamında örneğin hâkimlerden biri, psi-

kolojik veya sosyal şiddet vakalarında delil toplanmasının –tanıkların dinlenmesi gibi– olmazsa olmaz bir şart haline geldiğini, zira bu tür davalarda, genellikle kullanılan gücü yansıtan bir sağlık raporunun dava dosyasında yer aldığı fiziksel şiddet vakalarında yaptıkları gibi hükme varmanın mümkün olmayacağına öne sürmüştür. Bu gereklilik, şiddet kullandığı iddia edilen kişinin –genellikle erkekten bahsedilmektedir– “haksız” suçlamalara maruz kalabileceği şekilde Kanun’un “kötüye kullanılma” girişimlerini önlemekten bahisle açıklanmaktadır. Bu anlamda, bazı anlatılarda, koruma tedbiri talep eden kişiye “inanmak”, tarafsızlık konusundaki genel mesleki kaygılar taşıyan hâkimler açısından sıkıntı uyandıran bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır.

Uygulamada bir koruma tedbiri verilmesi için şiddet tehdidini yeterli görüp görmedikleri sorulduğunda, hâkimlerin çoğunluğu, açık bir şekilde, şiddet tehdidinin böyle bir tedbire hükmedilmesi için yeterli olmayacağını belirtmiştir. Öte yandan az sayıdaki hâkim, sadece bir ihtimale dayalı olarak karar vermeyeceklerini ve bu tür vakalarda daha çok delil arayacaklarını söylemiştir. Bir hâkim, duruma ilişkin özel bir örnek vermiş ve söz konusu tehdidin “Seni öldüreceğim” şeklindeki bir cep telefonu gibi sağlam bir kanıtı dayanması halinde, kendisinin bu tehdidi koruma tedbiri için gerekçe sayacağını söylemiştir.

Takdir yetkisi, karar alma sürecinin önemli bir kısmını oluşturduğu için bu yetkinin hâkimler tarafından ne şekilde kullanıldığını anlamak ayrıca önem taşımaktadır. Bazen hâkimlerin şiddet yorumu epey dar görünmekle birlikte, bazen temel dayanak noktası olarak bizzat Kanun’u değil de CEDAW’ı alacak denli geniş yorumlar yapılabilmektedir.

Bir koruma tedbiri vermek için başvuruda neler aradıklarını ayrıca anlatmaları istendiğinde, hâkimlerin yarısı, eldeki belgelere dayanarak, davacının beyanına dayanarak, bir dilekçeye dayanarak, hatta müspet delillerin bulunup bulunmadığına bakılmaksızın “şiddet ihtimali”ne dayanarak koruma tedbirine hükmettiklerini dile getirmiştir. Bir hâkim, koruma tedbirine hükmederken resmî nikâhı ön koşul olarak aradığını özellikle belirtmiştir.

Savcılara dosyaların 4320 bağlamında değerlendirilmesi için delil gerekip gerekmediği, mahkemelerin bu tür belgelerden yoksun dosyalara karşı nasıl bir tutum takındığı ve koruma tedbiri taleplerine karşı nasıl hüküm verdiği sorulmuştur. Hemen hemen tüm savcılar aile mahkemelerine sevk ettikleri dosyalarda, hele ki 4320 talebi fiziksel şiddet iddialarına dayanıyorsa, sağlık raporları veya tanık ifadeleri gibi delil niteliği taşıyan belgeler yer aldığını öne sürmüştür. Bu savcılardan biri, örneğin, Yönetmelik’in aslında şidde-

te uğrayan kişinin “beyanı”ndan başka hiçbir türden delil gerektirmediğini, fakat “sonuçları itibarıyla şiddet ağır bir durum” olduğundan, uygulamada mahkemelerin koruma tedbirlerine hükmetmek için birtakım belgeleri aradığını iddia etmiştir. Bir başka savcı da, savcılık makamı olarak kendilerinin sadece bu tür vakaları bildirmekten sorumlu olmalarına karşın, aile mahkemelerinin delil isteme eğilimi bulunduğu dair benzer bir iddia dile getirmiştir. Savcılar hayli sıklıkla, soruşturma yapma gereğinden veya uygun olduğu durumlarda mahkemelere soruşturma belgelerini göndermekten bahsetmektedir. Örneğin görüşülen savcılardan biri, şikâyetle bulunan kişiden şiddeti gösteren sağlık raporlarını sunmasını kesinlikle istediklerini, çünkü bu gibi belgelerin kendi soruşturmaları açısından da elzem olduğunu açıklamıştır.

Aynı şekilde, mahkemeler tarafından delil istenip istenmediği ayrı bir soru olarak yöneltildiğinde de savcılar yine farklı tavırlar sergilemiştir. Tıpkı hâkimler gibi, bu soruya cevap veren savcıların da neredeyse yarısı, aile mahkemeleri için delilin bir gereklilik olmadığını savunmuştur. Ancak, savcıların büyük bir kısmı bu konuda çok daha şüpheli görünmektedir; bazıları, bir şart oluşturmamakla birlikte dosyada delil niteliğinde belgeler bulunmasının çok daha iyi olduğunu öne sürmekte, daha geniş bir savcı grubu ise dosyayı mahkemeye sevk etmeden önce delil toplanması gerektiğini açıkça ifade etmektedir.

Öte yandan avukatlar çoğu zaman çeşitli şiddet türlerini –fiziksel, ekonomik, psikolojik, cinsel veya duygusal olsun– 4320 tedbirlerine uygun görme eğilimindedir. Örneğin, şiddet tehdidinde olduğu gibi sadece bir şiddet olasılığı bulunan hallerde dahi, avukatların çoğu böyle bir olasılığın 4320 kapsamında koruma talep edilmesi için yeterli olacağını savunmuştur. Ancak bu avukatların birçoğu, fiiliyatta mahkemeler tarafından kabul edilmesi en muhtemel şiddet türünün, sağlam bir sağlık raporuyla desteklenenler başta olmak üzere fiziksel şiddet olduğuna işaret etmiştir. Bu anlamda, kürsünün öbür tarafında yer alan avukatlar, Kanun’un aile içi şiddet vakalarının geniş bir yelpaze içerisinde değerlendirilmesine imkân vermesine rağmen, hâkimlerin sağlam delillerle desteklenen dosyalarda koruma tedbirlerine hükmetmek hususunda daha istekli davrandığı kanaatindedir. Bu bakımdan bazı avukatlar, Kanun’a göre fiziksel şiddet ve bu şiddete eşlik edebilecek türden delil şart koşulmamakla birlikte, bu tür belgelerin bir koruma tedbiri elde etme şansını artırdığını öne sürmüştür. Yargı pratiğine ilişkin bu değerlendirme, avukatlardan mahkemelere sundukları dosyaların içerisinde neler bulunduğunu ayrıntılı biçimde anlatmaları istendiğinde gelen cevaplarla da teyit edilmekte-

dir. Bu bağlamda avukatlara özel olarak, kendi 4320 dosyalarının fiziksel şiddeti gösteren sağlık raporları ve tanık ifadeleri gibi delilleri içerip içermediği sorulmuştur. Veriler, avukatların çoğunun en azından birtakım raporlar, tanık ifadeleri ve başka sağlam delil türleri eklemeye çalıştığını, zira bu tür belgeler bulunmadığı takdirde mahkemenin talep edilen koruma tedbirlerine karar verme olasılığının daha az olacağına inandıklarını göstermektedir. Bu yöndeki inanç, avukatların delilleri olmadığını düşündükleri olayları mahkemeye hiç götürmemeleri riskini ortaya çıkarmaktadır.

DURUŞMA YAPILMASI

Hâkimlerin 4320 davalarında duruşma yapılmasına gerek bulunup bulunmadığı konusunda ne düşündüğü sorusu da görüşmenin ilerleyen kısımlarında ayrı bir mesele olarak dile getirilmektedir. Hâkimlerden 8'i duruşma yapma fikrini reddetmiştir; ancak 2 hâkim, duruşma yapmalarına rağmen, aslında duruşma yapılmasının daha iyi bir uygulama olacağını düşündüklerini dile getirmiştir. Hâkimlerin çoğu da karara yönelik bir itiraz olması, daha fazla delil gerekmesi ve/veya koruma tedbirini yenileyen bir talep olması gibi belirli koşullar altında duruşma yapılabileceğini düşünmektedir.

Savcıların büyük bir çoğunluğu hâkimlerin 4320 davalarında, Kanun'un uygulanması hakkındaki Yönetmelik'te açık şekilde öngördüğü üzere, duruşma yapmadığını ve genellikle tarafları dahi dinlemeden belgelere dayanarak karar verdiğini öne sürmüştür. Bu gözlem, 4320 davalarının duruşma yapılmadan ele alınacağını açıkça ifade etmesi bakımından esasen Yönetmelik'in lafzına ve Kanun'un amacına uygun olsa da, savcılara mahkemelerin bu davalarda duruşma yapması gerektiği kanaatinde olup olmadıkları sorulduğunda, neredeyse yarısı duruşma yapılması gerektiğine inandıklarını belirtmiştir. Bu cevaplar arasında, hakkaniyetli kararlar verilebilmesi için aleyhinde hüküm verilen kişinin "görülmesi" ve "şüpheliye konuşma hakkı tanınması" gereğine ilişkin yorumlar yer almaktadır. Savcıların geri kalanı ise, -hâkimin daha fazla delile ihtiyaç duyduğu durumlarda veya duruşma yapılmasının özellikle istendiği durumlarda duruşma yapılması gerektiğini savunan birkaç savcı dışında-, 4320 davalarında temel olarak hızlı hareket edilmesinin önemi nedeniyle duruşma yapılmaması gerektiğini öne sürmüştür.

Görüşülen avukatlardan 11'i, 4320 dosyalarının aile mahkemeleri tarafından duruşmasız görüldüğünü belirtmiştir. Geri kalan avukatların çoğunluğu kesinlikle duruşma yapıldığını ifade ederken, küçük bir grup avukat da durumun değişkenlik gösterdiğini, bazı mahkemelerin duruşma yaptığını, "so-

mut delil yoksa” duruşma yapıldığını veya önceki yıllarda dosyaların duruşmasız görüldüğünü ancak artık daha çok duruşmalı görüldüklerini belirtmiştir. Diğer taraftan, tüm avukatlara duruşma yapılmasını gerekli görüp görmedikleri de sorulmuştur. 12 avukat, temelde aciliyet sebebiyle, 4320 dosyalarının da duruşma yapılmasına gerek olmadığını söylerken, 2 avukat kesinlikle yapılması gerektiğini, zira karşı tarafın da söz hakkı olması gerektiğini ifade etmiştir. Geri kalan 6 avukat ise bazı durumlarda duruşma yapılabileceğine inanmaktadır. Bu avukatlar, Kanun’un suiistimal edilme ihtimalinin olduğu, belgelerin eksik olduğu, “somut delilin” bulunmadığı ya da karşı tarafın haklarının ihlal edilebileceği durumlarda duruşma yapılabileceğini öne sürmüştür.

ALTYAPI YETERSİZLİĞİ

Altyapı yetersizliğine dayalı sorunlar olarak hâkim ve savcılar tarafından ifade edilen iki husustan birincisi, özel bir adli kolluk biriminin bulunmamasıyla bağlantılı olarak, verilen tedbir kararlarının nasıl infaz edildiği sorunudur, ikincisi ise hem uzaklaştırılan kişi hem de şiddet mağduru için barınma mekanizmalarının bulunmayışıdır.

Hâkimler 4320 sayılı Kanun kapsamında verilen tedbir kararlarına uyulmasını ve uymayanların Kanun’a uygun biçimde cezalandırılmasını sağlamak için gerçekten yeterli kaynaklar sunabilen, işler nitelikte bir altyapının yokluğunda 4320’nin temel amacını gerçekleştiremeyeceğini öne sürmektedir. Bu bağlamda, özel bir adli kolluk birimi bulunmadığından karakol tarafından çoğu zaman bu kararların takibinin yapılmadığı, dolayısıyla ancak mağdur kişinin bildirmesi durumunda karara yönelik bir ihlalin farkına varıldığı ileri sürülmektedir.

Diğer yandan altyapı yetersizliği yine çoğunlukla şiddete maruz kalmış olanlar için sığınakların yetersizliğinin yanı sıra, evden uzaklaştırılmış kişiler için de barınak yetersizliğine ve şiddetin asıl sebepleriyle başa çıkabilecek mekanizmaların eksikliğine atıfla izah edilmektedir. Kanun’un daha iyi uygulanabilmesi için neler yapılması gerektiğine ilişkin önerileri sorulduğunda da bazı hâkimler, şiddet uyguladığı için evden uzaklaştırılan kişiler için de devlet tarafından barınak sağlanması gerektiğini özel olarak belirtmiştir; aksi takdirde evden uzaklaştırılan kişinin daha fazla şiddet uygulayabildiğini ileri sürmüşlerdir. Hâkimlerin şiddet uygulayan kişiler için devlet tarafından barınma imkânı sağlanması konusunda önerilerde bulunuyor olmaları ve bu bakış açısıyla zaman zaman uzaklaştırma kararı vermekten kaçındıklarını belirtmeleri de kaygı vericidir; zira, 4320 sayılı Kanun’un esas amacı şiddete maruz ka-

lan kişinin (ki bu pek çok durumda kadındır) korunmasıdır. Hâkimlerin ifade ettiği bu tarz kaygılar mağdurun korunmasının önüne geçebilir.

Tedbirlerin takibine ilişkin sorunlardan bahsederken, tıpkı hâkimler gibi savcılar da genel bir altyapı yetersizliğine atıfta bulunmuştur. Bu yetersizlik gerek polisin şiddet vakalarını savcılığa sevk etmede ve daha sonrasında takip etmedeki başarısızlığı, gerekse ekonomik, psikolojik ve toplumsal açıdan şiddet gören kişilerin daha fazla mağduriyete uğramasını engelleyebilecek mekanizmaların yetersizliği üzerinden düşünülmektedir. Görüşülen bir savcı, kararların uygulanamamasından ve bu kararlara yönelik ihlallerin takip edilememesinden dolayı, verilen tedbir kararlarının daha ziyade kanunen öngörülmuş “temenniler” düzeyinde olduğunu, fakat mevcut altyapı olanaklarıyla gerçekleştirilebilir bir nitelik taşımadığını iddia etmiştir. Aile içi şiddet mağdurları için sığınma evleri sayısının artırılması ile kurumsal altyapı kapasitesinin geliştirilmesi ya da kolluk personelinin sayısının ve teknik yeterliliğinin artırılması da Kanun’un lafzı ile uygulaması arasındaki uçurumu kapatmak için öngörülen tavsiyeler olarak öne çıkmıştır.

Öte taraftan, hâkimlerin ve savcılarının mülakatlarında en çok dile getirilen konular olan altyapı eksiklikleri ve uzaklaştırmanın daha fazla şiddete yol açma olasılığı, avukatların zihinlerinde en acil meseleler olarak gözlenmektedir.

Adli kolluk biriminin ya da emniyet teşkilatı içerisinde özel bir birimin kurulması, her üç uygulayıcı grup tarafından da çözüm önerisi olarak ifade edilmiştir. Mevcut sistemde bu tür bir birimin eksikliğinin kararların gereğince infaz edilememesiyle, dolayısıyla Kanun’un etkili bir şekilde uygulanamamasıyla sonuçlandığını ifade eden bu yorumlar Kanun’un hem gerekli mekanizmalar hem de sosyal politikalar eşliğinde uygulanamaması halinde, arzu edilen sonuçların yaratılmasının mümkün olmayacağını göstermektedir.

TOPLUMSAL YAPI

Türkiye’de mevcut toplumsal yapının Kanun’un uygulanmasındaki rolüne ve etkisine daha çok hâkimlerle yapılan görüşmelerde değinilmiştir. Bazı hâkimler, 4320 sayılı Kanun’u Türkiye’deki toplumsal yapı ve aile ilişkileriyle bağdaşmazlığına atıfla açık bir biçimde sorgulamıştır. Bu hâkimlerden biri, Kanun’un, başlığı ailenin korunmasından bahsetse de aslında “aileyi parçalama”ya yönelik olduğunu dile getirmiştir. Bir diğer hâkim ise, kendisinin uygulama esnasında güçlük çektiğini, çünkü Kanun’un mevcut toplumsal yapıya ve bu ülkenin gerçeklerine uymadığını dile getirmiş ve toplumsal doku-

muzla bağdaşıp bağdaşmadığını düşünmeksizin yurtdışından kanun ithal etmenin “genel huyumuz” olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda, koruma tedbirlerinin infazına imkân veren, etkin biçimde işleyen sosyal mekanizmaların var olduğu Avrupa’nın aksine, Türkiye’de Kanun’un kelimesi kelimesine uygulanmasının insanların evlerinden ayrılıp sokaklarda yaşaması anlamına geleceğini ve bunun da devletin tüm vatandaşlarını koruma sorumluluğuna yönelik bir ihlal teşkil edeceğini öne sürmüştür.

Hâkimlerin anlatıları takip mekanizmalarının olmayışının sadece kurumsal yetersizlikten veya kaynak eksikliğinden kaynaklanan bir sorun olarak görülmediğini, aynı zamanda erkekler ile kadınlar arasındaki ekonomik bağımlılık, ataerkil toplumsal yapı, ailenin birey üzerindeki gücü gibi birtakım toplumsal meselelerle ilintilendirildiğini de gözler önüne sermektedir. Anlatılarda yine sıklıkla toplumun muhafazakâr yapısına veya insanların toplumsal davranışlarını tanımlayan geleneksel kurallara atıfta bulunulmuştur.

Savcılar tarafından da, benzer şekilde, genel kabul gören ve insanların aile içi şiddet, aile, toplumsal cinsiyet eşitliği gibi konulara yaklaşma biçimlerini belirlemede önemli etkisi olan birtakım toplumsal rollerin var olduğuna, bu rollerin toplum tarafından dayatıldığına ve ancak zaman içerisinde değişebileceğine vurgu yapılmıştır. Bu toplumsal yapı, şiddet vakalarının yetkili makamlara taşınmasını engelleyen “toplumsal baskı”ya yol açmaktadır. Bazı savcılar bu bağlamda, Kanun’un uygulanabilirliğinin değerlendirilmesinde tüm bir toplumsal yapının ve bu yapıdaki değer ve ilişkilerin dikkate alınmasının önemli olduğunu ifade etmiştir. Avukatlar tarafından da Türkiye’nin toplumsal yapısının Kanun’un uygulamasına önemli etkide bulunduğu belirtilmiştir.

TEDBİR TÜRLERİNE DAİR

Kanun’un farklı vaka türlerine uygulanması gereken tedbirlere ilişkin farklı yorumları göz önüne alınarak, hâkimlerden ana hatlarıyla çizilen bu tedbir türlerine ilişkin görüşlerini ifade etmeleri istenmiş, öncelikle bu tedbirler hakkındaki genel düşüncelerini açıklamaları talep edilmiştir. Bazı hâkimler olayın gerekliliklerine bağlı olarak diğer tedbir türlerine de hükmedebileceklerini dile getirirken, diğerleri Kanun’un “ve benzeri tedbirler” diyerek ucunu açık bırakmak yerine, verilebilecek tüm olası tedbir kararlarını açıkça dile getirmesi gerektiğini öne sürmüştür. Bunun yanı sıra, uygulanması en zor tedbirin hangisi olduğuna, hangi tedbirin en çok talep edildiğine ve hangisine en çok hükmedildiğine ilişkin sorular da sorulmuş, bu bağlamda hâkimler uzak-

laştırmanın uygulanması en güç tedbir olduğunu öne sürmüştür. Bu güçlüğüün sebepleri genellikle, şiddete maruz kalan kişi gibi evden uzaklaştırılan kişinin de destek mekanizmalarından yoksun olmasına atıfla açıklanmaktadır. Uzaklaştırma, bu alanda çalışan özel bir polis gücü bulunmaması sebebiyle denetiminin güç olması bakımından da uygulanması zor bir tedbir olarak görülmektedir. Uygulama zorluğu bakımından en sık işaret edilen ikinci tedbir ise şiddet kullanan kişinin sağlık muayenesi veya tedavisine ilişkin koruma tedbiridir. Bunun uygulanması en zor tedbir olduğunu düşünen hâkimler ağırlıklı olarak, ücretsiz tedavi talep edilebilecek sağlık kuruluşları bulunmayışına ve kişinin bir kuruluşa gerçekten gidip de iyileşene dek tedavisini sürdürdüğünden emin olmak konusunda yaşanacak güçlüklerle atıfta bulunmaktadır. Sayıca son derece az olmakla birlikte, verilen cevaplar arasında, kişinin diğer aile bireylerinde korku yaratıcı söz ve davranışlarda bulunmamasını, aile bireylerini iletişim araçlarıyla rahatsız etmemesini ve mahkemenin hükmettiği nafakayı tedbir kararının yürürlükte olduğu süre boyunca ödemesini sağlamanın güçlüğü hakkında yorumlar da yer almaktadır.

Uzaklaştırma sadece uygulanması en güç tedbir olarak anılmakla kalmayıp, aynı zamanda en çok talep edilen ve en çok hükmedilen tedbir olarak anlatılarda yerini bulmaktadır. Bu bağlamda hâkimlerin çoğu, başvuru sahiplerinin çoğunlukla şiddet uygulayan kişinin uzaklaştırılmasını talep ettiğini dile getirmiştir. Verilen cevaplar doğrudan şahıslar tarafından mahkemeye yapılan başvurular ile savcılık tarafından iletilen talepler arasında bir farka işaret etmektedir. Bu konuda bazı hâkimler, savcılıktan geçen şikâyet dosyalarının, talebi her zaman “4320 tedbirleri” olarak ortaya koyduğunu belirtmiştir. Bu anlamda, savcılıktan gelen dosyalar çoğu kez tedbirlere bir şablon şeklinde yaklaşmakta ve bu durumda hâkimler uygun gördükleri tedbirlere karar vermektedir. Uzaklaştırma, en çok talep edilen koruma tedbiri olduğu öne sürülmesine karşın, esasen uygulanmasının güçlüğüyle bağlantılı olarak hâkimlerin kararlarında nispeten daha az rağbet görüyor gibi durmaktadır. Hâkimlerin bazıları davaların çoğunda uzaklaştırma tedbirine hükmettiğini dile getirirse de, bu cevaplara çoğu zaman uzaklaştırmanın yanı sıra başka tedbirlere de hükmedilme sıklığına ilişkin yorumlar eşlik etmiştir. Diğer aile bireylerinde korku uyandıracak söz ve davranışlarda bulunma yasağına yönelik koruma tedbiri hâkimler tarafından en çok tercih edilen tedbir olarak göze çarpmaktadır. Öte yandan, nispeten daha az sayıda hâkim, Kanun’da belirtilen tedbirlerin tümünü şablon şeklinde uyguladığını belirtmiştir.

Tedbirlere ilişkin bir diğer önemli husus hâkimin takdir yetkisinin bu

davalarda, başvuru sahibi tarafından talep edilmese dahi, ciddi koruma tedbirlerine hükmedilebilmesine olanak tanıyacak kadar geniş olmasıdır. Bir anlatıda örneğin, görüşülen hâkim, bir boşanma davasında babanın zaman zaman kızlarına cinsel tacizde bulunması sebebiyle 4320’yi re’sen uyguladığını ve ayrıca baba hakkında bir suç duyurusunda bulunduğunu anlatmıştır.

Yine hükmedilen tedbir türleri bağlamında, hâkimlere Kanun’da yer alıp da kendilerinin henüz uygulamadığı bir tedbirin var olup olmadığı sorulmuştur. Hâkimlerin çoğu ya hiç uygulamadıkları bir tedbir bulunmadığını ya da Kanun’da belirtilen tüm tedbirleri uyguladıklarını söyleyerek bu soruyu olumsuz yönde cevaplamıştır. 4320 davalarında hiç nafakaya hükmetmediğini söyleyen bir hâkim dışında, geri kalanların çoğu, şiddet kullanan kişinin bir sağlık kuruluşunda tedavisine (1/f maddesi) ilişkin tedbire hiç hükmetmediklerini belirtmiştir.

Hâkimlerin tedbir türlerine ilişkin olarak sorulan sorulara verdikleri cevaplarda da yukarıda daha önce belirtilen Kanun’un başlığının ailenin korunmasına vurgu yapması ya da Kanun’un Türkiye’nin toplumsal yapısına uygun olmaması gibi açıklamalara paralel olarak “aile birliği”ni bozacak bir tedbir türü sayılan uzaklaştırma tedbirine başvurmadan mümkün olduğunca kaçındıkları görülmektedir. Bu da yine mağdur odaklı olmayan bir bakış açısıyla açıklanabilir. Şiddete uğrayan kadınlar açısından şiddet uygulayan bireyin evden uzaklaştırılması ve kadının, yaşam hakkının ve fiziksel güvenliğinin sağlanması amacıyla bir sığınmaevine yerleştirilmesi ya da şiddet failinin evden veya mağdurun bulunduğu diğer mekânlardan uzaklaştırılması öncelikle başvurulması gereken çarelerden biridir. Oysa hâkimlerin anlatılarından, mümkün mertebe uzaklaştırma tedbirini uygulamaktan kaçındıkları anlaşılmaktadır. Öte taraftan, diğer tedbir türlerinden etkisi ve izlenmesi en zor tedbirlerden biri olan, şiddet uygulayan bireyin “diğer aile bireylerinde korku uyandıracak söz ve davranışlarda bulunma yasağına yönelik koruma tedbirine” sıklıkla başvurduklarını belirtmeleri de dikkate değer bir başka husustur. Tedbir türlerine ilişkin olarak hâkimler tarafından verilen cevaplar değerlendirildiğinde, her bir şiddet olayının özgül koşullarına göre Kanun’da sayılan tedbirlerle sınırlı olmayan başkaca tedbirlere hükmetme konusundaki uygulamanın, bir başka deyişle hâkimin geniş takdir yetkisinin hayata geçtiği örneklerin sınırlı olduğu göze çarpmaktadır.

Savcılığın sadece şiddet konusunda şikâyette bulunan insanlar tarafından başvuru öncelikli adreslerden biri olmakla kalmayıp kolluk memurları aracılığıyla tedbirin infazını takip etmekten de sorumlu olduğu dü-

şünüldüğünde, savcıların Kanun'da genel çerçevesi çizilen tedbirler hakkında ne düşündüğünün ve bu tedbirlerin icra edilebilirliği meselesini nasıl değerlendirdiklerinin ortaya çıkarılması da önem taşımaktadır. Verilen cevaplar, savcıların tedbirleri prensipte olumlu değerlendirmek yönünde ortak bir eğilim sergilediğini, ancak uygulama aşamasında karşılaşılan sorunlardan yakındıklarını gözler önüne sermektedir. İşlerinin kapsamı düşünüldüğünde savcılar, hâkimlerin aksine, Kanun'da tedbirlerin açıkça ifade edilmiş olması gereğinden veya Kanun'da ana hatlarıyla belirtilmeyen başka tedbir türlerine hükmetme olasılığından bahsetmemekte, daha ziyade, tebliğ sistemindeki sorunlar, altyapı eksiklikleri ve kolluk kuvvetinin hem personel sayısı hem de meslek içi eğitim açısından bu tür özel vakaları ele almaktaki yetersizliği göz önüne alındığında bu tedbirlerin uygulanmasının takibinin önemini vurgulamaktadır. Bu noktada savcılar örneğin, sıklıkla, uzaklaştırma tedbirleri neticesinde ortaya çıkan sorunlardan bahsetmektedir. Genel muhatap olarak erkeklere atıfla, "adam" rehabilite edilmeden veya uzaklaştırma döneminde gidecek başka bir yeri bulunduğundan emin olunmadan ya da "adam" evden uzaklaştırıldığında geride kalan kadın ve çocukların refahı güvence altına alınmadan, koruma tedbirinin ne tek başına yeterli ne de şiddeti önlemek bakımından etkili olacağını söylemişlerdir. Bu cevaplar genellikle uzaklaştırmaya ilişkin olarak dile getirilmiştir. Tedbirlerle ilgili sorunlar üzerine düşünülürken, savcılar çoğu zaman evden uzaklaştırmayı örnek göstermekte ve altyapı eksiklikleri ve toplumsal mekanizmaların direnişi nedeniyle bu tedbirin icra edilebilirliği bakımından sorunlar ortaya çıktığını anlatmaktadır. Tıpkı hâkimler gibi, bir sağlık kuruluşunda tedavi ve silahın teslimi gibi koruma tedbirlerinin uygulanmasındaki güçlüklerden bahseden birkaçı dışında, savcılar çoğu uzaklaştırmının uygulanması en zor tedbir olduğunu öne sürmektedir. Bu güçlüğü'nin nedenleri esas olarak şu unsurlara atıfla izah edilmektedir: tedbirin takibindeki sorunlar veya kadınların ekonomik özgürlüğünün ve güvencesinin bulunmaması ya da bu tedbirin aile birliği üzerindeki uzun süreli etkisi. Hatta savcılardan biri, uzaklaştırmının eşler arasında daha fazla veya bazen eşi benzeri görülmemiş bir şiddete yol açabileceğini dahi iddia etmiştir.

Ne ilginçtir ki, uygulanması en zor tedbirin aynı zamanda Kanun'dan yararlananlar tarafından en çok talep edilen tedbir olduğu görülmektedir. Savcıların çoğunluğu, şiddet mağdurlarının genellikle şiddet kullanan kişinin evden uzaklaştırılmasını istediğini ve mahkemeler tarafından en çok hükmedilen tedbirin de esasen bu olduğunu öne sürmüştür. Bu anlamda, hem baş-

vuru sahiplerinin talepleri hem de mahkemenin fiilî kararları açısından, uzaklaştırma, hem hâkimler hem de savcılar tarafından uygulanması en zor tedbir addedilmesine rağmen en yaygın koruma tedbiri olarak karşımıza çıkmaktadır. Uzaklaştırmanın en yaygın talep edilen tedbir olduğuna ilişkin bu hususi yorumlar bir yana, birkaç savcı bu süreçte özel bir tedbir talebinin söz konusu olmadığı yönünde açık görüşler sunmuştur. Bu savcılar genellikle, kişilerin savcılığa gelip belirli bir tedbiri talep etmediğini, daha ziyade uğradıkları şiddete ilişkin olarak yardım veya koruma istediklerini iddia etmektedir. Bu sonuçlar hâkimlerin cevaplarıyla da benzerlik göstermektedir, zira hâkimlerin anlatılarında da sık sık uzaklaştırma tedbirlerinin infazında yaşanan güçlüklerle ilişkin yorumlar yer almakta, ancak onlar da bu tedbirden en çok talep edilen tedbir olarak bahsetmektedir. Fakat uzaklaştırmanın en sık uygulanan tedbir olduğunu söylemeyen hâkimlerin aksine, savcılar mahkemelerin çoğu kez uzaklaştırma kararına hükmettiği fikrine sahip görüldüğünden, iki kesim bu konuda birbirinden ayrılmaktadır.

Savcıların tedbir türlerine ilişkin sorulara verdiği cevaplarda da yine uzaklaştırma tedbiri konusu öne çıkmaktadır. Öte yandan altyapı yetersizliği nedeniyle verilen tedbirlerin takibinin güçlüğü de savcılar tarafından dile getirilen diğer bir husustur. Bazı savcılar hem daha adil bir karar verilmesinin sağlanması hem de kararların etkili bir şekilde takibinin yapılabilmesi bakımından terapistler, sosyal hizmet görevlileri ve aile hekimleri gibi diğer meslek gruplarından uzmanların da sürece dâhil edilmesi konusunda öneride bulunmuştur. Kadına yönelik şiddetin çok boyutlu bir sorun olduğu göz önünde bulundurulduğunda diğer meslek gruplarından uzmanların sürece dâhil olması da Kanun'un uygulanmasına ilişkin altyapının güçlenmesini sağlayacak bir çözümler önerisidir. Uzaklaştırma tedbirinin başvuru sahipleri tarafından en çok talep edilen tedbir olması da kayda değer bir bulgudur. Öte yandan, bazı savcılarının da insanların belirli bir tedbir talebinde bulunmadığını ifade etmesi de daha önce değinilmiş olan, Kanun'un halk tarafından ve özellikle de kadınlar tarafından yeterince bilinmediği olgusunu teyit eder niteliktedir.

Bunun yanı sıra tıpkı hâkimler ve savcılar gibi avukatlar da Kanun tarafından ana hatları çizilen tedbir türlerinin etkinlik ve uygulanabilirliğine ilişkin görüşlerini dile getirmiştir. Bu tedbirlere dair genel bir değerlendirme yapmaları istendiğinde avukatların çoğunluğu meselenin tedbir değil, tedbirin uygulanabilmesi olduğunu öne sürmüştür. Bu bağlamda, tıpkı diğer uygulayıcılar gibi avukatlar da bu görev için ayrılmış özel bir birim bulunmadığından ve polis meslek içi eğitiminin böylesi bir takibe pek imkân vermediğinden, bu

koruma tedbirlerinin infaz edilmesindeki güçlüklerden dem vurmıştır. Avukatlardan biri örneğin, söz konusu tedbirlerin Kanun'a konmasının, bu konu uygulayıcılar ve halk tarafından bilinmediği sürece aslında hiçbir anlam taşımadığını öne sürmüştür. Örneğin uzaklaştırma tedbirlerine ilişkin olarak, avukatlar etkili bir izleme mekanizması bulunmadan bu tür kararların kadınların aleyhine olabilecek şekilde daha "esnek" bir tarzda yorumlanabildiği şeklinde bir görüş dile getirmiştir. Avukatlardan biri, erkeğin uzaklaştırıldığı dükkânın kapısının dışında dikilip, dükkâna girmediği için kararları ihlal etmediğini ileri sürdüğü bir olaydan örnek vermiştir. Uzaklaştırma tedbirinin yanı sıra, şiddet kullanan kişinin bir sağlık kuruluşunda tedavisine ilişkin yeni hükme de avukatlar genelde şüpheyle yaklaşmıştır. Avukatlar bu tedbir bağlamında tedaviye gitmeyen kişinin tutuklanıp tutuklanamayacağı hususunun net olmadığını, dolayısıyla bu belirsizliğin Kanun'un etkinliğini azalttığını öne sürmüştür. İnsanların gerçekten bu tedavileri görmesinin sağlanması ve ayrıca bu insanları kabul edecek tıbbi tedavi veya rehabilitasyon merkezlerinin erişilebilir kılınması açısından da Kanun pek uygulanabilir görünmemektedir. İletişim araçlarıyla rahatsızlık verilmesinin engellenmesine ilişkin tedbir açısından ise, avukatlar yine, arama farklı bir numaradan yapılabildiği ve bu aramalar dinlenmediği için böyle bir rahatsızlığın gerçekten meydana geldiğini fiilen kanıtlamanın güçlüğünden ve mahkemenin kararının ihlal edilip edilmediğini bilmesinin mümkün olmayacağından bahsetmiştir.

Her bir tedbirle ilgili olarak karşılaşılan farklı güçlükler ışığında, avukatlara uygulanması en zor tedbirin hangisi olduğu da sorulmuştur. Veriler çoğu avukatın tüm koruma tedbirleri arasında başvuru sahipleri tarafından en çok talep edilen ve mahkemeler tarafından da en çok hükmedilen tedbir olmakla kalmayıp fiiliyatta uygulanması en güç tedbirin de uzaklaştırma tedbiri olduğu kanaatini taşıdığını göstermektedir. Uzaklaştırma tedbirinin yanı sıra, iletişim araçlarıyla rahatsızlık verilmesinin önlenmesine ilişkin hüküm ve şiddet kullanan kişinin bir sağlık merkezinde tedavi edilmesiyle ilgili hüküm de uygulanması güç tedbirlerden sayılmaktadır. Aynı zamanda, avukatlara uygulamada hangi tedbirleri en çok talep ettikleri de sorulmuştur. Verdikleri cevaplar, en çok talep edilen tedbir türlerine ilişkin değerlendirmelerine paralel biçimde, kendi mesleki uygulamalarında da en sık olarak uzaklaştırma tedbirini talep ettiklerini ortaya koymaktadır. Bu konuda avukatlara henüz hiç talep etmedikleri herhangi bir koruma tedbiri olup olmadığı da sorulmuştur. Genel eğilim Kanun'un sunduğu her şeyin talep edilmesi olarak görünmekle birlikte, bazı avukatlar şiddet kullanan insanların tedavisiyle ve silah

teslimiyle ilgili hükümleri daha az talep edilen tedbirler olarak özellikle belirtmiştir. Veriler belirli bazı tedbirlerin mahkemelerce reddediliyor olması ihtimalinin avukatların birtakım tedbirleri talep edip etmeme kararlarında küçük bir rol oynadığı izlenimi yaratmaktadır; zira avukatlar uzaklaştırma süresinin 3 ay kısaltıldığı bazı örnekler dışında, mahkemelerce reddedilen belirli bir tedbir türü bulunmadığı kanaatinde görünmektedir. Belirli tedbirleri istememe nedenleri daha ziyade müvekkillerin taleplerine ve olaya özgü koşullara dayanılarak açıklanmaktadır.

Son olarak, avukatlara Kanun'da çerçevesi çizilenler dışında başka herhangi bir koruma tedbiri isteyip istemedikleri sorulmuştur. Uygulayıcıların büyük bir çoğunluğu hiçbir zaman başka bir talepte bulunmadıklarını söylediğinden, çıkan sonuçlar bu avukatların Kanun'u daha ziyade dar biçimde uyguladıklarını ortaya koymaktadır. Diğer avukatlar ise telefonların dinlenmesinin, faturaların ödenmesinin, şiddet kullandığı iddia edilen şahsın uzaklaştırılacağı yerler arasına ev adresinin yanı sıra başka adresler eklenmesinin veya bilgisayar karşısında geçirilen saatlerin sınırlanmasının istenmesi gibi örnekleri farklı tedbirler olarak sıralamıştır ki bu talepler mahkemece çoğu kez reddedilmektedir. Bu çerçevede, Kanun'u uygulanan tedbirler bağlamında daha dar yorumlama eğilimine karşın, avukatlara kendileri veya başka meslektaşları tarafından talep edilmiş olan özgün bir koruma tedbiri hatırlayıp hatırlamadıkları da sorulmuştur. Hâkimlere kıyasla avukatlar tarafından anımsanan orijinal anekdotlar çok daha azdır. Yine de mülakatlar özgün olarak hatırlanan birkaç olay ortaya koymaktadır.

Avukatların tedbir türlerine ilişkin verdikleri cevaplarda en çok dikkat çeken husus, avukatların mahkemelerce reddedileceğini düşündükleri tedbirleri talep etme konusundaki çekingenlikleridir. Oysaki avukatların, her bir şiddet olayının özgül koşulları bağlamında Kanun'un mümkün olduğunca geniş yorumlanmasını sağlayacak şekilde zorlayıcı ve talepkâr olması mahkemelerin içtihadını geliştirecek potansiyeli ortaya çıkaracaktır.

TEDBİR NAFKASI

2007 yılında 4320 sayılı Kanun'da değişiklik yapan 5636 sayılı Kanun ile getirilen temel değişiklikler arasında yer alan yeniliklerden biri, şiddeti uygulayan eş ya da diğer aile bireyi aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan yahut eve maddi katkıda bulunan kişi ise hâkimin tedbir nafkasına hükmedebileceğine ilişkin hükmün eklenmesidir. Türkiye'deki kadın-erkek eşitsizliğinin düzeyi ve ekonomik açıdan erkeğe bağımlı olan şiddet mağduru kadınların

durumu düşünülüşünde tedbir nafakasına hükmedilebilmesi Kanun'un etkili bir şekilde uygulanmasının önünü açacak gelişmelerdendir.

Araştırma kapsamında tedbir nafakasına ilişkin olarak da hâkimlere görüşleri sorulmuştur. Az sayıda hâkim talep edilmediği için nafakaya hiç hükmetmediğini söylese de, hâkimlerin geri kalanı bu tür vakalara ilişkin tecrübelerini paylaşmıştır. Bu anlatılar arasında “talep” meselesi kırılma noktası gibi görünmektedir: Bazı hâkimler özellikle kadının çalışmadığı –kanundan asıl yararlananın kadın olduğunu ima ederek– veya aileyi destekleyecek maddi kaynaklara sahip olmadığı hallerde tedbir nafakası ödenmesine hükmettiğini savunurken, diğerleri ancak başvuru sahibinin talep etmesi halinde ve davanın diğer niteliklerinden hareketle nafakaya hükmederek çok daha ihtiyatlı davranmaktadır. Bazı hâkimler bu çekinceyi, nafakaya hükmedilebilmesi için genellikle uzun süren bir arka plan bilgisi kontrolü gereğiyle veya nafakaya hükmetmek için bir duruşma yapılması gereğiyle açıklarken, diğerleri 4320 davalarının çoğu zaman, insanların hâlihazırda nafaka istediği boşanma davalarıyla birlikte açıldığını öne sürmüştür.

ADLİ YARDIM KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLER

4320 davalarında adli yardım imkânına ilişkin yorumlarını sunmaları istenmiştir. Hâkimlerin Kanun'la ilgili tecrübelerine dair önceki yorumlar ciddi infaz sorunlarını gözler önüne sermektedir. Aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet oranının yüksek olduğu erkek egemen bir toplumda şiddet olaylarının önlenmesi için gerekli tedbirlerin temini bakımından adli mekanizmalar önem taşıdığından, Kanun'un uygulamasında yaşanan bu başarısızlıklar kişilerin adalete erişimini tehlikeye sokabilmektedir. Şiddet mağdurlarına yönelik başkaca destek mekanizmalarının varlığı bakımından zaten yetersiz bir toplumsal bağlam içerisinde bu adli yardım özellikle önemli hale gelmektedir. Hâkimler bu konuda farklı görüşlere sahip görünmektedir: Bazıları bu davaların çoğunun, ister adli isterse özel yardım olsun, avukatlar tarafından temsil edildiğini öne sürerken, bazıları da bir avukat tarafından temsilin pek yaygın olmadığını iddia etmiştir.

Tıpkı hâkimler gibi, savcılara da insanların savcılığa başvururken bir avukattan yardım alma sıklığı hakkındaki görüşleri de sorulmuştur. Hâkimlerin aksine, savcılarının hemen hepsi 4320 davalarında avukat bulunup bulunmadığına ilişkin soruya olumsuz cevaplar vermiştir. Hâkimlerden bazılarının, 4320 davalarının çoğunda insanların bir tür –özel veya adli yardım– temsile sahip olduğunu öne sürdüğünü görmek mümkünken, savcılarının hiçbiri “çoğu

davada” veya “çoğu zaman” bir avukat bulunduğundan bahsetmemiştir. Bazı savcılar ya 4320 dosyasının bir boşanma davasıyla birlikte yürütüldüğü ya da insanların özel avukat tutmalarını sağlayabilecek maddi imkânlarla sahip olduğu durumlarda avukat desteğinden faydalanmanın gündeme geldiğini belirtmiştir. Sadece bir savcı, başvuru sahiplerinin Mor Çatı gibi yerlerde kendilerine öğretildiği üzere bazen barodan avukat istediğini dile getirmiştir. Son ve önemli bir nokta olarak, iki savcı bu kanunun uygulanması konusunda toplumsal ve kültürel etkenlerin önemini vurgulamış ve bu anlamda temsil sorusuna daha ziyade umursamaz bir tarzda yaklaşmıştır. Bu savcılardan biri, örneğin, esas önemli meselenin kadının veya çocuğun “bir avukatın yardımına ihtiyaç” duymadan “Hâkime gidiyorum” diyebildiği bir bilinç seviyesine ulaşılabilmesi olduğunu savunmuştur.

SONUÇ

Sonuç olarak, bu araştırmanın da ortaya koyduğu üzere 4320 sayılı Kanun uygulayıcılar tarafından çok farklı biçimlerde anlaşılmakta ve yorumlanmaktadır. Uygulayıcıların Kanun’u farklı biçimlerde yorumlamasında bu konudaki uzmanlığın yetersizliği önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle genel olarak kadına yönelik şiddet alanında çalışan tüm meslek gruplarına ve özelde 4320 sayılı Kanun’un uygulanmasında önemli rol oynayan hâkim, savcı ve avukatlara yönelik meslek içi eğitimler düzenlenerek bu alandaki uzmanlığın geliştirilmesi gerekmektedir.

Öte yandan, Kanun’un başlığı ile amacı arasındaki tutarsızlık uygulamada ailenin mi yoksa şiddete uğrayan bireyin mi asıl olarak korunması gerektiği konusunda farklı yorumlara zemin hazırlamaktadır. Ailenin Medeni Kanun çerçevesinde tanımlanması resmî nikâh dışındaki beraberlikler içinde yaşayan şiddet mağdurlarının bu yasa kapsamında korunamaması sonucuna yol açmaktadır. Bu da CEDAW Sözleşmesi başta olmak üzere Türkiye’nin uluslararası insan hakları sözleşmeleriyle üstlendiği yükümlülükler ve taahhütleriyle çelişen bir durum ortaya çıkarmaktadır. İstisnai olarak resmî nikâh dışı beraberlikler için de 4320 sayılı Kanun’da belirtilen koruma tedbirlerine hükmedilebileceğini savunan uygulayıcılar varsa da Türkiye’de bu durumda olan çok sayıdaki kadın için 4320 sayılı Kanun’un etkili bir koruma sağlamadığı ortadadır.

Kanun’un, 13 yıldır yürürlükte olmasına rağmen, halk tarafından ve özellikle kadınlar tarafından bilinmemesi de kadınların adalete erişimi önünde ciddi bir engeldir. Bu konuda eğitici faaliyetler gerçekleştirilmesi devletin

kadına yönelik şiddetle mücadele politikasında öncelikler arasında yer almaktadır. Uygulamada ortaya çıkan tebliğ sorunu, infaz sorunu, altyapı yetersizlikleri, duruşma yapılması, delil istenmesi, fiziksel şiddet dışındaki şiddet türlerinin ispatı konusunda daha fazla belge talep edilmesi gibi sorunlar Kanun'un etkili bir şekilde hayata geçmesini ciddi derecede sekteye uğratmaktadır.

Uygulayıcıların da belirttiği üzere, Türkiye'nin toplumsal yapısı da Kanun'un uygulanmasının önündeki engellerdendir. Toplumsal yaşamda kadın-erkek eşitsizliğinin ortadan kaldırılmasına, bu amaçla kadınlara ve erkeklerle yüklenen toplumsal cinsiyet rollerinin değişmesine yönelik sosyal politikalar geliştirilmesi gerekmektedir. Özellikle kadınların erkeklere ekonomik bakımdan bağımlı olması durumu uygulayıcılar tarafından da sık sık gündeme getirilmiştir. Kadınları güçlendirecek politikalar hükümetin öncelikli gündeminde yer almalıdır. Kadına yönelik şiddetle mücadelede tek başına yasal düzenlemeler yeterli olmayacaktır. Diğer taraftan yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi sürecinde kadınların ne kadar aktif bir rol üstlendiği de kadınların ihtiyaçlarının ve önceliklerinin sürece dâhil edilmesi açısından son derece önemlidir. Bu süreçte, özellikle kadına yönelik şiddet alanında çalışan kadın örgütlerinin mutlaka görüşleri alınmalıdır.

Diğer taraftan yasal düzenlemelerin nasıl hayata geçirildiği, uygulayıcıların bakış açısı, bu düzenlemeleri destekleyici altyapı unsurlarının mevcut olup olmadığı, kadına yönelik şiddetle mücadeleye bütçeden kaynak ayrılıp ayrılmadığı ve en temelde de kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik politikaların geliştirilip geliştirilmediği esas anlamda belirleyicidir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından gündeme getirilen Kadın ve Aile Bireylerinin Şiddetten Korunmasına Dair Kanun Tasarı Taslağı'nın⁸ da bu bakış açısıyla yeniden düzenlenmesi ve kadına yönelik şiddet sorununu ortaya çıkaran ataerkil toplumsal yapıyla da mücadele etmesi gerekmektedir.

Bu araştırma çerçevesinde paylaşılan veriler doğrultusunda yeni araştırma soruları da ortaya çıkmıştır. Bunların başta geleni küçük ilçelerle büyük şehirler arasında Kanun'un algılanması, uygulanması ve etkisi bakımından nasıl bir farklılık olduğudur. Öte taraftan, aile mahkemesi hâkimlerinin cinsiyetlerinin karar üzerinde nasıl bir rol oynadığı, benzer şekilde avukatların cinsiyetlerinin 4320 sayılı Kanun'un uygulanması bakımından herhangi bir farklılık yaratıp yaratmadığı da yine merak uyandıran bir diğer sorudur. Son

8 Bkz. "Sonuç" Bölümü 1. dipnot.

olarak, 4320 sayılı Kanun'dan yararlanma bakımından yaşlıların ve çocukların durumu da araştırmaya değer bir başka konudur.

Gerek yasama faaliyetleri ekseninde gerek sosyal politikalar alanında gerekse de toplumsal gelişmeler ışığında yapılacak herhangi bir değerlendirme, Türkiye'de kadına yönelik şiddete ve bu şiddetin önlenmesine ilişkin yapılabileceklerin henüz başlangıç aşamasında olduğunu ortaya koyacaktır. Bu bağlamda, bu araştırma 4320 sayılı Kanun'un yargısal pratikler arasındaki yerini uygulayıcıların kendi deneyimleri üzerinden aktardıkları çerçevesinde ortaya koymanın ötesinde, bu anlatıların doğurduğu başka soru(n)ların derinlemesine incelenebileceği bilimsel araştırmalara ön ayak olma hedefini de taşımaktadır. Bu tür çalışmaların, Türkiye'de kadın hakları, kadın-erkek eşitliği ve kadına yönelik şiddet konularında geliştirilecek politikalarda ve bunların hayata geçirilmesinde referans alınması, yasama faaliyetleri ile yasal düzenlemelerin uygulamada amaçlarına ulaşmaları arasındaki boşluğu engellemek bakımından büyük önem taşımaktadır.

Ekler

EK 1. Ailenin Korunmasına Dair Kanun

Resmî Gazete Tarihi: 17.1.1998

Resmî Gazete Sayısı: 23233

Kanun No: 4320

Kabul Tarihi: 14.1.1998

Madde 1. Türk Kanunu Medenisinde öngörülen tedbirlerden ayrı olarak, eşlerden birinin veya çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden birinin aile içi şiddete maruz kaldığını kendilerinin veya Cumhuriyet Başsavcılığının bildirmesi halinde, Sulh Hukuk Hakimi re'sen meselenin mahiyetini gözönünde bulundurarak aşağıda sayılan tedbirlerden bir ya da bir kaçına birlikte veya uygun göreceği benzeri başkaca tedbirlere de hükmedebilir:

Kusurlu eşin;

a) Diğer eşe veya çocuklara veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerine karşı şiddete veya korkuya yönelik davranışlarda bulunmaması,

b) Müşterek evden uzaklaştırılarak bu evin diğer eşe ve varsa çocuklara tahsisi ile diğer eş ve çocukların oturmakta olduğu eve veya iş yerlerine yaklaşmaması,

c) Diğer eşin, çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinin eşyalarına zarar vermemesi,

d) Diğer eşi, çocukları veya aynı çatı altında yaşayan aile bireylerini iletişim vasıtalarıyla rahatsız etmemesi,

e) Varsa silah ve benzeri araçlarını zabıtaya teslim etmesi,

f) Alkollü veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanılmış olarak ortak konuta gelmemesi veya ortak konutta bu maddeleri kullanmaması.

Yukarıdaki hükümlerin tatbiki maksadıyla öngörülen süre altı ayı geçemez ve kararda hükmolunan tedbirlere aykırı davranılması halinde tutuklanacağı ve hürriyeti bağlayıcı cezaya hükmedileceği hususu kusurlu eşe ihtar olunur.

Hakim bu konuda mağdurların yaşam düzeylerini gözönünde bulundurarak tedbir nafakasına hükmeder.

Birinci fıkra hükmüne göre yapılan başvurular harca tabi değildir.

Madde 2. Koruma kararının bir örneği mahkemece Cumhuriyet Başsavcılığına tevdi olunur. Cumhuriyet Başsavcılığı koruma kararının uygulanmasını zabıta marifetiyle izler.

Koruma kararına uyulmaması halinde zabıta, mağdurların şikayet dilekçesi vermesine gerek kalmadan re'sen soruşturma yaparak evrakı en kısa zamanda Cumhuriyet Başsavcılığına intikal ettirir.

Cumhuriyet başsavcılığı koruma kararına uymayan eş hakkında Sulh Ceza Mahkemesinde kamu davası açar. Bu davanın duruşması yer ve zaman kaydına bakıl-

maksızın 3005 sayılı Meşhut Suçların Muhakeme Usulü Kanunu hükümlerine göre yapılır.

Fiili başka bir suç oluştursa bile, koruma kararına aykırı davranan eşe ayrıca üç aydan altı aya kadar hapis cezası hükmolunur.

Madde 3. Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 4. Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

EK 2. Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un Genel Gereğesi¹

Anayasanın 41. Maddesinde belirtildiği gibi toplumun temelini aile oluşturmaktadır. Bi-reysellikten toplumsallığa geçişin en küçük birimi olan ve karşılıklı rıza ile oluşan ailenin sağlıklı yapılanması ve yürütülmesi toplumun varoluşunu ve yarınlara güçlü bir biçimde uzanmasını doğrudan etkilemektedir.

Ülkemizin büyükanne, büyükbaba, anne, baba ve torunların birlikte yaşadığı geleneksel geniş aile sisteminden hızlı sanayileşme ve buna paralel olarak şehirleşmeyle birlikte çekirdek aile tipi dediğimiz anne, baba ve çocuğun oluşturduğu dar aile tipine doğru yoğun bir gidiş yaşanmıştır. Bugün içinde bulunulan zor ekonomik koşullar, sosyal ve kavramsal kargaşalar, yorucu şehir hayatı aile bireyleri üzerinde psikolojik ve sosyolojik rahatsızlıklara sebep olmaktadır.

İlk insanla birlikte ortaya çıkan şiddet olgusu değişik türleri ve uygulanış biçimleriyle her zaman gündemde olmuştur. Şiddetin aile yaşamı içerisinde, aileyi oluşturan bireyler arasında gerçekleşen ve “aile içi şiddet” adı altında “aile içinde bir bireyin diğer bir bireye yönelik fiziki, sözel ve duygusal kötü davranış” şeklinde tanımlanan görüntüsü toplum için tehlike olmakta, toplumun en küçük birimi olan aile içerisinde gerçekleşen şiddetin yol açtığı ve açacağı zararlar toplum bünyesinde derin ve kalıcı izler bırakmaktadır.

Aile içi şiddetin zararları sadece toplum açısından değil, birey açısından da tehlikeli sonuçlar yaratmaktadır. Aile içi şiddet, sevgi, şefkat ve merhamet göstermesi gereken bir kişi tarafından uygulandığından, şiddete maruz kalan aile bireyinin ruhi yapısında hayatı boyunca silinmesi zor izler bırakmaktadır. Aile içi şiddet olaylarına daha çok anne ve çocukların maruz kaldığı yapılan araştırmalar sonucunda ortaya çıkmaktadır.

Son yıllarda aile içi şiddet olayları toplumumuzu sarsar boyutlara ulaşmıştır. Her geçen gün ailede yaşanan dayak, işkence ve cinayet gibi şiddet olayları görsel ve yazılı basında izlenmektedir.

Bu itibarla Anayasa'nın 41. maddesinde yer alan “Devlet ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar” hükmü de göz önüne alınarak aile içi şiddetten mağdur olan kadını koruyucu yasal tedbirlerin alınması zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Bu amaçla hazırlanan “Ailenin Korunmasına Dair Kanun Tasarısıyla”, ABD, Avustralya, Yeni Zelanda, İngiltere, İrlanda ve Norveç gibi ülkelerde uygulanan, şiddete uğrama ihtimali bulunan kadınların mahkemelere başvurarak koruma emri alabilmelerini sağlayacak hükümler Türk Hukuk sistemine dâhil edilmektedir.

1 Bu metin www.istanbulbarosu.org.tr/Document.asp?Konu=403&DocumentIndex=merkezler/khum.htm adresinden alınmıştır.

EK 3. Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un Madde Gerekçeleri¹

Madde 1. Tasarının birinci maddesiyle, kadının aile içi şiddete maruz kaldığını bizzat kendisinin veya Cumhuriyet Başsavcılığının bildirmesi halinde, sulh mahkemesince Türk Medeni Kanunu'nda öngörülen tedbirlerden ayrı olarak bu maddede sayılan koruyucu tedbirlerden biri veya birkaçına birden hükmedilecektir. Örneğin: Kocanın eve içkili gelerek kadın ve çocuklara karşı şiddet eylemlerinde bulunduğu hallerde mahkeme sadece “alkollü vaziyette eve veya işyerine yaklaşmama”, “kadın eşyalarına zarar vermeme”, “kusurlu eşin işyerindeki amirine veya işverene durumu haber verme” gibi birden fazla tedbire de karar verilebilecektir. Bu sayılanlar dışında da benzer tedbirlere hükümlenilecektir.

Sulh hukuk mahkemesi kadının tekrar şiddete uğrama ihtimalini göz önüne alarak başvurunun hemen ardından tanık ya da karşı tarafın dinlenmesine gerek olmadan bu kararı verebilecektir. Mahkeme kararında, 6 ayı geçmemek üzere tedbirin uygulanma süresi belirtilecek ve tedbire aykırı davranışta bulunulması halinde kusurlu eşin tutuklanacağı ve hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm edileceği ihtar olunacaktır.

Hâkim, kadın ve çocukların yoksulluğa düşmelerini önlemek amacıyla nafakaya hükmedecek, kadın ve çocuklarını kadın koruma evlerinden birine yerleştirilmesine karar verilebilecektir. Bu tür adli işlemlerin kadına mali külfet getirmemesi için sulh hukuk mahkemesine yapılacak başvuruların harca tabi olmayacağı hükme bağlanmıştır.

Madde 2. Tasarının ikinci maddesine göre, koruma kararının bir örneği sulh hukuk mahkemesince Cumhuriyet Başsavcılığına tevdi olunacak ve kararın uygulanması zabıta marifetiyle izlenecektir. Koruma kararına uyulmaması halinde, zabıta, kadının şikâyet dilekçesi vermesine gerek koşmadan re'sen Cumhuriyet Başsavcılığı koruma kararına eş hakkında sulh ceza mahkemesinde kamu davası açacaktır. Söz konusu davanın duruşmanın Meşhut Suçların Muhakeme Usulüne tabi tutulması suretiyle yargılamanın süratle sonuçlandırılması amaçlanmıştır.

Bu dava sonucunda, fiil başka bir suç oluştursa bile koruma kararına aykırı davranış eş ayrıca üç aydan altı aya kadar hapis cezasına mahkûm edilecektir.

Madde 3. Kanunun yürürlük tarihini belirlemektedir.

Madde 4. Yürütme merciini belirlemektedir.

¹ Bu metin www.istanbulbarosu.org.tr/Document.asp?Konu=403&DocumentIndex=merkezler/kbum.htm adresinden alınmıştır.

EK 4. Ailenin Korunmasına Dair Kanun'da Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

Resmî Gazete Tarihi: 4.5.2007

Resmî Gazete Sayısı: 26512

Kanun No: 5636

Kabul Tarihi: 26.4.2007

Madde 1. 14/1/1998 tarihli ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun 1 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 1 – Türk Medenî Kanununda öngörülen tedbirlerden ayrı olarak, eşlerden birinin veya çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden birinin veya mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan veya evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireylerinden birinin aile içi şiddete maruz kaldığını kendilerinin veya Cumhuriyet Başsavcılığının bildirmesi üzerine Aile Mahkemesi Hâkimi meselenin mahiyetini göz önünde bulundurarak re’sen aşağıda sayılan tedbirlerden bir ya da birkaçına birlikte veya uygun göreceği benzeri başka tedbirlere de hükmedebilir:

Kusurlu eşin veya diğer aile bireyinin;

- a) Aile bireylerine karşı şiddete veya korkuya yönelik söz ve davranışlarda bulunmaması,
- b) Müşterek evden uzaklaştırılarak bu evin diğer aile bireylerine tahsisi ile bu bireylerin birlikte ya da ayrı oturmakta olduğu eve veya işyerlerine yaklaşmaması,
- c) Aile bireylerinin eşyalarına zarar vermemesi,
- ç) Aile bireylerini iletişim araçları ile rahatsız etmemesi,
- d) Varsa silah veya benzeri araçlarını genel kolluk kuvvetlerine teslim etmesi,
- e) Alkollü veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanılmış olarak şiddet mağdurunun yaşamakta olduğu konuta veya işyerine gelmemesi veya bu yerlerde bu maddeleri kullanmaması,

f) Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması.

Yukandaki hükümlerin uygulanması amacıyla öngörülen süre altı ayı geçemez ve kararda hükmolunan tedbirlere aykırı davranılması halinde tutuklanacağı ve hakkında hapis cezasına hükmedileceği hususu şiddet uygulayan eş veya diğer aile bireyine ihtar olunur.

Eğer şiddeti uygulayan eş veya diğer aile bireyi aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan yahut katkıda bulunan kişi ise hâkim bu konuda mağdurların yaşam düzeylerini göz önünde bulundurarak daha önce Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre nafakaya hükmedilmemiş olması kaydıyla talep edilmese dahi tedbir nafakasına hükmedebilir.

Bu Kanun kapsamındaki başvurular ve verilen kararın infazı için yapılan icraî işlemler harca tâbi değildir.”

Madde 2. 4320 sayılı Kanunun 2 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 2 – Koruma kararının bir örneği mahkemece Cumhuriyet Başsavcılığına tevdi olunur. Cumhuriyet Başsavcılığı kararın uygulanmasını genel kolluk kuvvetleri marifeti ile izler.

Koruma kararına uyulmaması halinde genel kolluk kuvvetleri, mağdurların şikâyet dilekçesi vermesine gerek kalmadan re’sen soruşturma yaparak evrakı en kısa zamanda Cumhuriyet Başsavcılığına intikal ettirir.

Cumhuriyet Başsavcılığı koruma kararına uymayan eş veya diğer aile bireyleri hakkında Sulh Ceza Mahkemesinde kamu davası açar.

Fiili başka bir suç oluşursa bile, koruma kararına aykırı davranan eş veya diğer aile bireyleri hakkında ayrıca üç aydan altı aya kadar hapis cezasına hükmolunur.

Bu Kanunun uygulanmasına ilişkin hususlar yönetmelikle düzenlenir.”

Madde 3. Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 4. Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

EK 5. Ailenin Korunmasına Dair Kanun'da Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un Genel Gereçesi

17/1/1998 tarihli ve 23233 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun, aile içi şiddeti önleme konusunda reform niteliğinde yasal bir düzenlemedir. Yürürlük tarihinden itibaren yaygın bir şekilde uygulanmış bulunan bu Kanun hakkında uygulamadan kaynaklanan kavram karışıklıkları ve tereddütler hâsıl olmuştur. Söz konusu kavram karışıklıklarının ve tereddütlerin Kanunun amacı olan aile içi şiddeti önleme işlevinin aksamadan ve acil olarak yerine getirilmesi için giderilmesi gerekmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisinin 28/6/2006 tarihli ve 853 sayılı Kararıyla Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla oluşturulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu ile 4/7/2006 tarihli ve 26218 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesinde 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'da değişiklik yapılması gerektiği belirtilmektedir. Tasarı, belirlenen eksiklikleri gidermek üzere düzenlenmiştir. Bilindiği gibi 4320 sayılı Kanunun temel amacı aile içinde şiddet uygulayan bireyi, ortak yaşam alanından uzaklaştırarak ve diğer bir takım tedbirleri uygulamaya koyarak aile içi şiddeti önlemektir.

Ülkemizde aile içinde, eşler arasında veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireyleri arasında da şiddetin varlığı bilinen bir gerçektir. Bu durumda şiddet olgusunu geniş yorumlayarak aile içi şiddeti sadece eşler arası şiddet olarak algılamamak gereği ortaya çıkmıştır. Ayrıca, aynı çatı altında yaşamayan; boşanma veya ayrılık nedeniyle ayrı konutlarda bulunan bireyler ve evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireyleri ve çocuklar da aile içi şiddete maruz kalabildiklerinden, aile içi şiddet mağduru kapsamının gerçeklere uygun olarak düzeltilmesi gerekmiştir.

Kanunun 1 inci maddesinin birinci fıkrasından farklı olmak üzere ikinci fıkrasında "eş" ifadesinin kullanılmasının, geçen süre zarfında uygulamada, olayın tarafları konusunda kavram karışıklığı yarattığı görülmüştür. Söz konusu karışıklığı ortadan kaldırmak amacıyla "kusurlu eş" ifadesi yerine "Kusurlu eşin veya diğer aile bireyinin" ifadesinin kullanılması uygun bulunmuştur.

Tasarıda, Aile Mahkemesi Hakiminin uygun görmesi halinde şiddet uygulayan birey için "Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması" tedbirine hükmedebileceği öngörülmüştür. Anayasanın "Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler" başlıklı Üçüncü Bölümünün "Ailenin korunması" başlıklı 41 inci maddesinde "Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır" hükmü bulunmakla; Devlet özellikle ananın ve çocukların korunmasını sağlamakla yükümlü tutulmaktadır. Bu nedenle şiddet uygulayan bireyin herhangi bir rahatsızlığının bulunup bulunmadığı hususunun tespiti ve tedavisi ile uyguladığı veya uygulayacağı şiddetin ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır.

4320 sayılı Kanunda, şiddet mağduru kişilerin tedbir kararı sonrasında ekonomik

sıkıntı çekmelerini önlemek için tedbir nafakası hükme bağlanmıştır. Özellikle şiddet uygulayan bireyin ailenin geçimini birinci derecede sağlayan kişi olması halinde, bu kişinin eve ve aile bireylerine yaklaştırılmaması halinde ailenin geçim sıkıntısı içine düşeceği bir gerçektir. Anayasanın 5 inci maddesinde Devlete, vatandaşın refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleri ile bağdaşmayacak suretle sınırlayan ekonomik engelleri kaldırmak görevi verilmiştir. Anayasanın bu hükmü gereğince, aile içi şiddet mağduru insanların ekonomik güvence altına alınmaları tedbir nafakası olarak sağlanmakta olup, eğer şiddet mağdurları nafaka almakta iseler, mükerrer nafaka ödenmesine engel olunacak şekilde yeni bir düzenleme yapılmıştır.

4320 sayılı Kanunun 1 inci maddesinde yer alan, bu maddenin birinci fıkraya hükmüne göre yapılan başvuruların harca tabi olmayacağı hükmü, bu Kanun kapsamındaki başvurular ve verilen kararların infazı için yapılan icrai işlemlerin harca tabi olmayacağı şeklinde düzenlenmiştir. Kanun özellikle kadın ve çocukları koruma altına alma ve bu sebeple şiddete maruz kalmış kişilere yargı işlemlerinde mali külfet getirmeme amacını taşımaktadır. Söz konusu amaç doğrultusunda başvurunun harca tabi olmaması uygulamasına uyacak şekilde, hükmedilen tedbirlerin icraya konulması aşamasında da harç alınmaması hususunun Kanunda ayrıca belirtilmesine ihtiyaç duyulmuştur.

Diğer taraftan, bu Kanunun uygulanmasına yönelik hususların yönetmelikle düzenleneceği hüküm altına alınarak uygulamada karşılaşılabilecek aksaklıkların giderilmesi amaçlanmıştır.

EK 6. Ailenin Korunmasına Dair Kanun'da Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un Madde Gereççeleri

Madde 1. Ülkemizde aile içi şiddeti sadece eşler arası şiddet olarak algılamamak gereği ortaya çıktığından, ayrıca, aynı çatı altında yaşamayan; boşanma veya ayrılık nedeniyle ayrı konutlarda bulunan bireyler de aile içi şiddete maruz kalabildiklerinden, 4320 sayılı Kanunun 1 inci maddesinde yer alan “Kusurlu eşin” ibaresi “Kusurlu eşin veya diğer aile bireyinin” şeklinde, “diğer eş ve çocuklar” ifadesi “aile bireyleri” şeklinde değiştirilmiştir. Ayrıca, aile içi şiddete maruz kalan eşin bu şiddet nedeniyle çocuğu ile birlikte evinden ayrılarak baba evine gitmesi ve boşanma davası açılması durumlarında dahi, koşulların gerçekleşmesi halinde, 4320 sayılı Kanundan faydalanabileceği de dikkate alınmıştır. Bu nedenle maddenin (b) bendinde yer alan “eşe ve varsa çocuklara tahsisi ile diğer eş ve çocukların oturmakta olduğu eve” ifadesi, “aile bireylerine tahsisi ile bu bireylerin birlikte ya da ayrı oturmakta olduğu eve” şeklinde ve (f) bendinde yer alan “ortak konuta gelmemesi veya ortak konutta” ibaresi “şiddet mağdurunun yaşamakta olduğu konuta veya işyerine gelmemesi veya bu yerlerde” ifadesinin eklenmesi gerekli görülmüştür.

Diğer taraftan, maddeye “f) Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurusu” şeklinde (f) bendi eklenerek Aile Mahkemesi Hakiminin uygun görmesi halinde şiddet uygulayan birey için bu tedbire hükmedebileceği düzenlenmiştir.

4320 sayılı Kanunun 1 inci maddesinde, şiddet mağduru kişilerin tedbir kararı somasında ekonomik sıkıntı yaşamalarını önlemek için Aile Mahkemesi Hakiminin tedbir nafakasına hükmedeceği öngörülmüştür. Bu kez Tasarıda, bu hususun daha anlaşılır ve eğer şiddet mağduru nafaka almakta ise mükerrer nafaka ödenmesine engel olunacak şekilde bir düzenleme yapılmıştır.

4320 sayılı Kanun, şiddete uğrayan aile bireylerini koruma altına alma ve bu nedenle şiddete maruz kalmış kişilere yargı işlemlerinde mali külfet getirmeme amacını taşımaktadır. Kanundaki, bu amaç doğrultusunda ve başvurunun harca tabi olmaması hükmüne uyacak şekilde, Tasarıda ilave olarak verilen kararların infazı için icraya konulması aşamasında da harç alınmaması hususu düzenlenmiştir.

Madde 2. 4320 sayılı Kanunun uygulanmasında zabıta görevli kılınmış ancak bu göreve bir açıklama getirilmediğinden uygulamada tereddütler ortaya çıkmıştır. Bu nedenle tedbir kararının genel kolluk kuvvetlerince uygulanacağına ilişkin maddede değişiklik yapılmıştır.

4320 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin üçüncü fıkrasının ikinci cümlesindeki 3005 sayılı Meşhut Suçların Muhakeme Usulü Kanununa yapılan atfa; 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunun 18 inci maddesi ile bu Kanunun yürürlükten kaldırılması sebebiyle Tasarı metninde yer verilmemiştir.

Maddede, şiddetin sadece eş ve çocuklarla sınırlı olmadığı gereççesi ile “eş” ifadesi “eş veya diğer aile bireyleri” ifadesi ile değiştirilmiştir.

Madde 3. Yürürlük maddesidir.

Madde 4. Yürütme maddesidir.

EK 7. Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un Uygulanması Hakkında Yönetmelik

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

Madde 1. (1) Bu Yönetmelik, aile içi şiddete maruz kalan aile bireylerinin korunması amacıyla şiddet uygulayan aile bireyleri hakkında alınacak tedbirleri ve bu tedbirlerin uygulanmasına ilişkin usul ve esasları düzenler.

Kapsam

Madde 2. (1) Bu Yönetmelik, aile içi şiddete maruz kalan eş, çocuk, aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireyleri ve mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan ya da evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireyleri ile şiddet uygulayan eş veya diğer aile bireylerini, alınacak tedbirleri, bu tedbirleri almak ve uygulamakla görevli ve yetkili makam ve merciler ile usul hükümlerini kapsar.

Dayanak

Madde 3. (1) Bu Yönetmelik, 14/1/1998 tarihli ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun 2 nci maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 4. (1) Bu Yönetmelikte geçen;

- Aile: Aynı veya ayrı çatı altında yaşayan eş ve çocuk ile aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerini,
- Genel kolluk kuvvetleri: Polis ve Jandarma birimlerini,
- Hâkim: Aile mahkemesi hâkimini,
- İzleme: Koruma kararlarının Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından genel kolluk kuvvetlerine ve kolluk aracılığıyla ilgili kişiye ivedilikle bildirilmesini, karara uyulup uyulmadığının kontrolünü ve aykırılık hâlinde re'sen soruşturma yapılmasını,
- Kanun: 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunu,
- Şiddet: Aile bireyinin fiziksel, cinsel, ekonomik veya psikolojik zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözel ve ekonomik her türlü davranışı,
- Şikâyet ve ihbar: Aile içi şiddete maruz kalmış aile bireyinin genel kolluk kuvvetlerine, Cumhuriyet Başsavcılığına veya aile mahkemesine müracaat etmesini veya başka bir şahıs tarafından genel kolluk kuvvetlerine veya Cumhuriyet Başsavcılığına olayın yazılı, sözlü veya başka bir suretle bildirilmesini,

g) Şikâyet ve ihbar mercileri: Genel Kolluk kuvvetlerini, Cumhuriyet Başsavcılığını ve aile mahkemesi hâkimliğini,

h) Tedbir: Aile mahkemesi hâkiminin, şiddet uygulayan eş veya diğer aile bireyi hakkında olayın kapsamı dikkate alınarak re'sen hükmedeceği 4320 sayılı Kanunda yer alan tedbirler ile uygun göreceği benzeri başka tedbirleri, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Aile İçi Şiddet, Şikâyet, İhbar ve Tedbirler

Aile içi şiddet, şikâyet ve ihbar

Madde 5. (1) Aile bireylerinden biri fiziksel, cinsel, ekonomik veya psikolojik zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanması muhtemel olan, bu tip hareketlerin tehdidini, baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözel ve ekonomik nitelikte şiddet içeren davranışa maruz kalmaları hâlinde, şikâyet ve ihbar mercilerine müracaat etmek suretiyle tedbir talebinde bulunabilir.

(2) Şikâyet ve ihbar; eşlerden biri veya çocuklar veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden biri veya mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan veya evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireylerinden birisi tarafından yapılabilir.

(3) İhbar; şikâyet ve ihbar mercilerine başka bir şahıs tarafından, olayın yazılı, sözlü veya başka bir şekilde bildirilmesi suretiyle de yapılabilir.

(4) Cumhuriyet başsavcılığı müracaat üzerine evrakın onaylı bir örneği ile aile nüfus kayıt tablosunu ihbar yazısına ekleyerek ivedilikle aile mahkemesine gönderir.

(5) Sözlü ihbarlar tutanağa geçirilir.

(6) Koruma kararı en az masrafla, en çabuk ve en kolay ulaşılabilecek yer aile mahkemesinden istenebilir.

Uygulanacak tedbirler

Madde 6. (1) Aile bireylerinden birinin aile içi şiddete maruz kaldığını kendilerinin veya Cumhuriyet Başsavcılığının bildirmesi üzerine şiddetin belgelenmesi aranmaksızın aile mahkemesi hâkimi meselenin mahiyetini göz önünde bulundurarak re'sen ikinci fıkrada sayılan tedbirlerden bir ya da birkaçına birlikte veya olayın özelliğine göre uygun göreceği benzeri başka tedbirlere de hükmedebilir.

(2) Bu tedbirler kusurlu eşin veya diğer aile bireyinin;

a) Aile bireylerine karşı şiddete veya korkuya yönelik söz ve davranışlarda bulunmamasını,

b) Müşterek evden uzaklaştırılarak bu evin diğer aile bireylerine tahsisi ile bu bireylerin birlikte ya da ayrı oturmakta olduğu eve veya işyerlerine yaklaşmamasını,

c) Aile bireylerinin eşyalarına zarar vermemesini,

ç) Aile bireylerini iletişim araçları ile rahatsız etmemesini,

d) Varsa silâh veya benzeri araçlarını genel kolluk kuvvetlerine teslim etmesini,

e) Alkollü veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanılmış olarak şiddet mağdurunun yaşamakta olduğu konuta veya işyerine gelmemesi veya bu yerlerde bu maddeleri kullanmamasını,

f) Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurmasını, içerir.

Şiddete veya korkuya yönelik söz ve davranışlarda bulunmama tedbiri

Madde 7. (1) Şiddete veya korkuya yönelik söz ve davranışlarda bulunmama tedbiri; hâkim tarafından, aile içi şiddete maruz kalan aile bireylerinin korunması amacıyla, kusurlu eşin veya diğer aile bireyinin şiddete veya korku yaratmaya yönelik söz ve davranışta bulunmaması için uyarılmasıdır.

Müşterek evin tahsisi ve eve veya işyerlerine yaklaşmama tedbiri

Madde 8. (1) Müşterek evin tahsisi ve eve veya işyerlerine yaklaşmama tedbiri; hâkim tarafından, aile içi şiddete maruz kalan aile bireylerinden birisinin korunması amacıyla, hükmedilen kusurlu eş veya şiddet uygulayan diğer aile bireyi hakkında, müşterek evden uzaklaştırılarak bu evin diğer aile bireylerine tahsisi ile bu bireylerin birlikte ya da ayrı oturmakta olduğu eve, işyerlerine, gerektiğinde çocukların okullarına yaklaşmaması amacıyla hükmedilen tedbirdir.

(2) Bu tedbirin uygulanması, kusurlu eş veya şiddet uygulayan diğer aile bireyinin, uzaklaştırıldığı konutun kira, elektrik, su, telefon, doğalgaz ve benzeri giderlerini karşılamaya devam etmesine engel değildir. Hâkim uzaklaştırılan kişinin bu tür yükümlülüklerinin devamına karar verebilir.

Eşyalara zarar vermeme tedbiri

Madde 9. (1) Eşyalara zarar vermeme tedbiri, hâkim tarafından, aile içi şiddete maruz kalan aile bireylerinden birisinin korunması amacıyla, kusurlu eşin veya diğer aile bireyinin, hakkında koruma kararı verilen aile bireylerinin eşyalarına zarar vermemesi amacıyla uyarılmasıdır.

İletişim araçları ile rahatsız etmeme tedbiri

Madde 10. (1) İletişim araçları ile rahatsız etmeme tedbiri; hâkim tarafından, aile içi şiddete maruz kalan aile bireylerinin korunması amacıyla, kusurlu eş veya diğer aile bireylerinin, görsel, işitsel, yazılı, internet ve benzeri iletişim araçları ile hakkında koruma kararı verilen aile bireylerini rahatsız etmemesi için hükmedilen tedbirdir.

Silâh veya benzeri araçların teslimi tedbiri

Madde 11. (1) Silâh veya benzeri araçların teslimi tedbiri; hâkim tarafından, aile içi şiddete maruz kalan aile bireylerinden birisinin korunması amacıyla kusurlu eşe veya şiddet uygulayan diğer aile bireyine ait olan silâh veya benzeri araçların genel kolluk kuvvetlerine teslimi ve tedbir süresinin sonuna kadar adli emanete alınması amacıyla hükmedilen tedbirdir.

Alkollü veya uyuşturucu madde kullanarak konuta veya işyerine gelmeme veya bu maddeleri kullanmama tedbiri

Madde 12. (1) Alkollü veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanarak konuta veya işyerine gelmeme veya bu maddeleri kullanmama tedbiri; hâkim tarafından, aile içi şiddete maruz kalan aile bireylerinin korunması amacıyla, kusurlu eşin veya diğer aile bireyinin, alkollü veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanmış olarak şiddet mağdurunun yaşamakta olduğu konuta veya işyerine gelmemesi veya bu yerlerde bu maddeleri kullanmaması amacıyla uyarılmasıdır.

Muayene ve tedavi tedbiri

Madde 13. (1) Muayene ve tedavi tedbiri, hâkim tarafından aile içi şiddete maruz kalan aile bireylerinden birisinin korunması için, kusurlu eşin veya diğer aile bireyinin bir sağlık kuruluşunda muayene veya tedavisinin sağlanması amacıyla hükmedilen tedbir ifade eder.

(2) Hâkim, muayene ve tedavinin sağlanması için şiddet uygulayan kişilerin illerde İl Sağlık Müdürlüğüne, ilçelerde Sağlık Grup Başkanlığına başvurmasını kararında belirtir.

(3) Bu kişiler İl Sağlık Müdürlükleri Ruh Sağlığı Şubelerince veya Sağlık Grup Başkanlıklarınca resmî veya kendi istekleri üzerine özel sağlık kurumlarına sevk edilir. İlginin tedaviyi sürdürüp sürdürmediği ve yapılan işlemin sonucu İl Sağlık Müdürlüğü veya Sağlık Grup Başkanlığı tarafından Cumhuriyet Başsavcılığına bildirilir.

Tedbirlerin süresi ve yapılacak ihtar

Madde 14. (1) Hâkim tarafından hükmedilecek tedbirlerin yerine getirilmesi amacıyla öngörülen süre altı ayı geçemez. Bu süre tedbir kararı verilebilecek yeni bir durumun meydana gelmesi hâlinde hâkim tarafından yeniden tedbir kararı verilmesine engel değildir.

(2) Verilen kararda, hükmolunan tedbirlere aykırı davranılması hâlinde tutuklanacağı ve hakkında hapis cezasına hükmedileceği konusunda şiddet uygulayan eşe veya diğer aile bireyine ihtar bulunur.

(3) Koruma kararlarının duruşma yapılmaksızın dosya üzerinden, işin niteliği gereği en kısa sürede verilmesi esastır. Hâkim tarafından gerekli görülmesi durumunda taraflar dinlenebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Nafaka ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi ile Diğer Usul İşlemleri

Tedbir kararının Cumhuriyet başsavcılığına iletilmesi ve yerine getirilmesi

Madde 15. (1) Koruma kararının bir örneği mahkemece Cumhuriyet Başsavcılığına iletilir. Bu karar Cumhuriyet Başsavcılıklarında tutulacak olan Koruma Kararı Defterine kaydedilir.

(2) Cumhuriyet Başsavcılığı kararın uygulanmasını Genel Kolluk Kuvvetleri marifeti ile izler. Tedbir kararı içeriğine göre tarafların bulunduğu yerin bağlı olduğu kolluk kuvveti-

ne işlem yapılmak üzere ivedilikle gönderilir. Cumhuriyet Savcılığınca gerektiğinde koruma kararının başvuru da bulunanlar tarafından kolluğa götürülmesine olanak tanınır.

(3) Kolluğun izleme görevi, koruma kararının verildiği tarihte başlar. Kolluk kuvveti, koruma kararının içeriğine göre ilgililere bildirimde bulunur. Bu bildirim tutanak altına alınır ve karar süresince tedbirlerin yerine getirilip getirilmediği kontrol edilir. Bu kontrol lehine koruma kararı verilen kişinin:

- a) Bulunduğu konutun haftada bir kez ziyaret edilmesini,
 - b) Birinci derece yakınları ile iletişim kurulmasını,
 - c) Komşularının bilgisine başvurulmasını,
 - ç) Oturulan yerin muhtarından bilgi alınmasını,
 - d) Bulunduğu konutun çevresinde araştırma yapılmasını,
- içerir.

(4) Yukarıda belirtilen veya başka şekilde gerçekleştirilen kontrol işlemleri sonucunda kişinin, aleyhine verilen koruma kararına uymadığını tespit edilmesi halinde bu husus tutanağa bağlanır. Bu tutanağa istinaden genel kolluk kuvvetleri tarafından resen soruşturma yapılarak evrak en kısa zamanda Cumhuriyet Başsavcılığına intikal ettirilir.

(5) Cumhuriyet Başsavcılığı koruma kararına uymayan eş veya diğer aile bireyleri hakkında Sulh Ceza Mahkemesinde kamu davası açar.

Nafaka

Madde 16. (1) Şiddet uygulayan eş veya diğer aile bireyinin, aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan yahut katkıda bulunan kişi olması hâlinde, hâkim, bu konuda mağdurların yaşam düzeylerini dikkate alarak, daha önce Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre nafakaya hükmedilmemiş olması koşuluyla herhangi bir talep olmasa dahi tedbir nafakasına hükmedebilir.

(2) Tedbir nafakasına ilişkin kararın bir örneği, mahkeme tarafından re'sen ilgili icra müdürlüğüne gönderilir. Nafaka ödemekle yükümlü kılınan kişinin herhangi bir sosyal güvenlik kurumu ile bağlantısı olması durumunda, nafaka, şiddet mağdurunun başvurusu aranmaksızın ilgilinin maaş ya da ücretinden icra müdürlüğü tarafından tahsil edilir.

Harçtan muafiyet

Madde 17. (1) Koruma kararı verilmesi için yapılan başvurular ve verilen kararın infazı için yapılan icraî işlemler harca tâbi değildir.

Yürürlük

Madde 18. (1) Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 19. (1) Bu Yönetmelik hükümlerini Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün bağlı olduğu Bakan yürütür.

EK 8. Ailenin Korunmasına Dair Kanun ile İlgili Genelgeler

T.C. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI Emniyet Genel Müdürlüğü

Sayı: B.05.1.EGM.o.11.06.01

02 /12/2005

Bakanlık Genelge No: 2005 /123

EGM Genelge No: 2005/94

İlgi: a) 25.07.2000 Tarih ve B.05.1.E.EGM.o.11.01.02/00169 sayılı genelgemiz.
b) Adalet Bakanlığı'nın 15.11.2002 günü ve B.03.o.CİG.o.00.00 .04.-3.3 sayılı genelgesi.

Son yıllarda, aile içi şiddet olayları toplumumuzu saran boyutlara ulaşmıştır. Her geçen gün ailede yaşanan dayak, işkence ve cinayet gibi şiddet olayları görsel ve yazılı basında izlenmektedir.

Bu itibarla; Anayasa'mızın 41.inci maddesinde yer alan "Devlet ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar..." hükmü de göz önüne alınarak, aile içi şiddetin mağdur olan kadını ve çocukları koruyucu yasal tedbirlerin alınması zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de aile içi şiddet olaylarının yaygın olduğu, ancak Türk aile yapısının bir sonucu olarak ve ayrıca kadınların ekonomik özgürlüklerinin de olmadığı durumlarda, özellikle aile içi şiddete maruz kalan kadınlar ve çocukların çoğunlukla şikayette bulunmadığı veya bulunamadığı bilinmektedir.

Bu doğrultuda hazırlanan; 14.01.1998 tarih ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ile ailenin yüksek yararı sağlanmaya çalışılmıştır.

Aile içi şiddete, istismara ve suça yönelmeye maruz kaldığından dolayı, kolluk kuvvetlerine başvuran ve şikayette bulunanlar, gereği için adli makamlara intikal ettirilmiştir. Ancak mağdurların şikayetlerinin aileyi korumak adına dikkate alınmadığı, sığınmaevinde kalanların adreslerinin de eşlerine ve yakınlarına verildiği takdirde, iyi niyet uğruna yapılan bu davranışlar sonucu, şiddet uygulayan kişiler cezalandırılmakta, bu şekilde şiddet mağdurları bir kez daha mağdur edilmekte, ayrıca ilgili kanunlarda öngörülen tedbirler alınmadığı veya alınmadığı için de istismar ya da suça yöneltme devam etmektedir.

Başta Anayasa olmak üzere, Türk Medeni Kanunu, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, Ailenin Korunmasına Dair Kanun, Çocuk Koruma Kanunu, Türk Ceza Kanunu ailenin ve çocukların korunması için alınacak tedbirleri düzenlemiştir.

2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'na göre, anası veya babası tarafından ihmal edilip fuhuş, dilencilik, alkollü içki veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız

bırakıldığı ve başıboşluğa sürüklendiği için beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olan çocuk, korunmaya muhtaç çocuktur.

4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'a göre; eşlerden birinin veya çocuklarının veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden birinin aile içi şiddete maruz kaldığını kendilerinin veya Cumhuriyet Başsavcılığının bildirmesi halinde, hakim konunun mahiyetini göz önünde bulundurarak kusurlu eşin:

- a) Diğer eşe veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerine karşı şiddete veya korkuya yönelik davranışlarda bulunmaması,
- b) Müşterek evden uzaklaştırılarak bu evin diğer eşe ve varsa çocuklara tahsisi ile diğer eş ve çocukların oturmakta olduğu eve veya iş yerlerine yaklaşmaması,
- c) Diğer eşin, çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinin eşyalarına zarar vermemesi,
- d) Diğer eşi, çocukları veya aynı çatı altında yaşayan aile bireylerini iletişim vasıtalarıyla rahatsız etmemesi,
- e) Varsa silah ve benzeri araçları zabıtaya (polis / jandarma) teslim etmesi,
- f) Alkollü veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanmış olarak ortak konuta gelmemesi veya ortak konutta bu maddeleri kullanmaması, tedbirlerinden bir ya da birkaçına birlikte veya uygun göreceği benzeri başkaca tedbirlere de hükmedebilir, tedbirlere aykırı davranılması halinde tutuklanacağı ve hürriyeti bağlayıcı cezaya hükmedileceği ihtar edilir.

4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ile ilgili olarak bugüne değin bilgilendirme, aksaklıkları gidermek ve Kanunun uygulanmasında yeknesaklığın sağlanması amacıyla çeşitli tarihlerde genelgeler yayınlanmıştır. Ayrıca Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün 15.11.2002 tarihli [ilgi (b)] genelgesi ile bahse konu kanunun uygulanmasına yönelik olarak yapılacak işlemlerle ilgili hususlar adliye teşkilatına tamim edilmiştir.

14.01.1998 tarih ve 23233 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un uygulanmasında oluşabilecek tereddütleri gidermek ve ülke genelinde uygulamada birliği sağlamak amacıyla, bahse konu kanunun uygulanmasında önem arz eden usul ve esaslara yönelik bazı hususlar aşağıda belirtilmiştir.

Ailenin ve çocuğun korunması; aile içi şiddet, istismar veya suça yönelmenin önlenmesi için yasalarla düzenlenen tedbirlerin alınabilmesi için:

1. Bir kişinin bizzat kendisinin veya çocuklarının veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden birisinin aile içi şiddete maruz kaldığı için kolluk kuvvetlerine başvuruda bulunması durumunda yasalar çerçevesinde gerekli tüm işlemler yapılacak, bu hususta mağdurların mağduriyetlerinin devamına veya artmasına izin verilmeyecektir.
2. Suçtan zarar gören kimsenin şikayetine bağlı olan suçlar çocuklar aleyhine işlendiğinde mağdur olan çocuğun kendisinin veya veli veya vasisinin şikayeti beklenmeksizin soruşturma başlatılması gerektiği için aile içi şiddete maruz kalan çocuğun bizzat kendisinin veya veli vasisinin şikayeti beklenmeksizin gerekli işlemler başlatılacaktır.
3. Çocuğun mağdur olduğu olayların soruşturulmasında dikkatli davranılacak, suç işleme şüphesi altında bulunan çocuklar için de ilgili Kanun'da öngörülen tedbirlerin alınabilmesi için soruşturma evrakının hazırlanmasına özen gösterilecektir.

4. 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'a göre verilen koruma kararının bir örneğinin Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından kolluk kuvvetine gönderilmesi durumunda koruma kararına uygun davranılıp davranılmadığı koruma kararında öngörülen süre içinde mağdur aile ferdinin ikamet yeri karakolu marifetiyle izlenerek tutanağa bağlanacak, tedbir süresinin dolmasını müteakip de Cumhuriyet Başsavcılığına bilgi verilecektir.

5. Alınan koruma kararında belirtilen süre içinde kararda öngörülen tedbire veya tedbirlere uyulmadığının tespit edilmesi halinde ihlalin devamı kolluk kuvvetince alınacak tedbirlerle engellenerek, mağdurun şikayetine gerek duyulmadan re'sen soruşturma yapılacak, evrakı en kısa zamanda Cumhuriyet Başsavcılığına intikal ettirilecektir. Koruma kararına uymayan fiil başka bir suç oluşturuyorsa bu durum da soruşturma evrakında ayrıca belirtilecektir.

6. İlgili Kanun'un 1 inci maddesinin (d) fıkrasında belirtilen: "Diğer eşi, çocukları ve aynı çatı altında yaşayan aile bireylerini iletişim vasıtalarıyla rahatsız etmemesi" tedbirinin ihlali nedeniyle yapılacak başvurular en kısa zamanda Cumhuriyet Başsavcılığına intikal ettirecektir.

7. İlgili Kanun'un 1 inci maddesinin (f) fıkrasında belirtilen; "Varsa silah ve benzeri araçları zabıtaya (polis / jandarma) teslim etmesi" tedbirinin uygulanması için; kusurlu eşin üzerinde kayıtlı silah ve benzeri araçlar tespit edilerek tutanakla teslim alınacak, daha sonra bu belgelere Cumhuriyet Savcılığının mahkeme kararını içeren yazısı ilgi tutularak adli emanete teslim edilecektir.

8. Sığınma evlerinin ve orada kalmakta olanların isim ve adresleri kesinlikle gizli tutulacaktır.

9. Kolluk kuvvetleri tarafından yürütülen işlemlerin bir kısmı idari, bir kısmı da adli niteliktedir. İdari işlemler doğrudan yerine getirilecek işlemler olduğu gibi, önemli bir kısmı da başka kurumların sorumluluğuna giren hususlardır. Kolluk kuvvetlerinin karşılaştığı durum veya olay şayet bir başka kurumun sorumluluk alanına giriyorsa, konunun bu kuruma yazılı olarak bildirilerek gerekli tedbirlerin alınması sağlanacak, "bu iş bizim işimiz değil" gibi bir düşünceyle hukuk dışı uygulamalar görmezlikten gelmeyecektir.

10. Gerçekleştirilecek olan hizmetiçi eğitim faaliyetlerinde aile içi şiddet ve Ailenin Korunmasına Dair Kanun hükümleri doğrultusunda bilgilendirme eğitimlerine de yer verilecektir.

25.07.2000 tarihli [ilgi (a)] genelge yürürlükten kaldırılmıştır. Ailenin Türk toplumunun temeli olduğu ilkesi göz önünde bulundurularak, toplumun en küçük birimi olan aile içerisinde gerçekleşen şiddetin yol açtığı veya açacağı zararların toplumda daha derin ve kalıcı izler bırakmaması amacıyla, bu genelgede düzenlenen hükümlerin uygulanması, hizmet kalitesinin artırılması için ilgili personelin bilgilendirilmesi ve herhangi bir aksaklığa meydan verilmemesi hususunda,

Gereğini rica ederim.

Abdülkadir AKSU
İçişleri Bakanı

Dağıtım

Gereği: 81 İl Valiliğine. Bilgi: Devlet Bakanı Sn. Nimet Çubukçu'ya, Adalet Bakanlığına, Jandarma Genel Komutanlığına, Başbakanlık Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğüne, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğüne, Bakanlık ve EGM Teftiş Kurulları Başkanlıklarına.

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza İşleri Genel Müdürlüğü

Sayı: B.03.o.CİG.o.00.00.05/010.06.02/ 34

01/01/2006

Konu: Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un uygulanması

Genelge No: 35

Toplumun vazgeçilmez temel birimi olarak kabul edilen ailenin; güçlenmesi ve gelişmesini sağlayabilmesi ve toplum içindeki fonksiyonlarını yerine getirebilmesi için sosyal ve ekonomik yönlerden olduğu kadar, hukukî bakımdan da korunması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Ülkemizde de bu amacı gerçekleştirebilmek üzere çıkarılan kanunlardan biri olan Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un uygulanmasında bazı duraksamaların olduğu gözlenmektedir.

Bilindiği üzere, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın, "Ailenin korunması" kenar başlıklı 41'inci maddesinde; "Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile plânlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtî kurar."

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Kasten yaralama" kenar başlıklı 86'ncı maddesinin 3'üncü fıkrasının (a) bendinde; "Kasten yaralama suçunun;

a) Üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe karşı,

İşlenmesi hâlinde şikâyet aranmaksızın, verilecek ceza yarı oranında artırılır."

Hükümleri yer almaktadır.

Öte yandan; 14/01/1998 tarihli ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'da; aile içi şiddete maruz kalan eşlerden birinin veya çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinin kendilerinin veya Cumhuriyet savcılığının bildirmesi üzerine aile mahkemesi hâkimince verilecek tedbirlere ilişkin koruma kararına, kararın infazına, karara uyulmaması hâlinde yapılacak işlemlere ve açılacak davalara ilişkin hükümlere yer verilmiş bulunmaktadır.

Anılan Kanun'un genel gerekçesinde aile içi şiddet; "aile içinde bir bireyin diğer bir bireye yönelik fiziksel, sözel veya duygusal kötü davranışı" olarak kabul edilmekte ve toplumun en küçük birimi olan aile içerisinde gerçekleşen şiddetin yol açtığı veya açacağı zararların, toplum bünyesinde daha derin ve kalıcı izler bıraktığı vurgulanmaktadır.

Bu itibarla;

1. Ailenin Türk toplumunun temeli olduğu ve eşler arasındaki eşitliğe dayandığına ilişkin Anayasa ve Türk Ceza Kanunu'nun ilgili hükümleri de göz önünde bulundurularak, Ailenin Korunmasına Dair Kanun kapsamında, Cumhuriyet savcıları tarafından aile içi şiddete maruz kalındığının öğrenilmesi hâlinde, bu konuda herhangi bir şikâyet gerekmediğinden derhal soruşturmaya geçilmesi, ayrıca koruma kararı alınması için

ivedilikle aile mahkemesi hâkimine bildirimde bulunulması,

2. Mahkeme tarafından tedbirleri içeren koruma kararının verilmesi durumunda, kararın kanunun amacına uygun olarak infazının sağlanabilmesi için kolluk birimleriyle sıkı işbirliği kurulması,

3. Mahkemece verilen koruma kararına uymayanlar hakkında kanunî işlemlerin yerine getirilmesi,

Konularında gereken dikkat ve özenin gösterilmesini rica ederim.

Cemil ÇİÇEK
Bakan

BAŞBAKANLIK GENELGESİ**Resmî Gazete Tarihi:** 4.7.2006**Resmî Gazete Sayısı:** 26218**Başbakanlıktan****Konu:** Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler

GENELGE

2006/17

Kadın ve çocuklara yönelik şiddet insanlığın gündemindeki yerini korumaktadır. Bu tür şiddetin en acımasız biçimi kamuoyunda “töre cinayeti” olarak tanımlanan kadına yönelik öldürme olaylarıdır. Kadın ve çocuklara yönelik şiddetin ülkemizde de devam ediyor olması yeni ve acil önlemlerin alınmasını gerekli kılmaktadır. Ekonomik kalkınma ve gelişme ile birlikte eğitim ve kültür düzeyinin yükselmesiyle giderek ortadan kalkacak olan bu sorunların çözümü için kamu kurum ve kuruluşları ile birlikte sivil toplum örgütleri ve vatandaşlarımıza büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir.

Nitekim Türkiye Büyük Millet Meclisi de sosyal bir yara olan bu olguyla ilgilenme ihtiyacı hissetmiş, 28/6/2005 tarihli ve 853 sayılı kararıyla bir araştırma komisyonu teşkil etmiştir. Bu komisyon çalışmalarını tamamlayarak kadın ve çocuklara yönelik şiddetin sebepleri ile alınabilecek önlemleri belirleyen kapsamlı bir rapor hazırlamıştır.

Mezkûr komisyon çalışmaları sonucunda hazırlanan ve Hükümetimizce de benimsenen bu konuda alınacak önlemlere ilişkin öneriler ve bundan sorumlu kuruluşlar ekli listelerde belirtilmiştir. Bu önerilerle ilgili olarak başlatılacak çalışmalarda koordinasyon görevi çocuğa yönelik şiddet konusunda Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, kadına yönelik şiddet ve töre/namus cinayetleri konusunda ise Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından yerine getirilecektir.

Sorumlu kuruluşların ve bu kuruluşlarla işbirliği içerisinde hareket etmesi gereken kurumların ayrı ayrı belirtildiği önlemlere ilişkin çalışmalar, koordinatör olarak belirlenen Genel Müdürlüklerle işbirliği içerisinde derhal başlatılacaktır. Sorumlu kurumlar tarafından görev alanına giren konularda hazırlanacak ayrıntılı faaliyet raporlar üçer aylık dönemlerle ilgili koordinatör kuruma gönderilecektir.

Bilgilerini ve gereğini önemle rica ederim.

Recep Tayyip ERDOĞAN
Başbakan

A. ÇOCUĞA YÖNELİK ŞİDDET KONUSUNDAKİ ÇÖZÜM ÖNERİLERİNİN YAŞAMA GEÇİRİLMESİNDE KOORDİNELİ ÇALIŞMASI GEREKEN KURUMLAR

Öneriler	Sorumlu kurum	İşbirliği yapılacak kurum/kuruluş
KORUYUCU VE ÖNLEYİCİ TEDBİRLER		
1. Sağlık görevlileri, yargı mensupları, öğretmenler, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, çocuk gelişimi uzmanları, kolluk kuvvetleri ve diğer meslek gruplarının hizmet içi eğitim programlarında çocuklara karşı şiddete yaklaşım konusu yer almalıdır.	Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Üniversiteler	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Üniversiteler
2. Emniyet ve jandarma birimlerinde daha fazla kadın memurun görevlendirilmesi ve bu memurların kadına ve çocuğa yönelik şiddet konusunda özel eğitim almış olması sağlanmalıdır.	İçişleri Bakanlığı	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Üniversite Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezleri
3. Emniyet ve jandarma birimlerinde, çocuğa yönelik şiddet olgularının doğru tanımlanarak değerlendirilmesini sağlayacak eğitim çalışmaları yapılmalıdır.	İçişleri Bakanlığı	Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Üniversiteler
4. Diyanet İşleri Başkanlığı, çocuğa yönelik şiddet konusunda; toplumu bilinçlendirmek üzere hutbe ve vaazlar vermeli, yazılı ve görsel yayınlar yapmalı ve çeşitli etkinlikler düzenlemelidir.	Diyanet İşleri Başkanlığı	Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Üniversiteler
5. Mülki idare amirlikleri ve yerel yönetimlerce, çocuğa yönelik şiddetle ilgili broşürler ve diğer tanıtıcı materyaller hazırlanarak, halka açık alanlarda ve kamu hizmet birimlerinde dağıtımı sağlanmalıdır.	Valilikler, Belediyeler	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Üniversiteler

6. Kent yapılanmasında sadece okul çocuklarının değil, değişik yaş gruplarındaki gençlerin de çeşitli faaliyetlerde bulunabileceği sosyal tesisler kurulmalı, var olanlar aktif hale getirilmelidir.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Valilikler, Belediyeler	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Üniversiteler, İlgili Meslek örgütleri ve İlgili Sivil Toplum Kuruluşları
KURUMSAL HİZMETLER		
1. Devlet, çocuklara yönelik her türlü şiddet eylemini ortadan kaldıracak önlemlerin bir devlet politikası olarak uygulanmasını sağlamalıdır. Bu alana yönelik bir bütçe oluşturulmalı, söz konusu bütçenin etki ve sonuçları görünür kılınmalıdır.	TBMM, Başbakanlık ve diğer İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları	Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları
2. Çocuğa yönelik şiddetin önlenmesi için sorunun temelini inilerek, ekonomik, yasal, kurumsal, eğitsel ve kültürel alanlara yönelik olarak eş zamanlı, paralel düzenlemeler yapılmalıdır.	Başbakanlık ve diğer ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları.	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Yerel Yönetimler, Üniversiteler, İlgili Meslek örgütleri ve İlgili Sivil Toplum Kuruluşları
3. Çocuğa yönelik şiddete karşı alınacak önlemler ulusal plan çerçevesinde ve kapsamlı olarak belirlenmelidir. Söz konusu plan hazırlanırken, toplumsal cinsiyet bakış açısına sahip olması sağlanmalıdır.	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü	
4. Toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların ana plan ve programlara entegrasyonu, sektörler ve disiplinler arası işbirliğinin sağlanması, programların ve sonuçların izleme ve değerlendirilmesi için gerekli mekanizmaların oluşturulması, mevcut mekanizmaların işler hale gelmesi sağlanmalıdır.	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü	İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları, Yerel Yönetimler, Üniversite Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezleri, İlgili Meslek Örgütleri ve İlgili Sivil Toplum Kuruluşları

<p>5. Ülke çapında ilgili tüm sivil ve resmî kuruluşları kapsayacak “2006-2010 Çocuğa Yönelik Şiddetin Önlenmesi Eylem Planı” hazırlanmalı ve uygulamaları takip edilmelidir.</p>	<p>Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü</p>	<p>İlgili Tüm Kurum ve Kuruluşlar, Yerel Yönetimler, Üniversiteler, İlgili Meslek örgütleri ve İlgili Sivil Toplum Kuruluşları</p>
<p>6. SHÇEK bünyesinde hizmet veren “183 Aile, Çocuk, Kadın ve Sosyal Hizmet ve Özürlü Çağrı Merkezi”nin daha işlevsel kılınması ve bunun için gerekli tedbirlerin alınması sağlanmalıdır.</p>	<p>Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü</p>	<p>İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Üniversite ve özel Sektöre Ait Sağlık Kuruluşları, Barolar</p>
<p>7. Ülke genelinde 24 saat hizmet verecek ücretsiz “ALO ŞİDDET HATTI” oluşturulmalıdır. Bu hatlarda şiddet konusunda eğitim almış personelin görev yapması sağlanmalıdır.</p>	<p>Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü</p>	<p>İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Üniversite ve Özel sektöre ait Sağlık Kuruluşları, Barolar</p>
<p>8. Ülkemizde aile içinde şiddete uğramış (fiziksel, ruhsal, cinsel) çocuklara yönelik hizmetlerin sunulabileceği kurumlar ve acil yardım hatları henüz tam olarak kurumsallaştırılmamıştır. Bu nedenle bu alanlarda kurumsallaşma ivedilikle sağlanmalıdır.</p>	<p>Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü</p>	<p>İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Üniversite ve Özel Sektöre ait Sağlık Kuruluşları, Barolar</p>
<p>9. Çocuğa yönelik şiddet konusunda ulusal bir veri tabanı bulunmamaktadır. Eldeki veriler de çok yetersizdir. Bu nedenle bu konularla ilgili Bakanlıkların veri toplaması ve toplumun kullanımına açık veri tabanları oluşturması sağlanmalıdır. Tarama sonuçlarının sağlıklı olabilmesi için, toplanmak istenen istatistiğe yönelik soru setleri hazırlanmalı ve sonuçların tek elden (Türkiye İstatistik Kurumu) toplanarak değerlendirilmesi gerekmektedir.</p>	<p>Türkiye İstatistik Kurumu</p>	<p>İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları (İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Üniversiteler vb.)</p>

<p>10. Çocuk ıslahevlerinin amacına uygun çalışmasını engelleyen eksikliklerin giderilmesi, daha etkin hizmet verebilmesi için denetimlerin yapılması sağlanmalı ve çocukların yetişkinlere özgü tutukevlerinde tutulmamaları için gerekli alt yapı oluşturulmalıdır.</p>	<p>Adalet Bakanlığı</p>	<p>İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşlar, İlgili Sivil Toplum Kuruluşları</p>
<p>EĞİTİM</p>		
<p>1. Zorunlu eğitim 11 (on bir) yıla çıkarılmalıdır. Söz konusu zorunlu eğitimden ülke genelinde tüm çocukların yararlanması için gerekli tüm tedbirler alınarak, bu konuda denetimlerin yapılması sağlanmalıdır.</p>	<p>Milli Eğitim Bakanlığı</p>	<p>Valilikler, Yerel Yönetimler, İlgili Sivil Toplum Kuruluşları</p>
<p>2. İlköğretimin zorunlu olması nedeniyle, bu zorunluluğun ihlali durumunda ilgililer hakkında yasal prosedür titizlikle işletilmelidir. Gerek bu konuda gerekse ekonomik yönden istismar edilen çocukların takibi ve gerekli önlemlerin alınması konusunda ilgili tüm kurum ve kuruluşlar ile yerel yönetimler koordineli olarak çalışmalıdır.</p>	<p>Milli Eğitim Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı</p>	<p>Valilikler, Yerel Yönetimler, İlgili Sivil Toplum Kuruluşları, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü</p>
<p>3. Kız çocuklarının eğitimlerini tamamlamaları büyük önem taşımaktadır. Özellikle kız çocuklarının okullaşma oranlarının artırılmasına yönelik olarak yapılan kampanyaların sürekliliği sağlanarak, sonuçlarının izlenmesine önem verilmeli ve kızların kesintisiz olarak öğrenimlerine devam etmelerini sağlayıcı önlemler alınmalıdır.</p>	<p>Milli Eğitim Bakanlığı</p>	<p>Valilikler, Yerel Yönetimler, İlgili Sivil Toplum Kuruluşları, Medya</p>
<p>4. Özellikle ekonomik yönden geri, geleneksel değerlerin hakim olduğu kırsal bölgelerde kız çocuklarının eğitime katılmalarını sağlamaya yönelik olarak yatılı kız bölge okullarının (ilköğretim ve ortaöğretim) açılması ve yaygınlaştırılması gerekmektedir.</p>	<p>Milli Eğitim Bakanlığı</p>	<p>Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Valilikler, Yerel Yönetimler, Özel Sektör Kuruluşları, Sivil Toplum Kuruluşları</p>

<p>5. Geçici tarım işçisi olan ailelerin çocuklarının ilköğretim eğitimi almaları ve eğitimlerini tamamlamaları sağlanmalıdır. Bu yönde mobil eğitim ve benzeri projeler geliştirilmelidir. Yerel yöneticiler bu konuyu takip etmeli ve uygulanmasını sağlamalıdır.</p>	<p>Milli Eğitim Bakanlığı</p>	<p>Valilikler, Yerel Yönetimler, Sivil Toplum Kuruluşları</p>
<p>6. Eğitim materyallerinde kadın ve erkek eşitliğini yok sayan, görmezden gelen ya da zedeleyen anlayışları ortadan kaldıran öğelerinden ayıklanması gerekmektedir.</p>	<p>Milli Eğitim Bakanlığı</p>	<p>Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü</p>
<p>7. İlköğretimden başlayarak eğitimin her aşamasında (örgün ve yaygın eğitim de dahil olmak üzere) şiddet ve toplumsal cinsiyet duyarlılığı konularını içeren ve çocuklara kendi bedenlerini tanımayı öğreten eğitim programları hazırlanarak uygulamaya konulmalıdır.</p>	<p>Milli Eğitim Bakanlığı</p>	<p>Sağlık Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Üniversiteler</p>
<p>8. Okul yönetimleri, sınıf öğretmenlerinin ve rehber öğretmenlerin çocuğa yönelik şiddetin tanınması ve yetkili makamlara bildirilmesi konusunda duyarlılıkları artırılmalıdır.</p>	<p>Milli Eğitim Bakanlığı</p>	<p>Sağlık Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Üniversiteler</p>
<p>9. Çocuğa yönelik şiddetle ilgili yasaların ve Çocuk Hakları Sözleşmesinin okullarda öğretilmesi ve okullardaki şiddeti ortadan kaldırmak için çok yönlü bir kampanya başlatılması ve bu kampanyanın toplumsal seferberliğe dönüştürülmesi gerekmektedir.</p>	<p>Milli Eğitim Bakanlığı</p>	<p>İlgili tüm kamu kurum ve kuruluşları, Görsel-İşitsel Medya Kuruluşları (Ulusal, Bölgesel ve Yerel), Sivil Toplum Kuruluşları</p>
<p>10. Ailelere çocuk eğitimi ve çocuk yetiştirme yöntemleri verildiği "Ana-Baba Okulları" programları yaygınlaştırılarak kurumsal alt yapı oluşturulmalıdır.</p>	<p>Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü</p>	<p>Milli Eğitim Bakanlığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Sivil Toplum Kuruluşları, Üniversiteler, Yerel Yönetimler</p>

<p>11. Ülkemizde tecavüz ve ensest gibi konular ciddi sorunlar arasında yer almasına rağmen hâlâ bunların tabu sayılmasıyla mücadele edilerek, cinsel şiddet türleri, nedenleri, önleme yolları konusunda halkın bilinçlendirilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.</p>	<p>Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü</p>	<p>İlgili tüm kamu kurum ve kuruluşları, Görsel-İşitsel Medya Kuruluşları (Ulusal, Bölgesel ve Yerel), Sivil Toplum Kuruluşları, Üniversiteler</p>
<p>12. Çocuğa yönelik şiddet konusunda anne babalar ve bakım veren kişilerin çocuğa yaklaşım ve çocuk terbiyesi alanlarında zihniyet dönüşümünü sağlayacak eğitim programlarına öncelikle yer verilmelidir.</p>	<p>Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü</p>	<p>Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Sivil Toplum Kuruluşları, Üniversiteler, Yerel Yönetimler</p>
<p>13. Çocuğa yönelik şiddet konusunda zararlı gelenek ve görenekler tespit edilerek ayıklanmalı ve kişilerin söz konusu davranış şekillerini değiştirmelerini sağlayıcı eğitim programları hazırlanmalıdır.</p>	<p>Kültür ve Turizm Bakanlığı</p>	<p>İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları, Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları</p>
<p>14. Çocuğa yönelik şiddetle ilgili bilgilendirici spot eğitim filmlerinin görsel medyada sık aralıklarla gösterilmesi sağlanmalıdır.</p>	<p>Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü</p>	<p>Görsel-İşitsel Medya Kuruluşları (Ulusal, Bölgesel ve Yerel)</p>
<p>SAĞLIK</p>		
<p>1. Sağlıkla ilgili yüksek öğrenim kurumlarında mezuniyet öncesi eğitim programlarına çocuğa yönelik şiddeti tanıma, gerekli müdahaleleri yapabilme ve şiddet gören çocuğu korumak amacıyla gerekli mekanizmaları çalıştırabilme konularında dersler konulmalıdır.</p>	<p>Üniversitelerarası Eğitim Komisyonu, Üniversitelerin Eğitim Müfredat Komisyonları</p>	<p>Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü</p>

<p>2. Sağlık kuruluşlarına başvuran şiddet mağduru çocuklara sunulacak koruyucu ve tedavi edici sağlık hizmetleri planlanırken, tüm sağlık kurumlarında hizmet sunucu olan hekim ve hemşire gibi sağlık çalışanlarının yanı sıra çocuğa yönelik şiddeti tanıma, tespit etme ve bildirim konusunda eğitilmiş sosyal hizmet uzmanı ve psikologların yer alacağı bir modelin oluşturulması sağlanmalıdır.</p>	<p>Sağlık Bakanlığı, Üniversite ve özel Sektöre Ait Sağlık Kuruluşları</p>	<p>İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları</p>
<p>HUKUK</p>		
<p>1. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununa ilişkin alt yapıların ivedilikle oluşturulması yönündeki çalışmalar hızlandırılmalıdır.</p>	<p>Adalet Bakanlığı</p>	<p>İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları,</p>
<p>2. CMK'nun "tanıkların dinlenmesi" başlıklı 52 inci maddesinin (3). fıkrasında çocuk mağdurların tanık olarak dinlenmeleri sırasındaki görüntü ve seslerin kayda alınmasının zorunlu olduğuna dair hükmün, "5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunun 12 inci maddesinin ikinci fıkrası" uyarınca, bu fıkranın (a) ve (b) bentlerinin 1 Temmuz 2006 tarihinde yürürlüğe gireceği yönündeki düzenleme gözetilerek anılan yasal düzenlemenin bir an önce hayata geçirilmesi için alt yapının ivedilikle oluşturulması gerekmektedir.</p>	<p>Adalet Bakanlığı</p>	<p>İçişleri Bakanlığı</p>
<p>3. Şiddet ve özellikle enest faillerinin rehabilitasyona tabi tutulmalarının yasal bir zorunluluk haline getirilmesi ve masrafların failler tarafından karşılanması yönünde yasal düzenlemelere gidilmelidir.</p>	<p>Adalet Bakanlığı</p>	<p>Sağlık Bakanlığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Barolar</p>

4. Hak arama sürecindeki yasal prosedür mağdurlar lehine basitleştirilmeli, sağlıkla ilgili kayıtlar başta olmak üzere gerekli belge ve kayıtların ücretsiz hazırlanması sağlanmalı ve bunun için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.	Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı	İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları
5. Çocuğun beden muayenesinde, çocuğun “aydınlatılmış onamının” alınması yönünde yasal düzenlemeler yapılmalıdır.	Adalet Bakanlığı	İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları, Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları
B. KADINA YÖNELİK ŞİDDET KONUSUNDAKİ ÇÖZÜM ÖNERİLERİNİN YAŞAMA GEÇİRİLMESİNDE KOORDİNELİ ÇALIŞMASI GEREKEN KURUMLAR		
Öneriler	Sorumlu kurum	İşbirliği yapılacak kurum/kuruluş
KORUYUCU VE ÖNLEYİCİ TEDBİRLER		
1. Devlet, kadın ve erkek arasındaki ekonomik eşitsizliğin ortadan kaldırılması için gerekli tedbirleri almalıdır.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	İlgili Tüm Kurum ve Kuruluşlar, Özel Sektör, Üniversiteler
2. İşe alınmada eşitliği sağlayıcı önlemler alınmalı, işyerinde cinsiyete dayalı ayrımcılığın olmaması için işverenlerin ve yöneticilerin gerekirse pozitif ayrımcılık yapmaları gerekmektedir.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	İlgili Tüm Kurum ve Kuruluşlar, Özel Sektör
3. Kadınların istihdam olanakları ve iş kurmak için gereksinim duydukları kredi almalarını kolaylaştıracak düzenlemeler yapılmalıdır.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Kamu ve Özel Sektör Bankaları	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Sivil Toplum Kuruluşları
4.4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun tanıtımı yönünde çok yönlü çalışmalar yapılmalıdır.	Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü	İlgili Tüm Kurum ve Kuruluşlar, Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları
5. Evlilik öncesi çiftlerin yardım almaları konusunda “Evlilik ve Evlilik Danışmanlığı” hizmetlerinin kurumsallaşması ve yaygınlaştırılması gerekmektedir.	Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Yerel Yönetimler	İlgili Tüm Kurum ve Kuruluşlar, Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları

6. Kadın-erkek eşitliğini önemseyen, kadın haklarının gelişmesi konusunda destek veren erkek gruplarının sayısının artırılması konusunda gerekli önlemler alınmalıdır.	Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü	Sivil Toplum Kuruluşları
7. Eğitimini yanda bırakmış kadınların eğitimlerini tamamlayabilmeleri ve aktif olarak iş yaşamına katılmaları için ihtiyaç duydukları destek hizmetleri (yuva, kreş, gündüz bakımevi gibi) sağlanmalıdır.	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü	Milli Eğitim Bakanlığı, Yerel Yönetimler, Sivil Toplum Kuruluşları, Özel Sektör
8. Aile Mahkemeleri ve Çocuk Mahkemelerinde görev yapacak yargı mensuplarının, pedagogların, sosyal hizmet uzmanlarının, psikologların toplumsal cinsiyet bakış açısı eğitimi alması ve 4787 s. Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanunu uyarınca bu mahkemelerde görev alacak pedagogların, sosyal hizmet uzmanlarının, psikologların kadrolarına atanmaları en kısa sürede yapılmalıdır.	Adalet Bakanlığı	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Üniversiteler
9. Belediyelerin ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın Halk Eğitim Merkezleri ile SHÇEK' in Toplum Merkezleri'nde kadın çalışmaları yapılmalıdır. Sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği sağlanarak söz konusu merkezlerde okur-yazarlık, kadının insan hakları, toplumsal cinsiyet rolleri, özgüven gibi kadına yönelik güçlendirici çalışmalar yapılmalıdır.	Milli Eğitim Bakanlığı, Yerel Yönetimler, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Sivil Toplum Kuruluşları
10. Kadına yönelik şiddetle ilgili spot filmler üretilmeli, ulusal, bölgesel ve yerel medyada ulusal bir kampanya çerçevesinde gösterilmesi sağlanmalıdır.	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü	Görsel-İşitsel Medya Kuruluşları (Ulusal, Bölgesel ve Yerel)

11. Kadına yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin mülki idare amirlikleri ve yerel yönetimlerce broşürler hazırlanmalı, hazırlanacak bu broşürlerin, halka açık alanlarda ve kamu hizmet birimlerinde dağıtımı sağlanmalıdır.	Valilikler, Yerel Yönetimler	Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları,
12. Diyanet İşleri Başkanlığı, kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda; toplumu bilinçlendirmek üzere hutbe ve vaazlar vermeli, yazılı ve görsel yayınlar yapmalı ve çeşitli etkinlikler düzenlemelidir.	Diyanet İşleri Başkanlığı	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Görsel-İşitsel Medya Kuruluşları (Ulusal, Bölgesel ve Yerel)
13. Bütün kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarında kadına yönelik şiddet konusunda duyarlılığı ve sorumluluğu artırıcı bir kampanya düzenlenmeli bu alanda yapılmış olumlu girişimlerin duyurulması sağlanmalıdır.	Özel Sektör Kuruluşları, Sendikalar	İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları, Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları
14. Kent planlamasında, sokak ve parkların iyi aydınlatılması ve kadınların acil telefon hatlarına kolay ulaşabilmesini sağlamak amacıyla telefon kulübelерinin sayılarının artırılması gibi kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda gerekli hizmetlerin sunulması sağlanmalıdır.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Yerel Yönetimler	Ulaştırma Bakanlığı, Özel Sektör
HİZMET KURUMLARI		
1. TBMM bünyesinde “Kadın-Erkek Eşitliği Komisyonu” adı ile daimi bir komisyon oluşturulmalıdır.	TBMM	İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları, Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları
2. Şiddete uğrayan ve özellikle sığınma evlerindeki ihtiyacı olan kadınları danışma merkezleri ile sığınaklara başvuran kadınları ekonomik olarak güçlendirmek, yeniden ev kurmalarını sağlamak amacıyla bir “Kadın Destek Fonu” oluşturulmalı ve kadınların uygun işlere yerleştirilmesi sağlanmalıdır.	Başbakanlık	İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları, Özel Sektör, Sivil Toplum Kuruluşları

<p>3. Avrupa Birliği bünyesinde yürütölmekte olan çocuklar, gençler ve kadınlara karşı şiddetin önlenmesine yönelik DAPHNEII (2004-2008) programını ölkemizde imzalamalıdır.</p>	<p>Başbakanlık</p>	<p>Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Devlet Planlama Teşkilatı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Yerel Yönetimler, Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları</p>
<p>4. Kadın erkek eşitliğine aykırı politikalar, yasal düzenlemeler ve uygulamalar kaldırılmalı, toplumda kadın ve erkek eşitliği sağlanıncaya kadar, kadınlara pozitif ayrımcılık yapılması bir devlet politikası olarak kabul edilmelidir.</p>	<p>Başbakanlık ve Diğer İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları</p>	<p>Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları</p>
<p>5. Yasa koyucuların, kadınları doğrudan ilgilendiren kanunların yapım sürecinde, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının yanı sıra, sivil toplum kuruluşlarının ve üniversitelerin kadın araştırma ve uygulama merkezlerinin de görüş ve önerilerini alınmalıdır.</p>	<p>Başbakanlık ve Diğer İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları</p>	
<p>6. Devlet kadınlara yönelik her türlü şiddet eyleminin önlenmesini bir devlet politikası olarak kabul etmelidir. Bu alana yönelik bir bütçe oluşturularak, toplumsal cinsiyet rolleri açısından bütçelerin etki ve sonuçları görünür kılinarak, toplumsal cinsiyete dayalı bütçe analizleri yapılmalıdır.</p>	<p>Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü</p>	<p>İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları, Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları</p>
<p>7. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü koordinatörlüğünde bir "Kadına Yönelik Şiddet İzleme Komitesi" kurulmalıdır.</p>	<p>Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü</p>	<p>İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları, Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları</p>

<p>8. Toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların devletin bütün ana plan ve programlarının içine entegre edilmesi, ilgili kurum ve kuruluşlar arasında işbirliğinin sağlanması, programların ve sonuçların izleme ve değerlendirilmesi için gerekli mekanizmaların oluşturulması ve var olan mekanizmaların işler hale getirilmesi sağlanmalıdır.</p>	<p>Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü</p>	<p>Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları</p>
<p>9. Kadına yönelik şiddete karşı alınacak önlemler bir ulusal plan çerçevesinde yasal, kurumsal, eğitsel ve kültürel alanlara yönelik, kapsamlı olarak belirlenmelidir. Bu plan hazırlanırken toplumsal cinsiyet bakış açısına sahip bir plan olması sağlanmalıdır.</p>	<p>Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Devlet Planlama Teşkilatı</p>	<p>İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları, Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları</p>
<p>10. Ülke genelinde tüm kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve özel sektör çalışanlarına yönelik "toplumsal cinsiyet eşitliği" eğitimi verilmesinin zorunlu hale getirilmesi sağlanmalıdır.</p>	<p>Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü</p>	<p>İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları, Yerel Yönetimler, Üniversitelerin Kadın Sorunları Araştırma Merkezleri, Özel Sektör</p>
<p>11. Kadından Sorumlu Devlet Bakanlığı koordinasyonunda bütün kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteleri, sivil toplum kuruluşlarını, özel sektör ve yerel yönetimleri de kapsayacak "2006-2010 Kadına Yönelik Şiddetin önlenmesi Eylem Planı" hazırlanmalı ve uygulamaları takip edilmelidir.</p>	<p>Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü</p>	<p>İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları, Yerel Yönetimler, Üniversitelerin Kadın Sorunları Araştırma Merkezleri, Sivil Toplum Kuruluşları, Özel Sektör</p>
<p>12. Kadına yönelik şiddetin önlenmesinde çalışmalar yapmakta olan tüm kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, üniversitelerin kadın çalışması yapan araştırma merkezleri ve yerel yönetimler arasında koordinasyonun sağlanarak, ortak bir "hizmet ağı modeli" oluşturulmalıdır.</p>	<p>Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü</p>	<p>İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları, Yerel Yönetimler, Üniversitelerin Kadın Sorunları Araştırma Merkezleri, Sivil Toplum Kuruluşları</p>

<p>13. SHÇEK bünyesinde hizmet veren "183 Aile, Çocuk, Kadın ve Sosyal Hizmet ve Özürlü Çağrı Merkezi"nin çalışmasındaki sorunların giderilmesi, daha işlevsel kılınması ve bunun için gerekli tedbirlerin alınması sağlanmalıdır.</p>	<p>Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü</p>	<p>İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Üniversite ve özel Sektöre Ait Sağlık Kuruluşları, Barolar</p>
<p>14. Ülke genelinde 24 saat hizmet verecek ücretsiz "ALO ŞİDDET HATTI" oluşturulmalıdır. Bu hat da şiddet konusunda eğitim almış personelin görev yapması sağlanmalıdır.</p>	<p>Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü</p>	<p>İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Üniversite ve Özel Sektöre Ait Sağlık Kuruluşları, Barolar</p>
<p>15.4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un uygulanması aşamasında daha etkili bir sonuca ulaşmak için şiddet uygulayan bireylerin rehabilitasyona tabi tutulmaları konusunda gerekli bütün yasal ve kurumsal alt yapı oluşturulmalıdır.</p>	<p>Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü</p>	<p>Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı</p>
<p>16. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) için bütçeden ayrılan pay artırılmalı, kadın sığınma evleri/kadın konukevleri nitelik ve nicelik açısından Avrupa Birliği standartlarına uygun hale getirilmeli ve hizmet sunacak personelin kadın bakış açısına sahip olması sağlanmalı, anılan merkezlerin gizlilik ilkesine uygun olarak hizmet vermeleri konusunda gerekli özen gösterilmelidir.</p>	<p>Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Devlet Planlama Teşkilatı, Yerel Yönetimler</p>	<p>Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları</p>

<p>17. Kadın sığınma/konuk evlerinin kuruluşu ve işletilmesi ile ilgili mevzuatın gözden geçirilerek Avrupa Birliği standartları doğrultusunda yeniden hazırlanması ve yerel yönetimlere kadın sığınma/konuk evi açma konusunda zorunluluk getirilmesi sağlanmalıdır. Açılan kadın sığınma/konuk evlerinin mevzuatta belirtilen standartlara uygunluğu düzenli olarak denetlenmelidir.</p>	<p>Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü</p>	<p>Yerel Yönetimler, Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları</p>
<p>18. Hak arama sürecindeki yasal prosedür mağdurlar lehine basitleştirilmeli, sağlıklı ilgili kayıtlar başta olmak üzere gerekli belge ve kayıtların ücretsiz hazırlanması sağlanmalıdır. Bu sürecin her aşaması kadının özel hayatına saygılı, kadını koruyucu olmalıdır.</p>	<p>Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı</p>	<p>İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları</p>
<p>19. Şiddet mağduru kadına emniyet birimlerinde uygulanacak prosedür ve atılacak adımlarla ilgili olarak genel broşür hazırlanmalıdır.</p>	<p>İçişleri Bakanlığı</p>	<p>Barolar, İlgili Sivil Toplum Kuruluşları</p>
<p>20. Sivil toplum kuruluşları tarafından kurulmuş ve kurulacak olan bağımsız kadın sığınma evi ve kadın danışma merkezlerini açma ve işletme girişimleri yerel yönetimler ve İl özel idareleri tarafından mali destek de dahil olmak üzere çok yönlü desteklenmelidir.</p>	<p>Valilikler, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Yerel Yönetimler</p>	<p>Sivil Toplum Kuruluşları</p>
<p>21. Şiddet gördüğü için kadın sığınma/konuk evine yerleştirilen kadınların buradan çıktıktan sonra kendi ayakları üzerinde durmayı başarmalarını sağlamak ve desteklemek için kadınlara devletin sahip olduğu kaynaklardan geçici konut tahsisi yapılmalıdır.</p>	<p>Yerel Yönetimler, Toplu Konut İdaresi</p>	<p>Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Sivil Toplum Kuruluşları</p>

<p>22. Kadına yönelik şiddet konusunda ulusal bir veri tabanı bulunmamaktadır. Mevcut veriler de sağlıklı ve yeterli değildir. Bu nedenle bu konularla ilgili Bakanlıkların sağlıklı veri oluşturabilmeleri için toplanacak verilere yönelik standart soru formları hazırlanmalı ve sonuçları tek elde (Türkiye İstatistik Kurumu) toplanarak ulusal veri tabanı oluşturulmalıdır.</p>	<p>Türkiye İstatistik Kurumu</p>	<p>İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları, Üniversiteler, Özel Sektör, Sivil Toplum Kuruluşları</p>
<p>23. Kadına yönelik şiddetin neden ve sonuçları ile toplumsal maliyetinin araştırılması ve şiddetin önlenmesine ilişkin projelerin üretilmesi ve gerçekleştirilmesi yönünde ilgili kuruluşlara destek verilmelidir.</p>	<p>Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Devlet Planlama Teşkilatı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü</p>	<p>Yerel Yönetimler, Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları</p>
<p>24. Ülke içinde politika, program geliştirmeyi teşvik edecek bilgilerin daha hızlı üretebilmesi için üniversitelerin Kadın Sorunlarını Araştırma ve Uygulama Merkezleri teşvik edilerek araştırma yapmaları ve yayınlamaları sağlanmalıdır.</p>	<p>Üniversiteler</p>	<p>Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Devlet Planlama Teşkilatı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Yerel Yönetimler, Sivil Toplum Kuruluşları</p>

EĞİTİM		
1. Kadına yönelik şiddet konusunda zararlı gelenek ve göreneklerin tespit edilerek buna yönelik tutum ve davranış biçimlerini değiştirmelerini sağlayıcı eğitim programları hazırlanmalıdır. Kadına yönelik aile içi şiddetin önlenmesine yönelik olarak başta erkekler olmak üzere ailenin tüm bireylerinin eğitilmesi ve özellikle öfkenin kontrolü ve kişiler arasında sağlıklı iletişim becerileri konusunda yaygın eğitim programlarının hazırlanmasında devletin gerekli çalışmaları yapması gerekmektedir.	Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü	Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları
2. Özellikle ekonomik yönden geri, geleneksel değerlerin hakim olduğu kırsal bölgelerde kız çocuklarının eğitime katılmalarını sağlamaya yönelik olarak kız yatılı ilköğretim ve ortaöğretim bölge okullarının açılması ve yaygınlaştırılması gerekmektedir.	Milli Eğitim Bakanlığı	Sivil Toplum Kuruluşları, Özel Sektör
3. Askerlik eğitiminde, camilerde, kahvehanelerde, çok sayıda erkek çalışan istihdam eden kuruluşlarda kadına yönelik şiddet konusunda erkeklere yönelik zihniyet dönüşümünü sağlayacak eğitim programları düzenlenmelidir.	Milli Savunma Bakanlığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Diyanet İşleri Başkanlığı, Valilikler.	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Sivil Toplum Kuruluşları
4. Şiddete uğrayan kadınların başvurabilecekleri, rehberlik ve danışmanlık hizmeti alabilecekleri merkezlerin tanıtımı ile kadınlara yönelik bilinç yükseltme ve eğitim çalışmaları konusunda ulusal bir bilgilendirme kampanyası yürütülmelidir.	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Valilikler, Diyanet İşleri Başkanlığı, Yerel Yönetimler	Sivil Toplum Kuruluşları, Görsel-İşitsel Medya Kuruluşları (Ulusal, Bölgesel ve Yerel)

6.* Sağlık görevlileri, yargı mensupları, kolluk kuvvetleri, öğretmenler, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, çocuk gelişimi uzmanları ve diğer meslek gruplarının lisans ve hizmet içi eğitim programlarında kadına yönelik şiddet konusu yer almalıdır.	Üniversitelerarası Eğitim Komisyonu, Üniversitelerin Eğitim Müfredat Komisyonları	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü
SAĞLIK		
1. Sağlık hizmeti sunan kurumlarda çalışan sağlık personelinin kadına yönelik şiddeti tanınması, tespit etmesi, gerekli müdahaleleri yapabilmesi ve şiddete uğrayan kadınları uygun kuruluşlara yönlendirmeleri için gerekli alt yapının oluşturulması ve sağlık çalışanlarının mezuniyet öncesi ve sonrası eğitim programlarında kadına yönelik şiddet konusuna yer verilmelidir.	Sağlık Bakanlığı, Üniversitelerarası Eğitim Komisyonu, Üniversitelerin Eğitim Müfredat Komisyonları, Üniversite ve Özel Sektöre Ait Sağlık Kuruluşları	İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları
2. Tüm sağlık kuruluşlarında şiddet mağduru kadınlara yönelik özel birimlerin oluşturulması zorunlu hale getirilmelidir. Bu birimlerde hekim ve hemşire gibi sağlık çalışanlarının yanı sıra kadına yönelik şiddet konusuna duyarlı sosyal hizmet uzmanı ve psikologların çalışması sağlanmalıdır. Bu birimde çalışanların kadına yönelik şiddeti tanıma, ve şiddet gören kadına yönelik hizmet veren mekanizmaları harekete geçirebilmek için gerekli bildirim yapmaları sağlanmalıdır.	Sağlık Bakanlığı, Üniversite ve özel Sektöre Ait Sağlık Kuruluşları	İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları
3. Aile planlaması hizmetleri başta olmak üzere bütün üreme sağlığı hizmetlerinin özellikle birinci basamak sağlık kuruluşlarında kadınlar için ücretsiz, ulaşılabilir ve kaliteli bir şekilde verilmesi sağlanmalıdır.	Sağlık Bakanlığı	
(*) Yazarların notu: Başbakanlık Genelgesi'nin Resmî Gazete'de yayımlanan orijinal metminde 4. maddeden 6. maddeye geçilmektedir. Orijinal metin aynen alınmıştır.		

HUKUK		
1."Çerçeve Eşitlik Yasası"nın ivedilikle çıkarılması gerekmektedir.	Adalet Bakanlığı	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Üniversiteler ve ilgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları ile Sivil Toplum Kuruluşları
2. Anayasamızın "Kanun önünde eşitlik" başlıklı 10. maddesine göre; "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. (Ek fıkra:7/5/2004-5170/l.md; Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçirilmesini sağlamakla yükümlüdür. hükmünün gereği olarak devlet bu amir hükmü hayata geçirecek başta yasal düzenlemeler olmak üzere gerekli her türlü tedbiri almalıdır.	Adalet Bakanlığı	İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları
3. Yürürlükteki mevzuatımızdaki kadın-erkek eşitliğini zedeleyen düzenlemelerin ayıklanması yönünde gerekli çalışmaların yapılması gerekmektedir.	Adalet Bakanlığı	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Üniversiteler ve İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları ile Sivil Toplum Kuruluşları

<p>4. 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un 1. maddesinde geçen "kusurlu eş" ibaresinin "şiddet uygulayan birey" şeklinde düzeltilmesi; hakimın anılan yasa kapsamında hükmedebileceği tedbirlere ilişkin olarak yasanın 1. maddesinin (f) bendinde geçen "ortak konut" ibaresinin yanına "veya şiddete maruz kalan bireyin işyerine gelmemesi" ibaresinin de eklenmesinin, ayrıca 4320 sayılı Kanunun korunma kapsamına mahkemece aylık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan eşlerden birinin veya çocuklarının da dahil edilmesinin ve mahkemenin vermiş olduğu tedbir hükmünün infazına ilişkin icra işlemlerinin de harçtan muaf tutulması yönünde yasal düzenleme yapılmasının uygun olacağı düşünülmektedir.</p>	<p>Adalet Bakanlığı</p>	<p>Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Üniversiteler ve İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları ile Sivil Toplum Kuruluşları</p>
<p>5. Mevcut yasalarımızda halen kadın bedenini kontrol altında tutmayı amaçlayan, kadının insan haklarının ihlaline neden olan hukuki düzenlemeler ivedilikle yapılmalıdır.</p>	<p>Adalet Bakanlığı</p>	<p>Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Üniversiteler ve İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları ile Sivil Toplum Kuruluşları</p>
<p>6. Siyasi Partiler Yasasında kadınların siyasete katılımını destekleyen düzenlemeler yapılmalıdır.</p>	<p>Adalet Bakanlığı</p>	<p>Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Siyasi Partiler, Üniversiteler ve İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları ile Sivil Toplum Kuruluşları</p>

7. “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Aynı ve Nakdi Yardım Yönetmeliğinde “sivil toplum kuruluşları tarafından açılmış olan sığınma evlerinde kalan kadınlara kaldıkları süre içinde aynı ve maddi yardım konusunda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü	
C. TÖRE/NAMUS CİNAYETLERİ KONUSUNDAKİ ÇÖZÜM ÖNERİLERİNİN YAŞAMA GEÇİRİLMESİNDE KOORDİNELİ ÇALIŞMASI GEREKEN KURUMLAR		
Öneriler	Sorumlu kurum	İşbirliği yapılacak kurum/kuruluş
KORUYUCU VE ÖNLEYİCİ TEDBİRLER		
1. Sistematik bir zihniyet dönüşümü için ders kitaplarında, günlük konuşmalarda, görsel ve yazılı basında, sinema filmlerinde hatta akademik çalışmalarda, vaaz ve hutbelerde kullanılan geleneksel cinsiyet rol ve kalıplarını erkek egemen zihniyetin hakim olduğu toplumsal yapının yarattığı olumsuzlukları vurgulayan bir söylem geliştirilmelidir.	Milli Eğitim Bakanlığı, Kültür 1 ve Turizm Bakanlığı, Türk Dil Kurumu, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Yüksek Öğrenim Kurulu, Diyanet İşleri Başkanlığı	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Üniversiteler ve İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları ile Sivil Toplum Kuruluşları, Görsel-İşitsel Medya Kuruluşları (Ulusal, Bölgesel ve Yerel)
2. Diyanet İşleri Başkanlığı, töre/ namus cinayetlerinin önlenmesi konusunda; toplumu bilinçlendirmek üzere hutbe ve vaazlar vermeli, yazılı ve görsel yayınlar yapmalı ve çeşitli etkinlikler düzenlemelidir. Bu etkinliklerinde Diyanet İşleri Başkanlığı geleneksel cinsiyet rol ve kalıplarını, ataerkil yapının yarattığı olumsuzlukları vurgulayan ahlaki söyleme sahip bir dil kullanmalıdır.	Diyanet İşleri Başkanlığı	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü

<p>3. Töre/namıs cinayetleri konusunda Devlet, sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimler ortak kampanyalar düzenlemelidir. Bu kampanyalarda kadınların yanı sıra erkeklerin de şiddete karşı bilinç yükseltici eğitim almaları sağlanmalıdır. Erkek ve kadınların alternatif davranış biçimleri geliştirmelerine destek veren programlar oluşturulmalı, kendini ifade yollarını bulmak ve iletişim kurma olanaklarını artırmak için sorun çözme tekniklerini anlatan programlar geliştirilmelidir.</p>	<p>Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü</p>	<p>Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Üniversiteler ve ilgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları ile Sivil Toplum Kuruluşları, Görsel-İşitsel Medya Kuruluşları (Ulusal, Bölgesel ve Yerel)</p>
<p>4. Töre/namıs cinayetlerinin önlenmesine yönelik bilgilendirici spot filmlerin üretilerek, görsel medyada sık aralıklarla gösterilmesi sağlanmalıdır.</p>	<p>Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü</p>	<p>Üniversiteler ve İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları ile Sivil Toplum Kuruluşları, Televizyon Kuruluşları (Ulusal, Bölgesel ve Yerel)</p>
<p>KURUMSAL HİZMETLER</p>		
<p>1. Töre ve namıs konusunda toplumda yerleşik ön kabullerin veya geleneksel anlayışın tersine çevrilmesi sağlanmalıdır.</p>	<p>İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları</p>	<p>Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları, Görsel-İşitsel Medya Kuruluşları (Ulusal, Bölgesel ve Yerel)</p>
<p>2. Devletin yasalardan ve uluslararası sözleşmelerden doğan yükümlülükler doğrultusunda gerekli düzenlemeleri yapması, yasalardaki anlayış değişikliğinin uygulamaya yansıtılabilmesi için gerekli mesleki eğitim çalışmalarının yapılması ve yasaların sıfır toleransla uygulanması sağlanmalıdır.</p>	<p>Adalet Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Üniversiteler</p>	<p>İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları, Sivil Toplum Kuruluşları, Görsel-İşitsel Medya Kuruluşları (Ulusal, Bölgesel ve Yerel)</p>
<p>3. Ülke çapında ilgili tüm sivil ve resmî kuruluşları kapsayacak "2006-2010 Töre/ Namıs Cinayetlerinin önlenmesine Yönelik Eylem Planı" hazırlanmalı ve uygulamaları takip edilmelidir.</p>	<p>Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü</p>	<p>İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları, Yerel Yönetimler, Üniversitelerin Kadın Sorunları Araştırma Merkezleri, Sivil Toplum Kuruluşları</p>

<p>4. Ülke genelinde 24 saat hizmet verecek ücretsiz "ALO ŞİDDET HATTI" oluşturulmalıdır. Bu hatlarda şiddet konusunda eğitim almış personelin görev yapması sağlanmalıdır.</p>	<p>Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü</p>	<p>İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Üniversite ve özel Sektöre Ait Sağlık Kuruluşları, Barolar</p>
<p>5. Töre/namus cinayetlerinin önlenmesine yönelik olarak yerel düzeyde Valilik, Emniyet, Jandarma, Belediye, Müftülük, Üniversite, sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin katılımıyla komiteler oluşturulmalıdır.</p>	<p>Valilikler</p>	<p>İl Emniyet Müdürlüğü, İl Jandarma Komutanlığı, Belediyeler, Müftülük, Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları</p>
<p>6. Töre/namus cinayetleri konusunda ulusal düzeyde veriler bulunmamaktadır. Mevcut veriler de sağlıklı ve yeterli değildir. Bu nedenle bu konularla ilgili Bakanlıkların sağlıklı veri oluşturabilmeleri için toplanacak verilere yönelik standart soru formları hazırlanarak sonuçları tek elde (Türkiye İstatistik Kurumu) toplanmalı ve kadına yönelik şiddet konusunda oluşturulacak veriler ulusal veri tabanına entegre edilmelidir.</p>	<p>Türkiye İstatistik Kurumu</p>	<p>İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları, Yerel Yönetimler, Üniversitelerin Kadın Sorunları Araştırma Merkezleri, Sivil Toplum Kuruluşları</p>
<p>7. Töre/namus cinayetlerinin nedenlerine, sonuçlarına, maliyetine ve önleme yöntemlerine ilişkin projelerin üretilmesi ve gerçekleştirilmesi yönünde ilgili kuruluşlara destek verilmelidir.</p>	<p>Devlet Planlama Teşkilatı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü</p>	<p>Yerel Yönetimler, Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları</p>
<p>8. Kadın ve erkek arasındaki eşitsizliklerin giderilebilmesi için kadının her alanda güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla üniversitelerin Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezlerinin teşvik edilerek, araştırma yapmaları ve yayınlamaları sağlanmalıdır.</p>	<p>Üniversiteler</p>	<p>Devlet Planlama Teşkilatı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü</p>

EĞİTİM

1. Özellikle ekonomik yönden geri, geleneksel değerlerin hakim olduğu kırsal bölgelerde kız çocuklarının eğitime katılmaların sağlamaya yönelik olarak yatılı kız bölge okullarının (ilköğretim ve ortaöğretim) açılması ve yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı

Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Valilikler, Yerel Yönetimler, Özel Sektör Kuruluşları, Sivil Toplum Kuruluşları

D. MEDYA VE ŞİDDET KONUSUNDAKİ ÇÖZÜM ÖNERİLERİNİN YAŞAMA GEÇİRİLMESİNDE KOORDİNELİ ÇALIŞMASI GEREKEN KURUMLAR

Öneriler	Sorumlu kurum	İşbirliği yapılacak kurum/kuruluş
1. Ülkemizde mevcut medya hukukunun öncelikle 3986 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınlarına İlişkin Kanununun ile bu Kanuna uygun olarak çıkarılan Yönetmeliklerin teknolojik gelişmelere uygun olarak güncelleştirilmesi “cinsiyet ayrımcılığı”, “çocuk istismarı” ve “şiddet” içerikli yayınlara uygulanan müeyyidelerin caydırıcılıktan uzak kaldığı göz önünde bulundurularak yaptırım gücünün arttırılmasına ve güncelliklerini yitirmeden uygulanabilmelerine yönelik düzenlemelerin yapılması, uygulanabilir bir mevzuatın yaratılması,	TBMM, İlgili Devlet Bakanlığı RTÜK	İlgili Kurum ve Kuruluşlar,

<p>2. Avrupa Birliği Müktesebatının üstlenilmesine ilişkin (24 Temmuz 2003 tarih ve 25178 Mükerrer sayılı Resmî Gazete) Türkiye Ulusal Programında Kùltür ve Görsel İşitsel Politikanın öncelikler bölümünde de yer alan; küçüklerin ve insan onurunun korunmasında güçlü ve etkili bir seviyenin elde edilmesine yönelik ulusal çerçeveleri geliştirerek Avrupa görsel-işitsel ve bilgi hizmetleri endüstrisinin rekabet edebilirliğinin geliştirilmesi hakkındaki 24 Eylül 1998 tarihli Konsey Tavsiye Kararı (31998H0560) Yeni medya hizmetlerinin gelişimi çerçevesinde öz-denetimin rolü hakkındaki 27 Eylül 1999 tarihli Konsey Sonuç Kararı (31999Y 1006(02) ilişkin olarak yayın kuruluşlarının kendi öz-denetim birimlerini kurarak bir an önce kamusal yayıncılığın gereği kendi sorumlu yayıncılık ilkelerini yerleştirmeleri,</p>	<p>Yazılı ve Görsel-işitsel Medya Kuruluşları,(Kamu-Özel Ulusal Bölgesel ve Yerel), Yazılı Basın, Bilgi Hizmetleri ve Haber Ajansları</p>	<p>Avrupa Birliği Genel Sekreterliği İlgili Kurum ve Kuruluşlar</p>
<p>3. Yayın planlamasında, yayın genel akışı içinde, yayın içeriğinde, çocuk istismarı ile cinsiyet ayırımı, şiddet, pornografi, kadını küçültücü, incitici ve önyargılı yayınların yapılmaması için yayın kanallarının kendi "ETİK" değerlerini yerleştirmeleri ve yayın kimliğini öne çıkarmalarının sağlanması,</p>	<p>Yazılı ve Görsel-işitsel Medya Kuruluşları,(Kamu-Özel Ulusal Bölgesel ve Yerel), Yazılı Basın, Bilgi Hizmetleri ve Haber Ajansları</p>	<p>İlgili Kurum ve Kuruluşlar</p>
<p>4. Özellikle radyonun yaygın gücü ve tüm ailenin birlikte olduğu, televizyon izlediği saatlerde ve yayının genel akışında "Çocuk programları" özellikle "REKLAM KUşAKLARI"nda çocuk istismarının önlenmesi,</p>	<p>Yazılı ve Görsel-işitsel Medya Kuruluşları,(Kamu-Özel Ulusal Bölgesel ve Yerel), Bilgi Hizmetleri ve Haber Ajansları</p>	<p>İlgili Kurum ve Kuruluşlar</p>

<p>5. Tüm yayın kanallarında, yayın içeriği ve planlamasında; evde ve çalışan kadına yönelik hedef kitlesi belirlenen, kadının toplumsal dönüşümünü sağlayacak, bilgilendirici programların öne çıkarılarak çok sayıda izleyiciye, kadına ulaşması için izlenebilirliği yüksek zaman diliminin belirlenmesi, uygulanması,</p>	<p>Yazılı ve Görsel-işitsel Medya Kuruluşları,(Kamu-Özel Ulusal Bölgesel ve Yerel), Bilgi Hizmetleri ve Haber Ajansları</p>	<p>Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Üniversiteler Kadın Araştırma ve Uygulama Merkezleri, İlgili Sivil Toplum Kuruluşları,</p>
<p>6. Mevcut Yasa kapsamında, televizyonlarda Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından yayından kaldırılan programlar yerine şiddete karşı duyarlılığı artırıcı, kaliteli ve olumlu mesajlar veren eğitici ikame programların oluşturulması konusunda çalışmalar yapılması,</p>	<p>RTÜK, Görsel Medya Kuruluşları, (Kamu-Özel Ulusal Bölgesel ve Yerel), Bilgi Hizmetleri</p>	<p>İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları</p>
<p>7. Başta program yapım ve yöneticileri olmak üzere televizyon programlarının üretiminin her aşamasında yer alan medya çalışanlarının “şiddete” ilişkin duyarlılıklarını artırıcı “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği” eğitimi almalarının sağlanması,</p>	<p>Yazılı ve Görsel Medya Kuruluşları, (Kamu ve Özel Ulusal, Bölgesel ve Yerel), Yayın Kuruluşları,</p>	<p>Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü</p>
<p>8. İzleyiciye medya karşısında “farkındalık” kazandırılması ve bilinçli izleyiciler (öncelikle ebeveynler) oluşturulması konusunda çalışmalar yapılması ve izleyiciye medya okuryazarlığının kazandırılması için eğitim programlarının düzenlenmesi,</p>	<p>RTÜK, Yazılı ve Görsel-işitsel Medya Kuruluşları,(Kamu-Özel Ulusal Bölgesel ve Yerel), Bilgi Hizmetleri ve Haber Ajansları</p>	<p>İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları Sivil Toplum Örgütleri</p>
<p>9.Ülkemizde medyada karar mekanizmalarında cinsiyetçiliğin ortadan kaldırılması ve eşitliğin sağlanması,</p>	<p>Yazılı ve Görsel-işitsel Medya Kuruluşları, (Kamu ve Özel Ulusal, Bölgesel, Yerel Yayın Kuruluşları), Haber Ajansları Basın Meslek Örgütleri</p>	

10. Medyanın kadın ve çocuğa yönelik “şiddetin” pekiştirilmesi ve ortadan kaldırılmasına ilişkin etkisini araştıran ve günümüzde büyük eksiklik olan araştırmaların yapılması	RTÜK, Görsel-İşitsel Medya Kuruluşları, (Kamu ve Özel Ulusal, Bölgesel, Yerel Yayın Kuruluşları)	Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, TÜİK, TRT,
11. Sivil Toplum Kuruluşlarının “Medya İzleme Grupları” oluşturması ve medyanın günü gününe izlenmesi oto kontrolün sağlanması,	Basın Meslek örgütleri, Sivil Toplum örgütleri	İlgili kuruluşlar

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI

Emniyet Genel Müdürlüğü

Sayı: B.05.1.EGM.o.11.02.08-62634

EGM Genelge No: 8

Bakanlık Genelge No: 6

11/01/2007

Konu: Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesine Yönelik Tedbirlerin Koordinasyonu

İlgi: a) 02.12.2005 tarih ve 123 sayılı Bakanlık Genelgesi
b) 04.07.2006 tarih ve 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi

Tüm dünyada olduğu gibi, ülkemizde de kadınlara ve çocuklara yönelik şiddet, gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde yapılan tüm çalışmalar ve tedbirlere rağmen toplumsal bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Özellikle kadına yönelik olarak gerçekleşen şiddet olaylarının en uç noktası ise kuşkusuz, töre veya namus adına işlenen cinayetlerdir.

Türkiye de, töre ve namus cinayetlerinin işlendiği ülkeler arasında yer almaktadır. Bu durum, ülkemizin uluslararası platformlarda eleştirilmesine, gelişmişlik düzeyi kendisinin çok altındaki ülkelerle aynı düzeyde görülmesine, töre ve namus cinayetlerinin ortadan kaldırılması için zaman zaman önlem almaya davet edilen konuma getirmektedir.

Bu cinayetlerin önlenmesi, temel hak ve özgürlüklerin en üst seviyede güvence altına alınması, toplumsal huzur ve güven duygusunun artırılması ve ülkemizin çağdaş dünyada hak ettiği saygınlığı koruması bakımından gereklidir.

Çocuk ve kadınlara yönelik şiddet hareketleri ile töre ve namus cinayetlerinin önlenmesi için alınacak tedbirlerle ilgili olarak Başbakanlık tarafından çıkartılan 2006/17 sayılı genelge 04.07.2006 tarih ve 26218 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bahse konu genelge ile tespit edilen görev ve sorumluluklar kapsamında yerine getirilmesi gereken görev ve tedbirlerin etkin ve süratli bir şekilde koordine edilerek hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Bu amaçla ilgi (b) genelge doğrultusunda, çocuk ve kadınlara yönelik şiddet hareketleri ile töre ve namus cinayetlerinin önlenmesi kapsamında;

1. Kolluk birimlerine müracaat eden veya kolluk tarafından tespit edilen şiddet mağduru kadın ve çocukların, yaşadıkları travmaya bağlı olarak içinde buldukları ruhsal durum göz önünde bulundurularak, bu kişilerin müracaatlarında yapılması gereken her türlü işlem, imkanlar ölçüsünde bayan personelin de katılımıyla, insani yaklaşım içerisinde ve ivedilikle yerine getirilecektir.

2. Şiddet mağdurları ile ilgili kolluk birimlerine intikal eden ihbar ya da müracaatlara ilişkin yapılması gereken adli işlemler Cumhuriyet Savcıları bilgilendirilmek suretiyle, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve bu kanunun uygulanmasına dair il-

gi (a) genelge ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu çerçevesinde yerine getirilecektir.

3. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 14. maddesinin (a) bendi ne göre belediyelerin kadın ve çocuklar için sığınma evleri açmaları gerekmektedir. Bu bağlamda; öncelikle Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu'na (SHÇEK) bağlı kadın sığınma evi bulunmayan yerlerde 5393 sayılı Belediye Kanunu gereğince ve 08.05.2001 tarih ve 24396 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Özel Hukuk Tüzel Kişileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Açılan Kadın Konukevleri Yönetmeliği hükümlerine göre, belediyeler tarafından 24 saat esasına göre görevli bulundurulacak şekilde ve genel kolluk tedbirleri dışında, özel güvenlik hizmetlerinden faydalanılmak suretiyle gerekli güvenlik tedbirlerinin alındığı, kadın ve çocuk sığınma evlerinin açılması ivedilikle sağlanacaktır.

4. Özellikle kadınlara yönelik şiddetin sonucu olarak ortaya çıkan töre veya namus cinayetlerinin önlenmesine yönelik olarak, illerde valilerin veya görevlendireceği vali yardımcısının, ilçelerde kaymakamların başkanlığında kolluk kuvvetleri, mahalli idareler, sosyal hizmet birimleri, meslek kuruluşları, sağlık müdürlükleri, millî eğitim müdürlükleri ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri ile gerekli görülmesi halinde diğer kurum ve kuruluşların temsilcilerinin katılımı ile komiteler oluşturularak, tespit edilen çözümlerin işbirliği içerisinde hayata geçirilmesi sağlanacaktır.

Bu komitelerin sekreteryaya hizmetleri İl Sosyal Hizmetler Müdürlükleri, ilçelerde sosyal hizmet yürüten birim tarafından yerine getirilecektir.

5. Çeşitli sebeplerle töre veya namus cinayetine maruz kalabileceğini beyan eden/edilen veya aile içi şiddete maruz kalmış kadınlar ve çocuklarla ilgili her türlü koruma tedbirinin, İl Sosyal Hizmetler Müdürlükleri, ilçelerde ise sosyal hizmet yürüten birim ya da varsa Sosyal Hizmetler Şube Müdürlükleri haberdar edilmek suretiyle ivedilikle alınması sağlanacak, SHÇEK'e veya belediyelere bağlı kadın sığınma evlerinde koruma altına alınan bu kişilerin buldukları yerlerle ilgili gizlilik esaslarına en üst seviyede riayet edilecektir.

6. Şiddet mağdurlarının ilgili yere sevkine kadar geçen sürede; iache, konaklama, tedavi ve ulaşım gibi bir takım ihtiyaçlarının belediyeler, İl/ilçe Özel İdareleri ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu kaynaklarından karşılanması komitelerce karara bağlanacaktır.

7. Kadın sığınma evi bulunmayan yerlerde, töre/namus cinayetine maruz kalabileceğini beyan eden veya somut bir olayda töre/namus cinayetine maruz kalabileceği öngörülen kişilerin rızaları doğrultusunda, ivedilikle sosyal hizmet birimleri haberdar edilmek suretiyle teslim alınmaları sağlanacaktır. İl/ilçe sosyal hizmet birimleri 24 saat ulaşabilecek şekilde görevlendirecekleri personelin iletişim bilgilerini genel kolluk kuvvetlerine bildireceklerdir.

8. Kadın sığınma evi bulunmayan yerlerde, mağdurların ilgili yere sevkine kadar geçen sürede geçici olarak korunmalarının ve sığınmalarının sağlanacağı yerler, (otel, pansiyon, misafırhane vb.) oluşturulan komiteler tarafından tespit edilerek genel kolluk kuvvetlerine bildirilecektir. Bu yerlerin adres bilgileri konusunda da üst seviyede gizlilik esaslarına riayet edilecektir.

Bu kişilerin korunmalarının sağlanacağı yerlere sevk edilmeleri esnasında, maruz kaldıkları durum veya olayın özelliğine göre gerekli olması halinde genel kolluk kuvvetleri refakat edecektir.

9. Töre ve namus konusunda toplumda yerleşik ön yargı veya geleneksel anlayışın değiştirilmesi amacıyla halkın konu ile ilgili farkındalığını ve duyarlılığını artıracak etkinlikler düzenlenecektir.

10. Töre ve namus cinayetleri ile çocuk ve kadınlara yönelik şiddet olaylarına ilişkin soruşturma sürecinde görev alan genel kolluk kuvvetleri personeline yönelik, bu konularda çalışma ve araştırmalar yapan bilim adamları ve uzmanların da desteği alınarak hizmet içi eğitim faaliyetleri düzenlenecektir. İllerin talebi halinde bu eğitimlerde kullanılacak eğitim materyali, Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ile koordinasyon kurulmak suretiyle temin edilecektir.

11. Yukarıda belirtilen konularla ilgili yapılan çalışmalara ilişkin raporlar, oluşturulan komiteler tarafından hazırlanarak, ilgi (b) Başbakanlık genelgesinde koordinatör kurum olarak tespit edilen Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğüne ve Bakanlığımıza yılın 3'ncü, 6'ncı, 9'uncu ve 12'nci aylarının ilk haftasında gönderilecektir.

Töre veya namus cinayetlerinin önlenmesi ve aile içerisinde gerçekleşen şiddetin yol açtığı veya açacağı zararların toplumumuzda daha derin ve kalıcı izler bırakmaması için, genelgede düzenlenen hükümlerin uygulanmasıyla ilgili personelin bilgilendirilmesini ve herhangi bir aksaklığa meydan verilmemesini önemle arz ve rica ederim.

Abdülkadir Aksu
Bakan

EK 9. Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun

Resmî Gazete Tarihi: 18.1.2003

Resmî Gazete Sayısı: 24997

Kanun No: 4787

Kabul Tarihi: 9.1.2003

Amaç ve kapsam

Madde 1. Bu Kanunun amacı, aile mahkemelerinin kuruluş, görev ve yargılama usullerini düzenlemektir.

Bu Kanun, aile hukukundan doğan dava ve işleri görmek üzere kurulan aile mahkemelerine dair hükümleri kapsar.

Aile mahkemelerinin kuruluşu

Madde 2. Aile mahkemeleri, Adalet Bakanlığınca Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak her ilde ve merkez nüfusu yüzbinin üzerindeki her ilçede, tek hâkimli ve asliye mahkemesi derecesinde olmak üzere kurulur. Aile mahkemelerinin yargı çevresi, kurulduğu il ve ilçenin mülkî sınırlarıyla belirlenir. Ancak yargı çevresi, Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca değiştirilebilir.

Gerektiğinde birinci fıkradaki usule göre bir yerdeki aile mahkemesinin birden çok dairesi kurulabilir. Bu durumda daireler numaralandırılır. Aile mahkemesi kurulamayan yerlerde bu Kanun kapsamına giren dava ve işlere, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenen Asliye Hukuk Mahkemesince bakılır.

Aile mahkemelerinde bir yazı işleri müdürü ile yeteri kadar personel bulunur.

Aile mahkemeleri hâkimlerinin nitelikleri ve atanmaları

Madde 3. Aile mahkemelerine, atanacakları bölgeye veya bir alt bölgeye hak kazanmış, adli yargıda görevli, evli ve çocuk sahibi, otuz yaşını doldurmuş ve tercihan aile hukuku alanında lisansüstü eğitim yapmış olan hâkimler arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca atama yapılır.

Aile mahkemelerinin görevleri

Madde 4. Aile mahkemeleri, aşağıdaki dava ve işleri görürler:

- 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun İkinci Kitabı ile 3.12.2001 tarihli ve 4722 sayılı Türk Medenî Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanuna göre aile hukukundan doğan dava ve işler,
- 20.5.1982 tarihli ve 2675 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanuna göre aile hukukuna ilişkin yabancı mahkeme kararlarının tanıma ve tenfizi,
- Kanunlarla verilen diğer görevler.

Aile mahkemeleri bünyesinde bulunan uzmanlar**Madde 5.** Her aile mahkemesine,

1. Davanın esasına girilmeden önce davanın görülmesi sırasında, mahkemece istenen konular hakkında taraflar arasındaki uyumsuzluk nedenlerine ilişkin araştırma ve inceleme yapmak ve sonucunu bildirmek,

2. Mahkemenin gerekli gördüğü hallerde duruşmada hazır bulunmak, istenilen konularla ilgili çalışmalar yapmak ve görüş bildirmek,

3. Mahkemece verilecek diğer görevleri yapmak,

Üzere Adalet Bakanlığınca, tercihan; evli ve çocuk sahibi, otuz yaşını doldurmuş ve aile sorunları alanında lisansüstü eğitim yapmış olanlar arasından, birer psikolog, pedagoğ ve sosyal çalışmacı atanır.

Bu görevlilerin bulunmaması, iş durumlarının müsait olmaması veya görevin bunlar tarafından yapılmasında hukukî veya fiilî herhangi bir engel bulunması ya da başka bir uzmanlık dalına ihtiyaç duyulması hallerinde, diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlar veya serbest meslek icra edenlerden yararlanılır.

Bu uzmanlar, 18.6.1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda düzenlenen hâkimin reddi sebeplerine göre reddolunabilir.

Koruyucu, eğitici ve sosyal önlemler

Madde 6. Aile mahkemesi, diğer kanunlardaki hükümler saklı kalmak üzere görev alanına giren konularda:

1. Yetişkinler hakkında;

a) Evlilik birliğinden doğan yükümlülükleri konusunda eşleri uyararak, gerektiğinde uzlaştırmaya,

b) Ailenin ekonomik varlığının korunması veya evlilik birliğinden doğan malî yükümlülüklerin yerine getirilmesine ilişkin gerekli önlemleri almaya,

c) Resmî veya özel sağlık veya sosyal hizmet kurumlarına, huzur evlerine veya benzeri yerlere yerleştirmeye,

d) Bir meslek edinme kursuna veya uygun görülecek bir eğitim kurumuna vermeye,

2. Küçükler hakkında;

a) Bakım ve gözetime yönelik nafaka yükümlülüğü konusunda gerekli önlemleri almaya,

b) Bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunan veya manen terk edilmiş halde kalan küçüğü, ana ve babadan alarak bir aile yanına veya resmî ya da özel sağlık kurumuna veya eğitimi güç çocuklara mahsus kuruma yerleştirmeye,

c) Çocuk mallarının yönetimi ve korunmasına ilişkin önlemleri almaya,

d) Genel ve katma bütçeli daireler, mahallî idareler, kamu iktisadî teşebbüsleri ve bankalar tarafından kurulmuş teşekkül, müessese veya işletmelere veya benzeri işyerlerine yahut meslek sahibi birinin yanına yerleştirmeye,

Karar verebilir.

Aile mahkemesince verilen bu kararların takip ve yerine getirilmesinde 5 inci maddeye göre atanan uzmanlardan biri veya birkaçı görevlendirilebilir. Bu kararlara uyulmaması halinde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 113/A maddesi uygulanır.

Usul hükümleri

Madde 7. Aile mahkemeleri, önlerine gelen dava ve işlerin özelliklerine göre, esasa girmeden önce, aile içindeki karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörünün korunması bakımından eşlerin ve çocukların karşı karşıya oldukları sorunları tespit ederek bunların sulh yoluyla çözümünü, gerektiğinde uzmanlardan da yararlanarak teşvik eder. Sulh sağlanmadığı takdirde yargılamaya devam olunarak esas hakkında karar verilir.

Bu Kanunun uygulamasında, vesayet makamı olarak aile mahkemesince verilen kararlara karşı, Türk Medenî Kanununun 397 nci maddesinde belirtilen denetim makamı görevi, varsa bir sonraki numaralı aile mahkemesince, yoksa o yerdeki asliye hukuk mahkemesince, asliye mahkemesi derecesinde başka mahkeme yoksa en yakın yerdeki aile mahkemesi veya 2 nci maddenin ikinci fıkrasına göre görevlendirilen Asliye Hukuk Mahkemesince yerine getirilir.

Özel kanunlardaki hükümler saklı kalmak kaydıyla, bu Kanunda hüküm bulunmayan konularda Türk Medenî Kanununun aile hukukuna ilişkin usul hükümleri ile Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanır.

Kadrolar

Madde 8. Adalet Bakanlığı taşra teşkilâtında kullanılmak üzere ekli (1) ve (2) sayılı listede yer alan kadrolar ihdas edilerek 13.12.1983 tarihli ve 190 sayılı Kanun Hükümünde Kararnameye ekli (I) ve (II) sayılı cetvelin ilgili bölümlerine eklenmiştir.

Değiştirilen ve yürürlükten kaldırılan hükümler

Madde 9. 1) 14.1.1998 tarihli ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun 1 inci maddesinin birinci fıkrasındaki “Sulh Hâkimi” ibaresi “Aile Mahkemesi Hâkimi” olarak değiştirilmiştir.

2) 18.6.1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 8 inci maddesinin (II) numaralı bendinin (4) numaralı alt bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, (5) numaralı alt bendi yürürlükten kaldırılmış ve mevcut (6) numaralı alt bendi (5) numaralı alt bent olarak teselsül ettirilmiştir.

4. Borçlar Kanununun 91, 92 nci maddelerinde mahkeme veya hâkime verilen işleri,

Geçici Madde 1. Aile mahkemesi kurulan yerlerde bu mahkemeler faaliyete geçtiğinde, yargı çevresi içerisinde ve görev alanına giren sonuçlanmamış dava ve işler, yetkili ve görevli aile mahkemesine devredilir.

Yürürlük

Madde 10. Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 11. Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

EK 10. Belediye Kanunu*

Resmî Gazete Tarihi: 13.7.2005

Resmî Gazete Sayısı: 25874

Kanun No: 5393

Kabul Tarihi: 3.7.2005

(...)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Belediyenin Görev, Yetki ve Sorumlulukları

Belediyenin görev ve sorumlulukları

Madde 14. Belediye, mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla;

a) İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; coğrafi ve kent bilgi sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor; sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır. **Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000'i geçen belediyeler, kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açar.**

b) Okul öncesi eğitim kurumları açabilir; Devlete ait her derecedeki okul binalarının inşaatı ile bakım ve onarımını yapabilir veya yaptırabilir, her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılayabilir; sağlıkla ilgili her türlü tesisi açabilir ve işletebilir; kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlayabilir; bu amaçla bakım ve onarımını yapabilir, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa edebilir. Gerektiğinde, öğrencilere, amatör spor kulüplerine malzeme verir ve gerekli desteği sağlar, her türlü amatör spor karşılaşmaları düzenler, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan sporculara belediye meclisi kararıyla ödül verebilir. Gıda bankacılığı yapabilir.

Belediye, kanunlarla başka bir kamu kurum ve kuruluşuna verilmeyen mahallî müşterek nitelikteki diğer görev ve hizmetleri de yapar veya yaptırır.

Hizmetlerin yerine getirilmesinde öncelik sırası, belediyenin malî durumu ve hizmetin ivediliği dikkate alınarak belirlenir.

Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda özür, yaşlı, düşkün ve dar gelirli durumuna uygun yöntemler uygulanır.

Belediyenin görev, sorumluluk ve yetki alanı belediye sınırlarını kapsar.

Belediye meclisinin kararı ile mücavir alanlara da belediye hizmetleri götürülebilir. 4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu hükümleri saklıdır.

(...)

(*) Yazarların notu: Vurgu yazarlara aittir.

EK 11. Ailenin Korunmasına Dair Kanun’u Değiştirmeye Yönelik Kanun Teklifi ve Tasarı Taslağı

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŐKANLIđINA¹

Kadını Şiddetten Koruma Kanunu Teklifi ve gerekçeleri ektedir. Gereği müsadelerinize sunulur.

M. Akif HAMZAÇEBİ
Trabzon Milletvekili

Prof. Dr. Nevin Gaye ERBATUR
Adana Milletvekili

GENEL GEREKÇE

Araştırmalara göre Türkiye’de evli kadınların %39’undan fazlası, yaşamlarının en az bir döneminde eş Şiddetine uğramıştır. Aradan geçen sürede önlem alınmadığı gibi iktidarın cinsiyet ayrımcılığına yönelik içtenliksiz tutum ve politikaları nedeniyle kadın cinayetleri ve kadına yönelik Şiddetin tırmanış göstermesi kamuoyunda infial yaratmaktadır. Bu mücadelede en önemli araç olan 14/1/1998 tarihli ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun, içerik olarak zayıf ve adı itibariyle de sorunlu olduğundan kadını, Şiddetten korumaya yetmemektedir. Öyle ki kanunun adındaki aile sözcüğü nedeniyle kimi hakimler, bir erkekle yakın yaşam arkadaşlığı sürdüren veya boşanmış olan kadınları, kanunun korumasından yararlandırmamıştır. Bu nedenle teklifte kanunun adı, “Kadını Şiddetten Koruma Kanunu” olarak değiştirilmiş; böylece medeni durumundan ötürü bir kısım kadını kapsam dışında tutan daraltıcı ve farklı yorumların önüne geçilmiştir. Uluslar arası birikim ve kadın hareketinin tarihsel geçmişine de uygun olan bu adlandırma, kuşkusuz kanunun çocuklar ve diğer güçsüz bireyler lehine uygulanmasına engel değildir.

Kanunun hedefi, kadın ile erkeğin bir arada yaşamaları ve aralarındaki eşişsiz güç ilişkisi nedeniyle gerçekteşen ya da gerçekteşebilecek Şiddetin önlenmesi için alınması gereken tedbirlerin hemen alınmasını sağlamaktır. Korunmak istenen değer, bir insan hakkı olarak kadının Şiddetten korunması, yani can güvenliğidir. Bu amaçla teklifte önceki kanundan farklı olarak koruyucu tedbirleri alan Mahkemeye, uygulamayı izleyerek, gerektiğinde tedbirleri kendiliğinden değiştirip kaldırma ve karara aykırılık halinde de kişiyi cezalandırma olanağı tanınmış; böylece Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin 9 Haziran 2009 günlü Nahide Opuz-Türkiye kararında vurgulanan etkili korumanın sağlanması için önemli bir adım atılmıştır. Şiddet haftasonları ve diğer tatil günlerinde ta-

1 Bu kanun teklifi, Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkanlığı adına Trabzon Milletvekili M. Akif Hamzaçebi ve Adana Milletvekili Prof. Dr. Nevin Gaye Erbatur tarafından 30 Mart 2011 tarih ve 356 sayı ile TBMM Başkanlığı’na sunulmuştur. 2011 genel seçimleri öncesinde sunulan metin yasama dönemi sona erdiğinden hükümsüz sayılmıştır.

til yapmadığından Cumhuriyet savcılarının, tedbirlere hükmedip ilk iş gününde mahkemenin onay alınmasına fırsat verilmiş; aynı biçimde mahkemede çalışan uzmanların bu süreçte etkin katkısı sağlanmıştır.

Yine aynı araştırmalar, şiddete uğrayan kadınların %92'sinin ekonomik, sosyal güçsüzlükleri ve bir işe yaramayacağı düşüncesiyle kamuya başvurmaktan çekindiğini, başvurularının tamamının verilen hizmetten memnun olmadığını göstermektedir. Teklif ile aile mahkemeleri kadını güçlendirecek önlemleri almak konusunda cesaretlendirilmiş, kadını evinde koruma amacına yönelik olarak nafaka, elektrik, su, kira ve velayete ilişkin düzenlemeleri yapma yetkisi de tanınarak, sosyal devletin işletilmesi sağlanmıştır. Gerektiğinde nafakanın ilk elde devlet tarafından ödenip şiddet uygulayan bireyden tahsili olanağı getirilmiştir.

Mevcut kanunun 13 yıllık uygulamasının birikiminden yararlanılması için kanunun dilinde önemli değişiklik yapılmamış; ancak etkili, adil uygulama ve yeknesaklığın sağlanması amacıyla görev, yetki, süre ve kanıt aranmaması gibi usule ilişkin tartışmalı konularda çözümler gösterilmiştir. Kanunda, mahkemece verilen kararın denetimine ilişkin bir düzenlemenin olmayışı, verilen kararın kesin olduğu yanlılığına ve haksız sonuçlara yol açabilmektedir. Oysa Anayasanın 40. maddesindeki emredici düzenleme nedeniyle aleyhine karar verilen kişiye bildirimden itibaren başvuracağı makam ve sürenin bildirilmesi zorunludur. Bu nedenle, yasanın koruduğu değer ve amacına uygun düşecek şekilde aynı mahkemeye bildirimden itibaren on gün içinde "yeniden inceleme" isteme olanağı tanınmış; ayrıca kişilere bildirim nasıl ve infazın da ne şekilde yapılacağı da gösterilmiştir.

İnsan ilişkilerindeki hızlı değişimin getirdiği karmaşıklık ve çeşitlilik nedeniyle şiddetin tanımı yapılmamış; bu husus öğretiye ve hakimın takdirine bırakılmıştır. Ancak tedbir kararının verilmesi için şiddetin gerçekleşmesinin aranıp aranmayacağı hususu uygulamada tereddüt oluşturduğundan, kadına bir kere şiddete uğra, soma korurum denemeyeceği için şiddetin gerçekleşmesinin aranmayacağı hususuna kanunda yer verilmiştir.

Kadını şiddetten korumak için alınması gereken acil tedbirleri içeren bu kanunun başarıya kavuşması uygun tedbirlere hükmetmek yanında, tedbirlere uyulmasını sağlamayı da gerektirmektedir. Teklifte, bu amaçla tedbirlere aykırı davranış halinde öngörülen ceza miktarı artırılmış; tutuklama tedbiri etkinleştirilmiştir.

KADINI ŞİDDETEN KORUMA KANUNU TEKLİFİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Tanımlar ve Temel İlkeler

Amaç

MADDE 1- Bu kanunun amacı, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda 20 Aralık 1993 tarihinde kabul edilen "Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge" başta olmak üzere, uluslar arası sözleşmelerdeki yükümlülüklerimizi yerine getirerek, bireyleri cinsiyet ayrımcılığı temelli şiddetten korumaktır.

Kapsam

MADDE 2- Bu kanun, medeni durumlarına bakılmaksızın, bir arada yaşıyor olmaktan veya kadını erkek arasındaki eşitsiz güç ilişkisinden kaynaklanan şiddete uğrayan ya da şiddete uğrama tehlikesi altındaki kadın, çocuk ve güçsüz konumdaki diğer bireylerini şiddetten korumaya ilişkin hükümleri kapsar.

Tanımlar

MADDE 3- Bu Kanunda yer alan;

- a) Bakanlık: Adalet Bakanlığı,
- b) Hâkim: Aile Mahkemesi hâkimi,
- c) Mahkeme: Aile Mahkemesi,
- ç) Koruyucu tedbir: Aile Mahkemesi hâkimi veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının, olayın kapsam ve özelliği dikkate alınarak, istem üzerine veya kendiliğinden hükmedeceği tedbirleri,
- d) Şikâyet ve ihbar: Şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi olan bireyin, aile mahkemesine başvurması veya kendisinin ya da başka bir kişinin olayı Cumhuriyet başsavcılığına veya kolluk kuvvetlerine yazılı, sözlü veya herhangi bir biçimde bildirmesidir.

Temel ilkeler

MADDE 4- (1) Bu Kanunun uygulanmasında;

- a) Kadına insan hakları çerçevesinde, adil, etkili ve hızlı davranılması,
- b) Hakkında koruma tedbir kararı alınan kişilere, sunulan hizmetin insan onuruna yaraşır şekilde yerine getirilmesi,
- c) Hizmetin sunulması ve yürütülmesi sırasında kişiler arasında ırk, dil, din, mezhep, milliyet, renk, cinsiyet, siyasal veya diğer fikir yahut düşünceleri, felsefi inanç, millî veya sosyal köken, doğum, ekonomik ve diğer toplumsal konuları yönünden ayırım yapılmaması,
- ç) Koruyucu tedbir kararı verilmesi ve uygulanması sırasında hakkında koruma tedbiri verilen kişilerin, varsa özel durumlarına özen gösterilmesi,
- d) Aleyhine tedbir kararı verilen kişi için tedbirlerin uygulanmasının, şiddeti önleme amacı dışına çıkmaması,
- e) Bu Kanun kapsamında öngörülen tedbirlerin alınması ve uygulanması sırasında; sivil toplum kuruluşları başta olmak üzere, barolar gibi kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversiteler, yerel yönetimler, vakıf, dernek ve diğer, gönüllü gerçek ve tüzel kişiler ile kamu kurum ve kuruluşlarıyla, özel sektörün işbirliği içinde çalışması ve bu konuda toplumsal sorumluluğun paylaşılmasının sağlanması,
- f) Bu Kanun kapsamında verilen hizmetin ülke çapında eşit ve dengeli sunulması, ilkeleri gözetilir.

İKİNCİ BÖLÜM

Usule İlişkin Hükümler

Görev ve Yetki

MADDE 5- Bu kanunu, ceza hükümleri dahil, uygulamakla görevli mahkeme, aile mahkemeleri olup korunma, yetki koşulu aranmaksızın her yerden istenebilir.

Ceza hükümlerinin uygulanmasında, bu kanunda düzenleme olmayan durumlarda, 4.12.2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Ceza Kanunu hükümleri uygulanır.

Hakimin kendiliğinden tedbirlere hükmetmesi

MADDE 6- Aile mahkemesi hakimi, bakmakta olduğu bir dava sırasında gerek görürse, istek beklemeden bu kanun uyarınca gerek gördüğü tedbirlere hükmedebilir.

Şiddetin gerçekleşmesinin aranmaması

MADDE 7- Şiddetin gerçekleşme olasılığının varlığı, tedbir kararının verilmesi için yeterlidir; gerçekleşmesi aranmaz.

Başvuru ve yargılama usulü

MADDE 8- Yargılamanın yazılı usulle yapılması ve duruşma açılması zorunlu değildir. Yazılı başvuru ve delil aranmaz.

Koruma kararının uygulanışı

MADDE 9- Cumhuriyet Başsavcılığı, kararın uygulanmasını Genel Kolluk Kuvvetleri marifeti ile takip eder. Kolluğun takip görevi, koruma kararının verildiği tarihte başlar. Kolluk kuvveti, koruma kararının içeriğine göre ilgililere bildirimde bulunur. Bu bildirim tutanak altına alınır ve karar süresince tedbirlerin yerine getirilip getirilmediği kontrol edilir. Bu kontrol lehine koruma kararı verilen kişinin:

- a) Bulunduğu konutun haftada en az bir kez ziyaret edilmesini,
- b) Birinci derece yakınları ile iletişim kurulmasını,
- c) Komşularının bilgisine başvurulmasını,
- ç) Oturulan yerin muhtarından bilgi alınmasını,
- d) Bulunduğu konutun çevresinde araştırma yapılmasını,

içerir.

Mahkeme uzmanlarının izleme görevi

MADDE 10- Mahkeme bir aylık sürelerle verilen tedbir kararının uygulanmasını kendi uzmanları aracılığıyla da izleyebilir. Kolluk güçleri, uzmanlara gereken kolaylık ve yardımı sağlar. Düzenlenecek raporlara göre mahkemece re'sen başka tedbirler alınabilir ya da tedbirler kaldırılabilir. Uzmanların yol ve diğer harcamaları Aile Mahkemesinin İşleyişine İlişkin Yönetmelik çıkarılıncaya değin, suçüstü ödeneğinden karşılanır.

Koruma kararına aykırı davranış

MADDE 11- Koruma kararına uymadığının tespit edilmesi halinde bu husus, kolluk tarafından tutanağa bağlanır ve re'sen soruşturma yapılarak evrak en kısa zamanda Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir.

Cumhuriyet savcısı, evrakla birlikte getirilen ve koruma kararına aykırı davranan kişiyi sorguya çeker ve kamu davası açıp açmayacağını takdir eder.

Kararın yeniden incelenmesi

MADDE 12- Aleyhine koruma kararı verilen kişi, kararı öğrenmesinden itibaren 10 gün içerisinde aynı mahkemeden kararın yeniden incelenmesini isteyebilir. Mahkeme başvuru üzerine, evrak üzerinde karar verebileceği gibi dilerse tarafların hazır olabileceği en yakın günde duruşma açar. Taraflar iddia ve savunmalarını her türlü delille kanıtlayabilirler ve mahkeme gerek görürse uzmanlardan rapor alır. Başvurudan itibaren en geç 15 gün içinde kesin olarak karar verilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Tedbirler

Aleyhine karar verilen kişiye yönelik tedbirler

MADDE 13- Aile mahkemesi hâkimi, 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanununda öngörülen tedbirlerden ayrı olarak, istem üzerine veya kendiliğinden, o an taraflar arasında yaşanabilecek şiddeti önlemek için uygun göreceği tedbirlere hükmeder.

a) Aleyhine karar verilen kişinin;

1. Korunan bireye karşı şiddete yönelik söz ve davranışlardan kaçınması,
2. Ortak konuttan uzaklaştırılması ve konutun korunan bireylere tahsisi,
3. Korunan bireylere ve konut, okul ya da işyerlerine yaklaşmaması,
5. Korunan bireyin eşyalarına ve ortak kullanımdaki eşyalara zarar vermemesi,
6. Korunan bireyi iletişim araçları ile rahatsız etmemesi,
7. Silah veya benzeri araçlarını kolluk kuvvetlerine teslim etmesi,
8. Alkol, uyarıcı veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanmış olarak korunan bireylere ya da bu bireylerin yaşamakta olduğu konuta, okula veya işyerine yaklaşmaması ve belirtilen maddeleri bu yerlerde kullanmaması,
9. Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurmasının ve tedavisinin sağlanması,
10. Bir evlilik danışmanına başvurulmasının ya da psikolojik destek alınmasının sağlanması gibi tedbirleridir.

Bu tedbirlerden, "Korunan bireye karşı şiddete yönelik söz ve davranışlardan kaçınma" tedbiri zorunludur.

Koruyucu tedbir kararında yer alacak hususlar

MADDE 14- Koruyucu tedbir kararında;

- a) Aleyhine tedbir kararı verilen kişilerin açık kimlik ve adres bilgilerine,
- b) Tedbir veya tedbirlerin şekli ve süresine,

c) Geçici maddi yardım veya tedbir nafakası öngörülmüş ise, bunun süresi ve miktarına,

ç) Karara karşı, kararı veren aile mahkemesine bu kararın kaldırılması veya değiştirilmesi için başvuruda bulunabileceğine ve bunun süresine,

e) Hakkında tedbir kararı verilen kişinin kararın gereklerini yerine getirmemesi halinde gözaltına alınabileceği veya tutuklanabileceğine,

f) Kararın verilme nedenine, ilişkin hususlara yer verilir.

Koruyucu tedbir kararlarına aykırı davranma

MADDE 15- Koruyucu tedbir kararlarına uyulmaması durumu, ilgili kolluk tarafından Cumhuriyet savcısına bildirilir. Cumhuriyet savcısı kişinin gözaltına alınmasına karar verebilir.

Cumhuriyet savcısı, koruyucu tedbir kararlarının gereklerini yerine getirmeyen kişinin tutuklanmasını talep edebilir. Hâkim, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun tutuklamaya ilişkin hükümleriyle bağlı olmaksızın tutuklamaya karar verebilir.

Korunana yönelik tedbirler

MADDE 16- Hakim, korunan birey lehine:

1. Barınma yeri olmaması hâlinde, kendisine ve çocuklarına uygun barınma yeri sağlanmasına,
2. Fizikî koruma altına alınmasına,
3. Şiddet mağdurunun istihdamına,
4. Şiddet uygulayan aile bireyinin ortak konuttan uzaklaştırılması durumunda, ve ya gerekli görülen hallerde, tedbir süresince çocukların velayet hakkının, diğer eş tarafından kullanılmasına,
5. 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda öngörülen koruyucu ve destekleyici tedbirler ile Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre velayet, vesayet, kayım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında karar verebilir.

İlgili kamu görevlileri her durumda; sivil kuruluşlar ise, olanak dahilinde bu tedbirlere uygun davranmak ve yerine getirmekle yükümlüdür.

Kolluk görevlileri, şiddete maruz kalan birey hakkında gerekli güvenlik tedbirlerini derhal alır.

Tedbir nafakası

MADDE 17- Ortak konuttan uzaklaştırılan kişi, geçimi sağlıyorsa ve korunanın, geçimini sağlayacak geliri yoksa, yaşam düzeyleri göz önünde bulundurularak, konutta barınanlar için tedbir nafakasına hükmedilir. Uzaklaştırılan kişi aynı zamanda, konutun kira, aydınlanma, ısınma, su, telefon gibi giderlerini ödeyen kişi ise bu yükümlülüklerini devam edeceğine de yer verilir.

Tedbir nafakasına ilişkin kararın bir örneği, mahkeme tarafından re'sen ilgili icra müdürlüğüne gönderilir. Nafaka ödemekle yükümlü kılınan kişinin herhangi bir sosyal

güvenlik kurumu ile bağlantısı olması durumunda, nafaka, şiddet mağdurunun başvurusu aranmaksızın ilgilinin maaş ya da ücretinden icra müdürlüğü tarafından harç alınmaksızın derhal tahsil edilir. Giderler suçüstü ödeneğinden karşılanır.

Geçici maddi yardım

MADDE 18- Nafakanın herhangi bir nedenle derhal tahsil edilemeyeceğinin anlaşılması durumunda, korunan ve varsa çocukları için geçici maddi yardım yapılmasına karar verilir.

Bu durumda:

a) Bütçe kanunlarıyla belirlenen miktarda, aylık ödeme yapılır. Bu ödemelerden vergi

veya benzeri herhangi kesinti yapılmaz.

b) Bu ödemeler, Adalet Bakanlığının bütçesinde yer alan suçüstü ödeneğinden karşılanır.

ç) Bu Kanun uyarınca bağlanan nafakanın tahsiline başlanması ile geçici maddi yardım kesilir.

ç) Yapılan bu ödemeler, 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre aleyhine karar verilen kişiden tahsil edilir.

d) Gerçeğe aykırı beyanda bulunmak suretiyle alınan geçici maddi yardımlar, 6183 sayılı Kanun hükümlerine göre tahsil edilir.

e) Gerekli fon, her yıl bütçe kanunu uyarınca suçüstü ödeneği kapsamında oluşturulur. Bütçe Kanununda ödenekten kişi başına takdir edilebilecek nafaka miktarlarının üst sınırı belirlenebilir.

Bu madde hükümlerine göre uygulanacak tedbirlerin esas ve usulleri yönetmelikte gösterilir.

Koruyucu tedbir kararlarının izlenmesi

MADDE 19- Kararı veren hâkim, istem üzerine veya resen, koruyucu tedbir kararlarının işleyiş ve uygulanmasını, denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlüğüne de izlettirebilir. İnceleme sonunda hazırlanan raporda, uygulanan tedbirlerin ve sürelerin değiştirilmesine veya tedbirin sona erdirilmesine ilişkin önerilere de yer verilebilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli Hükümler

Bildirim yükümlülüğü

MADDE 20- Adli ve idarî merciler, kolluk görevlileri, sağlık ve eğitim kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları herhangi bir şekilde öğrendikleri şiddet eylemlerini, mahkeme-ye, Cumhuriyet savcılığına veya kolluğa bildirmekle yükümlüdür.

Gizlilik kuralı

MADDE 21- Bu Kanunun uyarınca barınma yeri sağlanmasına karar verilen ve kimlikleri ile adresleri gizli tutulan kişilerle ilgili olarak alınan kararlar ve yürütülen işlem-

ler gizlidir. Bu kapsamda görev alan bütün birimler, gizliliğin sağlanmasına yönelik gerekli bütün tedbirleri almakla yükümlüdür.

Tedbirlerin süresi

MADDE 22- Hâkim tarafından hükmedilecek tedbirlerin yerine getirilmesi amacıyla öngörülen süre bir keredede altı ayı geçemez. Koruma tedbirinin uygulanması, kararda öngörülen sürenin dolması ya da altı aylık sürenin bitmesiyle tedbir kendiliğinden sona erer.

Yeni durumlarda aynı veya başka tedbirlere karar verilebilir.

Süre, ilgili açısından kararın tebliğinden itibaren başlar. Bu hüküm, karar veya başvuru üzerine kolluğun koruma önlemleri almasına engel değildir.

Uzmanlardan ön rapor

MADDE 23- Doğrudan mahkemeye başvuru haliyle sınırlı olacak biçimde ya da savcılık tarafından tarafların hazır edilmesi halinde, kararın o gün içinde verilmesini engellemeyecek biçimde, mahkemelerde çalışan uzmanlardan ön rapor alınabilir. Bu amaçla büyük adliyelerde çalışan uzmanlar için oluşturulacak nöbet sistemi ve yapılacak ödeme, çıkarılacak olan aile mahkemelerinin işleyişine ilişkin yönetmelikte düzenlenir.

Cumhuriyet savcılarının geçici tedbir verebilme yetkisi

MADDE 24- Hafta sonları ve diğer tatil günlerinde nöbetçi Cumhuriyet savcısı, gereksinme duyulması halinde, bu kanun uyarınca tedbirlere hükmedip ilk iş gününde bunu, aile mahkemesinin onayına sunar. Mahkeme bu tedbiri aynı gün içinde onar, değiştirir ya da kaldırır.

Teşkilat

MADDE 25- Bu kanun kapsamındaki görevleri yerine getirmek için Cumhuriyet Savcılığı Kadını Şiddetten Koruma Bürosu kurulur. Cumhuriyet başsavcısının yeterli sayıda Cumhuriyet savcısı, bu büroda görevlendirilir. Bu kapsamda Kolluk güçlerince de kadını şiddetten koruma birimi İçişleri Bakanlığı'nca oluşturulur.

Şiddetten Koruma Bürosunun ve kolluğun ilgili biriminin işleyişi, çıkarılacak olan yönetmelikte gösterilir.

Denetimli serbestlik ve yardım Merkezi Şube Müdürlüğü, aile mahkemeleri veya Cumhuriyet Savcılığı tarafından bu kanun kapsamında verilen görevleri derhal yerine getirmekle yükümlüdür.

Görevlilerin eğitimi

MADDE 26- Aile mahkemesi hâkimleri ve çalışanlarıyla, Cumhuriyet savcıları, kolluk görevlileri, sosyal çalışma görevlileri ile denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlüğünde görevli denetim görevlilerinin, görevlerine başlamadan önce veya görevleri süresince, cinsiyet ayrımcılığı konusunda gerekli eğitimi almaları sağlanır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Ceza Hükümleri

Yaptırım

MADDE 27- Eylemi başka bir suç oluştursa bile bu kanun uyarınca, aleyhine verilen koruyucu tedbir kararlarına aykırı davranan kişi altı aydan on dört aya kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Cumhuriyet savcısı, koruyucu tedbir kararlarının gereklerini yerine getirmeyen kişinin tutuklanmasını ilgili ceza hâkiminden talep edebilir. Ceza mahkemesi hâkimi Ceza Muhakemesi Kanununun tutuklamaya ilişkin hükümleriyle bağlı olmaksızın tutuklamaya karar verebilir.

Gizliliğin ihlali

MADDE 28- (1) Bu Kanunun uygulanması nedeniyle öğrendikleri bilgi ve belgeleri açıklayan, yayınlayan veya her ne şekilde olursa olsun başkalarının bu bilgi ve belgeleri edinmesini kolaylaştıranlar 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 258 inci maddesi hükmüne göre cezalandırılır.

Koruyucu tedbir kararlarının yerine getirilmesi

MADDE 29- (1) Verilen koruyucu tedbir kararı mahkemece ivedilikle Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. Cumhuriyet başsavcılığı derhal kolluk kuvvetleri aracılığıyla kararın ilgililere tebliğini sağlar ve uygulanmasını takip eder.

Harç ve masraflardan yoksunluk

MADDE 30- (1) Bu Kanun kapsamındaki başvurular ile verilen kararların icra ve infazı için yapılan işlemlerden harç ve posta giderleri gibi masraflar alınmaz.

ALTINCI BÖLÜM

Son Hükümler

Yönetmelik

MADDE 31 - (1) Bu Kanun hükümlerine göre çıkarılması gereken yönetmelikler, Kanunun yayımı tarihinden itibaren bir yıl içinde Adalet ve İçişleri bakanlıkları, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ile birlikte hazırlanır.

Yürürlükten kaldırılan hükümler

MADDE 32- (1) 14/1/1998 tarihli ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük

MADDE 33- (1) Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 34- Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

Kadın ve Aile Bireylerinin Şiddetten Korunmasına Dair Kanun Tasarı Taslağı²

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Tanımlar ve Temel İlkeler

Amaç

MADDE 1- (1) Bu Kanunun amacı, kadın ve aile bireylerinin şiddetten korunması amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin esas ve usulleri düzenlemektir.

Kapsam

MADDE 2- (1) Bu Kanun, şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan; kadınların, çocukların, eşlerin, nişanlıların, yakın ilişki içinde yaşayanların, nişanlılık veya evlilik birliği ya da beraberliği herhangi bir sebeple sona ermiş olan bireylerin veya diğer aile bireylerinin korunmasına ilişkin hükümleri kapsar.

Tanımlar

MADDE 3- (1) Bu Kanunda yer alan;

- a) Bakanlık: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığını,
 - b) Hâkim: Aile mahkemesi hâkimini,
 - c) Koruyucu tedbir: Aile mahkemesi hâkimi veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının, bu Kanunun uygulanmasının söz konusu olduğu kişiler hakkında olayın kapsam ve özelliği dikkate alınarak, istem üzerine veya re'sen hükme-deceği tedbirleri,
 - ç) Mahkeme: Aile mahkemesini,
 - d) Şiddet: Bireyin, fiziksel, cinsel, ekonomik veya psikolojik zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranışı,
 - e) Şikâyet ve ihbar: Şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan bireyin aile mahkemesine müracaat etmesini veya kendisinin ya da başka bir kişinin olayı Cumhuriyet başsavcılığına veya kolluk kuvvetlerine yazılı, sözlü veya başka bir suretle bildirmesini,
- ifade eder.

2 Bu metin, Adalet ve Kalkınma Partisi tarafından 2011 genel seçimlerinden önce (Dönemi ve yasama yılı: 25/3, Esas Numarası: 2/886, Başkanlığa geliş tarihi: 9.3.2011, <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/2/2-0886.pdf>) TBMM Başkanlığı'na kanun teklifi olarak sunulmuş, ancak yasama dönemi sona erdiğinden hükümsüz sayılmıştır. Genel seçim sonrasında bazı değişikliklerle tasarı taslağı olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Şahin tarafından 19 Temmuz 2011'de kamuoyuyla paylaşılan "Kadın ve Aile Bireylerinin Şiddetten Korunmasına Dair Kanun Tasarı Taslağı"nın Meclis açılır açılmaz gündeme alınacağı açıklanmıştır.

Temel ilkeler

MADDE 4- (1) Bu Kanunun uygulanmasında;

- a) Hizmetin sunulmasında insan haklarına dayalı, adil, etkili ve süratli bir usûl izlenmesi,
- b) Hakkında koruma tedbir kararı alınan kişilere, hizmet sunulmasının insan onuruna yaraşır şekilde yerine getirilmesi,
- c) Hizmetin sunulması ve yürütülmesi sırasında kişiler arasında ırk, dil, din, mezhep, milliyet, renk, cinsiyet, siyasal veya diğer fikir yahut düşünceleri, felsefi inanç, millî veya sosyal köken, doğum, ekonomik ve diğer toplumsal konumları yönünden ayırım yapılmaması,
- ç) Koruyucu tedbir kararı verilmesi ve uygulanması sırasında hakkında koruma tedbiri verilen kişilerin durumları dikkate alınarak özel ihtimam gösterilmesi,
- d) Bu Kanun kapsamında öngörülen tedbirlerin alınması ve uygulanması sırasında; kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversiteler, yerel yönetimler, vakıf, dernek ve diğer sivil toplum kuruluşları, gönüllü gerçek ve tüzel kişiler ile özel sektörün işbirliği içinde çalışması ve bu konuda toplumsal sorumluluğun paylaşılmasının sağlanması,
- e) Bu Kanun kapsamında verilen hizmetin ülke çapında eşit ve dengeli sunulması, ilkeleri gözetilir.

İKİNCİ BÖLÜM

Koruyucu Tedbirler

Koruyucu tedbirler

MADDE 5- (1) Aile mahkemesi hâkimi, 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanununda öngörülen tedbirlerden ayrı olarak, istem üzerine veya re'sen bu maddede belirtilen tedbirlerden bir ya da birkaçına birlikte veya uygun göreceği benzeri başka tedbirlere hükmedebilir.

(2) Bu tedbirler;

- a) Şiddet uygulayan veya şiddet uygulama ihtimâli bulunan kişinin;
 1. Korunan bireye karşı şiddete yönelik söz ve davranışlarda bulunmaması,
 2. Müşterek konuttan uzaklaştırılması ile konutun 2 nci maddede belirtilen bireylere tahsisi,
 3. Korunan bireylere yaklaşmaması,
 4. Korunan bireyin konut, okul ya da işyerine yaklaşmaması,
 5. Korunan bireyin eşyalarına zarar vermemesi,
 6. Korunan bireyi iletişim araçları ile rahatsız etmemesi,
 7. Silah veya benzeri araçlarını kolluk kuvvetlerine teslim etmesi, bu kişinin kamu görevlisi olması durumunda çalışma saatleri dışında silah veya benzeri araçlarını kuruma teslim etmesi,
 8. Alkol, uyarıcı veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanmış olarak korunan bireylere ya da bu bireylerin yaşamakta olduğu konuta, okula veya işyerine yaklaşmaması ve belirtilen maddeleri bu yerlerde kullanmaması,

9. Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurmasının ve tedavisinin sağlanması,

b) Korunan bireyin;

1. Barınma yeri olmaması hâlinde, kendisine ve çocuklarına uygun barınma yeri sağlanması,

2. Geçici maddî yardım yapılmasının sağlanması,

3. Lehine tedbir nafakası bağlanması,

4. Kamu kurum ve kuruluşunda çalışması halinde, iş yerinin ya da iş alanının değiştirilmesi,

5. Fizikî koruma altına alınması,

gibi tedbirlerdir.

(3) İkinci fıkranın (b) bendinin (1) numaralı alt bendi uyarınca barınma yeri sağlanmasına karar verilmesi halinde, bu kişilerin ve birlikte yaşadıkları kişilerin kimlikleri ve adresleri gizli tutulur. Bu halde kendisine yapılacak tebligatlara ilişkin ayrı bir adres tespit edilir.

(4) İkinci fıkranın (b) bendinin (2) numaralı alt bendi uyarınca geçici maddî yardım, geçimini sağlayacak gelirinin olmaması, bu Kanun hükümlerine göre lehine nafakaya hükmedilememesi ya da hükmedildiği halde tahsil edilememesi hallerinde karar verilir.

a) Bütçe kanunlarıyla belirlenen miktarda günlük ödeme yapılır. Bu ödemelerden vergi veya benzeri herhangi kesinti yapılmaz.

b) Bu ödemeler, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının bütçesinde yer alan ödenekten karşılanır.

c) Bu Kanun uyarınca bağlanan nafakanın tahsiline başlanması ile geçici maddî yardım kesilir.

ç) Yapılan bu ödemeler, 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre şiddet uygulayan veya şiddet uygulama ihtimâli bulunan kişiden tahsil edilir.

d) Gerçeğe aykırı beyanda bulunmak suretiyle alınan geçici maddî yardımlar, 6183 sayılı Kanun hükümlerine göre tahsil edilir.

(5) İkinci fıkranın (b) bendinin (3) numaralı alt bendi uyarınca şiddet uygulayan veya şiddet uygulama ihtimâli bulunan birey aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan yahut katkıda bulunan kişi ise, hâkim tarafından bu konuda korunan bireyin yaşam düzeyini göz önünde bulundurularak daha önce Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre nafakaya hükmedilmemiş olması kaydıyla talep edilmese dahi tedbir nafakasına hükmedilir. Tedbir nafakasına ilişkin kararın bir örneği, mahkeme tarafından re'sen ilgili icra müdürlüğüne gönderilir. Nafaka ödemekle yükümlü kılınan kişinin herhangi bir sosyal güvenlik kurumu ile bağlantısı olması durumunda, nafaka, korunan kişinin başvurusu aranmaksızın, ilgilinin maaş ya da ücretinden icra müdürlüğü tarafından tahsil edilir.

(7)* Hâkim, bu maddede öngörülen koruyucu tedbirler yanında 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda öngörülen koruyucu ve destekleyici tedbirler ile

(*) Yazarların notu: Kadın ve Aile Bireylerinin Şiddetten Korunmasına Dair Kanun Tasarı Taslağı'nın metinde 5. maddenin 5. fıkrasından 7. fıkrasına geçilmektedir; metin aynen alınmıştır.

Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre velayet, vesayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında da karar vermeye yetkilidir.

(8) Bu madde uyarınca verilen koruyucu tedbirlerin süresi en fazla altı aydır.

(9) Tedbir kararları duruşma yapılmaksızın verilir. Ancak, hâkim zaruret gördüğü hâllerde duruşma yapabilir.

(10) Verilen koruyucu tedbir kararı mahkemece ivedikle Cumhuriyet başsavcılığına tevdi olunur. Cumhuriyet başsavcılığı derhal kolluk kuvvetleri marifeti ile kararın ilgili lere tebliğini sağlar ve uygulanmasını takip eder.

(11) Bu madde hükümlerine göre uygulanacak tedbirlerin esas ve usulleri yönetmelikte gösterilir.

Acil koruyucu tedbir kararı verilmesi

MADDE 6- (1) Bu Kanunun 5 inci maddesinde düzenlenen tedbirler, Cumhuriyet başsavcılığının istemi veya korunan bireyin başvuruda bulunması üzerine, derhal duruşma yapılmaksızın ve şiddetin uygulandığı hususunda delil veya belge aranmaksızın verilir.

(2) Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde veya resmî çalışma saatleri dışında, Cumhuriyet savcısı tarafından da acil koruyucu tedbir kararı verilir. Cumhuriyet savcısı, kararını sözlü olarak kolluğa bildirir ve sözlü emri en kısa sürede yazılı olarak gönderir. Cumhuriyet savcısı, evrakı kararın alındığı tarihi takip eden ilk iş günü içinde hâkimin onayına sunar.

(3) Acil koruyucu tedbir kararı verinceye kadar kolluk görevlileri, şiddete maruz kalan birey hakkında gerekli güvenlik tedbirlerini alır.

(4) Acil koruyucu tedbir kararı kolluk birimlerince ilgiliye derhal tebliğ edilir ve yerine getirilir.

(5) Acil korunma tedbiri kararı en fazla otuz günlük süre ile sınırlı olmak üzere verilir. Hâkim bu süre içinde denetimli serbestlik ve yardım merkezi müdürlüğünde görevli denetim görevlilerinden kişiler hakkında sosyal araştırma raporu hazırlanmasını isteyebilir. Bu sürenin sonunda, hâkim toplanan delillere göre yeniden koruma tedbirine karar verir.

Fiziki koruma ve güvenlik tedbirleri

MADDE 7- (1) Korunan birey hakkında fiziki koruma tedbirine hükmedilmesi halinde, kolluk tarafından gerekli güvenlik tedbirleri alınır.

(2) Fiziki koruma tedbirlerinden hangisinin uygulanacağına, yapılan değerlendirme üzerine ve durumun özellikleri dikkate alınarak ilgili kolluk tarafından karar verilir.

(3) Şiddet uygulayan bireyin bu madde uyarınca alınan tedbirlere uymaması halinde ilgili kişiler kolluk görevlilerince o yerden uzaklaştırılabilir. Uzaklaştırma tedbirine uymayan kişiler yakalanarak bu durum Cumhuriyet Savcısına bildirilir ve hakkında gerekli yasal işlem yapılır.

(4) Bu madde hükmüne göre uygulanacak tedbirlerin esas ve usulleri yönetmelikte gösterilir.

Teknik yöntemlerle takip

MADDE 8- (1) Bu Kanun uyarınca verilen koruma tedbir kararlarının takibi, teknik araç ve yöntemler kullanılmak suretiyle de izlenebilir.

Koruyucu tedbir kararında bulunacak hususlar**MADDE 9-** (1) Koruyucu tedbir kararında;

- a) Hakkında tedbir kararı verilen kişilerin açık kimlik ve adres bilgilerine,
- b) Tedbir veya tedbirlerin şekli ve süresine,
- c) Geçici maddi yardım veya tedbir nafakası öngörölmüş ise, bunun süresi ve miktarına,
- ç) Karara karşı kararı veren aile mahkemesine bu kararın kaldırılması veya değiştirilmesi için başvuruda bulunabileceği,
- d) Hakkında tedbir kararı verilen kişinin kararın gereklerini yerine getirmemesi halinde gözaltına alınabileceği veya tutuklanabileceğine, ilişkin hususlara yer verilir.

Tedbirin değiştirilmesi veya sona ermesi**MADDE 10-** (1) Cumhuriyet savcısı veya ilgililer her zaman verilen tedbir kararının kaldırılmasını veya değiştirilmesini kararı veren hâkimden isteyebilir.

(2) Hâkim, talep üzerine veya resen tedbirleri bütünüyle veya kısmen kaldırabilir, değiştirebilir ya da kişiyi bunlardan bazılarına uymaktan geçici olarak muaf tutabilir.

(3) Tedbirin uygulanması, kararda öngörölen sürenin dolması veya altı aylık sürenin bitmesiyle kendiliğinden sona erer.

Koruyucu tedbir kararlarının incelenmesi**MADDE 11-** (1) Kararı veren hâkim, istem üzerine veya resen koruyucu tedbir kararlarının uygulanmasını denetimli serbestlik ve yardım merkezi müdürlüğüne incelettirebilir. İnceleme sonunda hazırlanan raporda, uygulanan tedbirlerin ve sürelerin değiştirilmesine veya tedbirin sona erdirilmesine ilişkin önerilere de yer verilebilir.**Bildirim yükümlölüğü****MADDE 12-** (1) Adli ve idari merciler, kolluk görevlileri, sağlık ve eğitim kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları herhangi bir şekilde öğrendikleri şiddet eylemlerini Cumhuriyet başsavcılığına veya kolluğa bildirmekle yükümlüdür.**Gizlilik kuralı****MADDE 13-** (1) Bu Kanunun 5 inci maddesi uyarınca barınma yeri sağlanması karar verilen ve kimlikleri ile adresleri gizli tutulan kişilerle ilgili olarak alınan kararlar ve yürütölen işlemler gizlidir. Bu kapsamda görev alan bütün birimler gizliliğin sağlanmasına yönelik gerekli bütün tedbirleri almakla yükümlüdür.**ÜÇÜNCÜ BÖLÜM****Teşkilat****Cumhuriyet savcılığı şiddetten koruma bürosu****MADDE 14-** (1) Bu Kanunda öngörölen görevleri yerine getirmek üzere, Cumhuriyet başsavcılıklarında şiddetten koruma bürosu kurulur. Cumhuriyet başsavcısınca yeterli sayıda Cumhuriyet savcısı, bu büroda görevlendirilir.

Şiddetten koruma bürosunun görevleri

MADDE 15- (1) Büronun görevleri bu Kanun kapsamında;

- a) Tedbir alınması gereken durumlarda, gecikmeksizin bu tedbirleri almak veya alınmasını sağlamak,
- b) Aile mahkemesinden koruma tedbirleri alınması için talepte bulunmak,
- c) Bu Kanunda düzenlenen suçlara ilişkin soruşturma iş ve işlemlerini yürütmek,
- ç) Şiddet gören kişilerden yardıma, barınmaya veya benzeri diğer hizmetlere ihtiyacı olanlara ihtiyaç duydukları destek hizmetlerini sağlamak üzere, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içinde çalışmak,
- d) Koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının tebliğini yapmak, yerine getirilmesini sağlamak.

(2) Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde birinci fıkrada gösterilen görevler, bu büroda görevli olmayan Cumhuriyet savcılar tarafından da yerine getirilebilir.

Kolluğun görevleri

MADDE 16- (1) Bu Kanunda öngörülen kolluk görevleri öncelikle ilgili kolluk birimlerinde belirlenen, bu alanda eğitim almış yeterli personel tarafından yerine getirilir.

(2) Amaçlanan hizmetlerin yerine getirilebilmesi için eğitim almış yeterli sayıda kolluk görevlisi ilgili birimlerde görevlendirilir.

(3) Bu Kanun uyarınca kolluk tarafından alınacak korunma ve güvenlik tedbirleri, bu maddedeki işlemleri yürüten ilgili kolluk birimlerinin koordinasyonunda yerine getirilir.

Denetimli serbestlik ve yardım merkezi müdürlüğü

MADDE 17 - (1) Denetimli serbestlik ve yardım merkezi müdürlüğünün bu Kanun kapsamındaki görevleri şunlardır:

- a) Bu Kanun kapsamında korunan bireylere; hakları, destek alabilecekleri kurumlar, iş bulma ve benzeri konularda rehberlik etmek.
- b) Bu Kanun kapsamında verilen kararla ulaşılmak istenen amacın gerçekleşmesi için tarafları desteklemek, yardımcı olmak, gerektiğinde önerilerde bulunmak.
- c) Alınan kararların uygulanması, uygulamanın sonuçları ve taraflar üzerindeki etkilerini izlemek.
- ç) Korunan bireylerin karşılaştıkları psiko-sosyal ve ekonomik sorunların çözümünde danışmanlık yapmak ve bu kişilere yardımcı olmak.
- d) İstek halinde şiddet uygulayan veya şiddet uygulama ihtimâli bulunan kişiye psiko-sosyal danışmanlık yapmak.
- e) Karar öncesinde hâkimin isteği üzerine; tarafların geçmişi, ailesi, çevresi, eğitimi, kişisel, sosyal ve ekonomik durumu, ruhsal ve psikolojik durumu, şiddet uygulayan veya şiddet uygulama ihtimâli bulunan kişinin karşı tarafa ve topluma karşı taşıdığı risk hakkında ayrıntılı sosyal araştırma raporu hazırlayıp sunmak.
- f) Bu Kanunla ve diğer kanunlarla verilen görevleri yerine getirmek.
- g) Korunan bireylere 29/5/1986 tarihli ve 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşmayı ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ile 03/7/2005 tarihli ve 5402 tarihli Denetimli Serbestlik ve

Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Kanunu hükümleri uyarınca maddi destek sağlanması konusunda gerekli işlemleri yürütmek.

(2) Birinci fıkrada sayılan görevlerin yerine getirilmesi sırasında kamu kurum ve kuruluşları, aile ve çocuk mahkemelerinde görevli benzer görevlerde bulunan personel denetimli serbestlik görevlilerine yardımcı olurlar.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli Hükümler

Görevlilerin eğitimi

MADDE 18- (1) Aile mahkemesi hâkimleri, Cumhuriyet savcıları, kolluk görevlileri, sosyal çalışma görevlileri ile denetimli serbestlik ve yardım merkezi müdürlüğünde görevli denetim görevlilerinin ve diğer ilgililerin görevlerine başlamadan önce veya görevleri süresince gerekli eğitimi almaları sağlanır.

Kurumlararası koordinasyon

MADDE 19- (1) Bu Kanun hükümlerinin yerine getirilmesinde kurumlararası koordinasyon; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yerine getirilir.

(2) Kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversiteler, yerel yönetimler, vakıf, dernek ve diğer sivil toplum kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişiler bu Kanunda öngörülen hizmetlere katkıda bulunmaya teşvik edilir.

Uygulamanın takibi

MADDE 20- (1) Bu Kanun hükümlerinin uygulanması Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının koordinasyonunda, Adalet, İçişleri ve Sağlık bakanlıkları temsilcilerinden oluşan bir komisyon tarafından takip edilerek uygulamada ortaya çıkan aksaklıkların giderilmesine yönelik gerekli tedbirlerin alınması sağlanır.

(2) Komisyonunda görev alan kurum temsilcilerine 10/2/1954 tarihli ve 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla fiilen görev yaptıkları her gün için (4000) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucu bulunacak miktarda huzur hakkı ödenir. Bu ödemelerde damga vergisi hariç herhangi bir kesinti yapılmaz. Bir yılda fiilen görev yapılan gün sayısının dördü aşması halinde, aşan günler için huzur hakkı ödenmez.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Ceza Hükümleri

Koruyucu tedbir kararlarına aykırı davranma

MADDE 21- (1) Bu Kanunun 5 inci maddesi uyarınca verilen koruyucu tedbir kararının gereklerini yerine getirmeyen şiddet uygulayan veya şiddet uygulama ihtimâli bulunan kişi fiili başka bir suç oluştursa bile, dört aydan sekiz aya kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Cumhuriyet savcısı, koruyucu tedbir kararlarının gereklerini yerine getirmeyen

kişinin tutuklanmasını ilgili ceza hâkiminden talep edebilir. Ceza mahkemesi hâkimi Ceza Muhakemesi Kanununun tutuklamaya ilişkin hükümleriyle bağlı olmaksızın tutuklamaya karar verebilir.

Mahkeme

MADDE 22- (1) Bu Kanun kapsamına giren suçlar dolayısıyla açılan davalar, Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenen asliye ceza mahkemelerinde görülür.

(2) Bu Kanun uyarınca verilecek tutuklama kararları da birinci fıkrada belirtilen mahkemeler tarafından verilir.

(3) Bu davalar, acele işlerden sayılır ve adli tatilde de bakılır.

Gizliliğin ihlali

MADDE 23- (1) Bu Kanunun uygulanması nedeniyle öğrendikleri bilgi ve belgeleri açıklayan, yayınlayan veya her ne şekilde olursa olsun başkalarının bu bilgi ve belgeleri edinmesini kolaylaştıranlar 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 258 inci maddesi hükmüne göre cezalandırılır.

Harç ve masraflardan muafiyet

MADDE 24- (1) Bu Kanun kapsamındaki başvurular ile verilen kararların icra ve infazı için yapılan işlemlerden harç ve posta giderleri gibi masraflar alınmaz.

Sağlık giderleri

MADDE 25 (1) Bu Kanun uyarınca hakkında tedbir kararı verilen şiddet mağdurlarından sosyal güvencesi olmayanların sağlık giderleri Sağlık Bakanlığı tarafından karşılanır.

ALTINCI BÖLÜM **Son Hükümler**

Yönetmelik

MADDE 26 - (1) Bu Kanun hükümlerine göre çıkarılması gereken yönetmelikler, Kanunun yayımı tarihinden itibaren bir yıl içinde Adalet, İçişleri, Sağlık, Aile ve Sosyal Politikalar bakanlıkları tarafından müştereken düzenlenir.

Yürürlükten kaldırılan hükümler

MADDE 27- (1) 14/1/1998 tarihli ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük

MADDE 28- (1) Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 29- Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

EK 12. Mülakat Protokolleri (Formları)

Hâkimlerle Yapılan Mülakatlarda Kullanılan Mülakat Protokolü

Görüşmecî isim:

Görüşme tarihi:

Görüşme başlangıç saati:

Görüşülen kişi:

Görüşülen kişinin kurumu:

Tanıtım: Bu çalışma 4320 sayılı Kanun'un özellikle hâkim ve savcılar ve ek olarak avukatlar tarafından nasıl algılandığını ve uygulandığını ortaya koyabilmeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle hâkimler, savcılar ve avukatlarla Kanun'a ilişkin değerlendirmelerini anlamak adına görüşmeler gerçekleştirilmektedir. Çalışma kapsamında gerçekleştirilen bu görüşmelerde verdiğiniz bilgiler tamamen saklıdır ve bilimsel olmayan sebepler için kesinlikle kullanılamaz. Adınız hiç kimseye verilmeyecek ve yazılı veya sözlü olarak hiçbir şekilde kullanılmayacaktır. Vereceğiniz bilgiler gizli adlarla aktarılacaktır. Hiçbir soruyu cevaplama zorunluluğunuz yoktur, ama cevap verdiğiniz takdirde hiçbir etki altında kalmadan kendi düşüncenizi belirtmeniz rica olunur. Bu bir görüşmedir ve burada doğru ya da yanlış cevap yoktur. Yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Görüşmeye başlamadan önce, söylediklerinizi daha sonra eksiksiz hatırlayabilmek için teybe kaydetmek üzere izninizi almak istiyorum.

Teyp kullanılmasına izin veriyorum _____

Teyp kullanılmasına izin **vermiyorum** _____

Kişisel Bilgiler:

Doğum Tarihi: ____/____/____

Cinsiyet: Kadın Erkek

Genel Sorular

1. Ne kadar zamandır hâkim olarak çalışmaktasınız?

2. Ne kadar zamandır aile mahkemelerinde hâkim olarak görev yapmaktasınız? Daha önce hangi görevlerde bulundunuz?

3. 4320 sayılı Kanun'u aile mahkemesinde çalışmaya başlamadan önce de uygulama fırsatınız oldu mu?

4. 4320 sayılı Kanun'u genel olarak nasıl değerlendiriyorsunuz? Size göre Kanun'un amacı nedir?

5. Kanun bu amacına ulaşabiliyor mu? Neden ve nasıl?

6. Kanun'un uygulanmasına ilişkin temel sorunlar nelerdir? Bunların aşılması için ne gibi önlemler alınabilir?

7. Kanun'da 2007 yılında birtakım değişiklikler yapıldı. Bu değişiklikleri nasıl değerlendiriyorsunuz? Örneğin eski eşin şiddet kullanması durumunda nasıl bir uygulama geçerli oluyor?

8. Size göre aile içi şiddet kavramının içeriği Kanun'dan anlaşılıyor mu? Bu tanımın bir yönetmelikle düzenlenmesinden ziyade, Kanun'un içerisinde yer alması gerektiğine ilişkin görüşler var. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

9. Bu haliyle Kanun'un aile içi şiddetin önlenmesinde nasıl bir etkisi olduğunu düşünüyorsunuz? Şiddetin önüne geçmek için başka ne tür önlemler alınabilir?

10. Kanun'un kadın-erkek eşitliği konusunda ne tür bir etkisi olduğunu düşünüyorsunuz? Özellikle kadına karşı şiddetin önlenmesi konusundaki etkisi nedir?

11. Daha önce bu Kanun'la veya kadın haklarıyla ilgili bir toplantıya veya eğitim seminerine katıldınız mı? Ne tür bir eğitimdi, ne kadar sürdü?

Uygulama Soruları

1. Şiddet vakalarından hangilerini aile içi şiddet vakası kabul edip 4320 sayılı Kanun kapsamında değerlendirmeye alıyorsunuz?

Fiziksel şiddet şart mı? (Sözel, psikolojik, cinsel ya da ekonomik şiddet yeterli mi?)

Şiddetin gerçekleşme olasılığı yeterli mi?

2. Tedbir taleplerini olumlu yönde karara bağlamak için neler gereklidir? (Ne tür deliller? Tanık ifadeleri, darp raporu? Şiddet olasılığı yeterli mi?)

Delil şart mı?

Bu belgelerin bulunmaması durumunda mahkemenin tutumu nasıl oluyor?

Tedbir talebi ne tür durumlarda değerlendirmeye alınmıyor?

(Farazi soru) Peki, örneğin şiddet gören bir kadın için tedbire hükmettiniz ve:

- Kadın 6 aylık sürenin bir noktasında şiddeti uygulayan kişiyle barıştı ve tedbirin kaldırılmasını istedi?
- Ya da başka konuda bir tedbir talebinde bulundu?
- Ya da 6 aylık süre sonunda tedbirin uzatılmasını istedi?

Bu durumlarda sizin uygulamanız ne yönde?

a. _____

b. _____

c. _____

3. Genel olarak Kanun'da yer alan tedbirler hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu tedbirler uygulamada ne gibi zorluklar ortaya çıkarabiliyor?

Uygulanması en zor olan tedbir sizce hangisi? Neden?

En çok talep edilen tedbir hangisi? Sizce neden?

En çok hükmedilen tedbir hangisi?

4. Siz daha çok hangi tedbirlere hükmediyorsunuz? Neden?

Kanun'da belirtilen tedbirler dışında hükmettiğiniz tedbirler var mı? Varsa nedir?

Mağdurun talep ettiklerinin dışında başka tedbirlere de hükmettiğiniz oluyor mu? Örneğin?

Kanun'da yer alan ancak şimdiye kadar hiç hükmetmediğiniz bir tedbir var mı? Varsa hangisi? Şimdiye kadar bu tedbire hükmetmemiş olmanızın özel bir nedeni var mı?

Karşılaştığınız vakalar üzerinden aklınıza gelen en özgün tedbir kararını bizimle paylaşır mısınız?

5. Tedbir nafakasına hangi durumlarda hükmediyorsunuz? (Evden uzaklaştırma yönünde verdiğiniz kararlarda şiddet uyguladığı için uzaklaştırılan kişi evin geçimini sağlayan kişi ise evden uzaklaştırıldığı süre içerisinde kirayı, faturaları vb. giderleri ödemeye devam etmesi yönünde de karar veriyor musunuz?)

6. Tedbir talep edenlerle şiddet uyguladığı iddia edilen kişiler arasında genelde ne tür bir ilişki (evlilik, akrabalık) bulunuyor?

Bu durumda resmî nikâh dışı ilişkilerde bu yasanın uygulanabileceğini düşünüyor musunuz?

Peki, birlikte yaşayan çiftler için Kanun'un uygulanması söz konusu mu? Sizin böyle bir uygulamanız var mı? Varsa bu çiftlerin birlikte yaşamalarının değerlendirmeye alınması için dikkate alınan kriterler var mı? (ev paylaşımı, belli bir süre vs.)

Peki, çocuklar için Kanun'un uygulanmasıyla ilgili durum nedir?

7. Tedbir talep edenler avukattan destek alıyorlar mı? Avukatlar genelde adli yardım avukatları mı yoksa özel avukatlar mı oluyor? Bu tarz vakalarda baroların adli yardım bürolarından avukat görevlendirilmesinin zorunlu hale getirilmesi nasıl olurdu?
8. Koruma kararı verilmesi için duruşma yapılmasının gerekli olduğunu düşünüyor musunuz? (Hangi durumlarda duruşma yapıyorsunuz?)
9. Koruma kararına uyulmaması durumunda verilecek olan hapis cezasının paraya çevrilememesi ve ertelenememesi şeklinde bir düzenleme yapılmasının Kanun'un etkisini artıracak yönünde görüşler var. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?
10. Koruma kararına karşı temyiz yolunun kapalı olması hakkında ne düşünüyorsunuz?
11. Yetkisizlik kararı verdiğiniz durumlar oluyor mu? Evet ise hangi durumlarda yetkisizlik kararı veriyorsunuz?

Sürece ilişkin teknik sorular

Evet

Hayır

Süren boşanma davası varsa 4320 sayılı Kanun'a dayanılarak yapılan tedbir taleplerini boşanma davasının dosyasıyla birleştirip birlikte mi karara bağlıyorsunuz?

NOT:

Tedbir talebi ile karar tarihi arasında ortalama ne kadar süre oluyor?

NOT:

Koruma kararı şiddet uygulayan kişiye kararın tebliğ edilmesi ile mi başlar?

NOT:

Görüşme bitiş saati:

Savcılarla Yapılan Mülakatlarda Kullanılan Mülakat Protokolü

Görüşmeci isim:

Görüşme tarihi:

Görüşme başlangıç saati:

Görüşülen kişi:

Görüşülen kişinin kurumu:

Tanıtım: Bu çalışma 4320 sayılı Kanun'un özellikle hâkim ve savcılar ve ek olarak avukatlar tarafından nasıl algılandığını ve nasıl uygulandığını ortaya koyabilmek amacıyla. Bu nedenle hâkimler, savcılar ve avukatlarla Kanun'a ilişkin değerlendirmelerini anlamak adına görüşmeler gerçekleştirilmektedir. Çalışma kapsamında gerçekleştirilen bu görüşmelerde verdiğiniz bilgiler tamamen saklıdır ve bilimsel olmayan hiçbir sebep için kesinlikle kullanılamaz. Adınız hiç kimseye verilmeyecek ve yazılı veya sözlü olarak hiçbir şekilde kullanılmayacaktır. Vereceğiniz bilgiler gizli adlarla aktarılacaktır. Hiçbir soruya cevap verme zorunluluğunuz yoktur, ama cevap verdiğiniz takdirde hiçbir etki altında kalmadan kendi düşüncenizi belirtmeniz rica olunur. Bu bir görüşmedir ve burada doğru ya da yanlış cevap yoktur. Yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Görüşmeye başlamadan önce, söylediklerinizi daha sonra eksiksiz hatırlayabilmek için teybe kaydetmek üzere izninizi almak istiyorum.

Teyp kullanılmasına izin veriyorum _____

Teyp kullanılmasına izin vermiyorum _____

Kişisel Bilgiler:

Doğum Tarihi: ____/____/____

Cinsiyet: Kadın Erkek

Genel Sorular

1. Ne kadar zamandır savcı olarak çalışmaktasınız?

2. Daha önce hangi görevlerde bulundunuz?

3. Şimdiye kadar 4320 sayılı Kanun'u uygulama fırsatınız oldu mu?

4. 4320 sayılı Kanun'u genel olarak nasıl değerlendiriyorsunuz? Size göre Kanun'un amacı nedir?

5. Kanun bu amacına ulaşabiliyor mu? Neden ve nasıl?

6. Kanun'un uygulanmasına ilişkin temel sorunlar nelerdir? Bunların aşılması için ne gibi önlemler alınabilir?

7. Kanun'da 2007 yılında birtakım değişiklikler yapıldı. Bu değişiklikleri nasıl değerlendiriyorsunuz? Örneğin eski eşin şiddet uygulaması durumunda nasıl bir uygulama söz konusu?

8. Size göre, aile içi şiddet kavramının içeriği Kanun'dan anlaşılıyor mu? Bu tanımın bir yönetmelikle düzenlenmesinden ziyade, Kanun'un içerisinde yer alması gerektiğine ilişkin görüşler var. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

9. Bu haliyle Kanun'un aile içi şiddetin önlenmesinde nasıl bir etkisi olduğunu düşünüyorsunuz? Şiddetin önüne geçmek için başka ne tür önlemler alınabilir?

10. Kanun'un kadın-erkek eşitliği konusunda ne tür bir etkisi olduğunu düşünüyorsunuz? Özellikle kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusundaki etkisi nedir?

11. Size başvuran mağdurlar 4320 hakkında ne kadar bilgi sahibi? Bilgilendirme nasıl ve kimler tarafından yapılıyor?

12. Daha önce bu Kanun'la veya kadın haklarıyla ilgili bir toplantıya veya eğitim seminerine katıldınız mı? Ne tür bir eğitim, ne kadar sürdü?

Uygulama Soruları

1. Önünüze gelen şiddet vakalarından hangilerini aile içi şiddet kabul edip 4320 sayılı Kanun kapsamında aile mahkemesine yönlendiriyorsunuz?

Fiziksel şiddet şart mı? (Sözel, psikolojik, cinsel ya da ekonomik şiddet yeterli mi?)

Şiddetin gerçekleşme olasılığı yeterli mi?

2. Uygulamada aile mahkemelerinin tedbir taleplerini değerlendirmeye alması için neler gerekiyor? Mahkemeye sunduğunuz dosyada ne tür belgeler var? (Ne tür deliller? Tanık ifadeleri, darp raporu? Şiddet olasılığı yeterli mi?)

Delil toplamak şart mı?

Bu belgelerin bulunmaması durumunda mahkemenin tutumu nasıl oluyor?

Tedbir talebi ne tür durumlarda değerlendirmeye alınmıyor?

(Farazi soru) Peki, örneğin şiddet gören bir kadın için tedbire hükmedildi ve:

- Kadın 6 aylık sürenin bir noktasında şiddeti uygulayan kişiyle barıştı ve tedbirin kaldırılmasını istedi?
- Ya da başka konuda bir tedbir talebinde bulundu?
- Ya da 6 aylık süre sonunda tedbirin uzatılmasını istedi?

Bu durumlarda uygulama ne yönde?

a. _____

b. _____

c. _____

3. Genel olarak Kanun'da yer alan tedbirler hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu tedbirler uygulamada ne gibi zorluklar ortaya çıkarabiliyor?

Uygulanması en zor olan tedbir sizce hangisi? Neden?

En çok talep edilen tedbir hangisi? Sizce neden?

En çok hükmedilen tedbir hangisi?

4. 4320 sayılı Kanun kapsamına giren bir vaka önünüze geldikten sonra genel olarak sürecin nasıl ilerlediğini biraz anlatabilir misiniz?

Koruma kararının size bildirilmesinden sonraki süreci biraz anlatabilir misiniz?

5. Aile içi şiddet mağdurları kolluk kuvvetleri aracılığıyla mı size ulaşıyor yoksa doğrudan savcılığa başvuru mu daha sık görülüyor?

Kolluk kuvvetleri aile içi şiddet vakalarını savcılığa bildirme konusunda ne derece yeterli? Ne gibi aksaklıklar yaşanıyor? (özellikle eve gönderme konusundaki iddialar)

Kolluk kuvvetleri koruma kararlarını takip etme konusunda ne derece yeterli? Ne gibi aksaklıklar yaşanıyor?

Bu durumların önlenmesi adına baroların adli yardım bürolarından avukat görevlendirilmesinin zorunlu hale getirilmesi ve sosyal hizmet uzmanlarının görevlendirilmesi gibi öneriler sunulmakta. Bu konularda ne düşünüyorsunuz?

6. Tedbir talep edenlerle şiddet uyguladığı iddia edilen kişiler arasında genelde ne tür bir ilişki (evlilik, akrabalık) bulunuyor?

Bu durumda resmî nikâh dışı ilişkilerde bu kanunun uygulanabileceğini düşünüyor musunuz?

Peki, birlikte yaşayan çiftler için Kanun'un uygulanması söz konusu mu? Sizin böyle bir uygulamanız var mı? Varsa bu çiftlerin birlikte yaşamalarının değerlendirmeye alınması için dikkate alınan kriterler var mı? (ev paylaşımı, belli bir süre vs.)

Peki, çocuklar için Kanun'un uygulanmasıyla ilgili durum nedir?

7. Tedbir talep edenler avukattan destek alıyor mu? Avukatlar genelde adli yardım avukatları mı yoksa özel avukatlar mı oluyor?

8. Aile mahkemeleri 4320 sayılı Kanun'a ilişkin başvurularda duruşma yapıyor mu? Koruma kararı verilmesi için duruşma yapılmasının gerekli olduğunu düşünüyor musunuz?

9. Koruma kararına uyulmaması durumunda verilecek olan hapis cezasının paraya çevrilememesi ve ertelenememesi şeklinde bir düzenleme yapılmasının Kanun'un etkisini artıracığı yönünde görüşler var. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

10. Koruma kararına karşı temyiz yolunun kapalı olması hakkında ne düşünüyorsunuz?

11. Şimdiye kadar koruma kararına uymama nedeniyle sulh ceza mahkemesine açmış olduğunuz bir dava var mı? Yılda yaklaşık kaç tane bu tür dava açılıyorsunuz? Ne tür sonuçlar alınıyor?

Görüşme bitiş saati:

Avukatlarla Yapılan Mülakatlarda Kullanılan Mülakat Protokolü

Görüşmeci isim:

Görüşme tarihi:

Görüşme başlangıç saati:

Görüşülen kişi:

Görüşülen kişinin kurumu:

Tanıtım: Bu çalışma 4320 sayılı Kanun'un özellikle hâkim ve savcılar ve ek olarak avukatlar tarafından nasıl algılandığını ve uygulandığını ortaya koyabilmeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle hâkimler, savcılar ve avukatlarla Kanun'a ilişkin değerlendirmelerini anlamak adına görüşmeler gerçekleştirilmektedir. Çalışma kapsamında gerçekleştirilen bu görüşmelerde verdiğiniz bilgiler tamamen saklıdır ve bilimsel olmayan sebepler için kesinlikle kullanılamaz. Adınız hiç kimseye verilmeyecek ve yazılı veya sözlü olarak hiçbir şekilde kullanılmayacaktır. Vereceğiniz bilgiler gizli adlarla aktarılacaktır. Hiçbir soruyu cevaplama zorunluluğunuz yoktur, ama cevap verdiğiniz takdirde hiçbir etki altında kalmadan kendi düşüncenizi belirtmeniz rica olunur. Bu bir görüşmedir ve burada doğru ya da yanlış cevap yoktur. Yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Görüşmeye başlamadan önce, söylediklerinizi daha sonra eksiksiz hatırlayabilmek için teybe kaydetmek üzere izninizi almak istiyorum.

Teyp kullanılmasına izin veriyorum _____

Teyp kullanılmasına izin **vermiyorum** _____

Kişisel Bilgiler:

Doğum Tarihi: ____/____/____

Cinsiyet: Kadın Erkek

Genel Sorular

1. Ne kadar zamandır avukat olarak çalışmaktasınız?

2. Adli yardım avukatlığı yapıyor musunuz? Ne kadar zamandır?

Ne tür dosyalarla ilgiliniyorsunuz? Hangi alanlarda çalışıyorsunuz?

3. 4320 sayılı Kanun'u ne sıklıkla kullanıyorsunuz? Şimdiye dek ortalama kaç 4320 dosyasına baktınız?

Özel? (Ne kadarı?)

Adli yardım (Baro)? (Ne kadarı? En sık nereden geliyor? Savcılık? Kolluk? Mahkeme?)

Farklı talepler? (Özel avukat ve adli yardım avukatı olarak taleplerinizde farklılık oluyor mu?)

4. 4320 sayılı Kanun'u genel olarak nasıl değerlendiriyorsunuz? Size göre Kanun'un amacı nedir?

5. Kanun bu amacına ulaşabiliyor mu? Neden ve nasıl?

6. Kanun'un uygulanmasına ilişkin temel sorunlar nelerdir? Bunların aşılması için ne gibi önlemler alınabilir?

7. Kanun'da 2007 yılında birtakım değişiklikler yapıldı. Bu değişiklikleri nasıl değerlendiriyorsunuz? Örneğin eski eşin şiddet kullanması durumunda nasıl bir uygulama geçerli oluyor?

8. Size göre aile içi şiddet kavramının içeriği Kanun'dan anlaşılıyor mu? Bu tanımın bir yönetmelikle düzenlenmesinden ziyade, Kanun'un içerisinde yer alması gerektiğine ilişkin görüşler var. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

9. Bu haliyle Kanun'un aile içi şiddetin önlenmesinde nasıl bir etkisi olduğunu düşünüyorsunuz? Şiddetin önüne geçmek için başka ne tür önlemler alınabilir?

10. Kanun'un kadın-erkek eşitliği konusunda ne tür bir etkisi olduğunu düşünüyorsunuz? Özellikle kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusundaki etkisi nedir?

11. Daha önce bu Kanun'la veya kadın haklarıyla ilgili bir toplantıya veya eğitim seminerine katıldınız mı? Ne tür bir eğitimdi, ne kadar sürdü?

12. Size başvuran mağdurlar 4320 hakkında ne kadar bilgi sahibi? Bilgilendirme nasıl ve kimler tarafından yapılıyor?

Uygulama Soruları

1. Önünüze gelen şiddet vakalarından hangilerini aile içi şiddet vakası kabul edip 4320 sayılı Kanun kapsamında aile mahkemesine başvuruyorsunuz?

Fiziksel şiddet şart mı? (Sözel, psikolojik, cinsel ya da ekonomik şiddet yeterli mi?)

Şiddetin gerçekleşme olasılığı yeterli mi?

2. Uygulamada tedbir taleplerinin değerlendirmeye alınması için neler gerekiyor? Mahkemeye sunduğunuz dosyada ne tür belgeler bulunuyor? (Ne tür deliller? Tanık ifadeleri, darp raporu? Şiddet olasılığı yeterli mi?)

Delil sunmak şart mı?

Bu belgelerin bulunmaması durumunda mahkemenin tutumu nasıl oluyor?

Tedbir talebi ne tür durumlarda değerlendirmeye alınmıyor?

(Farazi soru) Peki, örneğin şiddet gören bir kadın için tedbire hükmedildi ve:

- Kadın 6 aylık sürenin bir noktasında şiddeti uygulayan kişiyle barıştı ve tedbirin kaldırılmasını istedi?
- Ya da başka konuda bir tedbir talebinde bulundu?
- Ya da 6 aylık süre sonunda tedbirin uzatılmasını istedi?

Bu durumlarda uygulama ne yönde?

- a. _____
- b. _____
- c. _____

3. Genel olarak Kanun'da yer alan tedbirler hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu tedbirler uygulamada ne gibi zorluklar ortaya çıkarabiliyor?

Uygulanması en zor olan tedbir sizce hangisi? Neden?

En çok talep edilen tedbir hangisi? Sizce neden?

En çok hükmedilen tedbir hangisi?

4. Siz daha çok hangi tedbirleri talep ediyorsunuz? Neden?

Kanun'da belirtilenler dışında talep ettiğiniz tedbirler var mı? Varsa nedir? Bu tedbirler mahkeme tarafından nasıl karşılanıyor?

Kanun'da yer alan ancak şimdiye kadar hiç talep etmediğiniz bir tedbir var mı? Varsa hangisi? Şimdiye kadar bu tedbiri talep etmemiş olmanızın özel bir nedeni var mı?

Mahkemelerin genellikle reddettiği tedbirler var mı? Varsa neler? Neden?

Karşılaştığınız vakalar üzerinden aklınıza gelen en özgün tedbir kararını bizimle paylaşır mısınız?

5. Her tedbir talebinde nafaka talebinde de bulunuyor musunuz?

Tedbir nafakasına hangi durumlarda hükmediliyor? (Evden uzaklaştırma yönünde verilen kararlarda şiddet uyguladığı için uzaklaştırılan kişi evin geçimini sağlayan kişi ise evden uzaklaştırıldığı süre içerisinde kira, faturalar vb. giderleri ödemeye devam etmesi yönünde de karar veriliyor mu?)

Nafakaya hükmedilmesi durumunda müvekkilleriniz nafakayı tahsil edebiliyor mu?

6. 4320 sayılı Kanun kapsamına giren bir vaka önünüze geldikten sonra genel olarak sürecin nasıl ilerlediğini biraz anlatabilir misiniz?

7. Kolluk kuvvetleri aile içi şiddet vakalarını savcılığa bildirme konusunda ne derece yeterli? Ne gibi aksaklıklar yaşıyor? (Özellikle eve gönderme konusundaki iddialar)

Kolluk kuvvetleri koruma kararlarını takip etmek konusunda ne derece yeterli? Ne gibi aksaklıklar yaşıyor?

Bu durumların önlenmesi adına baroların adli yardım bürolarından avukat görevlendirilmesinin zorunlu kılınması ve sosyal hizmet uzmanlarının görevlendirilmesi gibi öneriler getirilmekte. Bu konularda ne düşünüyorsunuz?

8. Tedbir talep edenler ile şiddet uyguladığı iddia edilen kişiler arasında genelde ne tür bir ilişki (evlilik, akrabalık) bulunuyor?

Bu durumda resmî nikâh dışı ilişkilerde Kanun'un uygulanabileceğini düşünüyor musunuz?

Peki, birlikte yaşayan çiftler için Kanun'un uygulanması söz konusu mu? Sizin böyle bir uygulamanız var mı? Varsa bu çiftlerin birlikte yaşamalarının değerlendirmeye tabi tutulması için dikkate alınan kriterler var mı? (Ev paylaşımı, belli bir süre vs.)

Peki, çocuklar için Kanun'un uygulanmasıyla ilgili durum nedir?

9. Tedbir talep edenler avukattan destek alıyor mu? Ne sıklıkla?

Aile içi şiddet mağdurlarının avukatlığını yapacak kişilerin özel bir eğitim alması gerektiğini düşünüyor musunuz? Düşünüyorsanız bu eğitim sizce hangi alan ve konuları kapsamalı?

Siz böyle bir eğitim aldınız mı?

10. Aile mahkemeleri 4320 sayılı Kanun'a ilişkin başvurularda duruşma yapıyor mu? Koruma kararı verilmesi için duruşma yapılmasının gerekli olduğunu düşünüyor musunuz?

11. Koruma kararına uyulmaması durumunda verilecek olan hapis cezasının paraya çevrilememesi ve ertelenememesi şeklinde bir düzenleme yapılmasının Kanun'un etkisini artıracığı yönünde görüşler var. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

12. Koruma kararına karşı temyiz yolunun kapalı olması hakkında ne düşünüyorsunuz?

13. Şimdiye kadar koruma kararına uymama nedeniyle sulh ceza mahkemesinde dava açılması için yaptığınız bir başvuru var mı? Yılda yaklaşık kaç tane bu tür başvuruda bulunuyorsunuz? Ne tür sonuçlar alınıyor?

14. Aile mahkemelerinin yetkisizlik nedeniyle talebinizi reddettiği oluyor mu? Oluyorsa ne sıklıkta? Bu durumda nasıl bir yol izliyorsunuz?

Sürece ilişkin teknik sorular

Evet

Hayır

Süren boşanma davası varsa 4320 sayılı Kanun'a dayanılarak yapılan tedbir talepleri boşanma davasının dosyasıyla birleştirip birlikte mi karara bağlanıyor?

NOT:

Tedbir talebi ile karar tarihi arasındaki süre ortalama ne kadar oluyor?

NOT:

Koruma kararı şiddet uygulayan kişiye kararın tebliğ edilmesiyle mi başlıyor?

NOT:

Görüşme bitiş saati:

Kaynakça

- 2006/17 sayılı Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler konulu Başbakanlık Genelgesi, 4 Temmuz 2006 tarihli ve 26218 sayılı *Resmî Gazete*, www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/07/20060704.htm, erişim tarihi: 15 Temmuz 2011.
- 3232 sayılı Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesine Katılmanın Uygun Bulduğuna Dair Kanun, 25 Haziran 1985 tarihli ve 18792 sayılı *Resmî Gazete*, www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18792.pdf, erişim tarihi: 15 Temmuz 2011.
- 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun, 17 Ocak 1998 tarihli ve 23233 sayılı *Resmî Gazete*, www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23233.pdf, erişim tarihi: 15 Temmuz 2011.
- 4320 sayılı Kanun'un Genel Gerekçesi, www.istanbulbarosu.org.tr/merkezler/khum/4320.doc, erişim tarihi: 1 Kasım 2010.
- 5393 sayılı Belediye Kanunu 13 Temmuz 2005 tarihli ve 25874 sayılı *Resmî Gazete*, www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050713.htm, erişim tarihi: 15 Temmuz 2011.
- 5636 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 4 Mayıs 2007 tarihli ve 26512 sayılı *Resmî Gazete*, www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/05/20070504.htm, erişim tarihi: 15 Temmuz 2011.
- 85/9722 sayılı Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne Katılmamızın Onaylanması Hakkında Karar, 14 Ekim 1985 tarihli ve 18898 sayılı *Resmî Gazete*, www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18898.pdf, erişim tarihi: 15 Temmuz 2011.
- Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü İstatistikleri, www.adlisicil.adalet.gov.tr/ISTATISTIKLER/1996/ac_cik.htm, erişim tarihi: 15 Temmuz 2011.
- Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, *Adalet İstatistikleri, Judicial Statistics 2008*, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara, 2008.
- Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik, 1 Mart 2008 tarihli ve 26803 sayılı *Resmî Gazete*, www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/03/20080301.htm, erişim tarihi: 15 Temmuz 2011.
- Altınay, Ayşe Gül ve Yeşim Arat, *Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet*, 2. baskı, İstanbul, 2008. (www.kadinayoneliksidet.org/kitap.html, erişim tarihi: 30 Ekim 2010.)
- Arın, Canan, "Kadının Şiddete Karşı Hukuksal Korunması", *Prof. Dr. Necla Arat'a Armağan*, Beta Yayınevi, İstanbul, 2004, s. 40-54.
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/3BAA147F-29C9-48CE-AF64-FB85A86B2433/0/TUR_CONV.pdf, erişim tarihi: 20 Temmuz 2011.
- Ayata, Gökçeçiçek, "Kadınların Adalete Erişimi: Mevzuat, Engeller, Uygulamalar ve Sivil Toplumun Rolü", yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hukuk Yüksek Lisans Programı, 2009.
- Ayata, Gökçeçiçek, Sevinç Eryılmaz Dilek ve Bertil Emrah Oder (der.), *Kadın Hakları: Uluslararası Hukuk ve Uygulama*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2010. (http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/source/books_khuku.asp?lid=tr)
- Birleşmiş Milletler, *Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin Kadınlara Karşı Her Türlü Şiddet Biçimine Dair Derinlemesine Çalışması*, (*The Secretary-General's In-depth Study*

- on All Forms of Violence against Women), www.un.org/womenwatch/daw/vaw/SGS-tudyvaw.htm, erişim tarihi: 28 Kasım 2010.
- Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi 2010 Türkiye Sonuç Gözlemleri, www.ksgm.gov.tr/Pdf/CEDAW_sonuc_gozlemler.doc, erişim tarihi: 10 Ekim 2010.
- Bourdieu, Pierre, “The Force of Law: Toward a Sociology of the Juridical Field”, *Hastings Law Journal*, C. 38, 1987, s. 805-853.
- Dearing, Albin ve Birgitt Haller, *Comparative Overview in Preparation of the EUCPN-Workshop on Domestic Violence in Vienna*, (www.eucpn.org/library/results.asp?category=8&pubdate, Report of the EUCPN Domestic Violence workshop held in Vienna May 2006, erişim tarihi: 28 Kasım 2010.)
- Diyarbakır Bağlar Belediyesi ve S.S. Bağlar Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele, İletişim, Çevre, Kültür ve İşletme Kooperatifi, *Gökyüzüne Asılı Çılgınlıklar: Namus Cinayetleri ve Kadın İntiharları Araştırması 2007 Raporu*, Diyarbakır, 2008.
- Donald, Bernice Bouie, “ABD Hukuku Açısından Koruma Emri”, *Kadına Yönelik Cinsel Şiddete Karşılaşılmalı Hukukun Yaklaşımı*, İstanbul Barosu Kadın Hakları Uygulama Merkezi, İstanbul, 2002, s. 102-106.
- Etkin Adalet İçin Avrupa Komisyonu, *Yargı Sistemlerini Değerlendirme Planı (Scheme for Evaluating Judicial Systems)*, 2009, http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/2010/2010_Turquie.pdf, erişim tarihi: 5 Haziran 2011.
- <http://bianet.org/bianet/insan-haklari/111560-istanbul-barosu-kadin-ve-cocuklara-hukuki-destegi-uzmanlarin-elinden-aliyor>, erişim tarihi: 5 Ekim 2010.
- <http://www.barobirlik.org.tr/Detay.aspx?ID=5426&Tip=Menu>, erişim tarihi: 5 Ekim 2010.
- Human Rights Watch, *Kocandır, Döver de, Sever de: Türkiye’de Aile İçi Şiddet ve Korumaya Erişim*, <http://www.hrw.org/en/reports/2011/05/04/he-loves-you-he-beats-you-0>, erişim tarihi: 11 Mayıs 2011.
- Kadın Dayanışma Vakfı, *Kadın Danışma Merkezleri Ağı ve Kadına Yönelik Şiddet Veri Tabanı Oluşturma Projesi: Kadına Yönelik Şiddet Veri Tabanı Raporu 1 Mart-22 Temmuz 2007*, Ankara, s. 26-28.
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*, Ankara, 2009. (www.ksgm.gov.tr/tdvaw/doc/Ana_Rapor_Mizan_1.pdf, erişim tarihi: 30 Ekim 2010.)
- Kadınlara Hukuki Destek Merkezi Derneği, *KAHDEM 25 Kasım Basın Açıklaması*, <http://www.kahdem.org.tr/?p=109#more-109>, erişim tarihi: 12 Kasım 2010.
- Kalem, Seda, “Contested Meanings-Imagined Practices: Law at the Intersection of Mediation and Legal Profession; A Socio-Legal Study of the Juridical Field in Turkey”, yayımlanmamış doktora tezi, The New School, NY, 2010.
- Karınca, Eray, *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddete İlişkin Hukuksal Durum ve Uygulama Örnekleri*, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aralık 2008, http://www.ksgm.gov.tr/Pdf/02_KYAIS_Hukuksal_Durum_Kitabi.pdf, erişim tarihi: 19 Ekim 2010.
- KSGM, Birleşmiş Milletler CEDAW Komitesine Sunulmak Üzere Hazırlanan Altıncı Periyodik Türkiye Raporu, http://www.ksgm.gov.tr/uluslararası_Belgeler_cedaw.php, erişim tarihi: 3 Mayıs 2011.
- KSGM, Türkiye’nin Birleşmiş Milletler Kadına Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenme-

- si Sözleşmesi'ne (CEDAW) ilişkin 4. ve 5. Birleştirilmiş Periyodik Ülke Raporu, www.ksgm.gov.tr/Pdf/uaiperiyodik2tr.pdf, erişim tarihi: 1 Kasım 2010.
- Kurul, Nadide, "4320 Sy. Ailenin Korunması Hakkında Kanun Diyarbakır Araştırma Raporu", *Diyarbakır Barosu Bülteni*, Ekim 2005-Şubat 2006, s. 28-32.
- Munger, Frank, "Mapping Law and Society", *Crossing Boundaries: Traditions and Transformations in Law and Society Research*, ed. Austin Sarat, Northwestern University Press, 1998, s. 21-80.
- Opuz v. Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Başvuru no. 33401/02, Karar tarihi: 09.06.2009. http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/data/Opuz_-_Türkiye_Karari_AIHM.pdf, <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=33401/02&sessionid=61403889&skin=hudoc-en>, erişim tarihi:30 Ekim 2010.
- Seron, Carroll ve Frank Munger, "Law and Inequality: Race, Gender ... and, of Course, Class", *Annual Review of Sociology*, C. 22, 1996, s. 187 – 212.
- Şanlıurfa Barosu Kadın Hakları Komisyonu, *Kadına Şiddetin Adli Görünümü*, <http://www.sanlıurfabarosu.org.tr/site/haberdetay.asp?ID=280&KATID=3>, erişim tarihi: 25 Kasım 2010.
- T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, *4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma*, Ankara, 2008.
- TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, *Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesinde Mevzuattaki ve Uygulamadaki Noksanlıkların Tespitine İlişkin Komisyon Raporu*, TBMM Basımevi, Ankara, Temmuz 2010, http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/komisyon_rapor2.doc, erişim tarihi: 9 Kasım 2010.
- Türkiye İstatistik Kurumu Toplumsal Cinsiyet Göstergeleri, http://www.tuik.gov.tr/Veri-Bilgi.do?tb_id=41&ust_id=11, erişim tarihi: 1 Temmuz 2011.

